

ҰРПАҚҚА - БІЛІМ, ҰЛТҚА - ҚЫЗМЕТ!

ӘОЖ 378
ҚБЖ 74.58
Ұ 70

**РЕДАКТОРЛАР: Бимуханова М.Б.,
Мақулова Р.К.,
Калиева А.Т.**

**ЖИНАҚТАУШЫЛАР: Ешимова Ж.Е.,
Қонысбаев А.О.**

Ұ70 ҰРПАҚҚА - БІЛІМ, ҰЛТҚА - ҚЫЗМЕТ! – Орал: М.Өтемісов атындағы БҚУ РБО,
2022.- 232 б.

ISBN 978-601-266-550-5

Кітап Қазақстандағы екінші боп ашылған жоғары оқу орны - Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің 90 жылдық мерейтойына (1932-2022) орай шығарылып отыр. Жинаққа университеттің профессор-оқытушылар құрамының мақалаларымен қатар оқу орнының әр жылдардағы түлектерінің естелік жазбалары топтастырылған. Ірге тасы ертеде қаланып, түп тарихы тереңде жатырған оқу-білім ордасының өткені мен бүгінгі келбеті жайында және білім нәрімен сусындатқан ұстаздар туралы естеліктер, сондай-ақ студенттер өмірінен сыр шертетін сағынышқа толы толғаныстар оқырманын бей-жай қалдырмайды.

Жинақ кең байтақ Отанымыздың тарихын, рухани құндылықтарын қастерлейтін қалың жұртшылыққа да арналады.

ӘОЖ 378
ҚБЖ 74.58

© М.Өтемісов атындағы БҚУ РБО, 2022.

АЛҒЫ СӨЗ

Ғасырға қадам басқан тарихты сөйлетсек немесе түлектер сөйлеткен тоқсан жыл!

Біздің абыройымыз, басты байлығымыз – ол педагог, ғалым, ардагер ұстаздар. Олар – біздің университеттің іргетасы, негізгі тірегі. Ал біздің мақтанышымыз – түлектер! Махамбет университетінің түлектері. Біз сіздермен қашан да мақтанамыз.

Білімді жастар – мәңгілік елдің болашағы. Білікті маман, ұлтжанды азамат, талантты тұлға боп қалыптасқан біздің түлектер өздері білім алған қара шаңырақ артқан сенімді әр-кез ақтап келеді.

Ақжайық өңіріндегі іргелі білім мен ғылым ордасына айналған Махамбет университеті өз тарихында сан мың шәкіртті ұядан ұшырып, қияға самғатты. Самғау биігіндегі сол талантты шәкірттер университетіміздің тарихында өшпес із қалдырды. Маман боп қанат қакты, бірақ білім ордасын еш ұмытқан емес. Осы кітапта қатталған әр түлектің жылы лебізі мен есті естеліктері, жүрекжарды тілектері соның нақты айғағы.

Ұлы жазушы Мұхтар Әуезовтің: «Жер бетінде университеттей қасиетті орын сирек, онсыз елдің өркениеті олқы соғады. Университет бейне прометей алауы сынды білім қуғандарға өз шұғыласын шашып тұрады» деген әдемі сөзі бар. Кемеңгердің осы ой ұшығынан-ақ, университеттің ұлт өркениетіндегі теңдессіз үлесін бағамдауға болады. Ал өркениет үлесіндегі білімнің құны қашанда қымбат. «Білімді ел – мәңгілік ел». Мәңгілік ел білімді ұрпағымен мың жасайды. Сіздер барда, біз де мың жасаймыз, қадірлі түлектер! Ғасырға жуық тарихы бар Махамбет университетінің 90 жылдығы құтты болсын!

Н.Х.Серғалиев,

М.Өтемісов атындағы

Батыс Қазақстан университетінің

Басқарма төрағасы – ректоры,

профессор, Әл-Фараби атындағы

ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты

АБИТАЕВА Гулмира Кенжесариевна,

Шымкент қаласы №27 «Мәртөбе» жалпы орта білім беретін мектебі КММ директорының оқу ісі жөніндегі орынбасары, биология пәні мұғалімі, педагог-шебер, «Құрмет Белгісі» орденді А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының 1992 жылғы түлегі

Ұмытылмас жылдар мен есімдер

Мұғалім-зор тұлға, ол күннің құдіретті сәулесі сияқты.

К.Д.Ушинский

Қазақстанның әр өңірінен келген, жас ерекшелігіміз әртүрлі талапкерлер 1987 жылы сол кездегі «Құрмет Белгісі» орденді А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының (қазіргі кезде М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті) жаратылыстану-география факультеті география және биология мамандығының бірінші курсына үш емтиханнан өтіп қабылдандық. Группамыздың номері 113, жыл сайын екінші саны өзгеріп, бітіргенде 153-ші группа болдық. Барлығымыз ауылдан келгендіктен, студенттердің жатақханасынан орын алдық. Қызығы мен қиындығы аралас студенттік өмір басталды. Алғашқы кездері институттың тәртібіне үйренісуге, орыс тілін жетік меңгермеген ауыл баласының қазақ тобы болса да, маман тапшылығынан болар, ғылыми тілде орысша жазылған әдебиеттерді пайдаланып конспект жазып, есеп тапсыру қиынға соқты. Уақыт өте келе бәріне де үйренісіп кеттік. Жатақханада бір ананың баласындай сабаққа бірге дайындалып, қоғамдық іс-шараларға белсене араласа бастадық.

1988 жылы Новосибирск қаласында өткен 48-ші Бүкілодақтық студенттердің ғылыми конференциясында Бактыгулов Амангелды Бактыгуловичтың жетекшілігімен қатысып, комсомол ұйымының мадақтамасымен марапатталдым. Группамыз білікті ұстазымыз әрі кураторымыз Альжанова Багдагуль Сактагановнаның бағыт-бағдар беруі арқасында екінші курста үлгерімі үздік академиялық группа ретінде деканат сыйлыққа театрға топтық билет сыйлады. Оқу мен өнерді ұштастырып, рухани азық та алып үлгеретінбіз. Группаның старостасы – Абдрахманов Ғалым, комсомол ұйымының ұйымдастырушысы (комсорг) - Абитаева Гулмира (яғни мен), кәсіподақ ұйымының төрағасы – Айткалиева Сәуле.

Группамыздың әншілері – Биназарова Гулистан, Қажмағанбетова Бибігүл, Әлтаева Айзат, институт оркестрінің күйшісі Ахметжанова Бибинур.

Бірінші курста ауыл шаруашылық жұмыстарына апаратын. Капуста жинайтынбыз. Факультетте жігіттердің «Меридиан», қыздардың «Флора» деп аталатын жазғы студенттік құрылыс отряды бар болатын. 1989 жылы «Меридиан» отряды БҚО Жаңақала ауданы Новоказанка ауылында 270 мың саман кірпіш құйса, «Флора» отряды Тайпақ ауданы Котельное ауылында мектеп салды.

Басқа педагогикалық мамандықтардан ерекшелігіміз - жазғы далалық практиканы табиғат аясында бір ай бойы өтетіндігіміз. Каникулға басқа факультеттерге карағанда кеш шығамыз. Жаздың ыстығы мен масасына қарамастан, гербарий жасау, омыртқасыздарды қалың шөптің арасымен жүріп сачокпен аулап, олардың шаққанынан қорықпай, бір банкаға жинау, километрлеп жаяу жүріп, жергілікті жердің картографиялық сызбасын сызу, тау жыныстарының түрін анықтау, т.б. жұмыстарды атқаруда кезінде ұстаздарымыздың еңбегі зор. Ұстазы мықтының ұстанымы мықты демекші, мамандықтың қыры мен сырын жетік меңгеруге үлес қосқан ұстаздарымызға алғысымыз шексіз. Олардың әр таңның атысы мен күннің батысы өзінің емес, шәкірті үшін қамығып жүретін әрбір ұстаз атаулы жандардың еңбегін ұлы демей не дейсіз?! Қателіктерімізді кешіретін де, сабақ бере отырып сүйіспеншілікке баурайтын да, махаббатқа тәрбиелейтін де, өмір сүрудің қыр-сырын үйрететін де ұстаздар қауымы.

Ұстаздардың еңбегін ұлы ететін өздері емес, шәкірті. Білім нәрімен сусындатып, үйретуден талмаған ұстаздың сан жылдар бойғы еңбегінің жемісі – аяулы әрі білімді шәкірт. Бәйгеден оза шауып, мыңнан тұлпар, жүзден жүйрік келген шәкірті үшін ұстаздың қуанышы елестетуге келмейтін сезім. Бұл сезімді ұстаз ретінде сезініп те жүрмін. Өмірде жетістікке жетуге себепші болған ұстазды ұмытуға қақыңыз жоқ. Оның еңбегін сыйлау, оған құрмет көрсету сол адамға деген сый мен сияпат емес, өзіңіздің тәрбиелі, тәлімді тұлға болуыңыздан. «Адамның адамшылдығы жақсы ұстаздан» деп Абай атамыз айтқандай, әр ісіміз жеңісті болып жатса, ол Ұстаздың еңбегі екенін ұмытпау керек.

1987-1992 жылдары факультет деканы Байшиганов Есенгелды Байшиганович, деканның орынбасары Бактыгулов Амангелды Бактыгулович, Турашев Карасай Турмак-ұлы, Сарсенгалиев Гумар Жумабек-ұлы, Дарбаева Талшен Есенамановна, Альжанова Багдагуль Сактагановна, Сахарнова Зоя Яковлевна, Молдашева Гүлшекер Мырзахановна, Болатова Канжан Беймуканқызы, Мудатов Садыр Мудатович, Шуйиншалиев Адилгерей Тулегенович, Жубанов Александр Айтжанович, Рамазанов Серик Кишибекович, Богданов Анатолий Юсупович, Коваленко Александр Сергеевич, Петренко Анатолий Захарович, Аза Николаевна, Галимов Амангелды Галимович, Инкарова Жансулу Ищановна, Куспанов Абден Куспанович, Жумагалиева Жумахиза Хамитқызы, Иркалиева Роза Муксиновна, Базанова Гулнар, т.б. ұстаздарымды ерекше сезіммен еске аламыз.

«Егер мұғалім өте беделді болса, онда бұл мұғалімнің әсерінің іздері кейбір адамдардың бойында бүкіл өмір бойы қалып қояды», - деп М.И.Калинин айтқандай, студенттік кезім мен ұстаздарым әлі жадымда сақтаулы.

Биыл қасиетті қарашаңырақ атанған білім ордасы 90 жылдығын атап өтеді. Біздің институтты бітіргенімізге 30 жыл. Тәуелсіздік алған кездің бірінші түлектеріміз. Бұл аз уақыт емес. Кешегі жас маман бүгінгі аға буын, кемеңгер Ұстаз болдық. 90 - жылдардағы қиындықтарға қарамастан, ұстаздық кәсібімізді жалғастырдық. Қазіргі уақытта Қазақстанның түкпір-түкпірінде тарыдай шашырап жүрсек те, әлеуметтік желінің арқасында байланысымыз үзілген емес. Группаластардың 92%-ы педагог, әрқайсысымыздың педагогикалық өтіліміз 30 жылдан астам, жалпы өтілі 660 жыл. Біліктілік санаттары жоғары, педагог-шебер, педагог-зерттеуші, педагог-сарапшы. Осындай дәрежеге жетуге себепші болған аяулы Ұстаздарымызға мың алғыс!

Біз сіздерге көп қарыздармыз: сіздердің жылы лебіздеріңіз бен мейірімділіктеріңіз үшін, берген білімдеріңіз үшін және жүректерімізді жылытқан шынайы сүйіспеншілігіңіз үшін, сіздердің шексіз шыдамдылықтарыңыз үшін, шәкірттеріңіздің бойына сіңірген дұрыс өмірлік құндылықтарыңыз үшін, ұстаз болып, мектеп әлеміне қадам басуға себепкер болғандарыңыз үшін. Біз сіздерге шексіз алғысымызды білдіреміз.

Университет ұжымына группаластарымның атынан жоғары білімді, бәсекеге қабілетті мамандарды дайындауда шығармашылық шабыт, толағай табыс тілеймін.

АЙТУГАНОВА Сауле Гараповна,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры химии ЗКУ

Студенческие годы чудесные!

Всегда с теплотой вспоминаю свои студенческие годы, которые прошли с 1972 по 1977 годы на отделении химии-биологии естественно-географического факультета Уральского педагогического института им. А. С. Пушкина.

Когда поступала в вуз, деканом факультета был Петренко Анатолий Захарович – человек с добрым взглядом, который никогда не повышал голоса. По моему окончанию института деканом стал Агелеуов Есембай Агелеуович, заместителем декана - Хавкин Станислав Максимович – очень энергичный, с неиссякаемым чувством юмора человек.

До сих пор храню в памяти образы дорогих моих преподавателей кафедры химии – Карташовой Валентины Федоровны, Бековой Зинаиды Петровны, Потловой Галины Андреевны, Бочковой Алевтины Петровны, Галкиной (Орловой) Раисы Ивановны. Во время наших лабораторных работ, которые длились по 3 пары (каждая пара по 90 минут), они учили нас делать расчеты и готовить растворы различной концентрации, правильно оформлять лабораторные работы. Сколько знаний, души и милосердия проявляли они к нам – вчерашним школьникам! Если мы не успевали

отчитываться на занятиях, они оставались с нами после занятий или назначали их в вечернее время. Органическую химию, биохимию я полюбила благодаря Валентине Федоровне Карташовой – человеку удивительной души! Алевтина Петровна Бочкова научила нас решать задачи по физической и коллоидной химии. С Раисой Ивановной на практических занятиях по методике мы учились технике лабораторных работ – сверлили каучуковые пробки, вставляли в них стеклянные трубки (это были пипетки для реактивов), учились правильно оформлять этикетки на склянки с реактивами, работали со стеклом – делали газоотводные трубки.

Мы слушали лекции Всеволода Вячеславовича Иванова, он выезжал с нами на полевую практику, жил в палатке, как и мы. Собранные растения определяли по определителю, делали гербарии из них. Вели занятия у нас преподаватели кафедры ботаники - Ольга Тимофеевна Кольченко, Ольга Дмитриевна Мизрикова, Ольга Всеволодовна Фокина и другие. Талшын Есенамановна Дарбаева тогда работала в гербарной лаборантом и очень нам помогала.

Незабываемы наши полевые практики по зоологии беспозвоночных с Людмилой Александровной Байдуловой, когда мы бегали с сачками и морилками за бабочками, собирали жучков, паучков, планктон. Затем делали коллекции из насекомых. Определяли, к какому классу, подклассу, отряду они относятся, как называются. По зоологии позвоночных мы ездили на практику со Станиславом Максимовичем Хавкиным. Куратором у нас все 5 лет была Майя Николаевна Панкина. Особый огонек светился в глазах Александры Семеновны Череватовой, которая вела у нас практические работы по гистологии. По геологии с нами работал Ли Константин Алексеевич. Очень нервничал, если мы говорили «камни», поправлял: «Это – минералы!».

Светлые образы, эрудированность, широта взглядов и доброта наших преподавателей всегда в памяти!

Есембай Агелеуович, будучи деканом, как-то пригласил нас с моей однокурсницей Кондратьевой Ольгой к себе в кабинет и предложил поехать на полевую практику в Красноярский край. Оказывается, он летел из Москвы вместе с ученым секретарём Сибирского отделения АН СССР, и в результате общения поступило такое заманчивое предложение. Конечно, мы согласились. И не пожалели: увидели настоящую тайгу, жили в Шушенском, были на озере Байкал, на экскурсии в лимнологическом институте. Там были студенты со всего Советского Союза, в основном с университетов, только мы вдвоем с института. Многие удивлялись, не представляли, где Казахстан, думали, что Уральск где-то в Уральских горах. Было весело, интересно и незабываемо!

Есембай Агелеуович с Анатолием Захаровичем способствовали моему переходу в систему высшего образования в 1980 году. Всегда с благодарностью помню об этом!

Спасибо нашей альма-матер за фундаментальные знания, за путевку в жизнь!

*АКМУХАНОВ Ербол Утеулиевич,
Батыс Қазақстан университетінің оқытушысы,
магистр*

Ұстаздық еткен жалықпас

Өмірдегі көп мамандықтардың ішінде жан-жақты білімділікті, икемділікті, шеберлікті, ерекше шәкіртжандылықты, мейірімділікті қажет ететін мамандық – ұстаздық мамандығы. Олай дейтінім, мұғалім еңбегі біріншіден, адамзат қоғамы тарихында жинақталған ғылым негіздерінен білім беруге тиіс болса, екіншіден, үнемі шәкірттерімен қарым-қатынаста болып, білсем, үйренсем деген бала арманы мен оның сырлы тағдырына басшылық етуді мойнына алған маман. Осындай үлкен жауапкершілікті талап ететін ұстаздық жолды жүрек қалауыммен тандап, 2005 жылдың күзінде М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің «Дене тәрбиесі және спорт» мамандығы бойынша оқуға түсіп, 2009 жылы абыроймен аяқтадым. Кураторым: Балдахов Алибек Есболатович және де сабақ берген, білім нәрімен сусындатқан білікті оқытушыларым Ә.Е.Балдахов, Е.К.Жанғалиев, Б.Д.Мулдағалиев, С.Н.Рысқалиев, З.М.Капышев, Г.Н.Жумагулов, Қ.И.Исмагулов, А.Дияров арқасында бүгін де білікті маман атанып отырмын. Университет қабырғасында жүріп, бірнеше сайыс, жарыс, олимпиада, білім додаларына қатысып, жүлдегер атанып жүрдім. Соның бірі де бірегейі, мені мамандығымды сүйеге, жақсы көруге жетелеген пән олимпиадасы болатын. 2009 жылдың 24 наурыз күні «Қазақ спорт және туризм академиясында» Қазақстан Республикасы жоғары оқу орындарының «Дене шынықтыру және спорт»

мамандығы студенттері арасында «Дене тәрбиесі теориясы мен әдістемесі» пәні бойынша I Республикалық олимпиадасы ұйымдастырылып, «Дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесі» кафедрасының меңгерушісі, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент Испулова Роза Набиевнаның жетекшілігімен аталған олимпиадаға үш қазақ, үш орыс тобынан, барлығы 6 студент қатыстық. Олимпиадаға Қазақстанның 9 белді университет студенттері қатысты, нәтижесінде командалық есеппен 1 орын иелендік. Бұл жүлде болашаққа маған берілген жолдама боп, мен мамандығымды одан әрі тереңдетсем деп, 2009 жылы М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің «Дене тәрбиесі және спорт» мамандығы бойынша магистратураға оқуға түстім.

Жетекшім - педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент Ергалиева Гүлжан Алгазиевна тағайындалып, ғылымға жетелеген бірден бір ұстазым болды. Магистратурада білім ала жүріп, тәжірибе жинау мақсатында М.Ықсанов атындағы №36 жалпы орта білім беретін мектепке жас маман боп жұмысқа орналастым. Оқу мен жұмысты қатар ала жүріп, мен «ҰСТАЗ» деген ұлы есімнің мағынасын ұғына бастадым. Оқушыларды қабілетіне қарай түрлі спорттық жарыстарға дайындап, баскетболдан қала бойынша бірінші орын алып, алғашқы ұстаздық жеңісімнің жемісін көрдім. Магистратурада білім алған жылдары Ресей елінің Мәскеу қаласында

үлкен тәжірибелік оқыту тағылымдамасынан өттік. Халықаралық деңгейде танымал профессор-оқытушылар дәріс беріп, тағылымдама жетекшісі педагогика ғылымдарының докторы, профессор Юсупова Ұлданай Максұтовна Мәскеудің белді университеттері мен спорт академияларын және түрлі ғылыми кітапханаларға апарып, мол мәдениет пен сарқылмас білім нәрін бойымызға сіңірді. Сөйтіп жүріп, 2011 жылы магистратурада оқуды тәмамдап, «Дене тәрбиесі мен спорт магистрі» деген біліктілікті иелендім. Сол кезде де, күні бүгін де білім нәрімен сусындатқан, бары мен нәрін бала тәрбиесі мен болашағына арнаған, алтын уақытының асқарлы бөлігін біздерге арнаған ұстаздарыма алғысым шексіз...

Ұстаздар көрсеткен ұлы жолдың көшімен 3 жыл мектептен тәжірибе жинақтап, 2012 жылы университетті бітіріп, өзім білім алған, мені маман атандырған, магистр дәрежесін берген іргелі оқу орны М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетіне жұмысқа орналастым. Маған артылған жауапкершіліктің жүгін енді ұққандаймын. Заман талабына сай, сұранысқа ие маман болу ақпарат жылдамдығына көз ілеспейтін кезеңде қиын әрі қызықты. Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы ұсынған «Өмір бойы оқу» идеясы туралап тұрып біздерге жеткізген аманат секілді. Сабақ барысында инновациялық технологиялар қолдана отырып, сабақ беру әдісін түрлендіріп отырғанда ғана, біз нәтижеге қол жеткіземіз, яғни, сапалы білім кеңістігін еркін игеретін, заман талабына сай маман дайындай аламыз. Ол үшін өзіміз жаңарып, жаңа формация мұғаліміне айналуымыз керек. Педагогика ғылымдарының негізін салған Жүсіпбек Аймауытов «...ізденсе, талаптанса, қолдан жасалмайтын шарт жоқ. Құнтталмаған, ізденбеген, соңына түспеген адамның жұмысы еш уақытта берекелі болмақ емес» деген екен. Бұл жолдарды мен үнемі жадымда ұстаймын, ұстаздық

жолға аяқ басқан сәттен өмірлік ұстанымыма айналдырдым десем де артық болмас. Бұл күнде атауы Батыс Қазақстан университеті деп өзгергені болмаса, сол бұрынғы білім ордасында жұмысымды жалғастырып келемін. Университет қабырғасындағы өткізіліп жүрген спорттық сайыс, жарыс, додаларда студенттер дайындап, жеңіске жетіп, марапат алып жүрмін. Не өзін, болмаса шәкірттің марапатқа ие болса, еңбегін ескеріліп, еленіп жатса, қанаттанып жұмыстануға шабыттанасың.

Осы ұстаздар жайында халқымыздың ұлы батыры Бауыржан Момышұлы «Ұстаздық – ұлы құрмет. Себебі, ұрпақтарды ұстаз тәрбиелейді. Болашақтың басшысын да, данасын да, ғалымын да, еңбекқор егіншісін де, кеншісін де ұстаз өсіреді... Өмірге ұрпақ берген аналарды қандай ардақтасақ, сол ұрпақты тәрбиелейтін ұстаздарды да сондай ардақтауға міндеттіміз» деген.

«Ұстаздық қылған жалықпас, үйретуден балаға» - дегендей ұстаз болғанымды мақтан етемін.

АҚМАҒАНБЕТ Айнұр,

М.Өтемісов атындағы БҚУ филология факультеті түлегі

Ұстаздардың ұстазы

11-ші сыныпта оқып жүргенімде Ақтау қаласындағы «Дайындал» атты білім ордасында өз білімімді толықтырдым. Мұнда маған қазақ тілі мен әдебиетінен берген ағайым М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде білім алған екен.

Бір күні сол ағайымның әлеуметтік парақшасынан Серікқали Ғабдешұлы Шарабасов туралы жазбаны көріп қалдым. Сол сәтте «Бұл кісі кім? Неге ағай ол кісі туралы жазбаны өз парақшасына жариялаған?» деген сұрақтар санамды жаулап алды. Сол сәтте пайда болған қызығушылықпен ол кісі туралы ақпараттар іздей бастадым.

Серікқали Ғабдешұлы Шарабасов филология ғылымдарының кандидаты, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің доценті, профессор. Ол 1946 жылы 7 тамызда Батыс

Қазақстан облысы, Жаңақала ауданы «Большевик» колхозының Балдырған елді мекенінде дүниеге келген. Әуелі Балдырған бастауыш, кейін С. М. Киров атындағы (С.Меңдешов атындағы) орта мектептерде оқып, өзінің зеректігімен, алғырлығымен, білімге құштарлығымен көзге түсіп, мектепті үздік бітірген. 1964-1968 жылдары А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтын үздік аяқтайды. Өз еңбек жолын «Орал өңірі» газеті редакциясының әдебиет бөлімінің қызметкерінен бастайды. 1971-1975 жылдары – Облыстық педагог қызметкерлерінің білімін арттыру бөлімінде «Қазақ тілі мен әдебиеті» кабинетінің меңгерушісі қызметін атқарады. 1976-1979 жылдары қазіргі Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің қазақ әдебиеті кафедрасының ізденушісі, 1981 жылы «Қазіргі қазақ әңгімелерінің кейбір мәселелері» тақырыбына кандидаттық диссертация қорғаған. Осы жылы педагог-ғалымға филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесі беріледі. 1981 жылы Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың аспирантурасын бітіріп, «60-80 жылдардағы қазақ әңгімелеріндегі характер проблемалары» тақырыбында кандидаттық диссертация қорғап, аға ғылыми қызметкер болып білімін жетілдіреді. 1982-1986 жылдары М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің сырттай бөлімінің проректоры қызметін атқарады. 1989 жылы Бүкіл Ресейлік аттестациялық кеңес шешімімен доцент ғылыми дәрежесі беріледі.

1989-1993 жылдары филология факультетінің деканы, 1993-1994 жылдары тәрбие жұмысы жөніндегі проректоры, 1996 жылы БҚМУ-дың профессоры атағы беріледі. 1999 жылға дейін сырттай оқу, тәрбие жөніндегі проректор, бірнеше дүркін декан қызметін атқарады. 1999 жылы Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да аға ғылыми қызметкер болып білімін жетілдірген.

Серікқали Ғабдешұлы Шарабасов 4 дүркін академиялық топ тәрбиелеген. Ол басқаратын академик Қажым Жұмалиев атындағы әдеби бірлестік талантты Р.Мұқанбетқалиева, Қ.Демеубергенов, Б.Баймұқанова, М.Қосымбаев, Ғ.Сейтақов, Ж.Болтанова, Н.Кәрімоваларды тәрбиелеп шығарған.

Көптеген жылдар бойы студенттердің дипломдық жұмыстары мен ғылыми еңбектеріне жетекшілік еткен. Ерен еңбегі үшін, оқу-тәрбие жұмысындағы жетістіктері үшін, адал еңбегі мен қоғамдық жұмыстарға белсене араласқаны үшін бірнеше мақтау қағаздарымен, «Қазақстан Республикасы тәуелсіздігіне он жыл» мерекелік медалімен, «Қазақ ССР халық ағарту ісінің көрнекті қызметкері» белгі-медальдарымен, «ҚазССР-нің халық ағарту ісінің үздігі» наградасымен, ҚР Білім Министрлігінің Құрмет Грамотасымен марапатталған.

Ғалым ұстаз облыстың, қаланың рухани өміріне де белсене араласып келген. «Қазақ тілі» облыстық қоғамының төрағасы, Қадыр Мырза Әлі қоғамдық қорының құрылтайшы-мүшесі, Республикалық ақындар айтысының, Абай, Мұқағали, Қадыр оқуларының, облыстық қазақ тілі мен әдебиеті олимпиадаларының бірнеше мәрте төрағасы болды. Осы жұмыстардың бәрінде де аса ұқыптылықпен әділ шешім айта білетін қоғам қайраткері ретінде танылды.

С. Ғ. Шарабасов – студент-шәкірттердің сүйікті ұстазы, данагөй ақылшысы. Оның 100-ден астам республикалық әдеби газет-журналдарда басылған ғылыми, педагогикалық, әдістемелік мақалалары осының айғағы.

Әрқашанда студенттердің қалың ортасында, облыстың, қаланың мәдени, әдеби іс-шараларының басында жүретін С.Ғ.Шарабасов өзінің ұстамдылығымен, азаматтық парасатымен беделден-беделге ие болған ұстаздардың ұстазы.

Серікқали ағайдың өмір жолы менің Орал қаласы туралы алғашқы ойымның пайда болуына түрткі болды. Сондай-ақ, Оралға бір жолым түссе, ол кісімен кездесемін деп те ойлағаным өтірік емес. Ол кезде Орал студенттік ғұмырым өтер шаһар екенін және ағайдың 2016-ның қысында бұл өмірмен қоштасқанын білмедім. Өйткені, мен оқыған жазба ол кісіге арналған арнау болғанымен, ол кісінің ендігі бұл өмірде емес екендігін бала миым сездірмеді де.

Ағайдың көзін көріп, алдынан өтпесем де, ол кісі туралы қызықтар, оқиғаларды оқи, тыңдай отырып, оны өз көзіммен көргендей боламын. Ол кісінің есімі университет қабырғасында ғана емес, одан білім алған шәкірттерінің де жадында сақтаулы деп білемін. Өйткені алдынан өтпеген менің өзіме оның өмір жолы, атқарған қызметтері, жұмысына деген адалдығы өте қатты ықпал етуде. Ал оның көзін көргендерге ықпал етпеуі мүмкін емес.

Ағайдың есімі әркез ұлықталып, еңбегі өзгелерге үлгі болуда. Оның ерен еңбегінің тағы бір мәрте ақталған күні – 2021-дің 1-қыркүйегі. Бұл күні 35 жыл ғұмырын зайыбы Әспетпен бірге өткізген үйінің жанынан ұстаздардың ұстазына ескерткіш тақта орнатылды. Мемориалдық тақтаны М.Өтемісов атындағы БҚУ ректоры Нұрлан Серғалиев пен Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері, «Құрмет» орденінің, Мемлекеттік сыйлықтың иегері, ақын Ақұштап Бақтыгереева салтанатты түрде ашты. Салтанатты іс-шарада Серікқали Ғабдешұлының көзін көрген шәкірттері мен БҚУ ұстаздары бой көрсетті. Ұстаздың ұлы Еділ Серікқалиұлы әкесінің рухын көтеріп жатқан қарашаңырағы, Нұрлан Хабиболлаұлы бастаған М.Өтемісов атындағы БҚУ ұжымына алғыс білдірді. Жиын соңында Серікқали Ғабдешұлының аяулы жары Әспет Өтеғалиқызы да нағыз ұстазды ұлықтаған барша игі жақсыларға басын иіп, алғысын білдірді.

«Шарабасов деген атау имандылық пен жан-жақты білімділіктің, ұлағатты ұстаздықтың жиынтығындай болып естіледі, ұғылады. Сондықтан да профессор Шарабасовқа анықтауыштың керегі жоқ. Өйткені ол – өз биігін бағындырған халықтың Серігі болып әлдеқашан жұртшылықтың жүрегінен орын алған азамат» деп ақын Шолпан Қыдырғиязова айтқандай, биіктікті білім мен ілімнен іздеп, жанына шәкірт үйірген қарапайым ұстаз шәкірттерінің мәңгі жадында. Сондай-ақ, бұл білім ордасында менің де білім алуым кездейсоқтық емес екен. Өйткені, Шарабасов ағай туралы қызығушылығым осы киелі шаңырақ – БҚУ туралы ойдың санамда қалыптасуына себепкер болса керек.

АЛИМБЕКЕРОВА Таты Еркінқызы,
*М. Өтемісов атындағы БҚУ ғылыми кітапханасының
 директоры, «ҚР Білім беру ісінің
 құрметті қызметкері» төсбелгісінің иегері*

Тарихы терең университет кітапханасы

Жоғары оқу орындарындағы кітапханалардың ең көнесі саналатын Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ғылыми кітапханасының тарихы 1932 жылдан бастау алады. Кітапхана тарихы Орал педагогикалық институтының құрылуымен тығыз байланысты. 1932 жылы Орынбор реалдық училищесі негізінде 7500 дана кітап қорымен құрылып, алғашқы меңгерушісі И.Лапатухин болған.

XVIII-XIX ғасырдағы сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар кітапхана қорының аса бағалы құндылықтары сапында. Бұл саптағы бірегей еңбектерге революцияға дейінгі Ресей энциклопедиялары мен сөздіктер, Ресей мемлекетінің тарихы, әмбебап библиографиялық коллекциялары, «Пушкиниана» және ежелгі славяндық жазбалар ескерткіштері жатады. Өткен ғасырдың 30 - 40 жылдары кітапхана қоры 40 000 данаға көбейтіліп, оқу залдары көптеп ашыла бастады. Оқу ғимараттарында көшпелі кітапханалар ұйымдастырылды. Ұлы Отан соғысының ауыр да қиын жылдарында педагогикалық институт кітапханасы өзінің басты міндеті оқу үдерісіне бірден-бір қажетті оқулықтармен қатар аса керекті ақпаратпен қамтамасыз етуді тоқтатқан жоқ. Соғыстың қиын кездеріне қарамастан кітап қорын сақтап қалуға күш жұмсалды. Ал 50-60 жылдары ірі кітап сақтау қоймасы институт кітапханасына айналып, кітап қоры 200 мың данадан асып, оның 30 мың данасы кафедра кабинеттеріне берілді. Көптеген жылдар бойы кітапханаға басшылық еткен Л.А.Чеботарева, Е.М.Савельева, Н.А.Мамонов, Л.С.Матушкиналар өздерінің саналы ғұмырын осы салаға арнады. Әсіресе, университет кітапханасының жан-жақты дамуына айтарлықтай үлес қосқан Л.А.Александрованың еңбегін баса айтар едік. Нәтижеде өткен ғасырдың 70-80 жылдары институт кітапханасы жоғары оқу орнының ғылыми, оқу, мәдени орталығына айналды. Жұмыс жаңаша жүргізіліп, түрлі бағыттар енгізіліп, кітап қоры толығына түсті. Кітапхана оқырмандарға қызмет көрсету мен әдебиеттерді насихаттаудың жаңа түрлері мен әдістерін жетілдіре түсті.

Ел тәуелсіздігі тұсында кітапхана рухани-зияткерлік қатынаста білім тараушы негізгі орталық ретінде қалыптасып, тұңғыш рет жоғары оқу орындарының ғалымдарын көпшілікке таныту мақсатында «Университет ғалымдарының ғылыми еңбектерінің библиографиялық көрсеткіші» шығарылды. Осы сияқты өзге де бастамалар негізіндегі жұмыстардан бастау алған университет кітапханасы 2000 жылдары облыс орталығындағы бірден-бір университеттік кітапхана орталығына айналды. Мәселен, халықаралық стандарт талаптарына сәйкес электронды каталог құру үшін «Библиотека 5.2» бағдарламасы бастау алып, жұмысты әрі қарай жандандыру мақсатында «ИРБИС 64» автоматтандырылған бағдарламасымен жұмыс жүргізілуде. Ғылыми кітапхана жаңа толқындағы компьютер, көшірме техникасы, бейнепроектор т. б. құралдармен жабдықталған. Электронды оқу залы пайдаланушыларға университет ғалымдарының электронды оқулықтарын, бейнедәрістер, әдістемелік құралдар, энциклопедия мен сөздіктер, оқу бейнефильмдері мен оқытушылардың дәрістерін ұтымды ұсына алады.

Қазіргі таңда университет кітапханасының жалпы кітап қоры - 1 031 041 сақтау бірлігін құрайды, оның 424 397-сі мемлекеттік тілде. Университет кітапханасы жылына 200 атаулы шетелдік және қазақстандық мерзімді басылымдарға жазылуда. Қазақстан ЖОО Ассоциациясымен, Қазақстандық және Ресейлік ірі басылымдармен байланыс орнатылған.

Бүгінде ғылыми кітапхана құрылым әдебиеттерді жинақтау және өңдеу, оқырмандар сұранысын қамту, ақпараттық технология және библиографиясы секілді үш бөлімнен тұрады. Сондай – ақ, 8 оқу залы, 3 абонемент жылына 6 мыңға жуық пайдаланушыларға қызмет көрсетуде. Бұған қоса кітапхананы пайдаланушылар жаһандық ақпараттарды танып білуде Internet желісін қолдана алады. Университеттің Веб-сайт беттерінде ғылыми кітапхана туралы ақпарат топтастырылған өз электронды поштасы бар <http://library.wku.edu.kz/>. Демек, бүгінгі таңда БҚУ ғылыми кітапханасы заманауи үрдісте даму үстінде. Жаңа компьютерлік технологияларды енгізу мен қолдану, оқу және ғылым ісін ақпаратпен қамту заман ағымына сай қалыптасуда.

Қазіргі уақытта кітапхананың ақпараттық орталық ретінде дамуы, кітапхана жұмысының автоматтандырылуымен, компьютерлік технологиялардың енгізілуімен тығыз байланысты. Осыған орай бас ғимараттың оқу залдарында кітап қорымен жұмыс жасаудың нәтижесін арттыратын арнайы құрылғылар қойылды. Бұл – автоматтандырылған сымсыз аймақ: радио жиілік белгі, магнитті карточка, өзіндік жұмыс жасау терминалы мен арнайы қақпадан тұратын RFID құрылғысы. Жаңа технология оқырманның сөреден кітапты таңдауына, электронды оқырман билетінің көмегімен өзіндік жұмыс жасау терминалына тіркеліп, оқу залында дайындалуына толық мүмкіндік береді.

Бүгінде университеттің – маңызды бағыттарының бірі – толық мәтінді ақпараттық ресурстарға онлайн түрдегі қолжетімділігі. Осыған сәйкес БҚУ кітапханасының оқырмандарына отандық және шетелдік мәліметтер базалары (Республикалық жоғары оқу орындарыаралық электрондық кітапхана, ҒТАҰО АҚ электронды кітапханасы, Қазақ ұлттық электронды кітапханасы (КазНЭБ),

«Қазақстан Республикасының Бірінші Президенті – Елбасының кітапханасы, Web of Science, Springerlink, Polpred, Oxford university press, Willey online Library, Taylor & Francis Journal Platform, Elsever, Лань) онлайн түрде қолжетімді. Бұлар жаратылыстану, қоғамдық, гуманитарлық ғылым, өнер саласы бойынша толғандырған сан алуан сауалдарға неғұрлым толық мәліметтер алуға мүмкіндік беретін журналдар, кітаптар мен конференция материалдарын іздеу.

Сөз соңында айтарым, бүгінгі Махамбет университетінің ғылыми кітапханасының тарихы мен жетістіктері – статистикалық жұмыс көрсеткіштері емес, ең алдымен осы салада сандаған жылдар бойы қажырлы еңбек еткен Ф.Н. Султанова, Г.Т.Бурекешева, Е.Г.Герасимова, Ю.И.Яковенко, И.Н.Жуковская, М.Ж.Кененова, С.С.Кисекова, Т.С.Нашинова, М.Н.Дінғалиевалардың ізгілікті іздерін жалғастырушы Т.Е.Алимбекерова, А.О.Габдуалиева, Г.Б.Днекешева, М.Г.Исмагулова, Г.А.Мыңжасарова, Г.И.Джанбаева, Г.К.Таржманова, Г.Ш.Хибашева, В.С.Мұхтарова, Г.Ш.Айташовалар сынды кітапхана майталмандарының төккен тері, еткен еңбегі. Қазірде кітапхана саласында жастық жігермен аса сүйіспеншілікпен университет түлектері С.Нұрғалиева, А.Қуанышбаева, Р.Мазимова, А.Погодаева, А.Кисметова, А.Нурсафиналар тер төгуде.

Алдыңғы толқын әріптес апаларым, кітапхана қайраткерлері Л.А.Александрова, Г.А.Ниязбекова, Г.З.Таушева, Р.Ж.Исатаевалардың салып берген сара жолын жалғастырып, кітапхана ісін алға тартып, жаңа технологиялар енгізіп, ары қарай дамытуға аянбай жұмыстану – өз міндетім деп білемін.

АЛЬЖАНОВА Багдагул Сактагановна,

*ауыл шаруашылық ғылымдарының кандидаты,
биология және экология кафедрасының доценті,
2008-2013 жылдардағы колледж директоры,
1985 жылғы түлегі*

Біздің колледжіміз

Университет тарихында жоғары қазіргі заман талабына сай кәсіби мамандар дайындау бағытында кең ауқымды мәселені шешуде М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің колледжі елеулі орын алды. Университетіміздің құрылымдық бөлімшесі ретінде өз жұмысын 2005-2006 оқу жылынан бастады. Колледждің алғашқы директоры тарих пәнінің оқытушысы Амантұрлы

Аманқосұлы Сүлейменов техникалық және кәсіптік, ортадан кейінгі білім беру бағдарламасына сәйкес орта буын деңгейіндегі мамандарды даярлауды жүзеге асыруда көптеген ұйымдастыру жұмыстарын жүргізді. 2007-2008 оқу жылында колледж директоры қызметін Маржан Кәкімқызы Ахметова атқарды. Бұл жылдарда колледж өз жұмысын одан әрі жандандырды, материалдық базасы мен кадрлық құрамы жоғарылап, алғашқы түлектер бітіріп шығып, кәсіби қызметке араласа бастады,

2008-2009 оқу жылынан бастап аталмыш колледж директоры болып тағайындалғаннан бастап мамандар даярлау сапасын арттыру, кәсіби практикалық тәжірибесіне көңіл бөлу, дуальды оқыту жүйесінің элементтерін енгізу, оқытушылардың педагогикалық шеберліктерін ұштастыру және арттыру мақсатында көптеген жұмыстар жүргізе бастадым. Колледж оқытушыларының үнемі шығармашылық деңгейде жұмыстануына назар аударып, кәсіби біліктілігі мен олардың білім беру технологияларын игеру сапасына жоғары талап қоя бастадым. Осы жылдарда колледж ұжымының мамандар даярлаудағы тәжірибесі жинақталып, шеберлігі шындалып, жоғары көрсеткіштерге жете бастады. Бұл нәтижеге жетуде колледждің педагогикалық ұжымының мақсатқа бағытталған жұмыстары мен маған артқан сенімі ерекше роль атқарды.

Кез келген істің сәтті болуы педагогикалық ұжымның біріккен жұмысына тікелей байланысты. Әдіскерлер – жоғары санатты тарих пәнінің оқытушысы Нұрболат Жұмағұлұлы Жұмағұлов және жоғары санатты биология пәнінің оқытушысы Елжас Елдосович Кадыров, директордың орынбасарлары – жоғары санатты оқытушы Гулжан Габдыкаировна Исмагулова, магистр Нурлытаң Аманжолқызы Туралиева, Роман Шәкібалұлы Жұмиев өздеріне жүктелген жұмысты абыроймен атқарды.

Колледждің оқытушылары мен оқушылары халықаралық, республикалық, облыстық ғылыми-практикалық конференцияларға белсенді қатысты. Семинар мен мастер-кластар ұйымдастыруда, жалпы оқу үрдісінде колледж университеттің барлық интерактивтік мүмкіндіктерін пайдаланды. Жоғары сапаға қол жеткізу үшін оқытушылар дәстүрлі, жаңа инновациялық әдістерді және жаңаша оқытудың технологияларын қолданды, оқушылардың шығармашылығын дамыту, ғылыми ізденіске баулу жұмыстарын өз дәрежесінде жүргізді. Оқу үрдісінде жаңа технологияны қолдану мен білім берудегі жаңа әдістер ендіру мақсатында Р.Л.Айбулатова, Р.Ш.Жумиев, А.А.Зекешова, А.П.Наумова, А.А.Хамзина, А.Д.Наукеева, А.А.Қабдығалиева, Ш.Р.Гумарова, У.И.Матаева, Б.С.Иманғалиева т.б. оқытушылардың панорамалық сабақтары басқа оқу орындарындағы әріптестер тарапынан үлкен ілтипатқа ие болды. Колледжде жас мұғалімдердің шындалуына, кәсіптік тұрғыдан білікті де білгір маман болып қалыптасуына көп көңіл бөлінді. Көптеген жас оқытушылар магистратураға түсіп, кәсіби біліктілігін жетілдірді, қазіргі кезде университет қабырғасында табысты еңбек етіп жүр (Н.К.Лысенко, Е.Н.Муканова, В.Т.Арыстанғалиева, Г.С.Шуйншкалиева, Ж.М.Муратова т.б.).

Колледжде білім алушыларға сапалы білім беруде университетпен бірлесе жүргізген тығыз ынтымақтастық жұмыстары, оның материалдық-техникалық базасы мен ғылыми әлеуетін пайдалану өте жоғары нәтижелі болды. Зертханалық сабақтар

мен оқу сарамандары университеттің арнайы мамандандырылған аудиториялар мен зертханаларында, заманауи компьютер класстарында өткізілді. Университеттің белді, тәжірибелі ғалым профессор-оқытушылар қауымы білім беру үрдісін оқу-әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз ету, оқушылардың ғылыми және ізденіс жұмыстарына басшылық ету, халықаралық конкурстарға қатысатын оқушыларға кеңес беру т.б. бағытта өз іс-тәжірибелері мен біліктіліктерімен үнемі бөлісіп отырды. П.ғ.к., профессор Ж.С.Камкиев, т.ғ.к., доцент И.Ө.Өтегенов, аға оқытушылар А.А.Джумашева, Н.Хабадашев, сол кезеңдегі «Ақпараттық технологиялар» орталығының директоры Д.Г.Габдуллаев, «Информатика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к. А.Б.Медешова т.б. колледж оқушыларының кәсіптік тұрғыдан жетілуі мен білікті маман ретінде қалыптасуына да зор көңіл бөлді, нәтижесінде колледж түлектерінің басым көпшілігі университет қабырғасында білімдерін жалғастырды.

Колледжде оқушылардың өзін-өзі дамытуға, өзін іс жүзінде көрсетуге және өзін-өзі анықтауға бағытталған өзін-өзі басқару орталықтары жұмыс жасады. Көш-басшылық қасиеттерін дамытуда студенттік директор болған Г.Мухитова, А.Имашев, З.Хамзин, А.Абсатыровалар өз жұмыстарын жауапкершілікпен атқарды.

Оқушылардың ғылыми жұмысқа бет бұруы ғылымға деген қызығушылығының жоғарылауын, өз білімдерін одан әрі шыңдауға деген талпыныстарын көрсетеді. Оқушылардың ғылыми жұмыстарға қатысу деңгейі де өте жоғары болды. Қалалық, облыстық, республикалық, халықаралық деңгейдегі конкурстар мен олимпиадаларға қатысып оқушыларымыз жүлделі орындарға ие болды, атап айтар болсақ, А.Сапарханов – облыстық жас ғалымдар арасындағы «Жас ғалым – 2009» инновациялық жобалар байқауы, Н.Доскараев – Алматы қаласында студенттік командалар арасындағы программалаудан өткен әлем чемпионатында III жүлделі орын иеленді, облыстық «INFOMAN» интеллектуалдық компьютерлік сайысының жеңімпазы, сондай-ақ Н.Даупаев, Р.Сарсенов, М.Сагидокасов, А.Мадирова, П.Балмуханова, А.Бижанова, Ә.Орашев, А.Кабиев, М.Қуатова, Ү.Жәңгірова – техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары оқушыларының арасындағы конкурс жүлдегерлері т.б.

Кез келген оқу орнының мақтанышы болып оның түлектері саналады. «Кемелді келешек – жастардың қолында» деген пікірді ұстана отырып, колледж жаңа ұрпақты тәрбиелеуде білім мен тәрбиені ұштастыра білді, жоғары сапалы білім берумен қатар, саналы тәрбие беруді де көздейтін білім ордасына айналды. Осындай бірлігі мен тірлігі қатар ұштасқан білім ордасын білім беру және ақпараттық технологиялар саласына толымды үлес қосып, жемісті еңбек етіп келе жатқан көптеген түлектер бітіріп шықты. Әрине, сол жылдары облыстағы техникалық және кәсіптік білім беретін оқу орындары арасында өзіндік орны бар, түлектердің білім сапасы мен еңбекке орналасуы бойынша жоғары көрсеткіштерге қол жеткізген университет жанындағы колледждің 2013 жылы бірқатар ұйымдастырушылық жұмыстарға орай өз қызметін тоқтатқаны өкінішті. Дегенмен 2021 жылы колледждің қайтадан ашылуы университетіміздің жылдар бойы қалыптасып, берік орныққан дәстүрін одан әрі жалғастыра отырып, білікті мамандар тәрбиелеу ісіне елеулі үлес қосады деп үміттендіреді.

Колледж ұжымы мен білім алушылары. 2005-2013 жылдар.

Шәкірт жүрегінен орын алған шынайы ғалым-ұстаз

90 жылдық тарихы бар Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінде қаншама ұстаздар мен ғалымдар шәкірт тәрбиелеп, өз ісінің маманы болды, өз қолтаңбаларын қалдырып, университеттің өркендеуіне, оның мерейін тасытып, абыройын асқақтатуға зор үлес қосты. 1980-1985 жылдары жаратылыстану-география факультетінің «география-биология» мамандығы бойынша оқуға қабылданған түлектерге шәкірттері жүрегінен орын алған, «бола алмасақ та ұқсағымыз келетін» керемет ұстаздар сабақ берді. Бұл жылдар жаратылыстану-география факультетінің нағыз кемеліне келіп, шындалған шарықтау кезіне тұспа тұс келген кезі еді. Біздің топқа сабақ берген б.ғ.д., профессор В.В.Иванов, б.ғ.д., профессор Е.А.Агелеуов, б.ғ.к., доцент А.Ю.Богданов, б.ғ.к. А.Т.Шуйшалиев, б.ғ.к. Р.М.Иркалиева (Хибашева), б.ғ.к., доцент Т.А.Цыганкова,

б.ғ.к., доцент Л.А.Байдулова, г.ғ.к., доцент А.Г.Галимов, г.ғ.к., К.Т.Мазницына, б.ғ.к. Г.Г.Миронова, б.ғ.к., доцент А.М.Сторожева, б.ғ.к., доцент Н.К.Батыршина, б.ғ.к., доцент П.В.Дебело, б.ғ.к. С.М.Хавкин, б.ғ.к., доцент М.Н.Панкина, г.-м.ғ.к. К.А.Ли, доценттер мен аға оқытушылар Г.Ж.Сарсенғалиев, К.Т.Турашев, Г.М.Мулдашева, А.Б.Бактыгулов, Н.П.Труфанов, Т.Волынцева, А.Н.Байгузова, А.А.Джубанов, Н.Владимирова, З.Воробьева, Н.Н.Ульянова, С.М.Мудатов, Б.Б.Булатова, Ә.Куспанов, С.Д.Габдуллина т.б. ұстаздарымыздың есімдері жадымызда мәңгілік сақталып қалды және олардан білім алғанымызды «шәкірттері үшін мол шапағат-несібе» деп осы күнге дейін мақтанышпен айтып отырамыз. Сол кездегі бізге дәріс берген профессор-оқытушылар қауымының барлығы да өз пәнін академиялық тұрғыдан жетік білетін білімдар, шәкірттеріне жүрек жылуын сыйлап, айналасына шуақ нұрын шашып жүретін адамгершілігі мол абзал жандар еді, уақытпен санаспай кафедра, факультет, университет деңгейінде ұйымдастырылған түрлі шаралардың бел ортасында жүретін.

Сондай танымал ғалымдардың бірі де, бірегейі география ғылымының кандидаты, профессор Анна Яковлевна Парфенова еді. XX ғасырдың 80-жылдары жаратылыстану география факультетінде физикалық география кафедрасының меңгерушісі болды. Әр аймақтан келген студенттерді география ғылымының қыры мен сырына баулып, тұғыры биік ұстаз болып қалыптасуына елеулі үлес қоса білді. Әрбір өткізген далалық сарамандары тек теориялық білім ғана беріп қоймай, туған өлке табиғатын сүйеге, оның қыры мен сырын білуге, осы табиғаттың әсемдігін сақтауға бағытталатын.

Анна Яковлевна – терең ойлы ғалым, өз ісінің білгірі, адами парасаты биік, үлкенге ізет, кішіге қамқор бола білетін өрелі де өнегелі педагог ұстаз еді. Ол сонымен қатар артынан ерген ғылымдағы ізбасарлары мен көптеген шәкірттеріне дұрыс жол сілтеп, бағыт-бағдар бере алды. Менің де ғылыми зерттеу бағытын таңдауда табиғи ландшафтар мен экожүйелердің динамикасын зерттеу қажеттігі туралы берген кеңесі сол кездің өзінде алдын болжай білетін ғылыми көрегендік деп айтар едім, оның дұрыстығын уақыт дәлелдеді, қазіргі кезде антропогендік қысым артуы көптеген экологиялық проблемалардың туындауына әкелді.

Анна Яковлевна Парфенова 1937 жылы Батыс Қазақстан облысы Приурал ауданы Петров хуторында дүниеге келген. Ембулатовка өзенінің әсем табиғаты, оның қыры мен сырын білсем деген арманы 1954 жылы жаратылыстану-география факультетіне оқуға түсуіне ықпал еткенін айтатын. 1964 жылдан бастап Анна Яковлевна осы университет қабырғасында жұмыс істеп, оқытушылық қызметімен қатар ғылыми жұмыстармен айналысты, тәжірибе жинақтады. Жігерлі де еңбекқор, іскер маманның бойындағы жақсы қасиеттер көзге түспей қалған жоқ. 1977 жылы М.В.Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінде г.ғ.д., профессор И.Г.Крючков жетекшілігімен «Территориальная организация сельского хозяйства Западного Казахстана: Уральская область» тақырыбында кандидаттық диссертациясын сәтті қорғады. Туған өлкеміздің физикалық-географиялық

жағдайлары баяндалған бірнеше монография мен 40-тан аса ғылыми еңбектердің авторы болды. Сонымен қатар Батыс Қазақстан облыстық географиялық қоғамының төрайымы ретінде де бірнеше халықаралық, республикалық деңгейдегі конференция ұйымдастырып, географиялық съездерге қатысты, шаруашылық келісімшарт жұмыстарымен айналысты. Далалық сараманның өз деңгейінде ұйымдастырылуына басты назар аударатын. Географ маманның қалыптасуында сараманның ролі өте жоғары деп есептейтін. Кем дегенде 2 аптаға созылатын ландшафттық сараман кезінде профессор-оқытушылар қауымын жұмылдыру, маршрут анықтау тәрізді кәсіби міндетпен қатар, студенттердің бос уақытын ұйымдастырып, салауатты өмір салтын ұстануға да көп көңіл бөлетін.

Анна Яковлевнамен таныстығымыз 1980 жылы оқуға қабылданған, әлі де болса, оң-солымызды танымайтын бірінші курс студенттеріне бойын тіп-тік ұстаған сымбатты, сұңғақ бойлы жүзі жарқын ұстаз келіп, өзін кафедра меңгерушісі ретінде таныстыруынан басталды, кафедра құрамымен таныстырды, қойған сұрақтарымызға баппен жауап берді, егер де қандай да бір мәселелер туындаған жағдайда, алдымен өзіне хабарласуын өтінді. Кейіннен физикалық география және ландшафттану пәндерінен дәріс оқып, практикалық-зертханалық сабақтар жүргізді. 1983 жылы Шалқар көлі маңында ұйымдастырылған ландшафттық сараман кезінде Анна Яковлевнаны мүлде басқа қырынан таныдық. Оның бойынан анаға тән мейірімділік пен кеңпейілділік, төзімділік пен сабырлылық тәрізді асыл қасиеттерді байқадық. Ұзақ жауған жауын мен жолсыздық салдарынан тамақ әкелетін машина сынып қалып, кешіккенде біздермен палаткада бірге болып, мұндай қиыншылықтар өмірде де болатынын, оған шыдап қиындықтан шығар жол табу қажеттігі туралы пікірлесетін, әсем даусымен ән бастайтын.

1985 жылы өзім дәріс алған кафедрада оқытушылық қызметке қалуды ұсынғанда төбем көкке жетуге сәл ғана қалды, дегенмен «мен осындай оқытушылық қызметке лайықпын ба» деген қорқыныш та басым еді. Себебі ол кездегі университет оқытушыларына қойылатын талап өте жоғары болатын. Мемлекеттік тілде білім алатын студенттерге өз тілінде сабақ беретін ұстаздардың қатарын көбейту қажеттігі, «шәкірттері биік белестерге ұмтылып, кафедра дәстүрін одан әрі жалғастырса деп үміттенетіні туралы ой қозғап, өзіме деген сенімділігімді арттырып, қорқынышымды басқан еді.

Менің тәлімгер ретінде ұққаным, Анна Яковлевна өз кәсіби қызметін жан-тәнімен беріле, асқан жауапкершілікпен атқаратын және басқалардан да соны талап ететін. Әріптес болған аз ғана жылда ол кісіден үйренеріміз көп болды, ғылыми-педагогикалық қызметтің қыры мен сырына баулыды, қай мәселе болса да ақыл-кеңесін аямады, ғалым – ұстаз – тұлға ретінде қалыптасуыма ықпал етті.

Анна Яковлевнаның білгір ғалым, талантты педагог, еңбекқор, адамгершілік қасиеттері мол жарқын бейнесі оны білетін достары, әріптестері, шәкірттерінің мәңгі есінде қалады.

А.Я.Парфенова – г.г.к., профессор

1980-1985 жылдары білім алған жаратылыстану-география факультетінің студенттері мен бір топ ұстаздар. 2-қатарда: М.Н.Панкина, Р.М.Иркалиева, Т.А.Цыганкова, К.Б.Булатова, 3-қатарда: Н.К.Батыршина.

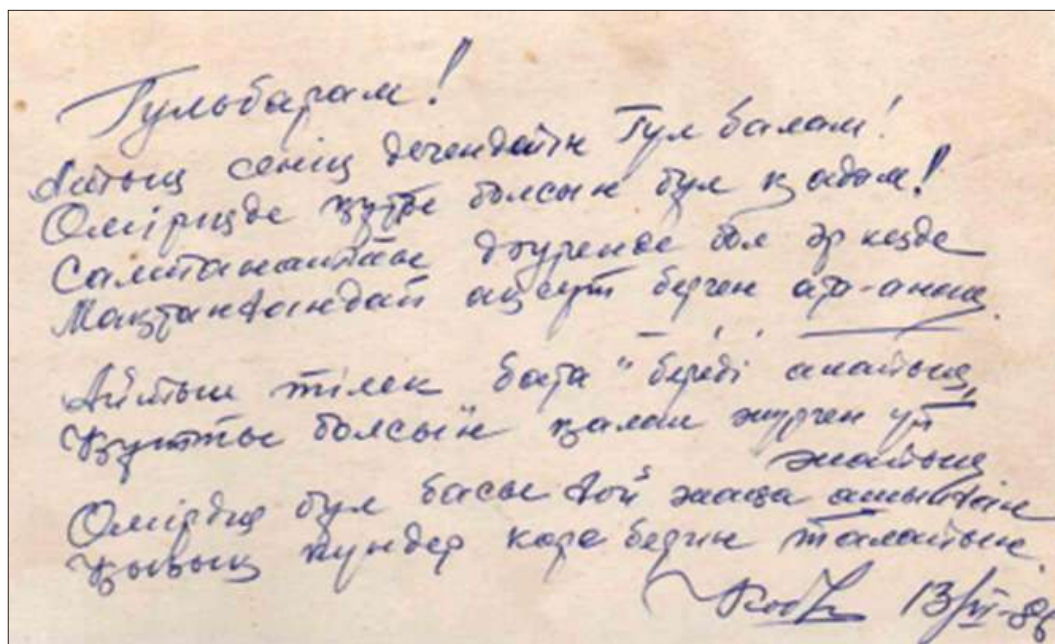
АХМЕТКАЛИЕВА Гулбарам Сагинбаевна,

1986 жыл түлегі

ЖОО өміріндегі ұмытылмас жылдар мен есімдер

Мен, Ахметкалиева Гулбарам Сагинбаевна, А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институты физика-математика факультеті математика бөлімінде 1981-1986 жылдар аралығында оқыған студентпін. Бізді, 413-топты, 1981 жылы 1 қыркүйекте егде тартқан, жылы жүзді, ақ шашты апай қарсылады. Ол доцент Қобланова Үміт Бисеновна еді. Бізге алгебрадан сабақ берді. Әріптестері арасында үлкен беделге ие кураторымыздан үйренеріміз көп болды. Үлкендігіне қарамай біздермен театрға, музейге баруға, тіпті фотоға түсуге баруға да ерінбейтін. «Ақынжанды болмасаң, математик те бола алмайсың» дегенді жиі айтатын. Үміт Бисеновна лезде жанынан өлең шығара салатын. Ол кісінің сөзге шешендігі сондай, қарап тындап отырып, «қайдан шығып жатырған тіл байлық» деп, әр әңгімесін жалықпай тындайтынбыз. «Сіздер – менің кенжемсіңдер, енді топ алмаймын», - деген сөзді жиі айтатын апайымыз бізді шығарғаннан кейін көп ұзамай өмірден озды.

Үміт Бисеновнаның қолтаңбасы.

1986 жыл. 453-топ

БАЗАРГАЛЕВА Жазира Акимгалиевна,

*М.Өтемісов атындағы БҚУ құқықтық пәндер кафедрасының
аға оқытушысы, заң ғылымдарының магистрі*

Сабақтас келген екі мерейтой

90 жыл – бұл кез-келген оқу орны үшін елеулі мерзім. М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті туралы айтар болсақ, бұл мерзім білім берудің өзгермейтін жоғары сапасының, қалыптасқан дәстүрлердің, үлгі алуға ұмтылдыратын ұлы тұлғалардың көрінісі деуге болады.

Бүгінгі таңда М.Өтемісов атындағы БҚУ білім беру саласында елеулі жетістіктерге жете отырып, соның арқасында Қазақстан Республикасының алдыңғы қатарлы университеттерінің арасында лайықты орын алып отыр.

«Құқықтану» білім беру бағдарламасы - университет дайындайтын ең жас мамандықтардың бірі. Бұл бағдарлама бойынша маман дайындау Құқықтық пәндер кафедрасының базасында жүзеге асырылып келеді. Аталған кафедра ең алғаш 1997 жылы «Тарих және құқық» факультетінің базасында құрылған болатын. Одан бергі 25 жылда кафедра жұмысын оңтайландыру мақсатында көптеген қайта құрулар мен өзгерістер енгізілген болатын. Сондықтан, бұл күнде Құқықтық пәндер кафедрасы бірден екі мерейтойды тойламақ.

Мерейтой иесін жылдар емес, еңбегі асқақтататындығы белгілі. Бүгінде кафедра заманауи білім беру ұйымының құрамдас бөлшегі болып табылады: жоғары білікті профессорлық-оқытушылық құрам, заманауи білім беру технологиялары, инновациялық білім беру бағдарламаларын енгізу, құқықтану ғылымының қарқынды дамуы, халықаралық және ғылыми қауымдастыққа интеграциялану – аталғандардың барлығын кафедра жұмысынан табуға болады.

Осы тұста кафедраның құрылуы мен дамуы үшін, сондай-ақ түлектерге «кәсіби өмірге жолдама беруде» тер төккен А.С.Тасмағамбетов, Ж.Н.Нәбиев, А.Б.Батыров, Б.Б.Махашева сынды ардагерлеріміз бен әріптестерімізді атап кетпеске болмайды.

«Шәкіртсіз ұстаз тұл» демекші, кафедра өзінің түлеп ұшқан түлектерін әрдайым мақтан тұтады. «Құқықтану» мамандығының түлектері бүгінгі таңда тек өңірлік қана емес, республикалық деңгейдегі құқық қорғау органдары мен мемлекеттік қызметтің белді қызметкерлері қатарынан көрінуде. Еліміздің құқық қорғау қызметін одан әрі нығайту мен дамытуда түлектеріміздің қосар үлестері әлі де алда екеніне сенімдімін!

Осынау мерейтой күні университет ұжымы мен студенттерін, сондай-ақ түлектерімізді құттықтай отырып, өркендеу, үлкен шығармашылық табыстар, батыл жобалар мен тың жаңашылдықтар тілеймін!

БАЗАРТАЕВ Тилек Абаевич,
*М.Өтемісов атындағы БҚУ дене тәрбиесі
 кафедрасының оқытушысы, магистр*

Естелікке толы студенттік өмір мен еңбек жолы

А.С. Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтына 1995 жылы «Дене шынықтыру және спорт» факультетіне қазақ тобына оқуға түсіп, 1999 жылы толық курсын бітіріп шықтым. Осы жылдары институт ректоры т.ғ.к., профессор Т.З.Рысбеков болса, факультетімізді декан Салов Владимир Юревич басқарды. Оқуға түсіп, жатақханаға орналасып, күнделікті сабақтарымыз да басталып кетті. Алғашқы 1-курс кезімізде топ кураторы болып А.Жумағалиев ағайымыз бекітілсе, ал соңғы курстарда Қ.И.Исмагулов ағайымыз кураторымыз болып ауысты. 1995-1999 жылдары осы білім алған институтымызда факультетіміз бойынша оқу процесінде көптеген оқытушыларымыз әр пәндерден сабақ жүргізді. Осы теориялық, практикалық сабақтар жүргізу арқылы біздің болашақ маман ретінде қалыптасуымызға себепкер болған кейбір оқытушыларды атап өткім келіп отыр: Ә.Е.Балдахов, Е.К.Жанғалиев, Б.Д.Мулдағалиев, Ш.Р.Кенесов, Т.Каналиев, А.Б.Жумағалиев, Қ.И.Исмагулов, А.Дияров, Н.Н.Пересветов, Ж.С.Жардемов т.б. Бұл оқытушылар бізге 4 жыл бойы сабақ беріп, болашағымызға жол сілтеп, бағдар берді.

Енді студенттік кезіме тоқталатын болсақ, қызығы мен шыжығы мол 4 жыл уақытымыздың қалай өткенін де байқамай қалдық. Студент кезімде қызығы мен қуанышы мен үшін сол, жан-жақтан оқуға түсіп, үлкен өмірге аяқ басып, жиналған студенттер, жастық шағымыздағы институт ішіндегі шаралар, факультеттегі спорттық жарыстар болды. Қазіргі М.Өтемісов атындағы БҚУ-да тәрбие беруде еңбегі сіңген, күні бүгінге дейін осы университеттегі барлық тәрбиелік іс-шаралар, спорттық іс-шараларды ұйымдастырушы, жалпы студенттердің басын біріктіріп отырған апайымыз, анамыздай болып кеткен Даришева Түймеш Малбағарқызын айтқым келіп отыр. Осы апайымыздың қолынан студенттік кезде спорттық шараларда, «Студенттік көктем-99» шаралары бойынша 3-4 мәрте мадақтау грамотасы мен сыйлықтар алған болатынымын. Осындай ұйымдастырушы апайымыздың арқасында көптеген сайыстарда бағымызды

шындап, биіктерден көрініп келеміз. Қазіргі уақытта 90 жылдық тарихы бар М.Өтемісов атындағы БҚУ-да «Дене тәрбиесі» кафедрасында жұмыс жасап жатырмын. Бұл кафедраға 2003 жылы кафедра меңгерушісі М.Х.Темірғалиеваның қабылдауымен жұмысқа орналастым. Алдағы 2023 жылы осы кафедрада жұмыс жасағаным 20 жыл толады. Биыл университетіміздің 90 жылдық мерейтойы аталып өтілуде. Осы 90 жылдық мерейтой қарсаңында жоғарыда аталып, айтылып өткен ұстаздарыма, әріптестеріме зор денсаулық, қажымас қайрат, жұмыста шығармашылық табыстар және отбасылық бақыт тілеп, студенттеріме де алар асулары биік, көрер қызықтары мол болсын демекпін.

БАЙБУЛСИНОВА Альфия Сабырғалиқызы,
М.Өтемісов атындағы БҚУ
ҚР тарихы кафедрасының меңгерушісі,
тарих ғылымдарының кандидаты

Парасатты ұстаз, профессор Б.Қ.Бірімжаров туралы сыр

Қазақстан тарихында оның ішінде Кіші жүз бен Бөкей Ордасы тарихына арналған сүбелі ғылыми еңбектерімен танымал, Батыс Қазақстан өлкесіндегі іргелі, киелі тарихи оқу орындарының бірі - М.Өтемісов атындағы БҚМУ-дың тарихында өзіндік орны бар, маңдайына жазған бар ғұмырын ұстаздық өнерге, бала тәрбиесі, шәкірт тәрбиесіне арнаған және тарих ғылымының дамуына үлес қосқан тарихшы ғалымдардың бірі – Бактығұл Қабдірұлы Бірімжаров.

Профессор Б.Қ.Бірімжаров 1947 жылы 1 маусымда Батыс Қазақстан облысы, Орда ауданы, Сайхын ауылында дүниеге келген. 1966 жылы Сайхындағы (қазіргі Бөкей Орда

ауданында) М.Мәметова атындағы орта мектепті аяқтап, 1967-1972 жылдары білім қуған жас жігіт М.С.Киров атындағы ҚазМУ-дың тарих факультетінің студенті атанып, оқу орнын үздік дипломмен тәмамдайды.

Еңбек жолын өзінің кіндік қаны тамған ауылында 1966-1967 жылдары М.Мәметова атындағы Сайқын орта мектебінде мұғалімдік қызметтен бастаған. Кейін 1972 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал пединститутының тарих факультетіне жалпы тарих кафедрасының оқытушысы болып орналасады. 1976 жылы Қазақ КСРО ҒА Ш.Уәлиханов атындағы тарих, археология және этнография институтының аспирантурасына түсіп, оны 1979 жылы ойдағыдай аяқтап, рухани ұстазы болған, көрнекті ғалым, академик К.Н.Нұрпейісовтың ғылыми жетекшілігімен кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап шығады да, көп ұзамай 1980 жылдан тарих ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесіне ие болады.

Жас ғалым 1979-1981 жылдары КСРО кафедрасының оқытушысы бола жүріп доцент, кейін түрлі жылдары 1981-1988 жж., 1992-1995 жж., 1999-2001 жж. А.С.Пушкин атындағы Орал пединституты тарих факультетінің деканы қызметін атқарады. Кеңестік тарихшылардың жаңа буыны қатарында Отан тарихына арналған бірнеше ғылыми мақалалар жариялайды. Еңбекке адал ғалым 1989-1992 жылдары Ғылыми коммунизм және КСРО тарихы кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалып, кейін оған 1995-1999 жылдары жаңадан құрылып қалыптасқан Қазақстан Республикасы тарихы кафедрасының меңгерушісі қызметі тапсырылады.

Б.Қ.Бірімжаров 1997 жылы 28 мамырда ҚР ҒА Ш.Уәлиханов атындағы тарих, археология және этнография институтының диссертациялық Кеңесінде академик К.Н.Нұрпейісовтың ғылыми кеңесшілігімен «Село Казахстана в 60-е – 80-е годы конкретно-исторический анализ по материалам Западно-Казахстанского региона» тақырыбындағы докторлық диссертациясын қорғайды.

Ал 1992-1993 жылдары Дәулеткерей атындағы Батыс Қазақстан мәдениет институтының деканы, 2001-2002 жылдары Орал Еңбек және әлеуметтік қатынастар академиясының кафедра меңгерушісі, ғылыми істер жөніндегі проректоры болып қызмет жасайды. 2002-2003 оқу жылында Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде Жалпы тарих кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалады. Ал 2003 жылдан Қазақстан Республикасы тарихы кафедрасының профессоры болады. Жалпы, еңбек еткен жылдарында ұстаздық жолы мен ғылымдағы атқарған тұжырымды істері үшін 1985 жылдан КСРО тарихы кафедрасының доценті, 1997 жылдан тарих ғылымдарының докторы, 1997 жылдан Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің үздігі, 2003 жылдан профессор атағын алған.

1999 жылы қаңтар айынан бастап, академик Т.З.Рысбековтің төрағалығымен «07.00.02 – Отан тарихы (Қазақстан Республикасы тарихы)» мамандығы бойынша тарих ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін Диссертациялық Кеңес мүшесі ретінде жұмыс жасайды.

Диссертациялық Кеңес 5 жылдан кейін күрделендіріліп, аумағы кеңейіп, 2005 жылдың маусым айынан бастап ҚР Білім және ғылым министрілігі Білім және ғылым саласындағы қадағалау және аттестаттау Комитетінің шешімі негізінде Ба-

тыс Қазақстанның оқу орындарының біріккен «07.00.02 - Отан тарихы (Қазақстан Республикасы тарихы) мамандығы бойынша докторлық ғылыми дәреже беретін Диссертациялық Кеңес болып қайта құрылғанда, оның құрамына Мәскеулік белгілі тарихшы-ғалым профессорлар Н.Е.Бекмаханова, Д.А.Аманжолова, В.М.Козьменко, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінен профессорлар Ә.Исмаилов, Ә.Ауанасовалар, тағы да басқа бірнеше ғалымдармен бірге Б.Қ.Бірімжаров кеңес мүшесі және төрағасы қызметтерін атқарады.

Профессор Б.Қ.Бірімжаровтың Қазақстан тарихы, оның ішінде Батыс Қазақстан тарихы ғылымының дамуына қосқан ең басты және құнды үлесі – өлкенің ауыл шаруашылығының дамуы мәселелері мен Бөкей Ордасы тарихы бойынша еңбектері. Бөкей Ордасының 200 жылдық мерейтойына әзірлік барысында 90-жылдардың аяғы - 2000 жылдардың басында бұл өлкенің тарихына қатысты көптеген еңбектер жариялана бастады. Мұндай зерттеулердің көш басында Бөкейордатушылармен қатар профессор Бақтыгүл Қабдірұлы да болды. Бұл тұрғыда автордың ҚР тәуелсіздігінің 10 жылдығына арналған Ақтөбедегі А.Жұбанов атындағы мемлекеттік университетінде өткізілген халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға ұсынылған «Бөкей Ордасының Қазақстан тарихында алатын орны» атты баяндамасы, ондағы ғалымның Бөкей Ордасының құрылуының нақты отаршылдық сипаттағы себептері, хандық биліктің даму кезеңдері, Жәңгір хан тұсындағы қоғамдық-саяси құрылысқа жаңаша баға беруге ұмтылушылығы үлкен маңызға ие.

Сонымен бірге профессор Б.Қ.Бірімжаровтың 2002 жылы жарық көрген «Батыс Қазақстан тарихынан. ХҮІІІ-ХІХ ғасырлар» монографиясы өлке тарихына қатысты ақтандақ беттерді ашуға септігін тигізетін тың материалдармен толықтырылып берілген. Онда Кіші жүздің тарихына қатысты мағлұматтармен қатар, екінші бөлімнің «Ел тұтқа» айдарымен берілген тарауларында Бөкей даласынан шыққан, кеңес өкіметі жылдарында өздерінің қоғамдық-саяси қызметтері үшін тарихи бағасын ала алмаған тарихи тұлғалар М.С.Бабажанов, С.Меңдешов, Б.Құлманов, Б.Қаратаев, Ғ.Қараш, Ғ.Мұсағалиев, Ш.Бөкеев, М.Бекмұхамедов туралы соны материалдар келтірілген. Шын мәнісінде, бұл еңбек Бөкей Ордасының кешенді тарихының құрамдас бөлігі іспеттес болып саналады.

Ғалымның «Қазақстан ауыл-селоларының 60-80 жылдардағы әлеуметтік-экономикалық дамуы» атты көлемді монографиясына өз бастауын КОКП ОК 1965 жылғы наурыз Пленумының шешімдеріне сәйкес қабылданған жаңа аграрлық саясаттың негізгі бағыттарының Батыс Қазақстан облысы, оның ішінде Жәнібек, Бөкей Орда аудандарының шаруашылықтарындағы ауыл еңбеккерлерінің қол жеткізген табыстары нақты тарихи құжаттармен, мұрағат материалдарымен көрсетіледі. Әсіресе 70-жылдардың ортасында М.Мәметова, Орда, Бисен, Т.Масин, Құрманғазы, Искра кеңшарларының аграрлық секторды дамытуда қол жеткен табыстары дараланып, мал шаруашылығын дамытуда ірі жетістіктерге қол жеткізген малшы-шопандардың, олардың ішінде Кеңес Одағының Социалистік Еңбек Ері Е.Есімовтың, Қазақ КСР Жоғары Кеңесінің депутаты Марфуға Азаматованың т.б. жүздеген еңбек озаттарының, сонымен қатар осы кеңшарларда ұйымдастырушылық-

басқарушылық қызметтерді жүргізген директорлар М.Сеймолдин, Т.Мырзағалиев, Р.Қарекесовтердің еңбектері жеке дара сараланып берілген. Жалпы бұл еңбек Батыс Қазақстан аймағы бойынша ауыл шаруашылығы дамуы жөніндегі кешенді жинақталған ғылыми ізденістер қатарына жатып, осы мәліметтер автордың 1997 жылы ҚР ҰҒА Ш.Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтында тарих ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін қорғаған диссертациясына негіз болғандығын құптарлық жайт.

Бөкей Орда тарихы мектеп оқу-бағдарламасына сәйкес жазылған «Батыс Қазақстан облысының тарихы (ежелгі дәуірден қазіргі кезге дейін)» атты ұжымдық өлкетану оқулығында да үлкен орын алады. Ғалым аталған еңбектің «Бөкей Ордасы соғыстан кейінгі жылдарда» бөлімін жазып шықты. Онда автор соғыстан кейінгі соны жылдардағы ауданның дамуын алғашқы әлеуметтік соны серпеліс, ауыл шаруашылығының біртіндеп қалпына келтірілуін мұрағат құжаттары негізінде жазып шыққан.

Батыс Қазақстан облыстық мемлекеттік мұрағат қорларын ақтарып, Орда ауданының тарихын сомдаған 761, 850, 1063, 869, 976 1677, 164, 1759, 1977 қорлардың құжаттарын қарастырған.

Профессордың өз сөзімен айтсақ «...жалпы, 1801 жылы құрылған Бөкей Ордасы талай-талай тарихи сыннан сүрінбей өтіп, Отанымыздың, яғни, Қазақстанның бай тарихына өзіне тән үлес қосты», ал бұл өлкені зерттеуге ат салысып, барынша шынайы бейнесін танытуға талпынып, кейінгі ұрпаққа өлке тарихынан мол мұра қалдырған ғалым ағамыздың кіндік қаны тамған туған ауылының алдында перзенттік парызы орындалды деп санауға болады.

Бірақ өкінішке орай, 2009 жылы маусымда қызмет бабында өз шәкірттерін тәрбиелеп, ұлағатты ұстаз және отбасында асқар таудай әке, ардақты ата болып отырған ғалым кенеттен дүниеден озды. Ғалымның артында балалары, немере-жиендері және өзі тәрбиелеп, білім-ғылым нәрімен сусындатқан шәкірттері қалды. Профессор күні бүгінге дейін 6 тарих ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның ғылыми жетекшісі болып, оның екеуі тарих ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алды (А.С.Байболсынова, Е.Е.Хайдаров), 7 магистрдің жетекшісі болып, бұл диссертациялар әр жылдары сәтті қорғалып шықты.

Бүгінгі күні ғалымның артында өзі жазған 5 монография, 3 ұжымдық еңбек, 4 оқулық, 20 оқу-әдістемелік еңбек, 120 ғылыми мақала, 32 баяндама, тезистері бар. Бірнеше ғылыми диссертацияларға оппонент және ғылыми кеңесші болып, 20-ға жуық авторефераттар мен оқулық, монографияларға пікір жазған.

2020 жылдың 13 наурызында БҚУ тарих, экономика және құқық факультетінің 4-қабатында (402-аудитория) профессор Б.Қ.Бірімжаровтың атындағы «Өлкетану» кабинеті ашылды.

Бақтығұл Қабдірұлы Батыс Қазақстан тарихында тың ғылыми еңбектер жазып, тұжырымды ғылыми пікірлер жариялаған тарихшы ғалым болуымен қатар, университеттің жаңа буыны және қазіргі өз заманының жастарына тиянақты, терең

білім беріп, тәрбиелеудегі ерекше үлгісі бар ұлағатты ұстаз ретінде ел есінде қалатындығы сөзсіз. Ендеше «Ғалымның хаты өлмейді...» деген ұлағатты сөз артында қалған елінің ұстаз-ғалымның еңбегіне деген ілтипатынан айтылса керек.

БЕРЖАНОВА Тамара Маликовна,

университеттің 1989 жылғы түлегі,

Батыс Қазақстан облысы Сырым ауданы «Абай «мектеп-бөбекжай-балабақша» кешені» КММ ағылшын тілі пәні мұғалімі, мектеп директорының екінші біліктілік санатты тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Ұмытылмас жылдар мен есімдер

90 жылдық тарихы бар еліміздегі жоғары білім ордасы болып табылатын Махамбет Өтемісұлы атындағы Батыс Қазақстан университетінің бүгінгі таңдағы еңсесі биік. Университет алғаш құрылған кезден бастап күні бүгінге дейін басынан сан алуан тарихты өткізе отырып, қоғам өмірінің білім саласы үшін білікті мамандар даярлауда.

Мамандық – бұл әрбір адамның ертеңгі болашағы. Жоғары білім берудің негізгі міндеті маманды тек қана біліммен қаруландырып қоймай, сонымен қатар олардың жеке басының жан-жақты қалыптасуына, дамуына, шығармашылық қабілетінің жетілуіне, кәсіби мәдениеттің қалыптасуына өз дәрежесінде көңіл бөлу, мүмкіндік жасау болып табылады. Аталмыш оқу орны студентті тек болашақ маман ретінде ғана қарамай, оны өз қоғамының азаматы, шығармашылық тұлға, келешектің иесі, тірегі ретінде таныды.

Адамзат баласының қол жеткізген ұлы игіліктерінің бірі – білім қазынасы. Мен де өзіме жиналған білім қазынасын осы жоғары оқу орнынан алдым деп мақтанышпен айта аламын.

Жоғарғы оқу орны маған не берді?

1. Базалық білім қорын.
2. Ойлау машығын.
3. Мәңгі серіктес бола алатын достар табуға көмектесті. Студенттік өмір – өмірімнің бал дәурен шағы болды.
4. Оқу маған адамдардың кез келген типімен, түрімен қарым-қатынас құруға үйретті. Бұл қабілет қазіргі заманда өмір сүрудің ең маңызды құралы болып табылады.
6. Жеке тұлға ретінде қалыптасуыма, өмір жолымды айқындау үшін жол ашты.
7. Жоғарғы оқу орны - тәлім-тәрбиенің бір мекені.

Мен, Бержанова Тамара Маликовна, 1984 жылы Орал қаласындағы А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институттың шет тілдер факультетіне түстім. 1989 жылы осы оқу орнын жақсы аяқтап, «ағылшын және неміс тілі мұғалімі» дипломын

алып шықтым. Сол оқу жылын бітіргеннен бастап Батыс Қазақстан облысы Сырым ауданы «Абай «мектеп-бөбекжай-балабақша» кешенінде» жұмыс жасаудамын. Осы оқу орнынан алған жоғары білімнің арқасында оқушыларым аудандық, облыстық пән олимпиадасының жүлдегерлері болды. Қазіргі таңда педагог-сарапшы және мектеп директорының екінші санатты орынбасары болып қызмет атқарудамын.

Жоғары оқу орнында маған білім берген оқытушылар: Кушкенбаев Наурыз Ахметович (факультет деканы), Баймагамбетова Сауле Гафуетовна (куратор), Четко Маргарита Владимировна, Нурушова Тамара Ивановна, Утешева Евгения Адилловна, Нуралина Галина Петровна. Бұл тұлғалардың әрқайсысы менің жоғары білім алу жолымда өзіндік өшпес қолтаңба қалдырды деп айта аламын. Осы аталған жоғары оқу орнын бітіргеніме 33 жыл болса да, сол жылдары алған білімімді әлі күнге дейін пайдаланудамын.

Маған сабақ берген әр оқытушыдан көп нәрсе үйрендім. Адамның аудитория алдында өзін-өзі ұстауын, сөйлеу мәнері, сырт келбеті, адаммен қарым-қатынас жасау шеберлігін де осы оқу орны қабырғасында студент атана жүріп, білім берген оқытушылардан үйрендім.

Өзім білім алған осы оқу орнын 90 жылдық мерейтойымен құттықтаймын. Білім алған әр шәкірттің Тұлға болып қалыптасуына қызмет жасай берсін демекпін.

БУЛАТОВА К.Б.,
старший преподаватель кафедры биологии и экологии

Педагоги-ученые, внесшие большой вклад в подготовку специалистов — биологов

Цыганков Авдей Алексеевич, кандидат биологических наук, работал на кафедре зоологии в 1951-1970 гг., заведовал кафедрой зоологии в 1951-1968 гг. Большое внимание он уделял качественной подготовке специалистов – биологов, успешно занимался укреплением материально-технической базы кафедры, организацией живого уголка, где студенты проводили эксперименты с животными и растениями, пополнением зоологического музея. Кроме того, ученый активно занимался и подготовкой кадров, отправляя выпускников вуза в аспирантуру. Цыганков А.А. - отличник просвещения КазССР.

Кандидат биологических наук Пайчук Наталья Григорьевна, работая на кафедре зоологии с 1951 по 1965 гг., внесла серьезный вклад в формирование местных энтомологических коллекций.

Завадская Лидия Георгиевна, кандидат педагогических наук, доцент – видный педагог и руководитель естественно-географического факультета Уральского педагогического института имени А.С.Пушкина, работала на кафедре с 1954 по 1981 годы. Она была деканом факультета (1965-1969), заведующей кафедрой (1969-1979). Ею был создан кабинет методики преподавания биологии с укомплектованным оборудованием и наглядными пособиями, была налажена тесная связь института со школами города и области. Завадская Л.Г. награждена знаком «Отличник просвещения СССР», Юбилейной медалью к 100-летию Ленина, медалью «Ветеран труда» и грамотами Министерства образования РК.

Кандидат биологических наук Хавкин Станислав Максимович, доцент, зоолог-гельминтолог, ветеран труда, отличник просвещения КазССР, работал на кафедре с 1963 по 1996 гг. В 1990-1991 годы заведовал кафедрой, был секретарем партийной организации института, в 1991-1993 гг. был председателем РУМЦ по биологии. С.М.Хавкин впервые исследовал опистархозную инвазию в нашей области и выдвинул предположение о природной очаговости описторхоза р.Урал – кошачьей двуустки – опасного и серьезного паразита человека.

Кандидат биологических наук Дебело Петр Васильевич, доцент, орнитолог, отличник просвещения КазССР, работал на кафедре с 1963 по 1996 гг. С 1980 по 1985 гг. заведовал кафедрой, был проректором по научной работе педагогического института (1991-1995) и деканом естественно-географического факультета (1995-1996 г). В 80-е годы его научно-исследовательская работа «Животный мир Северного Прикаспия и его рациональное использование» вошла в координационный план института зоологии АН КазССР. В 1990 году состоялся выездной Научный совет «Животный мир Казахстана, его развитие, преобразование и охрана». Петр Васильевич Дебело вошел в состав редакционной коллегии одноименного сборника.

Кандидат биологических наук, доцент Батыршина Надежда Каспиевна работала на кафедре с 1974 по 1996 гг. Надежда Каспиевна в 1984-1985 годы была деканом факультета. Ее научные интересы были связаны с изучением кокцидий птиц области.

Кандидат биологических наук, доцент Завадская Лариса Николаевна работала на кафедре с 1985 по 2013 гг. Имеет около 130 научных работ, в том числе одно учебное пособие. Она являлась руководителем более 40 дипломных работ, награждена Грамотой МОН РК.

Кандидат биологических наук, териолог, доцент Иркалиева Рауза Мусимовна работала на кафедре с 1969 по 1999 гг. Рауза Мусимовна — автор более 30 научных трудов. Как первый териолог западного региона Казахстана, она принимала участие в работе IV, V и VI съездов Всесоюзного териологического общества в Москве, Саратове. Кроме того, Рауза Мусимовна участвовала в различных научных конференциях по редким млекопитающим, экологии позвоночных животных. С 1991 по 1997 гг. она заведовала кафедрой зоологии и методики преподавания биологии. За большой вклад

в дело подготовки высококвалифицированных учителей биологии Иркалиева Р.М. была награждена грамотой МОН РК, нагрудным знаком «Отличник просвещения», медалью «Ветеран труда».

Кандидат биологических наук, доцент, ветеран труда Байдулова Людмила Александровна награждена Почетной грамотой МОН РК, знаком «Почетный работник образования РК». Она работала на кафедре с 1969 по 2017 гг., в 1993-1994 годы была деканом факультета. Ею опубликовано около 90 работ, в том числе 12 учебных и учебно-методических пособий, а также электронный учебник. Ее научные интересы были связаны с изучением фитонематодов семейства бобовых, в результате ее исследований впервые в науке были описаны 6 новых видов бобовых. Доцентом разработаны и изданы три рабочие учебные программы по элективным курсам для магистрантов и бакалавров. Под руководством Байдуловой Л.А. защищено более 40 дипломных и 7 магистерских диссертаций. Научные проекты ее студентов на республиканских конкурсах вузов РК в г. Алматы занимали призовые места и отмечены наградами.

Мудатов Садыр Мудатович – ихтиолог, старший преподаватель, ветеран труда, отличник просвещения РК, награжден Почетной грамотой МОН РК. Садыр Мудатович работал на кафедре с 1971 по 2010 гг, он имеет более 60 научных трудов.

Кандидат сельскохозяйственных наук, доцент Рустенова Раиса Михайловна работает на кафедре с 1995 года. Она автор более 100 научных работ, 6 учебных и учебно-методических пособий, имеет одно авторское свидетельство № 394 (1973). Под ее руководством защищено более 50 дипломных работ и магистерских диссертаций. Научные проекты ее студентов на республиканских конкурсах вузов РК занимали призовые места и отмечены наградами. Под ее руководством в 2009 году научный проект ученика КТЛ Асылханова Галимжана «Экология окружающей среды» на международных олимпиадах в Баку и Бразилии дважды занимал первые места и был награжден золотыми медалями.

Кандидат биологических наук, териолог Карагойшин Жасқайыр Муканғалиевич работал на кафедре с 1994 по 2011 гг. В 2003-2004 гг. и 2005- 2010 гг. он заведовал кафедрой, в 2004 – 2005 гг, 2008-2010 гг. был деканом факультета. Ж.М.Карагойшин занимался изучением биологии и экологии млекопитающих ЗКО. За время научной деятельности им опубликовано 30 научных работ, под его руководством выполнено более 30 дипломных работ и 6 магистерских диссертаций. За научный вклад ученый был удостоен награды Международного биографического центра по изучению живых организмов Кембриджского университета. В 2006 Ж.М.Карагойшин году выиграл грант на конкурсе «Лучший преподаватель вуза», который был объявлен МОН РК. Карагойшин Ж.М. в 2007 г. награжден знаком «Почетный работник МОН РК».

Кандидат сельскохозяйственных наук, доцент Альжанова Багдагул Сактагановна работает на кафедре с 2005 г. Б.С.Альжанова заведовала кафедрой в 2014-2015 и в 2016-2020 гг. Ученый имеет около 60 научных работ, в том числе три учебно-методических пособия, включена в библиографический справочник «Казахстанская наука: Кто, Что, Где, Когда?» (Алматы, 2007). Под ее руководством были подготовлены научно-

исследовательские работы студентов для участия в республиканских и международных конкурсах, где ее подопечные занимали призовые места. С 2008 по 2012 года она была директором колледжа ЗКГУ. Багдагул Сактагановна является обладателем Международной стипендии Президента Республики Казахстан «Болашак». В 2012-2013 гг. Б.С.Альжанова проходила научную стажировку в МГУ им. М.В.Ломоносова на кафедре геохимии ландшафтов и географии почв. Многогранная деятельность Б.С.Альжановой отмечена благодарностями ректората, юбилейной медалью Министерства энергетики РК «Қазақстан Республикасының экология саласына 30 жыл» (2018) и Почетными Грамотами Министерства образования РК (2018) и Министерства экологии, геологии и природных ресурсов (2021).

ГУРЬЕВА Галина Герасимовна
кандидат искусствоведения, доцент

Воспоминания

Я поступила учиться на историко-филологический факультет Уральского пединститута им. А.С. Пушкина в 1966 году. Конкурс на мою специальность – Русский язык и литература – был три человека на место. А набирали три группы по 25 человек каждая. А ещё две группы на специальность «Русский язык и литература в казахских школах», две группы на специальность «Казахский язык и казахская литература», а ещё и группу историков. Внушительным был первый курс факультета – двести студентов. И на другие факультеты принимали не меньше, пединститут тогда был единственным вузом в городе.

Занимались мы на четвёртом этаже главного корпуса. Там висела большая копия картины Репина «Бурлаки на Волге». Для студентов было множество объявлений. Приглашали в различные общеинститутские кружки. Здесь был и оркестр русских народных инструментов, эстрадный ансамбль, кружок рисования, фотокружок, можно было научиться водить машину или мотоцикл - словом, глаза разбегались, хотелось научиться всему, но объять необъятное было невозможно. В итоге я выбрала общеинститутский драмкружок, а на факультете - литературный.

На первом курсе античную литературу у нас читала Табанова Асия Газизовна - небольшого роста, с высокой причёской, доброжелательная, но строгая. Мы её уважали, она была очень образованным и интересным человеком. После её лекций антич-

ность стала моим любимым периодом в развитии культуры. К студентам она всегда была требовательна, не терпела шпаргалок, не любила, когда студенты путались в именах мифологических персонажей или неправильно ставили ударения в словах.

Как-то был такой случай. Я написала в институтскую газету «За педагогические кадры» небольшую юмореску «Один день из жизни студентки» и там упомянула Сциллу и Харибду. Имена мифологических чудовищ я написала правильно, а в газете их сильно исказили. На перемене Асия Газизовна отозвала меня в сторону и отругала. Мне было очень стыдно, хотя ошибка здесь была и не моя.

Через несколько лет она посещала организованный мною киноклуб «Иллюзион». Я тогда уже закончила ВГИК и училась там в аспирантуре, собиралась переходить на работу в пединститут. Асия Газизовна очень хотела, что бы я пришла на работу на кафедру литературы, но меня приняли на кафедру марксистско-ленинской этики, эстетики и научного атеизма. Заведовала кафедрой тогда Завадская Лидия Георгиевна.

В годы перестройки по указанию министерства все предметы кафедры аннулировали, часы сложили, и все их перенесли на новый предмет - историю мировой культуры. Курс получился огромный: 70 часов лекций, 30 семинаров и 30 СРС. Он включал в себя всё историческое развитие философии, религии, науки, литературы, искусства и многое другое. Я вызвалась читать этот курс. Разработала подробную программу, которую утвердили на совете института, а летом обложилась книгами и начала разрабатывать курс лекций. В сентябре предмет уже стоял в расписании. Как потом выяснилось, в тот год историю мировой культуры ввели только в двух вузах Казахстана: в КазГУ и у нас. Позднее часы сократили, курс переименовали в культурологию, где уже больше внимания было уделено теории культуры, а не истории.

Но вернусь к студенческим воспоминаниям. На одном курсе со мной учился Саша Евстратов, позднее кандидат филологических наук, доцент Александр Николаевич Евстратов. Его родители преподавали нам русскую литературу.

Людмила Александровна Рябинская, очень красивая женщина, похожая на Наталью Николаевну Пушкину, читала нам литературу 18 века. Она была очень строгой, студенты её побаивались. Предмет сложный. Литературный язык 18 века сильно отличается от современного и читать первоисточники было непросто. Помню, как я мучительно запоминала, о чём говорится в каждой из девяти сатир Кантемира. С нас требовалось прежде всего знание текстов.

Николай Гаврилович Евстратов, всегда доброжелательный и приветливый, читал литературу 19 века. Казалось, что он сам живёт в этом веке, и всё современное, сиюминутное, обыденное было ему чуждо. Тип русского интеллигента. Лекции его были очень интересными.

С Сашей Евстратовым мы дружили до самой его смерти. Иногда он приходил ко мне и мы вели долгие разговоры и споры о литературе, об искусстве, о кино и просто о жизни. Общаться с ним было очень интересно. Всегда важно иметь собеседника примерно с таким же уровнем знаний, как и у тебя. Разговоры с таким собеседником обогащают, дают пищу для ума, приносят радость. Мы с Сашей были друг для друга именно такими собеседниками.

Как-то у нас затянулся спор о поэзии. Я утверждала, что душа поэта в его стихах, и мне вовсе не надо знать, какое событие вызвало к жизни тот или иной стих и кому он посвящён. Саша утверждал обратное. Спор затянулся, читали стихи, приводили разные события из жизни поэтов... И тут позвонила Людмила Александровна и спросила, не у меня ли Саша. Я сказала, что у меня и рассказала о сути спора. К моему огорчению, Людмила Александровна имела ту же точку зрения, что и Саша.

Зарубежную литературу у нас читал Евгений Зайнуллович Салихов. Он требовал от нас обязательного знания первоисточников. На экзаменах первый вопрос был: «Читали»? Если студент отвечал да, то задавал несколько вопросов по тексту, проверяя правдивость ответов. А если – нет, то рассчитывать на оценку выше тройки не приходилось. Я, как правило, читала всё, но вот никак не давался мне роман Луи Арагона «Коммунисты». Несколько раз принималась читать, но пробраться дальше тридцатой страницы толстенной книги не удавалось: слишком скучно. К моему ужасу, на экзамене мне попался билет с этим вопросом. Я честно сказала Салихову, что не читала. Он спросил, что читала у этого автора. Тут мне повезло: незадолго до этого я купила книгу Арагона «Богатые кварталы», которая даже не упоминалась в учебниках. Мне пришлось экспромтом на экзамене проанализировать роман, определить тему и идею, очертить образы героев. Евгений Зайнуллович остался доволен, а в моей зачётке появилась очередная пятёрка.

Салихов вёл литературный кружок, в котором было две секции: научная и творческая. На творческой секции лучшие стихи были у студентов физмата Лёвы Чумакова и у Валерия Смирнова, который впоследствии стал известным юристом в Уральске. Как-то раз Салихов пригласил на занятие кружка непризнанного уральского поэта, диссидента Валентина Бузунова. Это был смелый поступок, поскольку Валентин был на заметке у органов. Ну, а нам встреча понравилась.

Хочется вспомнить добрым словом и двух лаборанток кабинета литературы – Валентину Павловну Докшину и Валентину Степановну Черыкову. В кабинете была вся необходимая для занятий литература, и эти две обаятельные женщины быстро находили то, что было нужно. Приветливые, но строгие, очень грамотные, они всегда могли посоветовать нужную книгу, поговорить «за жизнь», выслушать студента, помочь решить какие-то проблемы.

Валентина Павловна была заядлой театралкой, и мы с ней часто обсуждали новые спектакли нашего театра. Она поражала своей эрудицией, знанием и классической, и современной литературы, следила за книжными новинками и самиздатом. Мне она по секрету дала почитать запрещённый в то время «Реквием» Ахматовой, и я очень гордилась её доверием. Вообще, она была кладёзь знаний, которыми щедро делилась со мной. Позднее она стала преподавать на кафедре, а в газете «Приуралье» опубликовала несколько очень глубоких проблемных статей об искусстве и литературе.

Вообще, нашему курсу очень повезло. Нам преподавали Нестор Михайлович Малеча, Ксения Афанасьевна Утехина, Николай Иванович Фокин, Евгений Иванович Коротин, которые уже давно стали легендами нашего института.

Наш студенческий театр

В институте я узнала, что там есть студенческий театр. Когда-то его организовал Александр Иосифович Белый. Отбор новых студентов был серьёзный, меня даже заставили что-то читать. В первый год я чувствовала себя в кружке не очень комфортно. Новичков вроде меня не было. Старшекурсники играли все роли, я была на подхвате.

Все изменилось на следующий год. Во-первых, пришел новый режиссер – А.Свечкарёв. Театральный режиссер, он охотно работал с молодежью, знал и любил ее. Во-вторых, ушли старшекурсники. Состав драмкружка полностью обновился.

Для начала Свечкарёв решил с нами поставить «Отважное сердце» Эвальда. Пьеса про гимназистку, которая случайно вместе с другими женщинами оказалась в одной тюремной камере с революционеркой и пошла за неё на расстрел. Наивный сюжет, но нам подходил, поскольку много женских ролей. С мальчиками в драмкружке было тогда еще туго.

Гимназистку играла Вера Павликова, революционерку – я, Соньку – Наташа Чеснокова, а Агашу – Юлия Хомутова. Все первокурсники, только я со второго. Кроме репетиций Свечкарёв учил нас театральным движениям, умению держаться на сцене. Декорации и реквизит делали сами. Тут нам на помощь пришли мальчики с отделения технических дисциплин (ОТД), было тогда такое на физмате, готовили учителей труда. Сначала помогли с декорациями, а потом влились в наш коллектив, тоже стали играть на сцене. Уже в следующей постановке – «Наказание без преступления», пьесе-комедии о том, как женили старого холостяка, все они вышли на сцену.

С физмата к нам пришли братья Люкшины – Валера и Слава, Саша и Толя Куликовы, однофамильцы, Валера Смирнов, полный тезка нашего КВНщика с литфака, и его родственник Ваня. Вот тогда и начала складываться наша «драм-шлёп-компания», как в шутку мы называли себя.

Не закончив постановку «Наказания...», Свечкарёв уехал, и мы остались без режиссера. Решили дальше ставить сами. Какие мизансцены и шутки мы придумывали! Как старались, чтоб спектакль был смешным! И, кажется, получилось.

На зимние каникулы комитет комсомола предложил нам поехать на гастроли в районы области. Нас назвали агитбригадой, дали микроавтобус, какие-то командировочные, и мы отправились. Колесили мы по Зелёновскому району. Первый спектакль ставили в совхозе «Ульяновский». Зрителей был полный зал, принимали хорошо, смеялись от души. Особый хохот вызывала моя реплика: «Я ему говорю, чтобы он поставил мне передний мост...», имеются в виду зубы, а в зале механизаторы: для них передний мост - деталь машины.

После спектакля устроили небольшой вечер для молодёжи. У нас был магнитофон с хорошими записями, а Валера Смирнов неплохо пел, особенно модные

тогда песни из репертуара Магомаева - «Чертово колесо», «Сердце на снегу» и т.д. Было весело, сельская молодёжь охотно общалась с нами. Потом после каждого спектакля устраивали такие импровизированные вечера.

Ночевать остались в клубе. Постелили на сцене матрацы, спальные мешки, предусмотрительно захваченные из города, под голову положили валенки, оделись по-теплее, и накрылись тулупами. Долго болтали и смеялись, пока Ванечка не запустил валенком нам по физиономиям, чтоб спать не мешали. Ваня у нас был очень непосредственным и немного наивным, поэтому его шутки и фразы часто вызывали у нас смех.

Среди ночи мы проснулись от какого-то грохота. Испугались. Саша с трудом нашел выключатель и врубил свет. Посреди зрительного зала через кресла лезет Ванечка, которому понадобилось выйти.

-Ванечка, ты что?

-Отстаньте от меня. У меня по ночам экспансивный характер!

Потом эта фраза у нас стала крылатой, и всегда сопровождалась смехом.

Наутро мы поехали в совхоз «Пермский». И здесь нас снова веселил Ваня. Зал был полон. На сцене вместо задника был большой киноэкран. На его фоне мы и разыгрывали спектакль. По мизансцене персонаж, которого играл Ваня, думая, что идет его брат, решил напугать его. Но вместо брата захожу я – Анжелика Сигизмундовна Хрустальная, тетушка героя. Я хватаюсь за сердце, изображая испуг и обморок, а Ванечка с извинениями должен довести меня до стула. Из-за кулис Саша шепотом говорит Ване: «Держи Галку крепче!», на что Ваня громко, на весь зал говорит: «Сама пойдет!», а сам буквально тащит меня к стулу.

Кстати, по роли я здесь начинаю одну за другой глотать таблетки. У меня для этого были безобидные мятные. Так вот в одном из сел, я ловлю на себе страдающий взгляд какой-то бабушки в первом ряду. Потом она громко, на весь зал говорит:

-Доченька! Мотри, отравишься!

В совхозе «Каменский» зал был переполнен, но начать спектакль мы не могли. В поселке из-за аварии не было электричества. Мы не хотели начинать спектакль, а зрители, сидя в полной темноте, орала, что не уйдут. Они же и нашли выход. Собрали по всему поселку керосиновые лампы, расставили по сцене, и так мы играли спектакль. До сих пор не понимаю, как мы ни одну не опрокинули, сами не сгорели и клуб не сожгли. Но все обошлось. А принимали нас очень хорошо.

В селах, где мы выступали, нас обычно кормили обедом в столовой, а на вечер угощали немудрящей сельской снедью: сметаной, яйцами, картошкой, маринадами и соленьями.

Запомнилась еще одна ночевка на отделении какого-то совхоза. Нас разместили в детском садике. Туалет там был один и не запирался, его уступили девочкам. Наши ребята поёжились и пошли на улицу. Там был буран, а в степи совсем близко завывали волки. Мальчики быстро вернулись, и до утра мы боялись выходить.

Когда наше турне уже заканчивалось, мы пристали к водителю, что скучно ехать так, никаких приключений. Недолго думая, водитель направил машину в су-

гроб, в кювет. Мы с шумом вывалились из машины и принялись энергично её вытаскивать из сугроба. Когда поехали дальше, все были довольны этим маленьким приключением.

После этих гастролей мы все очень подружились. Отношения были прекрасные, чистые, дружеские. Мальчики не пытались к нам приставать, а мы с ними, если и кокетничали, то совсем чуть-чуть. Нам просто было очень хорошо всем вместе. В актовом зале института на сцене была фанерная пристройка, где мы хранили реквизит. Мы называли ее кутузкой. Не знаю, почему, маленькая, наверное. Часто после репетиций мы устраивались в кутузке, спорили, рассказывали анекдоты, сочиняли по кругу детектив и т.д. Нам просто было хорошо вместе и не хотелось расставаться.

Незаметно наступило лето, сессия, каникулы... Тогда возникла договорённость, что каждый день в семь часов, кто сможет, приходит к театру. Иногда нас собиралось много, иногда только двое. Мы гуляли, ходили на Урал, иногда заваливались к кому-нибудь домой. А на лето договорились каждые выходные выезжать на Урал с ночевкой. Ездили обычно на Старые ямы. Ставили две палатки – одна мальчикам, одна девочкам. Рыбачили. В таких поездках я никогда не спала. Сидела всю ночь у костра, наслаждалась природой.

Как-то утром рано слышу, колокольчики на донках надрываются. Я к палатке мальчиков, а оттуда доносится храп, а из палатки ноги торчат. Подергала за одни, другие, никакой реакции. А колокольчики-то звенят! Делать нечего, пошла добывать завтрак сама. Когда мальчики, почесываясь и позевывая, выползли на берег, у меня уже было полное ведро рыбы.

-Проснулись, сони! А ну марш на кухню рыбу чистить!

Так и пришлось нашим горе-рыбакам заняться приготовлением улова. А я с той поры увлеклась рыбалкой. И до сих пор люблю посидеть с удочкой, только вот теперь мне редко выпадает такое удовольствие.

И еще одна поездка запомнилась. В тот раз мы не взяли палатку - тащить было лень. Да и поехали недалеко, переправились через Урал, прошли напрямую «тёщин язык», петлю, которую Урал делает в районе города, и устроились на берегу. А тут тучи стали собираться. Мальчики решили шалаш построить. Построили. Ливень пошел сильный, мы в шалаш прятаться, а он протекает. Мы в кучку сгрудились, каким-то плащом прикрылись, а в другой завернули спички, соль, хлеб. Промокли, конечно, здорово, но главное спички и все остальное сохранили сухим. Потом всю ночь сушились у костра. Романтика!

В то лето к нашей компании присоединился Коля Шингаркин. Он был прекрасный гитарист и певец. Исполнял обычно бардовские песни. И как исполнял! Зачастую лучше, чем сами авторы этих песен.

Коля был удивительной личностью. Умница! С нестандартным мышлением. Иногда его высказывания ставили нас в тупик своей парадоксальностью. Внешне он напоминал Шурика из известного фильма, только вот глаза за толстыми стеклами очков были очень грустными. В каждую песню он вкладывал свою душу. Пережи-

вал её как свою, и от этого исполнение становилось особенно пронзительным. У меня часто слезы на глазах выступали от его песен.

В тот год любимой песней у нас был «Париж».

-Ну что, мой друг, свистишь? Мешает жить Париж.

Ты посмотри вокруг тебя тайга...

Под Колин голос казалось, что Урал с небольшим леском куда-то исчез, а вокруг неуютная, необъятная тайга с беспросветной тоской по цивилизации. И только костер немного согревает душу. Были, конечно, и веселые песни, но и они почему-то звучали с грустинкой. Нет, в Колином голосе не было никакого надрыва. Просто, тоска. Позднее в нашем спектакле «Варшавский набат» он выходил со скрипкой в образе грустного клоуна, и играл трагическую мелодию как пролог к действию пьесы.

Хорошие отношения у нас были с театром. После Свечкарёва нами руководили артисты театра. Сначала Алик Бореев, потом Валентин Шевцов. В театр тогда мы приходили как к себе домой - со служебного хода, вахтеры всех нас знали и никогда не задерживали. Спектакли смотрели по пять-восемь раз. Посещали все молодёжные вечера, которые устраивались по праздникам. Бывали и в гримерках, и на сцене, и под сценой. К нашей компании благодушно относился сам главный режиссер Ян Георгиевич Панжариди.

За четыре года наш студенческий театр поставил несколько пьес, многоактных, серьезных. Я не помню всех авторов, но спектакли перечислю.

«Горя бояться – счастья не видать», по сказке Маршака,

«Двадцать лет спустя» М. Светлова, о революционной молодежи 20-ых годов.

«Отважное сердце» Эвальда,

«Вызов богам» (Я люблю тебя, Инга), о том, как любовь и медицинские знания спасают обреченную девушку, ставшую в детстве жертвой фашистских экспериментов над людьми.

«Наказание без преступления»,

«Затюканный апостол», о доморощенном философе, над которым смеётся все село, хотя он намного умнее окружающих.

«Варшавский набат», об учителях, которые ценой своей жизни пытаются спасти своих учеников, приговоренных фашистами к смерти.

Семь спектаклей. Совсем неплохо.

Мы почти одновременно окончили институт, и на этом наш театр прекратил существование. Нового пополнения практически не было, оплачивать нашим режиссёрам институт перестал, а ставить двух-трехактные пьесы достаточно сложно. Следующее поколение студентов организовало СТЭМ (студенческий театр эстрадной миниатюры) во главе с Юрой Баевым. И это тоже было очень интересно. Но уже другим ребятам.

ДАРИШЕВА Туймеш Малбагаровна,
*проректор по воспитательной работе и
 социальным вопросам, кандидат педагогических наук,
 доцент*

Молодость — это сила!

Я хочу написать о том, как стала боевым командиром для 350-ти бойцов студенческого сельскохозяйственного отряда Уральского педагогического института имени А.С.Пушкина. Я училась на 5-ом курсе филологического факультета на специальности «Русский язык и литература в национальной школе» с дополнительной специальностью «педагогика». В апреле 1985 года на распределении выпускников института меня направили на работу на кафедру методики русского языка в качестве ассистента с последующим в перспективе поступлением в аспирантуру (она открылась тогда на кафедре под руководством профессора Абузярова Р.А.)

В этом же году наш Уральский педагогический институт имени А.С.Пушкина должен был направить на сельскохозяйственные работы студенческий отряд для сбора овощей в Астраханскую область. В этом отряде было триста человек. В партийном комитете института долго решали, кого из молодых специалистов направить руководителем отряда. Утвердили мою кандидатуру. А я ещё даже не сдала государственные экзамены. График сдачи госэкзаменов был утвержден, и мне предложили сдать экзамены экстерном. Выезд был намечен на 26 июня, и мне пришлось параллельно вести большую организационную работу по формированию отряда.

Когда все мои однокурсники, счастливые, в торжественной обстановке получали свои долгожданные дипломы, я с тремя сотнями студентов в семи вагонах поезда ехала в город Астрахань. Пересадку делали на станции Урбах, там пересели на другой поезд. В Астрахани нас уже ожидали большие автомашины, покрытые серым тентом, в которых нас привезли на место временной дислокации — полевой стан для овощеводов. Лагерь был вполне прилично оборудован, чувствовалось, что нас здесь ждали.

На месте руководство совхоза еще прибавило в мой отряд ранее прибывший десант из пятидесяти студентов Гурьевского техникума связи. Представляете, мне 23 года, только закончила институт, а здесь надо руководить таким большим количеством людей! Правда, у меня был небольшой опыт. Во время учебы я четыре

года трудилась в студенческом строительном отряде «Ассоль». И тут началась работа. Студентов разделили по отрядам, получилось 11 отрядов, назначили командиров, комиссаров. Днем собирали на поле помидоры, арбузы, которые потом загружали в большие грузовые машины, а вечером, по графику, каждый отряд перегружал заполненные помидорами ящики в трюмы теплоходов, которые сначала по Волге, а потом по другим рекам и каналам доставляли овощи прямо в Ленинград (ныне Санкт - Петербург).

Так продолжалось почти два месяца. Дисциплина была строгой, не знаю, как удавалось, но мы - штаб отряда, справились достойно. Тревожно было за девочек, особенно в выходные дни. Наш студенческий лагерь располагался почти у берега величавой Волги. Широкая, без конца и края, она завораживала, так и манила к себе, звала хоть один раз в ней окунуться. Так как не было рядом с лагерем оборудованного места для купания, страшно было отпускать студентов. Вспоминаю бессонные ночи, девчонкам было всего по 17-18 лет, никто не хотел отправляться отдыхать в 11 часов, молодость звала их «к подвигам». А недалеко был поселок. В основном, это был девичий отряд, юношей было человек восемь из техникума связи, зато парни из посёлка заглядывались на наших девчат. Но всё обошлось благополучно. Командиры и комиссары отрядов внимательно следили за своими, не допускали нежелательных эксцессов. Ежедневно они обо всем докладывали мне.

Запомнились комары, как только начинало темнеть, они тучей неслись из своих укрытий и набрасывались на нас. Комариный гул стоял до утра, они не давали спать по ночам, марлевый полог не спасал, а тогда не было различных средств защиты от комаров.

Вечерами после работы устраивали конкурсы, соревнования между отрядами. Девочки все подружились, в конце сезона расставались со слезами на глазах. Вместе с нами в отряде работали студенты Актюбинского медицинского института, они оказывали медицинскую помощь. Вспоминаю это время с большой теплотой, хотя было невероятно трудно. До сих пор общаюсь со своими помощниками, которые обеспечивали весь процесс работы. Каждый из них состоялся в жизни, среди них завучи школ, руководители организаций, представители правоохранительных органов, хорошие квалифицированные специалисты. Труд закалил их, они получили бесценный опыт, который стал для них основой для дальнейшего профессионального роста. Благодарна командирам отряда Уразовой Турсун, Железновой Ларисе и всем студентам, которые сделали все, чтобы мы с честью выполнили задание ректората и не посрамили честь Уральского педагогического института имени А.С.Пушкина, вернулись к своим родным живыми и здоровыми.

До сих пор удивляюсь, как мне, молодому специалисту, ректорат и родители доверили детей! Да, это было время доверия друг другу, добра, чести, совести, достоинства, веры в людей и нескончаемого до сих пор чувства долга перед родным вузом.

*ДАУЛЕТКАЛИЕВА Мейрамгүл,
шәкірт, 141 топ старостасы,
ҚР Журналистер одағының мүшесі*

Есімің мәңгі жүректе немесе ұстаз рухына бас ию

1991 жылы Оралда Әл Фараби атындағы Шымкент Мәдениет институтының филиалы ретінде ашылған оқу орны бір жылдан соң өз алдына Дәулеткерей атындағы Батыс Қазақстан Мәдениет институты атанды. «Халықтық музыка», «Хореография», «Мәдениет менеджері», «Кітапханатану және библиография» факультеттері бойынша мәдениет мамандарын дайындаған білім ордасына айналды. Кейін заман талабына сай Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетіне қосылды.

Жасыл қала-әсем Оралдың Некрасов көшесі 30/1 мекенжайында орналасқан бес қабатты студенттер жатақханасы қайнаған студенттік өмірдің жып-жылы ұясы болғанын біреу білсе, біреу білмес.

Аталған институттың екінші жыл бітірген түлектері қатарында мен де осы оқу орнының «Кітапханатану және библиография» факультетін бітірдім. Бізден бір жыл бұрын түскен студенттер қабылдау комиссиясында болып біздің абитуриенттік құжаттарымызды қабылдады. Кілең белсенді, «мен атайын, сен тұр» дейтін пысық қыздар болатын. Бүгінде сол қыздардың бірі - Нұрғаным Александрқызы Батыс Қазақстан облыстық ғылыми техникалық кітапханасын, екіншісі - Тоты Еркінқызы Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің Ғылыми кітапханасын басқарып отыр.

Жан-жақтан келген абитуриенттерге жатақхананың төменгі қабатынан үлкен бір бөлме берілгені есімде. Түсу емтихандары аяқталып, оқуға қабылданғанша сол бөлмеде тұрдық. Қайыржан деген ағай бізге бас-көз болып жүрді. Кейін оқуға түскесін жатақхана коменданты Шаһария, қоймашы Мария, вахтер Клара апайлармен таныстық.

90-жылдар еліміз егемендік алып, халықтың әрі-сәрі күй кешкен уақыты еді ғой. Міне, біз осындай кезде студент болдық. Шәкіртақы уақытында берілмейді,

қосымша жұмыс істейсің, еңбекақы тағы жоқ. Бірақ біз бақытты едік. Екі-үш күндеп ыстық тамақ ішпей, ашқұрсақ жүрсек те, жатаханада жарық өшіп қалса да, тамаша естен кетпес студенттік өмір кештік. Бір үйдің баласындай тату болған, кездескенде сағынысып көрісетін бірге оқыған курстас, группаластар, езу жыртылғанша күліп еске алар естеліктеріміз бар.

Осынау енді қайталанбас, бүгінде сағымға айналған студенттік шақты ойлағанда, бізге білім берген аяулы ұстаздарымыз еріксіз еске түеді. Институт ректоры болған М.Ержанов, факультет деканы Т.Сериков, кафедра меңгерушісі Б.Н.Меретаева, 1-курста жетекшілік еткен Думан Есенжанұлы, жеке пәндерден дәріс берген: Ермек Тілепов, Бірімжаров, Балшекер Нұрғазықызы, Ырыс Есенқызы, Құттықыз Айтбайқызы, Ирина Михайлқызы, Фарида Кабирқызы, Маржан Сатқанқызы, Нәйля Жайсаңқызы, Айгүл Кеңесқызы т.б. ұстаздарымыздан білім алдық.

Мен осы естелігімде біздің 141-топ кураторы болған Ырыс Есенқызына ерекше тоқталмақпын. Апайымыз қазір бұл өмірде жоқ. Ол туралы өткен шақпен сөйлеймін деп әсте ойламаппын.

Ырыс Есенқызы кураторлығымен қоса бізге «Библиография» арнаулы пәнінен сабақ берді. Апай балакөңіл, ақ жүректі қалбалақтаған адам еді. Топқа куратор болып тағайындалғаннан кейін бәрімізбен жеке танысып, қай жақтан екенімізді тәптіштеп сұрап алғаны есімде. Топтағы 25 қыздың кейбірінің аттарын ұмытып қалған кезде: «Қызыл плащты қыз», «Вечно веселый человек», «Шашын жайып жүретін қыз» деп атай қоятын.

Топта Қуаншалиева Роза, Исмагулова Нұргүл, Ильясова Светлана, Наурызғалиева Гүлзира деген қыздар ерекшеленіп, оқшау жүретін. Бір күні олар сабаққа келмей қалды. Апай: «Осы Қуаншалиеваның шайхысы көрінбейді ғой» демесі бар ма... біз күлкіге қарқ болдық.

Апайдың аудиторияға кіргенінің өзі қызық еді. Кірген бойда амандасып, сөйлей кіретін. Бір күні есіктен кіріп, столына жақындады. Кенет кері бұрылып, есікті қаттырақ қайта жапты да: «Арасынан жел гулеп тұр, сендер бір орында қозғалмай отырасыңдар, салқын тиеді ғой», - деді.

Әлі есімде, 3 - курста бөлменің терезесіне байлап қойған біздің 4 сумка (тор сетка) етімізді біреулер ұрлап, қолды болып кетті. Қысқы каникулдан оралып, бәріміз ауылдан ет алып келгенбіз. Шыжғырылған дөңгелек малдың майы да етпен бірге кетті. Бір күнгі кешке қарай терезені ашып, ет алмақшы болғанда, дым жоқ, орнын сипап қалдық. Бөлмеде бірге 4 қыз тұрушы едік. Отырып алып жыладық. «Ең болмаса майды шығармау керек еді», «Кім пысықсынып майды шығарған?» деген әңгімелер айтылды. (Ол кезде шыжғырылып, қатырылған май біздің сүйікті асымыз еді. Табаға шетінен сындырып салып, плитқаға қойып ерітіп, пияз турап, нан батырып жейтінбіз. Тойымды, қарын аштырмайтын, ешқандай бутербродтың керегі жоқ. Дәмі керемет болатын) Мен өзімді өзім тоқтатып: «Қыздар, қойыңдар, жыламайық. Ештеңе етпес, ешкімді машина қаққан жоқ, ең бастысы, өзіміз аманбыз ғой» дедім. Қыздар да сол сөзге тоқтап, күліп, ес жиып, құр вермишелімізді қуырып жеп алғанбыз.

Ертесі сабаққа барғанда, бұл жаңалық «қаралы хабардай» тез тарады. Ырыс Есенқызының да құлағына шалыныпты. Ол кісі біз төртеуімізге аяушылық білдіріп, басын шайқап, жылы сөздерін айтты. Содан келесі күні апай үйінен бір пакет толған пирожки, екі түрлі варенье алып келіпті. Таласа-тармаса жеп алдық. «Қысқы азығымыздан» айырылып, жабырқау күй кешіп жүрген бізге бұл үлкен демеу болды.

Қазір ойлап отырсам, ол кісі бізге үнемі қамқор болып, жаны ашып жүрген екен. Өз үйлерінен жырақта жүр ғой деп қолынан келгенше көмегін аямаған екен. Қазір тап осындай кураторлар болмас, сірә... куратор деймін ау, кісі аяғыш адамдар да азайып кетті ғой.

4 - курсты аяқтап, мемлекеттік сынақтарды тапсырып бітіріп, «Сказка» би паркіне биге барып, музыканттар тұратын сахнаға шығып кеттік пе ау... әйтеуір батылданып, біраз әрекеттерге бардық. Биден соң өзіміз оқыған оқу корпусына «выпускной балл» ұйымдастырған едік. Тұрмысқа шыққан қыздар жұбайларын ертіп келді. Құттықтау сөз кезегі келген кезде Ырыс апайымыз толқып сөйлеп, көзіне жас алғаны есімде. Сөзінің соңында ертесі күні өз үйіне қонаққа шақырды. Сөйтіп, ертеңіне топырлап, апай үйіне қонаққа бардық. Апай ет асып, ұлан-асыр дастархан жайды. Өзі құрақ ұшып, бізге қызмет көрсетіп жүр. Қайран, Ырыс апайым ай... осыны кейін айта жүрсін дедің бе екен? Осы отырыста бір-бірімізге деген қимастық сезімнен бе, біразымыз сөз сөйлеген кезде көз жасымызға ерік бердік.

Кейін әркім өз өмір жолымен жан-жаққа кеттік. Мен туған Атырауыма оралдым. Басында Ырыс апаймен қалалық телефон байланысы (қалта телефонының шықпаған кезі) арқылы сөйлесіп тұрдық. Кейін байланысымыз үзіліп, хабарласпай кеттік. Артынан ұялы телефон қолданысқа еніп, группаластар бір-бірімізді іздеп тауып, ортақ чат ашқанбыз. Айман атты группаласым апайдың ауырып, қайтыс болып кеткенін жеткізді.

2016 жылы группаластар институт бітіргенімізге 20 жыл толу құрметіне Оралда бас қосқанбыз. Жиналған күні оншақты қыз апайдың үйіне барып, рухына құран бағыштадық. Бізді Ырыс Есенқызының апасы Бақыт апай қарсы алды. Сол кісіге көңіл айтып, біраз көңілімізді босатып алдық. Бақыт апа сөз арасында: «Мейрамгүл деген қай қыз?» деп сұрады. Қыздар маған қарады. «Атырауда менің Мейрамгүл деген шәкіртім бар дегенді Ырыстың аузынан жиі естуші едім» деді. Қайран, аяулы апайым-ай... Бітіріп кетсек те, мені есіңе жиі алған екенсің-ау... Осындай ойдың жетегінде кеткен мен соңғы жылдарда неге хабарсыз кеттім екен деп өкініп қалдым.

Бүгінде оқу бітіргенімізге 26 жыл толыпты. Сонау алыста қалған қайталанбас студенттік кезенді еске алғанда апайымыздың мейірімді жүзі көз алдыма келеді. Жақында орыс тобының кураторы Ирина Михаилқызының 70 жылдық мерейтойына орай қыздарының жолдаған видеокұттықтауын көріп, Сізді есіме алдым. Өмірден ерте кеткеніңіз өкінішті-ақ... Жатқан жеріңіз жайлы болсын. Сіз біздің әрдайым жүрегіміздесіз...

*ДЕМЧЕНКО Л.В.,
старший преподаватель,
заведующий кафедрой физического воспитания*

Вуз, который дал мне путевку в большую жизнь

Студенчество — это время, когда мы полностью можем отдаться нашим чувствам, ощутить на себе множество переживаний, совершить свои первые серьезные ошибки. Эти уроки, преподнесенные жизнью, останутся, вероятнее всего, в нашей памяти навсегда. Сейчас мне сложно рассказать о самом ярком воспоминании из моей студенческой жизни. Их было так много, что сразу одно и не выделишь. Можно сказать, что все мои 4 года в университете – это одно сплошное хорошее воспоминание.

Я окончила наш университет в 1988 году, а поступила на отделение «Физическая культура и спорт» в 1984 г. Для меня учеба в университете – это не только лекции, семинары, зачёты и экзамены - это еще и насыщенная общественная жизнь, благодаря которой студенческие годы запоминаются особенно ярко и остаются самыми дорогими воспоминаниями о молодости. В университете я не только развивала свой ум, но и душу. Меня окружали талантливые и творческие люди, общаясь с которыми, я выросла. В наше время мы часто ездили на лыжные сборы на Уральскую туристическую базу, хоть она и была летней, но мы занимались там даже зимой. Для нас это не представляло никаких трудностей, ведь мы находили такие занятия интересными и увлекательными. Все подобные сложные ситуации не пугали нас, а наоборот очень воодушевляли. Мы верили в то, что перед нами нет непосильных задач. Это помогло мне понять, что, столкнувшись с трудностями, нельзя сдаваться, бежать. Вы должны оценивать ситуацию, искать решения и верить в то, что всё делается к лучшему.

Летом же мы были на агробиостанции, где у нас проходила практика по специализированным дисциплинам. Нам также было интересно, потому что там мы отмечали Праздник Нептуна (церемония пересечения линии — водное представление,

которое берёт основы от традиции моряков при пересечении экватора). В данном мероприятии участвовали как студенты, так и преподаватели. Мы пели, играли, купались в речке, встречали Нептуна во всей красе. У нас была полноценная интересная студенческая жизнь.

Однажды, когда я со своими ребятами участвовала в сплаве на лодках, у нас был смешной случай: у каждого была своя команда (то есть, находясь в одной лодке, мы являлись одной командой). На нашем дежурстве случайно утонули наши кастрюли, мы сильно переживали, пытаюсь их найти. Но потом оказалось, что они были прикреплены к веревкам, то есть они просто были на дне и мы в конце поняли, что не потеряли их.

Сегодня, когда университету исполняется 90 лет, хочется пожелать, чтобы стены родного вуза по-прежнему оставались самым уютным местом, в тихом городе на западе Казахстана - Уральск. Мне хочется пожелать нашему университету процветания, больших достижений и успехов во всех видах деятельности. Хочется всегда видеть улыбки преподавателей, студентов и всех, кто трудится в стенах нашей альма-матер. Я очень ценю, люблю и скупаю по тебе, мой любимый университет! С днём рождения, родной ЗКУ!

***ДЖУМАГАЛИЕВ Асхат Хамитович,**
старший преподаватель кафедры физического
воспитания*

Достойный сын своего народа

Физической культуре в Республике Казахстан придается большое значение. Юноши и девушки занимаются физкультурой и спортом не только для своего развития, но и для того, чтобы стать достойными гражданами, готовыми к труду и защите своей страны. Воспитанием молодого поколения занимаются ответственные, квалифицированные люди, за плечами которых огромный опыт, знания и профессионализм.

Таким Человеком с большой буквы являлся наш коллега, мастер спорта СССР по самбо, заслуженный тренер республики Казахстан, ассоциированный профессор (доцент) кафедры физического воспитания Западно - Казахстанского государственного

университета им. М.Утемисова Жардемов Жубанышкали Садырович. В развитии и становлении нашего университета есть его огромный вклад.

Свою профессиональную спортивную деятельность он начинал будучи учеником средней школы Бокейординского района. Увлечшись борьбой, совершенствуя свои навыки в спорте, он воспитывал молодое поколение спортсменов. Поступив в Уральский педагогический институт, он занимался у мастера спорта Исмагулова Камеша Исмагуловича.

Окончив наш вуз, Жубанышкали Садырович в течение 45 лет своей педагогической деятельности активно занимался подготовкой преподавателей физического воспитания и инструкторов физической культуры и спорта.

Параллельно занимаясь и обучая молодое поколение педагогов в нашем вузе, Жардемов Жубанышкали принимал активное участие в спортивной жизни города и области.

Его воспитанники – Аскар Шайхиев, Оралбек Кажыгельдин, Мутиголла Тулепов, Тимур Кабулов, Кайрат Абрахманов, Нуржан Кауметов, Раймбек Мендигалиев, Нурлан Токжанов, Темиржан Хасангалиев, Арман Бейсенов - помогали ему в трудовой и спортивной деятельности. Его учениками являются Коныс Жетписов – 2-х кратный чемпион мира по самбо, Батыр Куанышев - чемпион мира по дзюдо, Ибат Ерешев – мастер спорта СССР.

Жубанышкали Садырович занимался не только практической работой с воспитанниками, он придавал большое значение основам тактической и теоретической подготовки студентов. Он написал много методических рекомендаций по физической силовой подготовке спортсменов – самбистов, которыми по сей пользуются тренеры нашего университета и спортивных школ. Он был инициатором международной конференции, посвященной 70 - летию ЗКГУ, которая состоялась в нашем вузе в 2002-ом году с участием ученых Петербурга, Москвы, Алматы и других городов.

Жубанышкали Садырович был долгое время председателем спортивного клуба ЗКГУ, основная деятельность которого была направлена на пропаганду здорового образа жизни. В спортклубе ЗКГУ работали 24 секции по 17 видам спорта, ежегодно проводились Спартакиады Здоровья по 5 видам спорта, наши ребята принимали участие в республиканских универсиадах по 12 видам спорта.

Жубанышкали Садырович зажег огонь педагогической спортивной деятельности в наших сердцах. И этот огонь мы с достоинством будем передавать будущим преподавателям физического воспитания нашего вуза, которому в этом году исполнится 90 лет.

Я с благодарностью и огромной теплотой в душе всегда вспоминаю очень яркого, доброго, открытого ЧЕЛОВЕКА, который всегда оказывал всем поддержку, помощь и содействие в любых жизненных ситуациях.

ДОБРЯЕВ Павел Анатольевич,

*ЗКУ им. М. Утемисова, кандидат философ. наук,
руководитель центра социологических исследований*

Моя первая заведующая

Первая заведующая кафедрой у преподавателя вуза, как и первая учительница у выпускника школы, – остаётся в памяти навсегда. Именно она даёт ему путёвку в трудовую жизнь, в научно-педагогическую деятельность... От профессиональных и личностных качеств заведующей, её отношения к делу, к своим коллегам в очень большой степени зависит морально-психологический климат на кафедре. А он – кафедральный климат – является важнейшим фактором успеха, как того или иного преподавателя, так и кафедры в целом. И счастлив тот преподаватель, особенно если он только-только приступил к своей профессиональной деятельности и не имеет «защитной брони» в виде нужных связей и всевозможных регалий, который оказался на кафедре с благоприятным морально-психологическим климатом, со всё понимающей, заботливой и доброжелательной заведующей.

Одним из таких счастливиц оказался и я, когда в далёком 1986 году, после окончания с отличием факультета истории и педагогики Уральского ордена «Знак Почёта» педагогического института им. А.С. Пушкина, по направлению Министерства просвещения КазССР пришёл работать на одну из «общеинститутских» кафедр этого же вуза. Эта кафедра в то время называлась кафедрой научного коммунизма. (В конце 80-х годов прошлого столетия она была преобразована в кафедру политологии, позже – политологии и социологии, впоследствии, после слияния с некоторыми другими кафедрами, стала именоваться кафедрой всемирной истории и социально-политических дисциплин.) Наверное, своего рода «иронией судьбы» было то, что я при всём своём «некоммунизме» стал работать именно на этой кафедре... Но в то время, очень интересующие меня социально-политические проблемы, изучались именно в рамках такой дисциплины как «научный коммунизм», который выступал как бы суррогатом социологии и политологии. Да и времена тогда наступали, как казалось, очень интересные – «перестройка», «гласность»...

У меня за плечами были два года службы в армии, пять лет учёбы на очень престижном факультете, кстати, очень насыщенных и научной работой,

и общественными (комсомольскими) делами. Как мы тогда успевали и хорошо учиться, и наукой заниматься, и очень активной общественно-политической жизнью жить, и отрываться порой «не по-детски», не имея при этом ни компьютеров, ни интернета? Загадка для будущих поколений... Кстати, преподавательский состав нашего факультета, да и института в целом, был очень сильным. В те времена стать преподавателем вуза было большой честью, кандидаты для этой, тогда действительно высокостатусной, деятельности, проходили очень тщательный отбор. И нас учили люди, обладающие очень большими знаниями и высокой культурой, по-настоящему яркие личности. Среди них были и участники Великой Отечественной войны, такие корифеи, как П.Р. Букаткин, Г.В. Кушаев, А.Ф. Абоян, И.Ф. Черкашин, Н.А. Пимнев, В.И. Ивакин, К.Ж. Суюншалиев, П.П. Елизаров. Были преподаватели и помоложе ветеранов, но обладающие очень богатым жизненным опытом – А.Г. Матюков (его мы особенно уважали и любили), А.И. Белый, И.М. Ломоносов, Т.Х. Рыскалиев... Были и сравнительно молодые, но уже высокопрофессиональные и весьма авторитетные специалисты – Т.З. Рысбеков, Б.К. Бримжаров, Е.Г. Лозовская, К.А. Нурғалиев, А.М. Нурғалиева и др.

Поступая работать на кафедру, я имел на руках диплом «с отличием», как тогда говорили – «красный»... В то далёкое, безвозвратно ушедшее время наличие даже простого («синего») диплома о высшем образовании, являлось надёжным свидетельством высокой квалификации специалиста, не требующим ещё каких-то дополнительных «квалификационных тестирований». А уж выпускники вузов с «красным» дипломом ценились, как говорится, на вес золота. Тем не менее, сомнений у меня относительно своей профессиональной компетентности хватало. Тем более, что преподавать мне предстояло отнюдь не историю... И кафедра была не факультетская, а общеинститутская, обществоведческая. Как ещё встретят, какую нагрузку определят?

Но все мои сомнения и опасения быстро развеялись, стоило мне познакомиться с небольшим и дружным коллективом кафедры и погрузиться в её работу. Морально-психологический климат, в котором мне довелось трудиться, оказался максимально благоприятным. И это была заслуга в первую очередь заведующей кафедрой – Нины Павловны Скачковой.

В «кадровое ядро» нашей кафедры помимо самой Нины Павловны в то время входили Ольга Ивановна Гришина и Баян Габбасовна Шинтемирова, которые пользовались очень большим авторитетом как среди кафедральных коллег, так и в институте в целом. Но тон на кафедре задавала именно Нина Павловна. Я сам попал под её обаяние ещё будучи студентом, когда она стала вести у нас занятия. Что в ней в первую очередь обращало на себя внимание - так это её неуёмное желание вложить в студенческие головы если не весь марксизм-ленинизм, то по крайней мере его социально-политическую составляющую по самому максимуму...

Ну и, конечно же, нельзя было не заметить её женскую красоту, яркую стильную внешность, фонтанирующую эмоциональность. Помимо этого, её отличало очень ответственное отношение к работе, хорошее знание своего предмета и неиссякаемое стремление расширять кругозор как свой, так и окружающих...

Н.П. Скачкова получила очень хорошую «советскую» научно-педагогическую подготовку, закончив историко-филологический факультет Уральского педагогического института и 3-х годичную очную аспирантуру в Институте философии и права при АН КазССР. Важнейшим фактором в её личностном становлении являются родители, в свое время известные и авторитетные в Уральске люди, настоящие интеллигенты, имевшие крестьянское и казачье происхождение – Павел Иванович и Таисия Тимофеевна Токаревы. Павел Иванович более 2-х десятилетий заведовал кафедрой высшей математики УПИ и очень много сделал для становления физико-математического факультета института. Таисия Тимофеевна заведовала начальной школой №21. Они были и остаются для неё главным примером, образцом во всём.

Будучи заведующей кафедрой, кандидатом философских наук и доцентом (а тогда обладателей таких степеней и званий было немного), известным в нашей области по своей многогранной общественной работе человеком, Нина Павловна никогда «не задирала нос», особенно перед молодёжью. До сих пор помню свои очень жаркие научные, идейно-политические и прочие споры с ней на кафедре, которые никоим образом не сказывались на наших отношениях, на моей работе.

И ещё один очень важный штрих к её портрету – Нина Павловна всегда очень бережно, по-матерински относилась к членам кафедры, особенно к молодым преподавателям. Если у них возникали какие-то проблемы по работе и их, как говорится, вызывали «на ковёр», то Нина Павловна сама бесстрашно шла на любые «ковры» и брала весь удар на себя. Будучи настоящим лидером, она могла по-матерински оказать поддержку любому преподавателю и в то же время достаточно строго с него спросить, очень ответственно, по-деловому решать проблемы кафедры, неустанно защищать и продвигать её интересы.

Счастлив тот человек, который утром с удовольствием идёт на работу, а вечером с радостью возвращается домой... Как бы пафосно это не звучало, но кафедра тогда и для меня, и для моих коллег действительно была почти что домом и уж точно – надёжной крепостью. Нина Павловна, спасибо Вам за это!

ЕРЖАНОВА Ұлдай Рсқалиқызы,
*М.Өтемісов атындағы БҚУ доценті,
филология ғылымдарының кандидаты*

Естен кетпес есімдер әлемі

Биыл, 2022 жылы, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ірге тасының қаланғанына 90 жыл толатыны еске түссе, білім нәрімен сусындатқан қара шаңырақтағы жаны жайсаң, жүрегі дархан ұстаздар бейнесі еріксіз ойға орала береді... Сарыуыз балапан, ауылдан келген аңғал қыз-жігіттерге институттағы атақтары жер жарған ұлағатты ұстаздар қауымы бізді жаңа бір әлемге тап болғандай күй кештірді...

Орал педагогикалық институтының ұстаздары «сүттің бетінің қаймағы» сияқты, қара шаңырақтың бетке ұстар ғалымдары болатын. Көштің басында ректор болған - С.Ақмурзин, проректор болған, республикада тұңғыш қазақ тілі оқулығының авторы – Ғабдрахим Абуханов болса, артынша ауыз әдебиетін жатқа соғатын профессорлар - Атымтай Көшкінбаев, Мәтжан Тілеужанов сияқты ғалымдарды, республикаға аты әйгілі, әдебиет пен тілдің әдістемесін жазған – Калимолла Мырзағалиев, Мерует Жолдықаиrowаның есімдерін, Шәндә Жұмағазиевадай білімді тілшілер тұрды. Солардың алдын көріп, талай - талай мұғалімдер мен білімді шәкірттер тәрбиеленіп шыққанына тарих куә. Кейін КазГУ бітіріп келген - Б. Шалабаев, Б.Шынтеміровалардан сабақ алдық. Серікқали Шарабасов, О.Бүркітұлы сынды ғалымдар да осы қара шаңырақта өмірлерінің соңына дейін өздерінің өшпес қолтаңбаларын қалдырды. Бұл есімдер өте білімді, бекзат, текті, қазақтың ескі интеллигенциясының алтын қоры болды дер едім. Олар сымбаты мен сырын жоғалтпаған, өте келісті ұстаздар еді...

Шәндә апайдан шыңдалып шықтық - жұмасына бір рет диктант қабылдап, сол диктанттың қатесімен жұмыс жасай отырып, тілдің бүкіл теориясын меңгертті. Сол алған білімізді өмірімізге азық қылдық.

«Келіннің бетін кім ашса, сол ыстық!» дегендей, факультетті 15 жыл басқарған Ж.Сериқопов деканымыз студенттерді ағасындай қамқорлады, кейін әріптес боп бірге жұмыс жасадық. Таңғы сағат 8-де барлық аудиторияға төредей болып кіріп шығып, аман түгелімізді тексеріп шығатын. Біз ол кісіні әкеміздей күтіп отыратынбыз.

С.Ақмурзин ағайымыздың Сәкен Сейфуллин туралы лекциясын бастағанда, бар жан-тәнімен бірде күліп, бірде тұнжырап қалатын кейпін көріп, Сәкендей арыстың алдынан сабақ алған жастығының куәсіндей кейіпте болатынбыз.

Ғабдрахим Абуханов ағайдың даналығын, ғалымдығын сабақтағы бір ғана философиялық ойынан байқағанбыз. Бірде сабақ үстінде: - Ағай, «Ғылыми коммунизм» деген сабақ оқып жатырмыз, соған жетсек, керемет заманға тап боламыз, бәрі автоматпен басқарылады дейді, әділдік салтанат құратын көрінеді... деп желдей естік. Сондағы Ғабдрахим ағамыздың ойланып отырып, көзі алысқа тұңғыыққа кеткендей болып: -Жоқ, қарақтарым, ол автоматыңның артында да адам отырады, ал адам басқарған жерде әділдік ешқашан болмайды, - деді. Ғалым ағаның сол сөзі 50 жыл өтсе де, әлі күнге Нострадамустың сөзіндей болған сол сөздің шындығы көкірегімізде сайрап тұр.

Атымтай Көшкімбаев ағайдың фольклорды жатқа соғатынын тамсанып отырып, кино көргендей елеспен тыңдайтынбыз. 4-курста М.Максимұлы докторлығын бітіріп келіп, сатира мен юмор жанрын оқыды. Есіктен кіріп келе жатқанда, лекциясын бастап оқып кіріп келе жататын. Қолында не қағаз, не кітап болмайды. Бірақ 80 минуттың қалай өткенін білместен білім теңізінде малтығандай күйде отырып, тоймастан тыңдаушы едік. Мәтжан аға барлық басшылық жұмыстарды атқара жүрсе де, қоғамның, ұлттың болашағы үшін, мемлекеттік тіл үшін жанын аямады. 86-шы ызғарлы жылдарда тұңғыш «Қазақ тілі» қоғамын құрып, мені қоғамның төрайымы етіп сайлады. Белсене кірісіп, біраз шаруа жасап, қоғамның ірге тасын бірге қалағанбыз. Обкомның орыс тілді халқына қазақ тілін үйрет деп жіберді. Атағынан кісі үркетін Обкомға кіру – мен үшін естен кетпес стресс болған. Орыс аудиториясына қазақ тілін үйретудің алғашқы қарылғашы мен болдым. «Ә» проносятся как русское слово «пять» деп, қазақ тіліндегі 9 төл дыбысты «Орал өңірі» мен «Приуралье» газеттерін алдарына қатар қойғызып, аударма тәсілімен біраз меңгерткенім әлі есімде. Ол кез бір романға татитын бөлек әңгіме.

Қалимолла Мырзағалиев ағайдың сабырлы да паң, кербез де ұстамды, байыпты да ойлы келбеті көз алдымызда. Шығарма талдауға үйреткені мағыналы, құнды еді. Өмірдегі жағдайды таразылап, зерделеп үйретуге баулындар дейтін. Шығарманың мазмұнынан түйінді ой мен тірек сөзді таба отырып, тақырып пен идеяны айтқызуға үйретті.

Кезінде жастықпен олардың білімдерін бағалай алмасақ та, солардың алдын көріп, дәрістерін тыңдап, өмір жолына жолдама алып шыққанымызды мақтан тұтамыз, бақытты студенттер болғанымызды сезінеміз. Осындай бір-біреуі дара тұлға, ерекше бітім болмысы келіскен ғалымдардың алдын көру бақыты бізге бұйырды. Қазір бұл тұлғалардың есімдері бір-бір «кабинет» болып, есімдері шәкірттер алдында сақтаулы.

Уақыт ұшқыр екен...Олардың орнын басқан біздер қазір зейнет жасына жетсек те, жақсылы-жаманды ұстаз болғанымыз - осы аты аталған ағай,

апайларымыздың еңбегі. Біз алдын көрген ұстаздарымыздың бәрі де елге танымал, белгілі тұлғалар бола тұра, өте мәдениетті, қарапайым, адал адамдар болатын. Сол ұстаздардан нағыз ұстаз болуды, ана тілі мен қазақтың әдебиетін сүюді, кісілік пен кішілікті үйрендік. Отан екеумізге сол алыптардың қатарында еңбек ету, игі істерін жалғастыру бақыты бұйырды. Кейін осы сапқа қара шаңырақтың түлектері Р.Мұхамбетқалиева, А.Ниязғалива сияқты білімді де білгір мамандар қосылып, ғылым игеріп, бір орында табаны күректей 40 жыл еңбек етіп, өз қолтаңбаларын қалдырып, ұстаздық етті. Жастары 70-ке келсе де, айтары бар, берері көп осындай үзеңгілес қатарыммен мақтанғым келеді. Сондай-ақ, білім майданында алдымыздан білім алып, өкшелес қызмет істеп, кейін ғылыми атақтарын қорғап, қазір әріптес боп жүрген біраз ғалым шәкірттеріміз бар. Ж.Шайекенов, Ғ.Хасанов, З.Мүтиев, А.Қыдыршаев, А.Қайыров, А.Мамыров, М.Ажғалиев, Р.Сисенбаева, А.Ақболатов, И.Сұлтанязова, Г.Еркеғалиева, Н.Қабошева, Г.Тұрғаналиева, Н.Ахатова, А.Калиева, Н.Дүйсенғалиева, Ж.Қадырғалиев, Ж.Мусина, сондай-ақ, КазГУ түлектері, әріптес ғалымдар М.Сабыр, Қ.Аронов, Р.Сұлтанғалиевалар абыройлы еңбек етуде.

Жалпы М.Өтемісұлы атындағы білім ордасының еңбек ұжымын, факультеттердегі әріптестерді - барлығын университетіміздің мерейлі мерекесімен құттықтап, еңбектеріне табыс тілеймін. Ұзақ жасасын деген тілегім бар. Ештеңе де, ешқашан да ұмытылмайды деген осы екен.

ЕСЕЕВА Г.Н.,

старший преподаватель кафедры всемирной истории и социально-политических дисциплин ЗКУ им. М. Утемисова

Многогранная личность

Имя Мухлисовой Захот Кошкенбаевны широко известно в научных и общественных кругах. Мы знаем ее как яркого неординарного человека, прекрасного педагога, талантливого ученого, компетентного руководителя и организатора, убежденного сторонника демократических преобразований.

Все жизненные успехи и достижения этого человека стали возможны благодаря глубоким знаниям, эрудиции, большому трудолюбию, высокой ответственности, целеустремленности, принципиальности, чуткой интуиции и многим другим качествам. Известный журналист в своей публикации очень точно охарактеризовал

Захот Кошкенбаевну, назвав ее «женщиной широких жизненных интересов, хрестоматийных знаний, знающей толк в литературе, искусстве и человеческих отношениях».

Мухлисова Захот Кушкенбаевна родилась 25 февраля 1952 года в Мартукском районе Актюбинской области. Она родилась в семье учителя, в интеллигентной семье, в которой уделялось большое внимание воспитанию детей, прививался и поощрялся интерес к знаниям. Родители воспитывали детей в лучших традициях того времени – выписывали журналы, газеты, покупали интересные книги. Захот Кошкенбаевна получила хорошие знания и воспитание, активно участвовала в общественной жизни школы.

В 1972 году Захот Кошкенбаевна поступила на исторический факультет Уральского педагогического института им. А.С. Пушкина. В эти годы Уральский педагогический институт имени А. С. Пушкина являлся крупным учебным заведением, выпускающим ежегодно более 700 выпускников по 18 специальностям.

В период обучения в институте Захот Кошкенбаевна показала себя способной студенткой, проявляла большое рвение в учебе и склонность к научно-исследовательской работе. Студенческие годы Захот Кошкенбаевны совпали с деятельностью блестящей плеяды ученых - педагогов, работавших на историческом факультете – Гришиной Ольги Ивановны, Абояна Артема Филипповича, Букаткина Павла Романовича, Кушаева Гаяза Валиевича,- которые сыграли большую роль в духовном и научно-педагогическом становлении студентки.

После окончания Уральского педагогического института им. А.С. Пушкина Захот Кошкенбаевна была направлена в сельскую школу совхоза «40 лет КазССР» Каменского района Уральской области. Она вела уроки истории и обществоведения в 4-10 классах.

С первых дней работы Захот Кошкенбаевна показала себя ищущим, интересным, принципиальным, целеустремлённым учителем, сумевшим сразу увлечь учеников своим предметом. Исключительное трудолюбие, профессиональная компетентность, энергичность, деловые качества способствовали профессиональному росту молодого педагога. Уже через два года работы она была назначена завучем данной школы по воспитательной работе. В селе были созданы все условия для работы молодых специалистов, к учителям относились с большим уважением и почитанием.

В 1980 году Захот Кошкенбаевна была приглашена на кафедру истории КПСС преподавателем-ассистентом. Ее наставником являлся замечательный педагог, человек высокой эрудиции и культуры - Абоян Артем Филиппович, о котором Захот Кошкенбаевна всегда вспоминает с большой теплотой и признательностью. С этого времени начинается ее научно-исследовательская деятельность.

В 1983 году Захот Кошкенбаевна поступила в аспирантуру Казахского педагогического института имени Абая, которую завершила успешной защитой кандидатской диссертации в 1986 году. После защиты диссертации несколько лет работала на родной кафедре старшим преподавателем, а затем доцентом.

В 1990 году Захот Кошкенбаевна была приглашена на работу консультантом по национальным вопросам, затем заведующей отделом информации и общественного мнения в Уральский обком партии.

Более десяти лет Захот Кошкенбаевна возглавляла отдел Внутренней политики Западно - Казахстанской области. Это были сложные годы периода распада СССР и становления независимого Казахстана. Прежние политические и социально-экономические методы руководства себя исчерпали, а новые - было необходимо выстраивать. Стремительно росли безработица, цены, на многих предприятиях не выплачивалась зарплата. Социально-экономические проблемы переплетались с напряженностью в межнациональных отношениях, активизировались движение казаков и оппозиционных партий. Масштабная и многогранная деятельность руководителя в сложный период становления независимого Казахстана способствовала решению многих вопросов и проблем в развитии региона.

В этот период как никогда требовалось четкое освещение происходящих перемен, узловых проблем общества и путей выхода из них. Большую роль в данном направлении сыграли выступления Захот Кошкенбаевны в цикле передач «Точка зрения», транслировавшихся при областном телевидении с 1995 по 2005 годы.

В 2001 года Мухлисова З.К. возвращается к педагогической деятельности. В 2001-2003 гг. работала доцентом, заведующей кафедрой политологии ЗКГУ имени М. Утемисова. С 2003 по 2008 гг - проректором по науке и международным связям в ЗКГУ. С 2008 по 2014 гг – проректором по науке в КазИИТУ. С 2014 по 2015 гг. являлась деканом факультета истории и права ЗКГУ, а с 2015 г по настоящее время доцентом кафедры всемирной истории и социально-политических дисциплин ЗКГУ имени М. Утемисова.

Выпускники исторического факультета разных лет, которых обучала Захот Кошкенбаевна, с особой теплотой и уважением вспоминают о своем учителе и наставнике. Мне также посчастливилось быть студенткой этого замечательного педагога. Мы тогда учились на первом курсе исторического факультета. Захот Кошкенбаевна преподавала нам дисциплину: «Политическая история XX века». Она выделялась среди других преподавателей особой статью - всегда подтянутая, эффектная, стильная. Нас поражало то, что она никогда не использовала конспекты, хотя материал лекций был полон конкретных фактов, дат, имен и т.д. Надо сказать, что преподавателям периода смены исторических эпох, распада СССР, переоценки исторических взглядов и подходов приходилось трудно с литературой. Новых учебников и монографий еще не было, многие материалы брались из свежих газет и журналов. Так, в памяти очень хорошо сохранился эпизод обсуждения статьи «Закавказский инцидент», опубликованной в республиканской газете, на основе которой студенты нашей группы анализировали с Захот Кошкенбаевной неизвестные ранее факты периода образования СССР.

В настоящее время Захот Кошкенбаевна читает лекции по дисциплинам «Политология», «Современная система международных отношений», «Основы геополитики», «Политический анализ международных отношений», осуществляет руководство дипломными работами студентов по актуальным проблемам истории и современных международных отношений.

Огромное желание передать молодежи свои знания, помочь формированию

нового типа мышления всегда остается ее отличительной чертой деятельности. Студенты ценят и уважают Захот Кошкенбаевну за высокий профессионализм, глубокие знания, интересную подачу материала, высокую культуру, умение установить контакт с любой аудиторией. Будучи широко эрудированным и грамотным педагогом, она учит студентов думать, размышлять, придает большое значение умению делать самостоятельные выводы.

Помимо преподавательской деятельности Захот Кошкенбаевна продолжает вести большую общественную работу в городе и области. На протяжении многих лет является экспертом в Западно-Казахстанском филиале Ассамблеи народа Казахстана, модератором общественных слушаний по вопросам межэтнических, политических отношений, публикуется в местных и республиканских газетах.

Как сказал немецкий поэт Иоганн Вольфганг Гёте, «те, у которых мы учимся, правильно называются нашими учителями, но не всякий, кто учит нас, заслуживает это имя». Захот Кошкенбаевна - человек по праву заслуживший это высокое имя. Это человек необычайно разносторонних, энциклопедических знаний и способностей, профессионал высочайшего класса. Блестящий талант руководителя, принципиальная гражданская позиция, высочайшая культура общения и внимательное отношение к людям снискали ей уважение и признание среди студентов, преподавателей и общественности.

В дни юбилея хочется пожелать дорогой имениннице крепкого здоровья, счастья и благополучия! Пусть всегда живут в Вас стремление и энергия для исполнения задуманного, рядом будут единомышленники и друзья, окружают близкие и родные люди!

Педагог по призванию!

Профессия педагога требует от человека не только глубоких знаний, но и духовных сил, выдержки и даже мужества. И чем больше стаж учителя, тем больше он доказывает приверженность любимой профессии и избранной стезе. Человеком, который по достоинству заслуживает высокого и благородного звания Учитель, является кандидат исторических наук, доцент Западно-Казахстанского государственного университета имени М.Утемисова Кужабергенова Хамида Ихсановна. Трудовая биография Хамиды Ихсановны может служить ярким примером успешного профессионального, творческого и научного роста.

Кужабергенова Хамида Ихсановна родилась 27 июля 1946 г. в поселке Подтяжки нынешнего Таскалинского района Западно-Казахстанской области. После окончания средней школы, выдержав огромный конкурсный отбор, поступила в педагогический институт им. А.С. Пушкина по специальности «История». В период обучения в институте Хамида Ихсановна показала себя способной студенткой,

проявляла большое рвение в учебе и склонность к научно-исследовательской работе. Студенческие годы Хамиды Ихсановны совпали с деятельностью блестящей плеяды педагогов, работавших на историческом факультете – Гришиной Ольги Ивановны, Абояна Артема Филлиповича, которые сыграли большую роль в научно-педагогическом становлении Хамиды Ихсановны. Сразу после окончания института, в 1974 году, она была принята на работу в родной институт им.А.С. Пушкина на кафедру истории СССР, а в 1977 году была переведена на должность преподавателя кафедры истории КПСС. Уже с первых дней работы Хамида Ихсановна показала себя обязательным, принципиальным, целеустремлённым преподавателем, постоянно совершенствующим своё педагогическое и методическое мастерство. Её личностные человеческие качества - энергичность, отзывчивость, справедливость, трудолюбие, оптимизм - сразу снискали ей авторитет среди студентов и коллег. Успешно складывалась и научная деятельность педагога - в 1988 году Хамида Ихсановна защитила кандидатскую диссертацию на специализированном Ученом Совете КИРГУ г. Фрунзе по специальности 07.00.01.- «История КПСС».

В 1990 году Хамида Ихсановна была утверждена на должность заведующей кафедрой всеобщей истории. Распад Советского Союза в начале 90-х гг. существенно повлиял на ситуацию в образовательной и научной сфере, и Хамиде Ихсановне как заведующей кафедрой было необходимо научиться справляться с работой в изменившихся условиях.

С 1993 по 1996 годы Кужабергенова Хамида Ихсановна являлась деканом исторического факультета. Именно в эти годы проявляются административные качества Хамиды Ихсановны: умение руководить работой коллектива, умение принять правильное и нужное решение. Являясь руководителем факультета, Хамида Ихсановна занималась налаживанием научных связей факультета с другими вузами, оказывала большую поддержку студентам и преподавателям как вовремя данным мудрым советом, так и самым энергичным вмешательством для решения проблемы.

С 1996 - по 2007 годы Хамида Ихсановна работала заведующей кафедрой всеобщей истории. Этот период совпал с качественными изменениями в жизни университета, на кафедре открываются новые специальности – «Международные отношения», «Регионоведение», «Социология», а с 2004 года происходит переход на кредитную систему обучения. Силами немногочисленного состава преподавателей кафедры, возглавляемой Хамидой Ихсановной, были разработаны новые курсы, рабочие программы, тесты и силлабусы для огромного количества новых дисциплин. Созданная на кафедре обстановка благоприятной творческой и научной работы, давала положительные результаты и помогла в решении всех поставленных задач. Большое внимание уделялось и научно - методической работе. На кафедре было принято систематически проводить открытые лекции, взаимные посещения занятий, совершенствовались учебно-лабораторная база и методика преподавания дисциплин. Как руководитель она требовала от преподавателей кафедры активной позиции в научно-педагогической деятельности, целеустремленной работы по решению стоящих перед ними задач, предельно ответственного и добросовестного подхода к подготовке

и проведению учебных занятий, обучала тонкостям педагогического мастерства, особенностям общения со студентами. На кафедре постоянно проводились научные и методические семинары, ставшие замечательной школой для преподавателей, которые выступали с обзором новой научной и учебной литературы, с результатами своих научных исследований, с анализом тематики прошедших научных конференций, с информацией об усилении междисциплинарных связей.

Одним из главных жизненных принципов Хамиды Ихсановны как педагога является постоянное самосовершенствование и требовательность, прежде всего - к себе. Выпускники факультета с благодарностью вспоминают ее занятия по истории средних веков, историографии, источниковедению, истории России. На ее занятиях всегда господствует творческий дух. Будучи широко эрудированным и грамотным педагогом, она учит студентов думать, размышлять, придает большое значение умению самостоятельно извлекать знания из тех или иных источников.

В настоящее время Хамида Ихсановна работает доцентом кафедры Всемирной истории и социально-политических дисциплин. Ясный ум, четкость мысли, увлеченность наукой, неукротимая энергия и бодрость духа по-прежнему свойственны ей. Она выполняет большую работу по подготовке будущих специалистов, преподает различные курсы для будущих бакалавров и магистров. Отличительной чертой Хамиды Ихсановны как педагога и научного руководителя являются поистине многосторонняя образованность, интеллигентность, наряду с критическим, но доброжелательным анализом учебной и научной деятельности студентов и магистрантов. И по сей день Хамида Ихсановна в непрерывном творческом движении: анализирует современные процессы в мире, пишет научные статьи, осуществляет руководство научными проектами, готовит студентов к участию в студенческих конференциях, выступает с докладами, участвует в работе конференций и круглых столов. Она является автором огромного количества публикаций, книг и методических пособий.

Большое значение Хамида Ихсановна придает воспитанию молодежи в духе преемственности поколений, проводит встречи с ветеранами, знакомит студентов с богатой историей и традициями факультета.

Хамида Ихсановна пользуется огромным уважением за чуткость и внимательное отношение к коллегам и трепетное отношение к молодежи. Для этого человека характерны такие важные качества, как неистощимая жизненная энергия, способность сохранять бодрость духа и хорошее настроение при любых обстоятельствах.

Она не только прекрасный педагог и ученый, но и отличная хозяйка, супруга, мама и бабушка, умеющая создать атмосферу уюта и комфорта для своих домочадцев.

Как сказал великий русский писатель Лев Толстой, «призвание учителя есть призвание высокое и благородное. Не тот учитель, кто получает воспитание и образование учителя, а тот, у кого есть внутренняя уверенность в том, что он есть, должен быть и не может быть иным...». Именно внутренняя уверенность и жизненные принципы Хамиды Ихсановны позволили ей добиться таких результатов

на избранном ею профессиональном поприще. Глубокие знания, эрудиция, трудолюбие, обаяние, широкий круг интересов и талантов – основа многогранной и разносторонней жизни этого человека.

От имени кафедры Всемирной истории и социально- политических дисциплин и факультета истории, экономики и права выражаем Вам огромную признательность за все, что Вы сделали и делаете для кафедры и факультета. Желаем Вам здоровья, бодрости и неизбывных сил для решения многочисленных задач, которые стоят перед Вами. Уверены, что непрерывная цепь этих задач будет и впредь вести Вас в будущее.

ЖОЛИМОВ Айбар Құдайбергенұлы,

2005 жылдың түлегі, «Дене тәрбиесі» кафедрасының оқытушысы

Студенттік құрылыс отряды

17 жыл бұрын, сол кездегі А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институты педагогика факультетінің дене шынықтыру және спорт мамандығының студенттері атанған едік. Облысымыздың әр аудандарынан жиналған 17 жастың он бесі ұл, екеуі қыз бала еді. Кураторымыз – жеңіл атлетикадан спорт шеберіне үміткер Балдахов Әлібек Есболатұлы.

Бізге дәріс оқыған, білім мен ғылымға деген қызығушылығымызды оятқан Ұстаздарымызға мың алғыс.

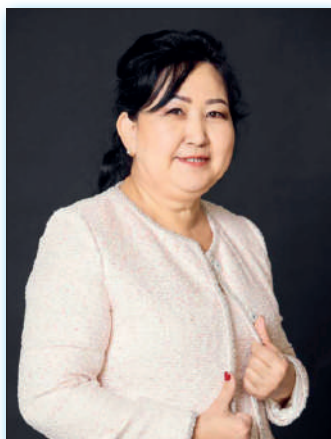
2003 жылдың шілде айында Жамбыл облысы Тұрар Рысқұлов ауданының Луговое станциясында жер сілкінісі орын алды. Қазақстан Жастар конгресінің бастамасымен қайта жаңғырған студенттік құрылыс отрядын университетіміздің тәрбие ісі жөніндегі проректоры Түймеш Малбағарқызы Даришева әр факультеттен белсенді студенттерді жинақтап құрды. Отрядтың жетекшісі болып Жұбанышқали Садырұлы Жәрдемөв тағайындалған болатын. Біздерді темір жол вокзалына тәрбие ісі жөніндегі проректор өзі шығарып салып, ақ жол тіледі. Сонда есімде қалған сөзі: «Абыроймен қайтыңдар!» деген еді. Алдыңғы толқын ағалардың жақсы дәстүрлерін жалғастыра отырып, жер сілкісінен зардап шеккендерге көмекке барғанбыз. Жұбанышқали ағайымыз жергілікті басшылармен кездесіп, бізді баспанаға орналастырды. Бұл шаһардың табиғаты керемет, күндіз ыстық, кешке суық болатын. Зілзала ошағындағы 50-ден аса нысанды еліміздің бірнеше облыстарынан келген 448 студент жастар екпінді еңбек атқарып, қалпына келтірген едік. Апта сайын күрделі жөндеуден 3-4 үйді өткізген болатынбыз. Өздеріміз іргетасынан бастап салған үйлерді де пайдалануға бергенбіз. Студенттердің жұмысына жұрт ризашылығын білдірді. Әрине Батыс өңірден келгендіктен, үйімізді сағынып жүргенде, Түймеш Малбағарқызы апта сайын бізбен хабарласып, әр түрлі керек-жарақтарымызды жіберіп отыратын.

Толық екі ай еңбек етіп, басқа өңірлердің студенттерімен достасып та үлгергенбіз. Аптасына бір күн демалыста тауға серуендеуге баратынбыз. Оралға жеткенде Түймеш Малбағарқызы біздерді қуана қарсы алып, мақтау қағазымен марапаттады. Түймеш Малбағарқызы студенттермен өте тығыз жұмыс атқаратын. Сөзіне ісі сай, үлгі тұтар, беделді адам болатын.

Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетін үздік аяқтап, Түймеш Малбағарқызының қолынан диплом алғанмын.

Биылдан бастап М. Өтемісов атындағы университетіме еңбек етуге оралдым. Бас ғимараттың екінші қабатынан өтіп бара жатқан кезімде, Түймеш Малбағарқызын көріп амандастым. Сонда 17 жыл өтсе де, жадында қалғанбыз. Жарты ғасырға жуық жастарды тәрбиелеуде тынбай еңбек етіп жүрген ұстазымыз әлі күнге дейін біздің аты-жөнімізді біледі деп таң қалғанмын.

Міне, осындай Ұлық Ұстаздар еңбек еткен, қара шаңырақ өзінің 90 жылдық мерейтойын тойлағалы отыр. Ендеше, өзім білім алып, еңбек еткен білім ордасына толағай табыстар тілеп, жетістіктен жетістікке жете берсін деп тілеймін!

ИЗМУХАНБЕТОВА Софья Салахиденовна,

*«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы»
АҚ филиалы «БҚО бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты»
директоры, педагогика ғылымдарының кандидаты*

Ұлылыққа толы киелі шаңырақ

Өмір әр адамға түрлі тағдыр сыйлайды. Әркімнің өз жолы, өз тағдыры бар. Сол жолда әр адамның пір тұтар тұлғасы болады. Сол тұлғаға қарап өлесің, еліктейсің. Мен кішкентайымнан әкеме еліктедім. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі болған әкемнің өлең оқығаны, сабақ бергені мен үшін ерекше бір әлем еді. Сондықтан да болар, мектеп бітіргенде әкемнің білім алған шаңырағы – «Құрмет белгісі» орденді А.С. Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтын таңдадым. Жолым болып, филология факультетінің қазақ тілі мен әдебиеті бөліміне түскен 30 студенттің бірі атандым. Бұл 1986 жыл болатын. Сол жылы институтқа 50 жыл толып жатыр

екен. Керемет шаралар өткені есімде. 50 жылдыққа байланысты жыл сайын 25 кісі қабылдайтын қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерін даярлайтын бөлім тағы 5 талапкерді қосымша қабылдады. Студенттік кез ең тамаша кезең ғой, шіркін. Ең бастысы, біз сол кезде қандай абыздардан білім алдық десеңізші! Әрқайсысы бір мектеп еді ғой. Бар ынтасын студенттерге арнайтын сырбаз, жайлы Сәрсен Ақмурзин ағай, араб тілін терең ұғындыруға тырысатын, өмірі аңыз, ерекше тұлғалы Ғабдрахым Абуханов ағай, сабағын әркез «...азандағы мал үні – аталардың гимні...» деп бастайтын, әр сөзді астарлап жеткізетін, қазыналы Мәтжан Тілеужанов ағай, біздің кураторымыз болған, қазіргі жаңа технологияны сол кезде-ақ бізге үйрете білген Қалимолла Мырзағалиев ағай, мектепті жаңа бітірген түлекті төрт жылда «мықты» етіп шығаратын, әр студентінің ата-анасын алмастырған Серікқали Шарабасов ағай, әр лекциясы даналыққа толы, сөз шебері Отарәлі Бүркітов ағай, жады энциклопедияға парапар, «кафедраның анасы» атанған Меруерт Жолдықайырова апай... Әрқайсысы бір-бір дәуір еді... Әрқайсысының өмірі бір-бір кітап болар еді. Тек қана лекция оқымайтын олар, сол дәрістері арқылы бізді елжандылыққа тәрбиелейтін, біз сол Тұлғаларға қарап ой түзейтінбіз, бой түзейтінбіз. Семинар сабақтарға күні бойы кітапханада отырып, жан-жақты дайындалатынбыз. Поэзия кештерін өткізетінбіз. Өлең оқудан жарыс әр аудиторияда өтіп жататын. Марқұм Шарабасов ағай мен Фариза Оңғарсынованың өлеңдерін оқығанда көзін жұмып тұрып тыңдайтын, өлең аяқталып қалса, көзін ашпастан «тағы, тағы» дейтін... Оған қанаттанған мен бірінен соң бірін рахаттана оқушы едім.

...Бір оқиға есімде мәңгі қалды. Серікқали Шарабасов қазақ прозасының бүгінгі туралы конференция өткізді. Бәрімізге тақырып бөліп берді, маған Марат Қабанбаевтың шығармалары туралы ой қозғауды ұсынды. Жаспыз, өзіміз туралы пікіріміз жоғары. Марат Қабанбаевтың прозасымен әуелден таныспын, кітапты бас алмай оқитын кезіміз ғой. Содан жазушының прозасын талдай келе (талдау не керек десеңізші маған) бір әңгімесіндегі: «...ұзын сары қыздың аяғы қолтығынан басталып кеткендей...» деген жолдарын сәтсіз теңеуге баладым. Баяндамамды қатысушылар жақсы қабылдады. Өзімше мәзбін. Серікқали ағай менің «сыныма» күліп басын шайқады да қойды. Ол кісінің сабағы қызықты өтеді, әңгіме айтады, мысал келтіреді. Бірде бір студент: «Ағай, осы сіз неге кітап жазбайсыз, әңгімелеріңіз күшті ғой» деді. Сонда Шарабасов: «Әңгіме жазайын деп едім, мына Софья деген мықтыдан қорқамын, Марат Қабанбаевты сынап жүргенде, мен кіммін?» деді күліп. Қатты қысылып қалдым... Ол кісінің әр сөзі бір сабақ еді ғой...

Әлі күнге осы бір архитектурасы ерекше, алыстан көз тартып тұратын білім ордасының 4-қабатына көтеріліп келе жатқанда, сол абыздар алдымнан шығатындай, солардың үнін естігендей күй кешемін. Мен өзімнің осы бір киелі білім ордасы – Махамбет Өтемісұлы атындағы Батыс Қазақстан университетінде білім алғанымды мақтан етемін. Ешқандай шетелдегі атақты оқу орындарына айырбастамаймын. 90 жылдық тарихы бар бұл білім ордасы әлі талай түлектер үшін білімнің алтын кені боларына сенімім мол.

ИСПУЛОВА Роза Набиевна,
кандидат педагогических наук,
ассоциированный профессор

Быть руководителем - это искусство

Наш университет - один из крупнейших вузов Казахстана. Мой трудовой стаж в вузе начался с 1978 года и без перерыва продолжается по настоящее время.

За время работы родным стал не только коллектив преподавателей, но и сами стены вуза, где произошло много интересного, важного, радостного.

Работа на кафедре Теоретических основ физического воспитания в качестве преподавателя (заведующим кафедрой являлся Войлоков А.М., к.п.н., доцент), заместителя декана факультета физической культуры (деканом был к.п.н., доцент Пересветов Н.Н.), а затем и старшего преподавателя, заведующей кафедрой теории и методики преподавания физического воспитания... С особой теплотой вспоминаются годы работы с Н.Н. Пересветовым, Войлоковым А.М., Фроловым С.А., Симаковым В.С., Ельсуковым В.Г., Колубаткиным В.П.

За сорок с лишним лет работы университет мне стал родным благодаря знакомству с интересными личностями и работе со студентами. Множество научно - практических конференций, круглых столов, семинаров, олимпиад, конкурсов, - все это сопровождало меня в процессе работы. Особое внимание, конечно, хочется уделить тому периоду, когда я являлась заведующей кафедрой, начиная с 2002 года. Именно в 2002 году открылась вторая специальность – «Начальная военная подготовка». Особо тепло хочется отозваться о ППС по военным дисциплинам: о докторе исторических наук, кандидате военных наук, профессоре по военным наукам Муханбеткалиеве Х.С. (светлая ему память), о старшем преподавателе, подполковнике Бобер В.В., старшем преподавателе, капитане Молдагалиеве А.М., старшем преподавателе, майоре Тен В.И., старшем преподавателе, капитане Хайрашеве А.М.

Статус кафедры в университете был достаточно высок. Так, по итогам рейтинга кафедр университета 2007-2008 учебного года наша кафедра занимала 7 место, 2008-2009 учебного года – 4 место, 2009-2010 учебного года – 2 место, 2011-2012 учебного года – 1 место. Подобный успех был обусловлен высокими показателями по всем направлениям: учебно-методической, научно-исследовательской, воспитательной работам.

Огромный вклад в деятельность кафедры внесли доктор педагогических наук, профессор - Салов В.Ю., кандидат биологических наук, доцент ВАКа мастер спорта, многократный призер международных и республиканских соревнований, Лучший преподаватель РК 2012 г. Мельников В.Л., доцент ВАКа заслуженный тренер Республики Казахстан Исмагулов К.И., старший преподаватель, бывший декан педагогического факультета Жангалиев Е.К., старший преподаватель, доцент университета Амельченко Л.Б., старший преподаватель, доцент университета Жищенко А.Н., доктор PhD Байтлесова Н.К., к.п.н. Ергалиева Г.А., д.п.н., профессор Ботагариева Т.А., старший преподаватель Балыков Б.А., к.п.н. Альмуханов Б.У., к.п.н. Клименко Т.И.

В то время наши выпускники бакалавриата, а затем и магистратуры, начали свою деятельность на кафедре, это - Рыскалиев С.Н., Жумагулов Г.Н., Бахтиярова С.Ж., Абдрахманов И.С. Поступили на грант в докторантуру в КазАСТ в г. Алматы два преподавателя кафедры - Рыскалиев С.Н. и Бахтиярова С.Ж. По итогам 2012 года два наших преподавателя стали лучшими преподавателями Республики Казахстан.

С благодарностью вспоминается работа лаборантов кафедры М.Б.Абировой, Ж.Кауановой, учебного мастера А.К. Канафина и других лаборантов, которые в этот период работали на кафедре.

И в настоящее время успех деятельности кафедры, где заведующей является магистр Ойлыбаева Л.Н., невозможен без студенчества и магистрантов, среди которых были и есть победители и призеры чемпионатов мира, участники Олимпийских игр, чемпионы и призеры республиканских соревнований, победители республиканских и международных предметных олимпиад.

Родному университету хочу пожелать процветания, новых свершений, талантливых и творческих студентов, магистрантов и преподавателей, международного признания. Желая университету сохранения лучших традиций казахстанской высшей школы.

КАБАЕВА С.М., ҚҰРМЕКЕШ Ә.Д.,

*М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті,
Биология және экология кафедрасының аға оқытушылары және магистрлер*

Жақсы адам ғана ұстаз бола алады...

Мұғалім мамандық болса, ұстаздық – адам бойындағы ұлы қасиет. Ұстаз мәртебесінің артуы ең алдымен ұстаз деген есімге қаншалықты лайық болуына байланысты. Бүгінгі жаңа дәуірдің, жаңарған білімнің мұғалімге қояр талабының жүгі ауыр, олар үлгі боларлық бар жақсылық атаулының ең биігінен көрінуі тиіс. «Жақсы адам – Алланың нұры» дейді. Жақсылық атаулыны ішкі жан дүниесімен қабылдап, өз бойындағы сезімді, берік қалыптасқан көзқарасты студент бойына дарыта білетін, өз бойындағы жасампаздық пен шығармашылық, өз-өзіне сенімділік пен сабырлылық, табандылық пен төзімділік сияқты мінез-құлық ерекшеліктерімен, сондай-ақ өзгелерге қолдау көрсете білетін, жылы жүрегімен жақсылық сәулесін шашып, мейірім шуағын төгіп тұратын ұстаздың бірі – Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің жаратылыстану – география факультетінде бірнеше жыл ұстаздық қызмет атқарып келе жатқан ұлағатты ұстаз, ардақты ардагер ұстазымыз – Булатова Қанжан Беймухановнамен қызмет бабында жолымыз бір арнада тоғысқан болатынбыз. «Жақсының жақсылығын айт нұры тасысын» демей ме, осындай адаммен кездестірген тағдырға ризашылығымызды білдіреміз.

Булатова Қанжан Беймухановнамен әңгімелескенде:

...Бүгінде ойлап отырсам, мұғалімдік еңбекке кездейсоқ келген жоқ екенмін. Біздердің мектеп қабырғасында оқып жүрген кезіміз (1953-1964 жж) оқуға, білімге құштарлығымыз бір шөліркеген жанның сусынға ұмтылысындай еді-ау. Мұғалімнің айтқанын екі етпейтін едік. «Шәкірт болып көрмеген – ұстаз болып жарытпас», – дегендей мектеп қабырғасында оқып жүрген кезде-ақ өзіммен құрдас, не болмаса өзімнен сәл-ақ кіші көрші ауылдың балаларын жинап алып, өзімнің сүйікті ісіме – мұғалім болуға кірісемін. Мектепте өз мұғалімім нені үйретті, қалай сөйледі, мен де соны балаларға үйретіп, жақсы мұғалім болуға тырысатын едім. Осылайша өзім қатарлы оқушыларға сабақ үйретуден ұзақты күн жалықпаушы едім. Мектепте оқып жүрген кезде кеңес мектебінің дүние жүзінде теңдесі жоқ педагогы А.С.Макаренконың «Ұстаздық

дастан» романын оқып шықтым. «Қиын» балаларды оқыту, тәрбиелеу, азамат – адам қалыптастыру жолындағы ұлы педагогтың қажырлы еңбегі менің болашақ арманымға арқау болды. Мен сол арманымға жеттім...

Уақыт шіркінге кім тоқтау болған?!

Мұғалім болуды арман еткен, бүгінгі таңда еңбегімен ел арасында шәкірт махаббатына бөленген тәжірибелі маман, ардагер ұстаз Булатова Қанжан Беймухановна өзінің ұстаздық ұлы жолын ой елегінен осылайша өткізеді.

Ұстаз болып еңбек жолын бастадым,

Ұлы жолда еңбек етті жас жаным.

Бар арманым ұрпақ үшін тер төгу,

Бір сол үшін қиындықтан қашпадым...

Булатова Қанжан Беймухановна ұстаздық жолда 53 жылдай еңбек етіп келеді.

Ол 1946 жылы 7 қазанда БҚО, Тасқала ауданының бірінші «Шежін» елді мекенінде дүниеге келген. 2-Шежін елді мекеніндегі «Шежін» орта мектебін 1964 жылы бітіріп, сол жылы А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институтқа оқуға түседі. 1969 жылы география-биология факультетін бітіргеннен кейін Қазақ ССР Ағарту министрлігінің жолдауымен жаратылыстану-география факультетінің «Зоология» кафедрасына оқытушы ретінде қызметке қалдырылды. Қанжан Беймұханқызы – кафедрада алғашқы оқытудың кредиттік жүйесіне бейімделген ПОӘК, элективті курстардың жұмыс-оқу бағдарламасы, қазақ тілінде оқу және оқу-әдістемелік құралдар, электронды оқулықтар дайындаған оқытушылардың бірі.

Ол кісі «Зоология, адам мен жануарлар анатомиясы және физиологиясы» кафедрасының меңгерушісі (1999-2003 жж.), педагогикалық институт директорының орынбасары (2005-2007 жж.) қызметтерін атқарған. Кафедрада студенттердің, магистранттардың ҒЗЖ іріктеу комиссия мүшесі. Ардагер ұстаз, куратор, тәлімгер ретінде студенттерді және жас оқытушыларды тәрбиелеуде өзіндік орны ерекше жан.

Бүгінгі күнде ҚОТ (қашықтан оқыту технологиясын) меңгерген, студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарына және 50-ден астам диплом жұмыстарына жетекшілік жасаған. «Солтүстік Каспий маңының жануарлары және оларды тиімді пайдалану», «Совершенствование технологии обучения биологических дисциплин в школе и ВУЗе» тақырыбында ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізілді. Зерттеу нәтижелері халықаралық, республикалық, аймақтық конференцияларда баяндалып, көптеген халықаралық, республикалық, аймақтық басылымдарда 90-нан астам ғылыми және ғылыми-әдістемелік еңбектері жарық көрді.

Булатова Қанжан Беймухановна – барды бағалап, айналасындағы жандармен қарым-қатынасында да жоғары адамгершілік көрсете білетін, өз жұмысына, болашақ маман тәрбиесіне жаны ашып, асқан жауапкершілікпен қарай білетін, адал да шынайы, өз ісіне жауапты ұстаздардың бірі.

Қанжан Беймухановна «Еңбек ардагері» медалі, «ҚР Білім беру ісінің үздігі» төсбелгісі, «Ы. Алтынсарин» белгісі, «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 25 жыл» мерекелік медалімен және ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Құрмет грамотасымен» (2 мәрте), сонымен қатар бірнеше мәрте БҚО-ның

білім басқармасының, БҚМУ-дың «Ерен еңбегі үшін» белгісімен және «Құрмет грамоталары», «Алғыс хаттарымен» марапатталған.

«Жаңартылған білім беру жағдайында американдық ғалым Б.Блум таксономиясын қолдану» жобасы аясында еңбек етті. Оқу-тәрбие үрдісіне енгізудің әдістемелік жұмыстарын ұйымдастырды. Оның нәтижесі де елеулі болды: кафедрамызда оқытушылардан құрылған әдістемелік топтарға жетекшілік етіп, ғылыми-зерттеу жұмысы аясындағы үйірмелік шараларға бірнеше студентті және магистранттарды тартты. «Блум таксономиясы» бағытында білім алып жатқан студенттер мен магистранттары да аудандық, облыстық семинарлардан орындар алып, жетістіктері мен іс-тәжірибесі мол болатын.

Студенттердің білім сапасын арттыру мақсатында пәндік олимпиадаларға дайындап, ғылыми жобалар байқауынан да облыстық, республикалық, халықаралық деңгейде жүлделі орындарға ие болды. Кафедрада ең үздік нәтижелі ұстаздар санатынан көріне білді.

Студент қабылдап, оларды білім нәрімен сусындатудағы ерен еңбегі шексіз.

Шәкірт бойындағы табиғи дарын ұшқындарын сөндіріп алмай, творчестволық еңбек үстінде оған қанат бітіру, білімге шексіз құштарлық дәнін себу – ұстаз қызметінің тағлымды өлшемі, ізденіс нәтижесі. Өйткені, қай ұстаз болсын, студенттің жан дүниесін, психологиялық ерекшеліктерін терең зерделеу үстінде оқыту процесінің диалектикалық сипатын салауатпен саралауға, сөйтіп парасатты педагогика практикасын меңгеруге қол жеткізеді. Ұстаздық дарын үздіксіз ізденіс көрігінде шындалса ғана, мәуелі табыс тезірек тұлғаланбақ, студент санасында ұстаз қалдырған із ұзақ сақталмақ.

Булатова Қанжан биология пәні бойынша оқушыларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына баулып, олимпиада жеңімпаздарын дайындауды басшылық қызметтің қай саласында болса да, тоқтатып көрген емес.

«Шәкіртсіз ұстаз тұл» деп айтқандай, ұстаздың өткеніне қарап қуанары бар. Екі шәкірті: Н. Боранбайқызы және Д. Шербалиева магистратурада оқып, білім алып бірнеше ғылыми конференцияларға қатысып жеңімпаз атанып, қазіргі уақытта ұстаздық жолда еңбек етуде.

Булатова Қанжан Беймухановна - *мұғалімдік қызметімен қатар қосымша төмендегідей қызметтерді атқарады:*

– студенттерді аудандық, облыстық пәндік олимпиадаларға дайындап, ғылыми жобалар байқауының қазылар алқасы құрамында да болды.

Бақытын еңбектен таба білген ардагер ұстаз «Барым да сіздерсіздер» деп, жұмыстағы әріптестерін ерекше сыйлайды және сыйластыққа ие жан.

Бергенінен берері көп, тәжірибелі ұстаз бүгінде кафедра мұғалімдерін жаппай шығармашылық тұрғыда шыңдауда. Құрметті Булатова Қанжан Беймухановна, деніңіз сау, еңбегіңіз елеулі, табысты болыңыз деп тілек білдіреміз.

КАДЫРБАЕВ Мұхамбет Меңдіғалиұлы,

*М.Өтемісов атындағы БҚУ «Математика» кафедрасының аға оқытушысы,
қара шаңырақ тұлғі*

Өмірін ғылымға арнаған Ұстаз

Муханбетжанова Әлия Меңдешқызы А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институттың 1971 жылғы тұлғі. Аталмыш институтты физика пәнінің мұғалімі мамандығы бойынша тәмамдаған. Ғалым-методолог, профессор, педагогика ғылымдарының докторы.

Еңбек жолын мамандығы бойынша Орал (қазіргі Батыс Қазақстан) және Гурьев (қазіргі Атырау) облыстарының мектептерінде мұғалім болып бастап, педагогикалық жұмысын Гурьев педагогика институтында, кейіннен Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінде жалғастырды: аға оқытушы (1987-1993жж.), жалпы және халықтық педагогика кафедрасының доценті (1993-1994 жж.), педагогика факультетінің деканы (1994-2001 жж.), проректор. 1998 жылы Мәскеудегі педагогика ғылымдарының академиясына қарасты ғылыми зерттеу институтында ғылым докторы Б.З.Вульфовтың жетекшілігінде ғылыми ізденуші. 1991 жылы «Система воспитания детей в сельском комплексе школа-детский сад» тақырыбында кандидаттық диссертациясын қорғады. Ғылыми ізденісін ары қарай жалғастырып, Мәскеу, Донецк, Белгород және басқа да қалаларда өткен ғылыми теориялық конференцияларда баяндамалар жасады. Еңбектері «Советская педагогика», «Высшая школа Казахстана», «Поиск», «Начальная школа» сынды арнайы басылымдарда жарық көрді. 2001 жылы «Бастауыш білімді интеграциялау арқылы оқушыларда дүниенің ғылыми бейнесін қалыптастырудың теориялық әдіснамалық негіздері» тақырыбында докторлық диссертациясын қорғады.

Муханбетжанова Әлия Меңдешқызының 250-ден астам ғылыми еңбектері шетелдік және Қазақстанның орталық басылымдарында жарық көрген. Негізгі ғылыми еңбектері Қазақстан Республикасында білім мазмұнын жаңарту, бастауыш білімді интеграциялау, білім берудің әдіснамалық-теориялық негіздері, 12 жылдық білім беру т.б. мәселелеріне арналған. 10 монография, 50-ден астам оқулық, оқу-әдістемелік құралдар және 10 электрондық оқулықтың авторы болды.

Ә.М.Мұханбетжанованың ғылыми жетекшілігімен 1 докторлық, 10 кандидаттық, 40-тан астам магистрлік диссертациялары қорғалды.

Болашақ мұғалімдерге 12 жылдық білім беру жүйесінің тиімділігі мен қажеттілігін түсіндіру, оның құрылымы мен мазмұнындағы ерекшеліктерді, оқыту әдістері мен құралдарын, оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа формаларын, құзыреттіліктерге бағдарланған білім беру нәтижелерін меңгерту мақсатында А.М.Муханбетжанова елеулі еңбектер жасады, сол еңбектері еленіп, мемлекеттік гранттар жеңімпазы атанды.

Шетелдік тәжірибелерді зерделеу мақсатында Литвада (Вильнюс қаласы, 2006 ж.), Германия (Берлин және Майнц қалалары, 2007 ж.) мен Ресей Федерациясында ғылыми тағылымдамадан және білім жетілдіру курстарынан (Мәскеу қаласы, 2007 ж.), «Инклюзивное образование» (Международная программа ICEVI, 2008 ж.), (Саратов қаласы, 2007 ж.), «Опыт организации социально-педагогической деятельности» (Самара қаласы, 2010-2015 ж.) т.б. өтіп, халықаралық сертификаттар мен куәліктерге ие болды.

Оған қоса, Қазақстан Республикасы «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» грантының иегері (2006 ж., 2011 ж.). «Қоғамдық және әлеуметтік» бағыт бойынша ғылым мен техниканың дамуына көрнекті үлес қосқан ғалымдар үшін берілетін мемлекеттік ғылыми шәкіртақы иегері (2008 ж). Білім саласындағы қол жеткізген табыстары үшін Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің үздігі (1998 ж), «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісі (2007 ж.) мен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 25 жыл» медалімен (2016 ж.) марапатталған.

Ә.М.Мұханбетжанованың жетекшілігімен жалпы педагогика, педагогика және білім тарихы, этнопедагогика бойынша Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінде диссертациялық кеңесте тұлғалық-бағдарлы білім беру, тұлғаны әлеуметтендіру, тұлғаның рухани-адамгершілік мәні мәселелерін зерттеуге арналған диссертациялар қорғалды, олар: кандидаттық, докторлық – С.М.Бахишева (2004 және 2010 жж), А.Медешова, Г.А.Ергалиева (2006 ж), Ш.Т.Мұқанбетова, А.Касымова (2007 ж), А.С.Иргалиев (2008 ж), А.Г.Мұханбетчина (2010 ж).

Ә.М.Мұханбетжанованың 2009 жылы «Тұлғалық-бағдарлы педагогика» атты монографиясында «тұлғалық-бағдарлы педагогика» термині енгізілді. Оның мәні – тұлғаның субъектілігіне негізделген білім берудің заңдары туралы ғылым. Педагогика тарихында, теориясы мен тәжірибесінде тұлғалық-бағдарлы оқыту мәселесін дамытудың негізгі кезеңдері мен мазмұны алғашқы рет құрылды.

Тұлғалық-бағдарлы білім беру тұлғаның мүмкіндіктеріне, ізгілік құндылықтарға бағытталу, өз бетімен үздіксіз білім алу және өз бетімен дамуға негізделді. Ғалым өз зерттеуінде тұлғаны сипаттайтын үш мәнді қасиеттерді анықтайды. Олар: тұлғаның бағытталуы, белсенді іс-әрекет және әлеуметтік қарым-қатынастар. Аталған компоненттерге қоса тұлғаны басқалардан ерекшелейтін жеке құрылымдық қасиеттерге де баса назар аударды. Ә.М.Мұханбетжанованың ғылыми ізденістерінде тұлғаның әлеуетін зерттеу және тұлғаны жеке траекториясында дамыту басым бағытқа айналды.

Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы мемлекеттік басқару Академиясында және оның филиалдарында мемлекеттік қызметшілерді қайта даярлау және біліктілікті арттыру курстарында сабақтарды жүргізу топтық оқыту формасында өтеді. «Жобалық менеджмент» пәнін жүргізуде берілетін кейс-тапсырмалары орындауда топтық жұмыс талап етілсе, «Жобалық жұмыс бойынша co-teaching», «Жобалық жұмысты қорғау» - 5-7 адамнан құралған топ мүшелерінің топтық жоба идеясын негіздеп, оны рәсімдеп, қорғауға дейін жалғасады. Осы іс-тәжірибелерде педагогика ғылымдарының докторы, профессор Әлия Мендешқызы Мұханбетжанованың тұлғалық-бағдарлы педагогикасының басты ұстанымдары, теориясы мен әдістемесі кеңінен қолданылып жүр.

Ә.М.Мұханбетжанова негіздеген тұлғалық-бағдарлы теория бүгінгі ғылым, білім салаларында оқытудың әдіснамасын құрайды. Ғалым - педагогикалық жоғары оқу орны үрдісіне енгізілген «Тұлғалық-бағдарлы педагогика», «Тұлғалық-бағдарлы технологияны мектепте қолдану» арнайы курс бағдарламаларының авторы.

Ә.Мұханбетжанованың тұлғалық-бағдарлы теориясы жаңартылған білім мазмұнын іске асыруға негіз болып табылады және заманауи білім кеңістігінде жаңа міндеттерді шешуге мүмкіндік береді.

Әлия Мендешқызы ұстаздық қиын да қызық кәсібінің майталман маманы атанып, елімізде болып жатқан реформалардың жүзеге асуына және білім беру жүйесінің дамуына зор үлесін қосты.

КАДЫРОВА Гүлсім Мақсатқызы,
*М.Өтемісов атындағы БҚУ,
физика кафедрасының аға оқытушысы*

«Қазақтың әл-Фарабиі»

Есенғали Жүнісұлы 1929 жылы 15 қаңтарда Атырау облысында дүниеге келген. Әкесі соғыстан оралмай, шешеден ерте жетім қалған. Мектепті «Алтын медальмен» бітірген соң, 1946 жылы Қазақ С.М.Киров атындағы мемлекеттік университетінің (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) физика факультетіне оқуға түсіп, оны 1951 жылы үздік бітірген. Сол жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтына жұмысқа орналасып, ұстаздық қызметі өмірінің 1995 жылдың 7 наурызының соңғы сағатына дейін жалғасқан.

Есенғали Жүнісұлы жалпы физика және теориялық физиканың салаларын терең меңгерген аға оқытушы, кафедра меңгерушісі болған. Тек физикамен ғана емес, математика, философия басқа да ғылым салаларымен айналысқан. Қазақ, орысты айтпағанда, қытай, ағылшын, неміс, поляк тілдерін өте жақсы біліп, емін-еркін сөйлеген. Бос уақытын ешқашан да текке кетірмей, кітап оқумен өткізген. Киоскіден күнбе-күн шығатын әртүрлі тілдегі газет-журналдарды сатып алып, мұқият оқитын. Барлық сұраққа ғылыми түрде жауап тауып, кез келген тақырыпта еркін сөйлесе алатын өте дарынды, сауатты оқытушы болған. Сондықтан да барлық факультет студенттері әртүрлі сұрақтарымен ұстаздың төңірегінен табылған екен. Былайша айтқанда, ғаламтор жоқ заманның нағыз энциклопедиясы іспеттес еді. Сонысымен Есенғали Жүнісұлын қазақтың әл-Фарабиі дер едім. Ұлағатты ұстаздан дәріс алған шәкірттері бұл күндері еліміздің түкпір-түкпірінде қызмет етсе, солардың ішінен физика-математика ғылым кандидаттары атағын алғандар: Кузьмичева А.Е., Сырым Ж.С., Кусаинов Р.К., Тлеугалиев С.Х., Мырзина Н.В.

Есенғали Жүнісұлы ғылыми жұмыспен де терең айналысқан. Мәскеудің ММУ-нің аспирантурасына түседі. Кандидаттық диссертациясының тақырыбы: «Проблема про материи в философии» болған. Диссертациясын ойдағыдай орындап, сыртқы және ішкі ғылыми ұжымдардан өте жақсы деген сын-пікірлер алған. Сол кездегі оның білімін профессор-академиктер де мойындаған екен. Ендігі қалған мәселе диссертацияны қорғау еді. Бірақ партия мүшесі болмағандықтан, осы бір тұста қоғамның әділетсіздігіне тап болып, Есенғали Жүнісұлының еңбегі бағаланбады. Диссертациясы дайын бола тұра, оны қорғауға жібермеді.

Халық: «Білмегенін сұрағанның айыбы жоқ, сұрамасаң білмейсің», - дейді. 1988 жылдан бастап жеті жыл бір кафедрада жұмыс жасаған уақытта Есенғали ағамыздан білмеген сұрақтарыма жауап табатынымын. Сұрағанда әрдайым көмектескен, керек кезде ақылшымыз да болған сондай ұлы ұстазбен қызметтес болғаным үшін тағдырыма ризамын. Кейде Есенғали Жүнісұлының келбет-қияпатын, өмір жолдарының кейбір тұстарын ғылымның қара өгізі атанған Исаак Ньютонға да ұқсататынымын.

КАЖИМОВА Қарылғаш Рахымқызы,
*М.Өтемісов атындағы БҚУ қауымдастырылған
профессоры, мәдениет және өнер факультетінің
деканы, PhD доктор*

Ұстаз, ғалым, қайраткер

Өнер мен білім - ұлтымыздың рухы десек, осы өнері мен шығармашылығы арқылы елдің ыстық ықыласына бөленіп жүрген тұлғалардың бірі де, бірегейі – Махамбет Ержанұлы Ержанов. Есімі мәдениет пен білім саласында белгілі, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР еңбек сіңірген қайраткері.

Ержанов Махамбет Ержанұлы – Батыс аймақтағы Дәулеткерей атындағы өнер институтының негізін қалаушылардың бірі.

Қырық бес жылдан бері білім және мәдениет саласы кадрларын дайындап, оқу орындарында басшылық қызмет атқарып келді. Қызмет барысында жауапкершілік пен іскерлік қырлары арқылы әрдайым озық болды, өзіндік ұйымдастырушылық қабілеті арқылы дараланды. Өн бойына сан кәсіпті меңгерген Махамбет Ержанұлы - білікті басшы, шебер ұйымдастырушы. Ол - кәсіби домбырашы, қоғам қайраткері, әрі ғалым ұстаз.

Жалпы алғанда, Махамбет Ержанұлы – қазақ халқы үшін туылған сегіз қырлы бір сырлы азамат.

Бүкіл өнегелі өмірі мен шығармашылық жолы ерен еңбек пен жарқын істерге толы қайраткер жанның, күрескер азаматтың болмысы ақыл-парасат, талант, шеберлік, адамгершілік секілді асыл қасиеттердің жиынтығы десек те болады.

Кез-келген адамның тағдыры туған жері, өскен ортасынан басталатыны белгілі. Еділ мен Жайық бойы қай ғасыр, қандай кезең болмасын саңлақ тұлғаларға, дарабоз таланттарға кемде-кем болмаған. Осындай ақын-жыраулар мен әнші-күйшілерге, батырлар мен шешендерге бесік болған Батыс Қазақстандағы киелі топырақтың бірі - Казталовка өңірі. Махамбет Ержанұлы осы өңірдің Бостандық ауылында 1947 жылы қыркүйек айының 19-жұлдызында дүниеге келген. Атқа мінер сәбидің есімін ата-ананың ырымдап, Махамбет деп қоюы да тегіннен-тегін емес еді. Ақындықтың алдаспаны, намыстың наркескені Махамбет бабамыз тек Еділ-Жайық бойына ғана емес, рухты қазақ халқы үшін асқақ тұлға.

Құрманғазы атындағы Алматы консерваториясын бітіргеннен кейін алғашқы еңбек жолын Жымпиты балалар саз мектебінде директор болып қызмет атқарудан бастайды. Орал мәдени-ағарту училищесінің директоры, облыстық филармония

директоры, мәдени – ағарту училищесінің директоры, Әл-Фараби атындағы Шымкент педагогикалық мәдениет институтының Оралдағы филиалының директоры, Дәулеткерей атындағы Батыс Қазақстан өнер институтының ректоры, 2000 жылдың қаңтар айынан бастап күні бүгінгі күнге дейін М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің профессоры қызметін атқарып келеді. Осы оқу орны ұжымына басшылық жасай жүріп, мәдениет және өнер білім беру саласына 1500-ден астам түлектер даярлап шығару ісіне үлес қосты. Шәкірттері көптеген халықаралық, республикалық деңгейдегі байқаулардың жүлдесін иеленіп, бүгінгі таңда облыс, республика көлемінде жемісті еңбек етуде.

Махамбет Ержанұлы – педагогикалық қызмет пен ғылыми ізденіс жұмыстарын қатар жалғастырып келе жатқан ғалым-ұстаз. Шығармашылық және ғылыми-ізденісінің нәтижесінде «Мәдени жоғары оқу орындары колледждердегі музыкалық бейінді мамандардың әлеуметтік-педагогикалық даярлығы» және «Мәдени жоғары оқу орындары, колледждердегі музыка жетекшілерін даярлаудың этнопедагогикалық аспектілері» оқу құралдарын, 42 ғылыми және оқу-әдістемелік құралдар, студенттер мен оқушыларға арналған нұсқаулықтар жазып жариялады. Білім саласында ойып тұрып орын алатын «Көркемдік шығармашылық бейіндегі мамандардың этномәдени білімі» және «Этномәдени білімнің теориялық негіздері» атты монографиялардың авторы. Қазақстан Республикасының Министрлер кабинеті жанындағы жоғарғы аттестациялық комиссияның 1997 жылғы 13 маусым күнгі №2 хаттама шешімімен педагогика ғылымы бойынша профессор атанды. 1999 жылдың қараша айында «Қазақстандағы этномәдени білімнің дамуы: теориялық негіздер мен практика» тақырыбында докторлық диссертациясын қорғап, Ресей Федерациясы Білім министрлігінің Жоғары аттестациялау комиссиясының 2000 жылғы 18 ақпан №6д/16 және Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің, Білім және ғылым саласындағы қадағалау және аттестаттау комитетінің 2006 жылғы 28 маусымдағы шешімімен педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесіне ие болды. Сонымен қатар Ресейдің педагогикалық және әлеуметтік ғылымдар академиясының академигі.

2013-2014 оқу жылы театрлық-хореографиялық өнер және кітапханатану кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалды.

2014-2015 оқу жылы құрылымдарды белсендіру аясында дәстүрлі музыкалық және орындаушылық өнер кафедрасына меңгеруші болды.

2015-2016 оқу жылында Қазақстан бойынша құнды оқу құралы болып саналатын «Домбыра үйрену әдістемесі» атты еңбегін және «Мәдени-тынығу қызметі» атты аударма еңбегін дайындап шығарды. «Мәдени-тынығу жұмысы» және «Музыкалық білім» мамандықтары бойынша магистранттарға дәріс беріп, магистрлік диссертацияларға жетекшілік жұмыстарын атқарды. Осы мезгілге дейін 13-тен аса магистр дайындап, магистратураның дамуына зор үлес қосып келеді. Ғалым, ұстаз, өнер мен мәдениет, музыка саласында білімді кәсіби мамандар тәрбиелеуде қазіргі өмір талабына сай ғылыми-әдістемелік жүйе жасау үшін талмай ізденіп келеді.

М.Е.Ержанов – көптеген жергілікті, ведомствалық және мемлекеттік деңгейдегі марапаттардың иегері. Атап айтсақ, «ҚР Тәуелсіздігіне 10 жыл» мерекелік төсбелгісі, «ҚР білім беру ісінің құрметті қызметкері» төсбелгісі, ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінің мәдениет қайраткері белгісі, ҚР Президентінің Жарлығымен Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері құрметті атағы берілді.

Ы.Алтынсарин медалімен, ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісімен, ҚР Білім және ғылым министрлігінің Алғыс хаты, Батыс Қазақстан облысы әкімінің алғыс хаты, М.Өтемісов атындағы БҚУ ректорының «Құрмет грамотасымен» марапатталған болатын.

Факультет ұжымы мен студенттердің арасында беделді ұстаз профессор М.Ержановтың өмірі мен шығармашылық жолы кісілік пен кішілікке толы. Өмірін өнермен өрген тұлғаның өмір жолы өскелең ұрпаққа кеңінен үлгі деп білеміз.

КАЛИЕВА Айгүл Төлегенқызы,

*М.Өтемісов атындағы БҚУ қазақ филологиясы кафедрасының аға оқытушысы,
филология магистрі, 2001 жылғы түлектер атынан*

Ізгілік дәнін сепкен...

Студенттік шақ – әр адамның жүрек түкпіріндегі жып-жылы естелікке толы, сағынышпен еске алатын, ең шуақты, әсерлі кезеңі. Адамның қамшының сабындай қысқа ғұмырындағы санаға сақталып, естен кетпес естеліктерімен жаңғырып отыратын ең сәулелі шағы. 1997 жылы қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі боламын деген аяулы арманымыздың жетегінде А.С.Пушкин атындағы Батыс Қазақстан гуманитарлық университетінің филология факультеті қазақ тілі мен әдебиеті мамандығына жалындаған 20 жас оқуға түсіп едік. Бағымызға орай, кураторымыз болып Серікқали Ғабдешұлы Шарабасов тағайындалды. «Бірінші жыл дала деп жас тамып», ауылымыз бен туған үйімізді сағынып жүрген «шілпіктерге» Серікқали ағай әкеміздей қамқорлық танытты. Күн сайын бірінші парда келіп тексереді, қал-жағдайымызды сұрайды, біз де соған үйренген, елеңдеп күтіп отыратын едік. Ешқандай кітап, қағазсыз кіріп келіп, дәрісін судыратып оқи жөнелгенде, еріксіз аузымыз ашылып, бұл ағыл-тегіл білім мына кісінің қай жерінен шығып жатыр дегендей таң-тамаша қалушы едік. Абайдың өлеңдерін жатқа айтатын, газет-журнал беттеріндегі соңғы жаңалықтар, еш жерден оқымаған тың ақпараттарды айтып, бізді қызықтыратын. Ол кезде «гугл» жоқ, ағайдың берген бағыт-бағдары бойынша білім іздеп, сол кездегі Крупская атындағы облыстық кітапхананы бетке алатынбыз. Қаламызға келген ақын-жазушылар Зейнолла Қабдолов, Мереке Құлкенов, Алтыншаш

Жағанова, Бибігүл Иманғазина, Тайыр Жароковтың ұлы, жергілікті ақындар, белгілі тұлғалар Ғайсағали Сейтақ, Айтқали Нәріков, Тихон Әліпқалиев, Жайсаң Ақбай, Ақмаржан Таубаева, Захот Көшкенбаевалармен кездесу ұйымдастырып, әр кездесуден өмірлік сабақ алатынбыз. Бұл кісілердің әрқайсысын өмірде көргенімізге, қолтаңба алғанымызға, бірге фотосуретке түскенімізге мәз болатынбыз.

Серікқали ағайымызбен жылына екі рет - көктем мен күзде табиғат аясына саяхатқа шығамыз. Далада отқа картоп көміп пісіріп, спорттық ойындар ойнап, бір жасап қаламыз. Ағай әскерде жаяу әскер бөлімінде болған, бізді жаяу бастап апаратын, қайтарда біз жас болсақ та, «ағай, шаршадық, енді жүре алмаймыз» деп, автобуска мініп кетеміз, ағай жалғыз өзі жаяу кететін. Жазғы демалыста Шалқар көліне де бардық. Қазір дәл ағай сияқты тобына, студенттеріне ерекше көңіл бөліп, қоғамдық-тәрбиелік шараларды ұдайы өткізетін куратор аз сияқты және Серікқали Ғабдешұлы тәрбиелік шараны жоспарға сай, әйтеуір өтуі керек деп өткізбейтін, сол шараға барын, жанын салатын және бізден де соны талап ететін. Облыстық радиоға барып, өлең оқып, қаламыздағы мұражайлар, облыстық кітапханалар, университет кітапханасымен бірлесіп, төрт жылда талай әдеби кештерді өткізгенбіз.

Үшінші курсқа келгенде, Серікқали ағай Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ға аға ғылыми қызметкер болып білімін жетілдіру үшін Алматы қаласына кетті. Біз бір жыл бойы кураторсыз, өзін-өзі басқаратын топ болдық, ағайымызбен хат алысып, алыстан кураторымыздың берген нұсқауы бойынша әдеби-мәдени іс-шараларымызды жалғай бердік. Сол хаттардың бірі, 2000-шы жаңа жылға арналған ағайдың тілегін әлі сақтап келеміз. Хат былай басталады: «Алмагүл, Айгүл, 15 қыз, бір азамат! Бәріңе 1999 жылдан және Оңтүстік астана Алматыдан дұғай сәлем! Сөйтіп, I ғасыр аяқталды! Әрине, мұнымен өмір аяқталмас, жекелеген, дірдектеген тағдырлар қысқарар, үзілер, бірақ адамзат өмірі жалғаса бермек! Бәріңе, күйеу балдарға 2000-шы жылы сұлу ғұмыр, адами бақыт тілеймін! Ректор, Түймеш, Жангелді, Мұрат ағаларды бір-бір откриткамен құттықтандар! Мені де қосуға болады. Бәріңді, бүкіл университетті құттықтар ем, жасыратыны жоқ, әлгі ақша құрғыр жоқ, сондықтан бас-басыңызға кураторлық, әкелік жылы Сөз!

Сау болыңдар, әдемі болыңдар! Сіздердің ғасырларың, Жайық-Еділ ғасыры, ал біз Әспет тәте екеуіміз сіздердің қызықтарыңа шын жүректен қол соғамыз. Жаңа ғасырда оқуда табыс, өмірде бақыт тілеймін!

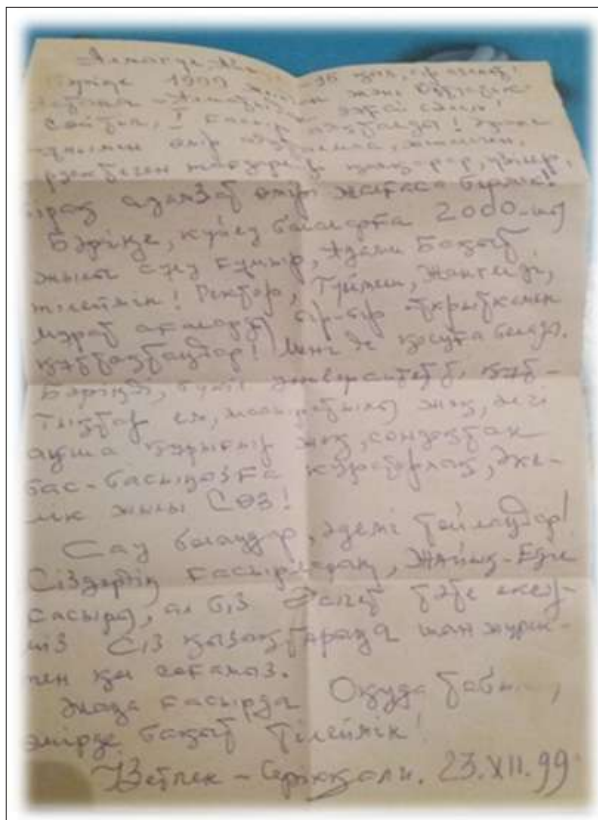
Ізетпен Серікқали. 23.12.1999 жс.»

Осы бір публицистикалық жанрда жазылған хат әрі тарих, әрі сыр. Бір адамның бойынан табылған кураторлық қамқорлық, әкелік махаббат, шәкіртіне «сіздердің ғасырларың» деп «сұлу ғұмыр» тілеген ұстаз! Міне, бұл Әуезов дәстүрін, Қабдолов миссиясын орындаған біздің сүйікті Ұстазымыздың жарқын бейнесі!

Оқуды он сегізіміз бітіріп шықтық. Қазір алты магистр (Шотанова А., Ахатова Н., Борашева С., Калиева А., Маженова А., Утупова К.), 1 педагог-шебер, 5 педагог-зерттеуші, 3 педагог-сарапшы және арамызда облысымыздың белді

тілшісі Қажымова Ләззат бар. Білім мен тәрбиені жас ұрпаққа тең беріп жүрген группаластарымыз жыл сайын ҚР Білім және ғылым министрінің Құрмет грамотасымен (Борашева С., Байтенова К., Демеуова А., Нұрғалиева А., Утупова К.), облыс әкімінің, облыстық білім беру басқармасының Құрмет грамоталарымен (Байтенова К., Борашева С., Исатаева Л., т.б.) марапатталып жүр.

Бүгінгі таңда осындай жетістікке жетуіміз – жүрегімізге ізгілік дәнін сепкен, өз уақытын аямай, біздің бақытымызды аялаған аяулы да алтын ұстаздарымыздың еңбегі. Алдын көре қалған ардагер ұстаз, республикаға аты мәлім Қалимолла Мырзағалиев, сабағында шыбынның ызыңы да естілмейтін, морфологияны миымызға сіңдірген,

өте білімді, мәдениетті, шешен, болмысы бөлек Отаралы ағайымыз, фонетиканы үйреткен, әр дыбыстың бояуын, әуезін түсіндіріп, дұрыс сөйлеуге баулыған дархан көңілді, өресі биік Болат Жексенғалиев ағайымыз, түркі тілінің тарихын түсіндіріп, араб тілінен сауатымызды ашқан Мұрат Сабыр, жыраулар поэзиясын жаттатқан Шайкенов Жангелді, тіл білімінің қыр-сырын меңгертіп, дипломдық жұмысыма жетекшілік еткен Аронов Құспан, бірнеше қалың дәптерге морфологиялық талдау жасап тапсыратын Хасанов Ғабит сияқты ағайларымызға бас иіп өтеміз.

Пропедевтика пәнінен сабақ берген айтыскер ақын Мәлс Қосымбаев ағайымыз әрқайсымызға ат қойып, сабақта сол есіммен атайтын. Ағай әр ақынның бес-он өлеңін жаттауға беретін, жатқа айтып тұрып, сәл мүдірсек, үстіне тағы бес өлең қосып беретін. Бірде ағай айтысқа кетті деп, берген тапсырмасын орындамай келген болатынбыз, сонда Мәлс ағайымыз: «Солдаттар соғыс болмаса да, автоматын алып жүреді» дегені есімізде. Қазір ойлап қарасак, бізді әр ақынның даралығын саралай отырып, өлеңдерін жатқа білсін деп тәрбиелеген екен. Басымыз қосылғанда, Мәлс ағайымыз жаттатқан өлеңдерді әлі күнге жатқа оқимыз.

Халық ауыз әдебиетімен сусындатқан, әр 80 минуттық сабағынан өмірлік сабақ алып шығатын, қазақ қызының тәрбиесі туралы ақылын аямайтын Мұхамбетқалиева Роза апайымыздың сарқылмайтын тіл байлығына таңдай қағып, бас шайқап шығатын едік. Ең алғашқы сабағын диктант жаздырудан бастап, мектептен, лицейден үздік

оқып келген бізге «үштік» баға қойған, синтаксисті «жіліктеп» шағып, түсіндірген Ұлдай Рысқалиқызының берген білімі болашақта нағыз білімді маман болып қалыптасуымызға негіз болды. Әдістемеден сабақ беріп, болашақ мұғалімдік қызметке даярлаған Қыдыршаев Абат, Ниязғалиева Ақзия, Кенжекова Рысқаным, Отарова Сұлушаш, екі жыл бойы араб тілі мен орыс тілін үйреткен Жакупова Қырымжан апай мен Даминова Люзия Кадимовна сияқты ұстаздарымыз терең білімімен, мейірімділік пен әділдікті тең ұстаған болмысымен біздің жүрегімізде өшпес орын алды.

Бүгінгі таңда алаулаған жастық шағымыздың төрт жылын бірге өткізген, бірге қуанып, бірге мұңайған группаластарымызбен бір үйдің баласындай болып кеттік. Былтыр 2021 жылы университет бітіргенімізге 20 жыл толып, кездесу ұйымдастырдық. Серікқали ағайымыздың бейітіне барып, құран бағыштап, Әспет апайымызбен кездесіп, ағайымызды көргендей болдық.

Терең білімі мен тәрбиесі үшін, өмірде өз жолымызды тауып, білікті маман болып, өзіміз де ұстаздарымыздың ізін жалғап, шәкірттерімізге ұстаз болып жүргеніміз үшін, кез келген жағдайда жанымыздан табылуға даяр, әрқашан тілекші, жанашыр группалас бұйырғаны үшін УНИВЕРСИТЕТІМІЗГЕ алғысымыз шексіз! Сүйікті қара шаңырақ – білім ордасы, 90 жылдық мерейтойың құтты болсын! Абыройың асқақтап, мерейің таси берсін! Аяулы да асыл ұстаздарымыз, сіздерге ұзақ та бақытты ғұмыр, шәкірттеріңіздің риясыз алғысы мен шығармашылық шабыт тілейміз!

КАЛЫКОВА Д.Н.,

выпускница филологического факультета 1977 года

Так зарождался ансамбль «Ак Жайык»

Однажды в 1974 году в актовом зале педагогического института вошел высокий стройный мужчина. За ним шли девушки из разных факультетов.

Начался отбор в ансамбль. Так зарождался ансамбль «Ак Жайык»...

Курамыс Бергалиевич Габбасов строго и придирчиво отбирал девушек для танцевальной группы.

Я была счастлива, что попала в этот первый состав ансамбля!

С естественно-географического факультета попали Алипова Валентина, Зеинова Роза, Айкешова Шарбану. С филологического - Калыкова Дарига, Мажитова Светлана. С физико-математического – Мукашева Амина.

Кроме танцоров нужны были музыканты и певцы. С разных факультетов пригласили Наумова Сергея, Михеева Алексея, Зеленцова Юрия. К ним присоединились Горячев Николай, Райимкулов Серик, Хасанов Алексей, Ширванов Рафаэль, Безуглов Владимир и Пономарев.

Под сопровождение оркестра пели Воробьева Нина, Абдрахманова Райса. Солировали Жумагалиева Жумакиза, Магзумова Санекеш.

А вскоре обком партии вместе с ректором Кенжегуловым решили вывести ансамбль на областную сцену.

К танцорам присоединились Дарменова Асия, Амангалиева Алия, Махитова Гультсайран, Кайдашева Алия.

В области «загрелась» слава народного ансамбля «Ак Жайык», который был создан в стенах прославленного вуза.

Знаменательным событием стала поездка в Норвегию в 1977 году.

Студенческие годы - самые лучшие в жизни!

По сей день не покидает чувство огромной благодарности нашим преподавателям. Никогда не забудем Семенову Л.Н., Русакову Н.Г., Евстратова Н.Г., Сурову К.Я., Костюкова В.М., Жигалина Н. С., Коротина Е.И., Брыкину Л.П., Фокина Н.И., Абоьяна А.Ф., Сторожева А.И., Донскову Г.А., Дьяченко М.С., Ломоносова И.М., Костюкову З.А., Салихова Е.З., Кока А.А., Шибяеву А.А.

После войны эти преподаватели не уехали в Ленинград, нынешний Санкт-Петербург, откуда были эвакуированы, а остались в Уральске. Поэтому образовались династии педагогов. Например, Евстратовых Н.Г. и А.Н., Костюковых В.М. и З.А.

Это были талантливые педагоги, у которых учиться было одно удовольствие! Деканами нашего факультета были Глеужанов М.М., затем Серикопов Ж.С.

Я помню студенческий КВН. Самые веселые, находчивые, остроумные с разных факультетов боролись за призовые места. Юрий Баев читал со сцены свои стихи, часто исполнял их под гитару. В первой команде КВН из нашей группы были Согуренко Л., Некрасов А., Таукина Р. Руководил командой А.Бучкин.

А уже позже ставили миниатюры по рассказам М.Зощенко.

Студенты каждый год ездили на сельхозработы, в стройотряды. Наша группа филфака ездила в Джаныбекский район помогать в уборке урожая. Сами себе готовили и даже катались на верблюдах.

Нашу группу, как лучшую в институте, отправили в турпоездку в Ленинград, сейчас Санкт-Петербург. Незабываемой была поездка с куратором Семеновой Л.Н.

В 2022 году у нашего выпуска два юбилея! Нашей альма-матер - 90 лет и 45 лет, как мы закончили вуз! Знаменательный год!

А еще мне наш вуз дорог потому, что в 1940 году его окончила моя мама, заслуженная учительница КазССР Ирменова Галина Кожакметовна. Работая в школе, она провожала на фронт своих учеников прямо со школьной скамьи...

Поздравляю всех своих сокурсников с двойным юбилеем!

КАМКИЕВА Жаннат Сырымовна,
Математика кафедрасының ардагер ұстазы

Жадымызда жаңғырар бүгін кейпің

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің профессор-оқытушылар құрамының ғылыми-педагогикалық деңгейінің жоғары көтерілуіне, қара шаңырағымыздың абыройын арттыруға өз үлестерін қосқан іскер басшылар көп болды. Солардың бірі – Кенжеғұлов Хайролла Кенжеғұлұлы.

Хайролла Кенжеғұлұлы 1951 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтына түсіп, оны үздік бітіргеннен кейін математика кафедрасының ассистенттігіне қалдырылды. Хайролла Кенжеғұлұлының содан бергі өмірінің басым бөлігі жоғары оқу орнымен тығыз байланысты:

1963 жылға дейін педагогикалық институттың математика кафедрасында оқытушы, аға оқытушы болып жемісті еңбек етті;

1963-1972 жылдарда Батыс Қазақстан ауыл шаруашылық институтында жоғарғы математика кафедрасының меңгерушісі, экономика факультетінің деканы міндеттерін абыроймен атқарды.

1967 жылы Ресейдің Самара (бұрынғы Куйбышев) қаласындағы педогогика институты жанындағы аспирантураны бітіріп, «Нақты және комплекс облыстарындағы итерация» тақырыбы бойынша физика-математика ғылымдарының кандидаты дәрежесіне диссертация қорғады.

1972-1973 жылдарда Орал педогогикалық институтының оқу бөлімінің проректоры қызметін атқарды.

1973-1979 жылдары Орал педогогикалық институтының ректоры болып қызмет істеді.

Ол институтты басқарған жылдары оқу орнын білімді кадрлармен толықтыру мәселесіне баса назар аударып, білім деңгейі жоғары мамандар резервін әзірлеуге көп мән берді. Хайролла Кенжеғұлұлы өзінен соңғы буын – жастарға қамқоршы бола отырып, оларға талап қоя білгендігі университеттің қазіргі профессорлары мен оқытушыларының әлі есінде. Көптеген жастар Мәскеудің, Ленинградтың және Алматының ғылыми-зерттеу орталықтарында білімдерін жетілдіріп, ғылым салаларындағы алғашқы қадамдарын жасады. Олардың басым көпшілігі кейіннен ғылым кандидаттары мен докторлары дәрежелеріне көтерілді. Хайролла Кенжеғұлұлы 1979-1994 жылдары осы институттың физика-математика факультетінде декан, кафедра меңгерушісі болып жұмыс жасады. Декандық қызмет атқарған жылдары

физика кафедрасының лабораторияларын ғылым мен техниканың сол кездің талабына сәйкес келетін құрал-жабдықтармен қамтамасыз етуге жоғары көңіл бөліп, осы жұмыстардың іске асуына ұйытқы болды. Факультеттегі оқу процесінің жүйелі жүргізілуін қадағалап отырды. Хайролла Кенжеғұлұлы облысымыздың білім беру жүйесін компьютерлендіру ісін бастауға да көп үлес қосты. Өзі бастап информатика пәнін игеріп, университетімізде информатика кафедрасының ашылуына зор ықпал етті.

Хайролла Кенжеғұлұлы – көптеген ғылыми-әдістемелік еңбектердің авторы, өнегелі өмір иесі. Оның жемісті ғылыми-педагогикалық және қоғамдық қызметі ескеріліп, «За трудовое отличие», «Отличник просвещения Казахской ССР» төс белгілерімен және бірнеше мақтау грамоталарымен марапатталды. 1994 жылдан өмірінің соңына дейін математика кафедрасының доценті, құрметті профессоры болды. Абзал ағаның замандастары, достары, оқушылары: «Хайролла Кенжеғұлұлы – жоғары дәрежелі маман, көрнекті ғалым, адамгершілігі мол азамат, әділ және талап қойғыш басшы еді, оның еңбек жолы бізге үлгі», - деп еске алады.

Хайролла Кенжеғұлұлы сырлы поэзияны түсіне де, сезіне де оқитын еді. Ол шығыс, қазақ, және орыс классик ақындарының өлеңдерін жатқа айтып, фәлсафалық астарларын тындағандарға түсіндіріп отыратын еді. Әсіресе ұлы Абай ақынның төмендегі өлең жолдарын студенттерге үнемі насихаттап отыратын:

Жастықтың оты, қайдасың,
Жүректі түртіп қозғамай?
Ғылымның біліп пайдасын,
Дүниенің көркін болжамай?

Хайролла Кенжеғұлұлы 1999 жылы дүниеден озғаннан кейін өзі жұмыс атқарған білім ордасының бас ғимаратынан 212-дәрісхана ардақты ұстаздың есіміне берілді. Сол дәрісхананың ішін безендіру жұмыстары маған тапсырылып, болашақ ұрпаққа ұстазымыздың еңбек жолын көрсету мақсатында суреттері мен жұмыстарын көрсетіп, дәрісхананы безендірдім. Сонымен қатар, филология ғылымдарының докторы, ақын Алпысбай Мұсаев ағамыздан Хайролла Кенжеғұлұлына арнау жазуына қолқа салғанымда, төмендегі өлең жолдарын арнады:

Жақсы адам, абзал адам – Хайрақан деп,
Достарың асыл сөзін арнаған көп.
Адамшылық жағынан биік едің,
Сын сағатта өзінді тандаған ек.
Күш бар еді, бойыңда сенім дейтін,
Бар ісінде жауаптылық сезінгенсің.
Ректор болған анау бір кездерінде,
Парасат биігіңнен көрінгенсің.
Жан едің – бәрі ұрпақ үшін – дейтін,
Жағдайын қысылғанның түсінгенсің.
Талайларға жақсылық жасағансың,
Жадымызда жаңғырар бүгін кейпің.

Жаңғырып жатқан кезде көнерген үн,
Есте ғой қуанышқа кенелгенің.
Білгір де, білікті бір ғалым едің,
Жатқа білген қазақтың өлеңдерін.
Еңбекпен байланысты бақ-таланы,
Тұлғалы азамат ең асқаралы,
Хайролла Кенжеғұлов – асыл бейнең,
Есімің жүректерде сақталады!

Осы арнау жолдарынан-ақ Хайролла Кенжеғұлұлы қандай абзал, білімді, дара тұлға болғандығын көреміз.

ҚОЖАБЕРГЕНОВА Хамида Ихсанқызы,
*1974 жылғы университет түлегі,
тарих ғылымдарының кандидаты, доцент*

Ұстаздық еңбекпен өрілген 40 жыл

Қазақта «Өткен ғұмырда есеп жоқ» деген бар, ол мүмкін өткен дәуірдің қайтып оралмайтындығынан туындаған ой болар, дегенмен де өткен өмірдің өлшемдерін, ұрпаққа қалдырған мұраларын саралап, тарихи жадыны жаңғыртып отыру қажет сияқты.

Осы мақсатпен 1974 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының «тарих және педагогика» мамандығын тәмамдаған түлектердің 40 жылдан кейінгі кездесуі ұйымдастырылды.

М.Өтемісов атындағы БҚМУ ректорының қолдауымен маусымның 13-і күні республикамыздың әр аймақтарында, Ресей Федерациясы, Украина жерлерінде білім салаларында 40 жыл еңбектенген түлектерді университеттің оқу ісі жөніндегі проректоры А.С.Тасмағамбетов қабылдап, университет ректоры, педагогика ғылымдарының докторы, академик А.С.Иманғалиев атынан құтықтап, барлық қатысушылардың білім саласына сіңірген еңбектері үшін рахмет айтып, бүгінгі университет тұрмысымен таныстырды.

Жер шарының қай ендігі, қай белдеуінде жүрсең де, қайта соғар, сағынышыңды басар темірқазығың туған жер және білім ордасы екендігін осы кездесуде айқын ұғындық. Түлектер атынан сөз алған В.А.Каренских 70-жылдардағы ұстаздарын еске

алып, 1974 жылғы түлектердің табыс, дәрежелерімен таныстырды, университетке ескерткіш сыйлады және тарих факультетінің озық студентіне материалдық ынталандыру ретінде сыйлықты табыс етті.

Одан кейін М.Өтемісов атындағы БҚМУ профессоры, т.ғ.к. П.Р.Букаткин туралы «Человек – легенда» және «БҚМУ тарихы: бүгінгісі және ертеңі» атты фильмдер көрсетілді, тарих факультеті ұжымымен танысты.

Кездесуге университет ардагерлері Х.Ж.Сүйіншалиев, Н.П.Скачкова, С.К.Шарабасов, факультеттер оқытушылары, студенттер қатысты.

1974 жылы «тарих –педагогика» мамандығын 47 адам бітірді. 70-жылдардағы пединституттағы оқу жүйесінің талабы, мазмұны, әдістері өте күрделі болатын. Студенттер арнайы оқу кабинеттері мен кітапханалар, оқу залдарынан шықпай, барлық уақыттарын сабаққа, семинарға дайындалумен өткізетін. Ол кездегі оқытушылар құрамы да өте білімді, талапшыл адамдардан тұрды. Атап айтқанда, Ұлы Отан соғысы ардагері П.Р.Букаткин, В.И.Ивакин, О.И.Гришина, А.И.Белый, С.А.Елеуов, П.П.Елизаров, П.В.Кушаев, Т.З.Рысбеков т.б. П.Р.Букаткин СССР тарихы курсы және «Ұлы Отан соғысы тарихынан» арнайы семинар жүргізді, семинар зачетпен аяқталатын. Талап өте жоғары. Ондаған ғылыми монографиялар, тарихи деректердің мазмұнын жатқа біліп қана зачет алуға болатын. В.И.Ивакин «Европа және Америка елдерінің қазіргі заман тарихы» курсы жүргізді. Ол - Саратов мемлекеттік университеті тарих факультетінің түлегі. Саратов университетінің ірі ғылыми орталық екендігі баршаға аян. Осындай ірі ғылыми орталықта білім алған Виктор Ивановичтің дәрістері мазмұны күрделі, терең, шынайы академиялық дәрежедегі дәрістер болды.

В.И.Ивакин студенттерді тексеріп, түгендеп уақыт өткізіп жатпайтын, бірден дәрісін бастап кететін, тіпті аудиторияның артқы қатарларында басқа істермен айналысып отырғандарға да көңіл бөлмейтін, бірақ студенттердің дені айтылып жатқан фактілер мен уақиғалардың бірде-бірін қалт жібермей жазып немесе жадында сақтап қалуға тырысатын.

О.И.Гришина «Ерте дүние тарихы», «Орта ғасырлар тарихы» курстарын оқыды. Ольга Ивановна беделді, атақ-даңқы жер жаратын деуге болады. Ол кісінің дәрістерін біздер әлі күнге дейін сақтап, бүгінгі жұмыстарымызда пайдаланудамыз. Ғылымда концепция, тұжырымдар деген түсініктер бар. Батыс Еуропа елдеріндегі феодализм процесінің әлемдік ғылымда қалыптасқан ғылыми тұжырымдарын біз Ольга Ивановнадан үйреніп, игердік. Г.В.Кушаев осы университеттегі археология музейінің негізін қалаған адам. Ондаған студенттер ғылыми баяндамалар даярлап, одақтық, республикалық деңгейдегі ғылыми-тәжірибелік конференцияларға қатысып, жүлделер алуы осы ұстазымыздың еңбегі болатын деп есептейміз.

1974 жылы институтты аяқтаған мамандар негізінен республиканың білім беру жүйелерінде қызмет жасады. Мысалы: М.Жумагулов көп жыл мектеп директоры, кейін Бөрлі ауданы оқу бөлімін басқарды. В.А.Каренских 20 жыл Приуралье ауданы оқу бөлімін басқарды, кейіннен Орал қаласында №6 мектеп директоры,

қазір №17 мектеп директоры болып қызметін жалғастыруда. Х.И.Кужабергенова А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институт ректораты шешімімен «СССР тарихы» кафедрасына оқытушылық қызметке қалдырылды. Тарих ғылымдарының кандидаты, доцент, М.Өтемісов атындағы БҚМУ-да кафедра меңгерушісі, факультет деканы дәрежесінде қызмет атқарды, Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің Құрметті қызметкері медалімен марапатталған. Қазір «Дүниежүзі тарихы және ӘСП» кафедрасында доцент дәрежесінде педагогикалық қызметін жалғастыруда. Осы аталған 3 адам институтты үздік дипломмен аяқтағандар.

Батыс Қазақстан аудандарында өте талантты орта дәрежелі білім жүйесін ұйымдастырушылар болды. Солардың ішінде С.Л.Утарова 1981 жылы «Құрмет белгісі» ордені, 1984 жылы «Білім беру ісінің үздігі» атақтарын алған. 2000-2011жж. Сырым ауданы Ж.Досмұхамедов атындағы орта мектеп директоры, Сырым аудандық маслихат депутаты болған. Осыдан артық қандай дәреже, құрмет, қажырлы еңбек болуы мүмкін. Мусаев Қ. Қызылорда облысының Қазалы ауданында кәсіби білім беру колледжінде көп жыл директор қызметін атқарды, қазір зейнеткер, әлі де жастарды тәрбиелеуге белсене қатысып жүр. Күләш Мергенова Қазалы ауданы №226 Б.К.Мергенбаев атындағы гимназияда 1993-2009 жж., 2009-2013 жж. № 249 мектеп лицейінде директор болған. Еңбегі де өте жоғары дәрежеде бағаланған. Оған мысал төмендегі директор 1993 ж. «Құрмет белгісі» орденімен, Ы.Алтынсарин атындағы медалімен, «Ерен еңбегі үшін» медалімен және ҚР тәуелсіздігінің 10 жылдығына байланысты мерейтойлық медалімен, «Халықаралық Үлкен энциклопедия» медалімен, Европаның ғылыми-өндірістік палатасының алтын медалімен (2012 ж.) марапатталған. Парижде өткен «Үздік басшы» номинациясын жеңіп алған. 2005 жылы республикалық–халықаралық директорлар конкурсында «Жыл директоры» номинациясын жеңіп алған. Ғылыми-педагогикалық салада еңбектер, методикалық құралдар даярлап, американдық ғылыми қорының грантын ұтып алған. Бұны республика тарихының, А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институт тарихының алтын беттерінің бірі деп есептеуге болады. Бақыт Мырзағалиева Фурманов ауданы атқарушы органдарында жауапты жұмыстарда болып, селолық Кеңес төрағасы және мектеп директоры қызметтерін атқарды. Д.Гумаров, Т.Ю.Рыхлова, Н.Н.Капранова, Л.А.Широких, З.Матаева мектеп директоры, тарих пәндері оқытушысы дәрежесінде 40 жылдан астам еңбек етіп, зейнеткерлікке шыққан. Т.И.Горячева облыстық білім беру басқармасында көп жылдар бойы жауапты қызметтер атқарды.

1974 жылғы түлектер Ресей Федерациясында, Украинада т.б. елдерде еңбек етуде. Мысалы, В.Кригер Ресей Федерациясы Волгоград қаласындағы университетте қызмет жасап, қазір тарих ғылымдарының докторы, профессор дәрежесінде еңбек жолын жалғастыруда.

А.С.Смагулов Арқалық, Ақтөбе облыстарындағы жоғары оқу орындарында қызмет жасады. Бүгінгі таңда Ақтөбеде Қ.Жұбанов атындағы өңірлік мемлекеттік университетте 2006-2009 жж. құқықтық факультет деканы, кейіннен кафедра меңгерушісі қызметтерін атқарды. Заң ғылымдарының кандидаты. 2005 жылы шыққан «Қазақ

әдеп-ғұрып құқығындағы мұра мен мұрагерлік» монографиясында қазақ халқының ежелден қалыптасқан дәстүр-салттарының ішіндегі еңбек құндылықтарының бірі мұрагерлік құқығының бастаулары мен қайнар көздері, мұрагерлік қазақ әдеп-ғұрып заңдарындағы көріністері және мұрагерліктің империялық және кеңестік дәуірдегі көрінісі сияқты мұрагерлік проблемаларының концептуалдық мәселелерін талдаған. Бұл, сөз жоқ, тарихи, құқықтық сананы оятатын мұраға ие болуда жауапкершілікке, ізгілік пен имандылыққа тәрбиелейтін тәуелсіз Қазақстан құқықтық саласының жұмысын жетілдіру, азаматтық қоғамды қалыптастырудың принциптерін анықтау сияқты міндеттерді шешуде қолданысқа қажет еңбек деп есептейміз. Жалпы білім беру мектептерінде 40 жыл табан аудармай қызмет жасаған Қ.Каймулдина, Б.Бакирова, М.Мамишева аттарын мақтанышпен атаймыз.

Осы тарих толқынындағы шағын ғана топтың А.С.Пушкин, кейіннен М.Өтемісов атындағы университетіміздің даңқын шартарапқа жайып, бүгінгі табыстары мен дәрежесінің ірге тасы, атақ-абыройы болғандығына еш күмән жоқ. Алтын бесік – білім ордамыз барда, біз де бармыз!

Осы кездесуді ұйымдастыруға ат салысқан университеттің тәрбие ісі проректоры филология ғылымдарының кандидаты, доцент Т.М.Дәрішеваға, тарих факультеті деканы тарих ғылымдарының кандидаты З.К.Мухлисоваға алғыс ниетімізді білдіргенбіз.

Университет тарихындағы көрнекті тұлға

Уақыт – тылсым күш. Әлбетте оған ілескің келеді. Үміт қамшылайды, ұмтыласың, қиналасың. Рухты болсаң, мақсатыңа жетесің. Бұл – тұлғаның қалыптасуына негіз болатын әмбебап негіздер. М.Өтемісов атындағы БҚУ-дың 90 жылдық тарихында айшықты тұлғалар көп болды. Солардың бірі тарих ғылымдарының кандидаты, доцент, қоғам қайраткері - З.К.Мухлисова.

Захот Мухлисова 1952 жылы 25 ақпанда Ақтөбе облысының Мәртөк ауданында бала тәрбиесін бірінші орынға қойған, оқу-білімге баулып, әр кез жігерлендіріп отыратын зиялы отбасында дүниеге келген. Сол заманғы ата-аналар дәстүрлі түрде балаларына арнап қызықты кітаптар сатып алатын, газет-журналдарға жазылатын. Мектеп табалдырығында жүрген кезінен-ақ Захот көп уақытын оқу-білімге жұмсап, зеректігімен көзге түсіп, қоғамдық өмірге белсене араласқан.

1972 жылы А.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының тарих факультетіне оқуға түседі. Сол уақытта институт жыл сайын 18 мамандық бойынша 700-ден астам түлек шығаратын үлкен оқу орны болды.

Институтта оқып жүргенде өзін қабілетті студент ретінде көрсетіп, оқуда

асқан құлшыныс пен ғылыми-зерттеу жұмыстарына бейімділік танытты. Студенттік жылдары тарих факультетінің алтын дәуіріне тап келді. Ольга Ивановна Гришина, Артем Филлипович Абоян, Гаяз Валиевич Кушаев, П.Р.Букаткин сынды ұстаздардан білім алды. Рухани тұрғыдан бекіп, тарих ғылымының дамуының негізгі тенденцияларының заңдылықтарын терең игеріп, теориялық тұрғыда толысты.

Оқуды аяқтаған соң сол кездегі Орал облысының Камен ауданындағы «Қазақ КСР-іне 40 жыл» кеңшарының ауылдық мектебіне жұмысқа орналасып, 4-10 сынып оқушыларына тарих пәнінен сабақ берді. 1980 жылы «КПСС кафедрасына» оқытушы болып орналасты.

Жұмысының алғашқы күндерінен-ақ өзін ізденімпаз ұстаз ретінде көрсете білді. Оқушыларды өзіне бірден баурады. Еңбекқорлығының, біліктілігінің, іскерлігінің арқасында кәсіби тұрғыда өсті. Екі жылдан кейін осы мектептің тәрбие ісі жөніндегі орынбасары болып тағайындалды.

Уақыт өткен сайын білімін тереңдетіп, тәжірибесін арттыра берді. 1980 жылы өзі білім алған оқу орнындағы тарих кафедрасына шақырылса, 1983 жылы Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтының аспирантурасына оқуға түсті. Ол осылайша өзінің тынбай еңбектенуінің арқасында біраз белесті бағындырды.

Анасы Ақылима апамыз «Захот әженің қызы, «әй» дегенді естімеген, еркін өскен бала» деп отыратын. «Бал арасы бірден тәттіге ұмтылады – бал жинайды» демекші, үлкеннің әңгімесін естіп, ой жинаған, оған қоса кітапқұмарлық, табиғи зеректік, өршілдік, тектілік, бәрі-бәрі жинақталып, бір кездегі ерке қызды парасатты тұлғаға айналдырды.

Захот Көшкенбайқызының заманы қилы, қиын уақыт емес-ті. XX ғасырдың 50-70-жылдары КСРО деп аталған бұрынғы Отанымыздың тегеурінді, алқымды кезеңі болатын. Уақыттың тынысы айқын және ырғақты. «Қайта құру» кезеңіндегі кейбір «сары түсті либералдардың» бірде-бір мәліметтері шындыққа сай емес еді.

Алпысыншы жылдары газ өндіру көлемі жөнінен КСРО дүние жүзіндегі 1-орында, 70-жылдары елдің экономикасы үшін ішкі жанармай-энергетикалық базасы жасақталды. 80-жылдары халықтың 70%-ы орта және жоғары білім алды. 1957 жылы әлемде бірінші болып жердің жасанды спутнигі ұшырылды. Өнеркәсіптің АЭС негізіне көшуі индустриалдық энергетика саласындағы ерекше өзгеріс болатын. 1961 жылы 12 сәуірде Юрий Гагариннің космосқа ұшуы – ғылымның қарыштап дамуының айшықты көрінісі.

Әдебиет, өнер саласындағы өрлеу, еркін ой, гуманистік идеялар тұтастай мәдениетке жаңа мазмұн берді. Әлемдік әдебиеттің үздік үлгілері аударылды, кинематография саласында ондаған жаңа фильм («Тихий дон», «Летят журавли», «Дом, в котором я живу», «Идиот» және басқа фильмдер) түсіріліп, интеллектуалдық киноның биік дәстүрлерінің негізі қаланды. Осының барлығы Захот Көшкенбайқызының әлеуметтік, саяси көзқарастарын қалыптастырып, ерекше эстетикалық ұстанымдар ретінде қордаланды.

Әрине, уақыт өте келе адамның ішкі дүниетанымдық ізденістерінде өзгерістер

болады. Захот Көкшенбайқызы биік романтикалық, идеалистік, либералдық толғаныстар сатысынан өтіп, дәстүрлі құндылықтарға негізделген салмақты консерваторлық көзқарастарға ойысты.

Ағылшын премьер-министрі Б.Дизраэль «У того, кто в шестнадцать лет не был либералом, нет сердца; у того кто не стал консерватором к шестидесяти, нет головы» деп айтқандай, Захот Көшкенбайқызы да жеке тұлғаның рухани-құндылықтық трансформациясының барлық кезеңдерінен өтті. Консервативтік көзқарастар эсте компромистік ұстанымдарды жоққа шығармайды. В.Лениннің «компромистің де компромисі бар» дегеніндей, кейіпкеріміз өзінің саяси, қоғамдық қызметінде қандай болмасын қайшылықтарды оңтайлы шешудің шеберіне айналды.

Ол - Қазақстанның батыс аймағының даму тарихына өз үлесін қосқан қоғам қайраткері. Азаттықтың алғашқы 90-жылдарында елдің территориялық тұтастығына, егемендікке қатер төнген кезеңде «ат үстінде» жүріп, абыржыған халық санасына тұрақтылықтың маңызы мен мәні туралы ой салып, ел үшін алаңдағандарды өзіне ілестірген Жанна д'Арк секілді батыл қадамдарға барды. Захот Көшкенбайқызы тәуелсіз Қазақстанның іргетасын қалап, бекіткен толқынның ішіндегі беделді тұлғалардың бірі болды.

Ол - жоғарыда айтылған қарқынды үдеріс және уақыт сұраныстары қалыптастырған тұлға. Сәби кезінен ықылас пен мейірімге қаныққан бала болашақта дана болады деген осы. Захот Мухлисова даналық деңгейіне көтеріліп, құдай берген жасын атажұртымен бірге атап өтуде. Оның есімі ғылыми және қоғамдық ортада кеңінен танымал. Біз оны ерекше тұлға, тамаша ұстаз, дарынды ғалым, білікті басшы, демократиялық реформалардың табанды жақтаушысы ретінде білеміз.

Барлық жетістіктеріне терең білімнің, эрудицияның, асқан еңбекқорлықтың, жоғары жауапкершіліктің, мақсаттылықтың, ұстанымның, сезімтал интуицияның және басқа да көптеген қасиеттердің арқасында қол жеткізді. Ол – көп нәрседен хабардар, әдебиет жауһарларын бойына сіңірген, адами қасиеттерден алыстамаған жан. Үлкен лауазымды қызметтер артқарғанына қарамастан, кейбір шенеуніктердей сызданбай, өзінің адами болмысының мінсіздігін сақтап қалған тұлға. Тұлғаны орта қалыптастырады дегендей, Захот Көшкенбайқызының тұлғалық, азаматтық, қайраткерлік қасиеттері, әрине, университет қабырғасындағы жылдарда шыңдалып, айшықтанды.

Аға буын жолы — ұрпаққа мұра

БҚУ-дың 90 жылдық тарихына өшпестей із қалдырған Ұлы Отан соғысының ардагері, ғалым, ұстаз Зәйнекеш Аманғалиұлы Аманғалиев ағамызды еске алу – бүгінгі ұрпақтың міндеті емес, парызы.

От пен оқ кешіп, Отанымыздың бостандығы мен тәуелсіздігін және тұтастай

әлемдегі бейбітшілікті қорғап қалғандар арамызда азайып бара жатыр. Күні кеше ғана Совет Одағының Батыры Жақсығұлов Садық Шәкенұлы ағамызды әлеумет соңғы сапарға шығарып салды. Алдыңғы толқын ағаларымыздың аттары ұрпақ жадында мәңгі сақталуға тиіс.

Зәйнекеш Аманғалиұлы 1919 жылы 1 мамырда Батыс Қазақстан облысы, Жаңақала ауданы, №11 ауылында дүниеге келген. 1939 жылы Орал педагогикалық институтының физика-математика факультетіне оқуға түскен. 1941 жылға дейін Белосток түбінде шекарашы-әскер қызметін атқарды. Зәйнекеш Аманғалиұлы өзінің көптеген естеліктерінде соғыстың алғашқы минуттары мен сағаттарын былай деп еске түсіретін. «1941 жылы 22 маусымға қараған түнгі екіде әдеттегідей кезекшіліктен келіп, қисая берген кезде «Қаруға!» деген қатал дабыл естілді: фашистердің бір топ әскерилері кезекшіні өлтіріп, есікке таяп қалған екен. Осы кезде застава бастығының орынбасары лейтенант Васильев есіктен қарғып шығып, жаудың 2-3 солдатын мылтықтың дүмбесімен ұрып құлатып, застава жауынгерлерінің заставадан шығып, жауға қарсылық көрсетуге мүмкіндік берді. Заставадағы бұл шайқас 8 сағатқа созылды».

Содан кейін Шепетовка, Можайск, Витебск, Ржев және Мәскеуді қорғаудағы күрестерге қатысты. Ол 1941 жылға дейін шекарашы қызметін атқарады. Басқолбасшы Сталиннің бірінші күнгі соғыста болған шекарашыларды алдыңғы шептен босату туралы жарлығы шықты. Зейнолла Аманғалиұлы Мәскеу түбінде Батыс майданның тылын басқарған генералдың бір жылдай жеке қорғаушысы болған.

1946 жылы әскер қатарынан оралған соң, Алматыда Абай атындағы Педагогика институтын қызыл дипломмен бітіріп, Орал педагогикалық институтында жарты ғасырдан астам «Партия тарихы» кафедрасында оқытушы, 20 жылдан астам кафедра меңгерушісі болып жемісті еңбек етті.

Кандидаттық диссертация қорғап, ғалым атанды. Отан соғысында көрсеткен ерлігі мен жастарға білім беру және тәрбиелеудегі сіңірген еңбегі үшін «Отан соғысының II дәрежелі», «Еңбек Қызыл Ту», «ҚазССР-нің білім беру үздігі», «ҚазССР-нің еңбек сіңірген жоғарғы мектеп қызметкері» орден, медальдарымен және 29 грамотамен марапатталды. Егемен Қазақстан армиясының запастағы полковнигі деген атаққа ие болды.

Зейнақанның ғылыми-педагогикалық қызметінің ең белсенді кезеңдері 60-70 жылдар болатын. Институттағы партия ұйымы жиналыстарында талқыланып жатқан мәселелер төңірегінде нақты ұсыныстар жасап, кемшіліктерді жоюдың әдіс-жолдарын айқындап сөйлеген сөздеріне талай куә болғанбыз. Зейнақан негізінен филология және физика-математика мамандықтары студенттеріне дәріс оқитын. Ол кезде аудиторияға 4-5 топты бір жинайды, шамамен 110-125-тей студент болады. Дәріс бір ырғақты үзілмей өтеді. Зейнақан партия тарихы курсы оқыса да, үзілді-кесілді тұжырым жасамай, «солай деп білеміз», «міне, осы бағытта түсіну керек дейміз» деп өте сақ сөйлейтін.

Өмірдің өзі, тұрмыс адамды белгілі бір деңгейде тәрбиелейтін шығар, бірақ туа біткен қасиет қай уақытта да байқалып тұрады емес пе? Зейнақаң тумысынан бір интонация, бір қалып, ерекше биязы мінезге бай адамдардың бірі болды. Асығып, асығыс шешім қабылдап немесе дауыс көтеріп қапылған кезін көрген емеспіз. Тек дәріс залынан саңқылдаған дауысын естіп, «О! Зейнақаң ғой» деп жүретінбіз.

1985 жылы СОКП ОК сәуір Пленумы өтіп, партия басына М.С.Горбачев келіп бүкіл ел желігіп, желпініп жүрген кезде Зейнақаң «осының өзі анархиямен аяқталмас па екен» деп сақтана сөйлегені әлі есімде. Талай сыннан өтіп, соғыстың, тоталитарлық жүйе ауыртпалықтарын бір кісідей көтеріп, белгілі бір деңгейдегі қалыптасқан тұрақтылық пен тәртіпке зиян келмес пе екен деген ойлары болғандай.

70-80 жылдары СОКП тарихы кафедрасының ғылыми деңгейі өте жоғары болды, тарих ғылымы кандидаты деген ғылыми атақтары бар бірнеше тәжірибелі оқытушылар жұмыс жасады. Олардың ішінде А.Ф.Абоян, Х.Ж.Сүйінішәлиев, С.А.Елеуов, Ж.С.Серіков, Н.К.Қисметов, З.К.Мухлисова т.б. болды. Осы «жұлдызды топтың» өзі Зейнақаңды қатты қадірлеп, сөз кезегін үнемі Зейнақаңнан күтіп отыратын. Ұжым мүшелері бірін-бірі қатты сыйлап, қадірлеп тұратын, ғаламат жылылық сәуле шашқандай көңіл-күй кешетінбіз. Әрине, осы атмосфера, тәртіп, дәстүр 20 жылдай кафедра басқарған Зейнолла Аманғалиұлы тәжірибесінің нәтижесі, жалғасы.

Зейнақаң ғылым жолында үлкен табыстарға жетті, тарихи танымды қалыптастырудың әдіснамалық-концептуалдық негіздерін қалады десек, артық кетпеспіз.

Тарих ғылымдарының кандидаты ғылыми атағын алу мақсатымен «КПСС алғашқы бесжылдық жылдарындағы ауыл шаруашылығын коллективтендіру процесінде жұмысшы табы мен шаруалардың одағын нығайту жолындағы күресі» деген күрделі тақырыпты зерттеп, жұмысты табысты аяқтағаны көпке аян.

1991 жылы Зейнолла Аманғалиұлының А.С.Елагинмен бірлесе дайындаған «Оралды қорғау» атты монографиясы жарық көрді. Монографияда 1919 жылғы азамат соғысы тарихындағы елеулі оқиға ақгвардия әскери күштерінен Оралды қорғаудың 82 қантөгіс күндері туралы мәліметтер жинақталған.

1919 жылы 18 маусымда «Красный боец» газетінде сол кездегі белгілі ақын Л.Котомкиннің:

Вашей мощью чудо деется:

Близок счастья светлый час...

Вся республика надеется

Смотрит с верою на вас! – деген сөздері Оралды қорғаушыларға арналған.

Еңбекте қала тарихының беттері, Приуралье және қаладағы күштер арасалмағы, революция мен азамат соғысы оқиғалары тарихи деректер мәліметтері негізінде жан-жақты зерттелген. Еуропа мен Азияны қосып тұрған осы аймақтағы саяси күрес барысында ел тағдыры, қазақ халқының ұлттық мемлекеттік мәселесі шешіліп жатты.

Осы жұмыстың басты бір құндылығы тарих деректерімен нақты мәліметтерге жаңалай баға беріп, тарих санасындағы қайраткерлер позициясын айшықтау болып табылады.

Орал азамат соғысы майданындағы маңызды стратегиялық шеп болды – осы ауданда ақгвардияшылардың генерал Толстов басқарған атты армиясының күштері қатты қарсылыққа тап болып, Харьков-Оренбург шебінде тұтас майдан құру туралы Деникин және Колчак жоспарларын іске асырмай тастады.

Еңбекте Приуралье аймағында Кеңес үкіметінің құрылуы және Оралды қорғаудың әскери, саяси маңыздылығы қарастырылған. Тарих оқиғаларына қатынасқан азамат соғысы қайраткерлерінің қызметі сараланған. П.А.Дмитриев, А.Айтиев, М.Имағамбетов, С.Давиденко, А.Покатилов, Б.Б.Қаратаев, А.Алмазов, П.П.Парамонов, А.Арганчаев сияқты қайраткерлердің саяси-ұйымдастырушылық қызметтері Оралды қорғаудың әскери оқиғаларымен тығыз байланыстырылып, түсіндіріледі.

Еңбек этнографиялық, жер атаулары тарихынан да кең мәліметтерге толы. Семиглавый Мар, Озинки, Шипова, Деркул, Александров Гай, Новоузенск, Чижа, Богдановка, Федоровка, Долинная, Круглоозерная, Барбастау сияқты Орал өңірінде қалыптасқан село, деревнялардың тұрмыс-тіршілігі, әскери-стратегиялық тұрғыдағы орны сияқты мәселелерге ерекше көңіл бөліп, жаңа мәліметтер мен деректер шеңберін кеңейте түсті.

Азамат соғысының архивтерде қордаланған мәліметтері ғылыми айналымға түсіп, тарихты зерттеуші ғалымдар мен ғылыми қызметкерлер назарына ілікті.

Зейнолла Аманғалиұлы жеке басы туысында да өте үлгілі азамат болды. Шәндә апай екеуі ұл-қыз өсіріп, немерелер сүйіп, өздерін қоршаған тума-туыстарына қамқорлық жасап, парасатты тұрмыс үлгісін көрсеткен жандар.

КУЗЬМИНА Галина Викторовна,

*Уральский педагогический институт имени А.С.Пушкина 1980-1985,
Естественно-географический факультет, специальность «Химия-биология»*

Вуз, который определил мою судьбу

Во время нашей учебы в институте широко праздновали 50-летие нашего института - одного из старейших вузов Казахстана и бывшего СССР. Сейчас у университета - солидный возраст - 90 лет. Горжусь тем, что у меня диплом об окончании этого учебного заведения, тем, что профессия педагога сопровождает меня по жизни. После завершения учебы я работала в детских дошкольных

учреждениях Уральска и 13 лет отдала работе учителя биологии в средней школе №13. В настоящее время живу в Московской области, работаю учителем биологии.

Чем запомнился юбилейный 1982 год? С теплом и благодарностью вспоминаю Ольгу Тимофеевну Кольченко. Под ее руководством я работала над курсовым проектом «Редкие растения Северного Прикаспия». Нашу работу направили для участия в экологической конференции, которая проходила в апреле 1982 года в Москве, в педагогическом институте имени В.И.Ленина. Трое студентов – две второкурсницы и пятикурсник - представляли наш любимый вуз, и это было для нас ярким и незабываемым событием в жизни.

Преподаватели института много времени уделяли практическим занятиям. Самые трогательные воспоминания и глубокий след в душе оставила летняя полевая практика 1982 года в лесном массиве Карагаш, теперь это Сырымский район. Вспоминаю палатки, природу родного края, еду, приготовленную на костре и старенький автобус, который часто приходилось толкать. Нас учили собирать и оформлять растения для гербария, рассказывали о водных и лесных, степных и почвенных животных. С нами были преподаватели Хавкин Станислав Максимович и Богданов Анатолий Юсупович. Навыки общения с природой остались на всю жизнь. После окончания полевой практики весь собранный природный материал мы оставили нашему институту.

Куратором нашей 124 группы с первого по пятый курс была Нина Афанасьевна Маликова - самый добрый, тактичный и отзывчивый человек. Она помогала во всем, решала наши учебные, бытовые и даже семейные проблемы. Наша группа благодаря ее отношению к нам была очень дружной, несмотря на то, что мы были из разных районов области. В 1984 году у меня родился сын, который в 2001-2005 годах учился в ЗКУ имени М.Утемисова на факультете физического воспитания. Н.А.Маликова читала у него курс психологии, и было очень приятно, что она помнила обо мне.

Татьяна Авдеевна Цыганкова, строгий, справедливый и требовательный педагог, уже во время нашей учебы была легендой факультета. Благодаря ей знание генетики и умение решать генетические задачи прочно вошло в наши ветреные студенческие головы и осталось там навсегда. До сих пор эти умения помогают мне в работе со школьниками.

Нынешние студенты не знают, что такое осенние сельскохозяйственные работы. Наш курс первые три года участвовал в уборке урожая картофеля в совхозе «Плодоовощной». Это было самое веселое и счастливое время для студентов! Не забывается такое никогда...

Несколько лет назад я была в Уральске, и мы с подругой и моей сокурсницей заходили на естгеофак. Запах химической лаборатории тот же, он в нашей генетической памяти...

КУЗЬМИЧЕВА А.Е.,
кандидат физико-математических наук, профессор

65 лет в Университете

Если 65 лет входить в центральные ворота главного корпуса нашего университета (бывший педагогический институт им. А.С. Пушкина), в течение 20 лет быть заведующей кафедрой, то все, что связано с ними: годы и люди, кабинеты, аудитории, актовый, читальные и спортивные залы, библиотека и РИО, коридоры и лестницы, двери и окна - для всех становятся незабываемыми. Пять студенческих лет и 60 лет работы на кафедре физики сделали связь с вузом спаянной драгоценным припоем.

Год поступления - 1957 г. И сразу кураторские часы и торжественные собрания в актовом зале, посвященные 25-летию вуза. Особое внимание к его роли в нашем регионе и стране в целом, к людям, руководителям, преподавателям и студентам, которые были первыми. В те годы торжеством Победы и очень свежей раной была закончившаяся Великая Отечественная война. Педагогический институт внес свой вклад в победу. А среди сотрудников - вернувшиеся с полей сражений ее активные участники. Мы, студенты, знали их всех. Среди моих преподавателей физики Федор Григорьевич Шульпяков, Рашат Нуреевич Габидулин и преподаватель физкультуры Александра Ивановна Карпова.

1957 год - запуск первого искусственного спутника Земли. Весь мир вместе с нами произносил: Байконур, спутник, космические скорости, невесомость и перегрузка. Мы, студенты - физики, чувствовали себя особо причастными к этому событию. Послевоенное восстановление народного хозяйства страны, развитие промышленности, механизация сельского хозяйства, освоение космоса требовали особого внимания к подготовке школьников по физике и математике, а, следовательно, к качественному изменению подготовки учителей. В нашей образовательной программе, как я понимаю сейчас, был значительно усилен блок фундаментальной физики и необходимого для этого математического аппарата, а также блок технической подготовки. Не без гордости могу сказать, что при обучении в аспирантуре АН СССР моих руководителей и других аспирантов, в основном выпускников университетов, удивляла программа базовой физико-математической подготовки в педагогическом институте, которую я демонстрировала. Благодар-

ность за это всем моим преподавателям, учебно-вспомогательному персоналу института и ответственным за разработку и реализацию образовательной программы педагогического института моего времени. Я обучалась по специальности «Физика и основы производства» с квалификацией «Учитель физики и трудового обучения». Поэтому кроме физики и математики изучала сопромат, детали машин и механизмов, техническую механику, столярное и слесарное дело. Эти дисциплины вели Могилевский Георгий Моисеевич, Дробышев Назарий Александрович, Айтиалиев Шмидт Мусаевич. На заводской производственной практике работала на токарном, фрезерном, сверлильном станках, в литейном цехе. На дополнительных курсах получила удостоверение кинодемонстратора и тракториста. Все это нашло отражение в формировании меня как педагога университета.

Среди моих преподавателей важную роль играли молодые выпускники КазГУ им. С.М.Кирова (КазНУ им.Аль-Фараби) - талантливые, глубоко знающие и любящие свой предмет, широко образованные люди. Среди них - посвятивший всю свою трудовую жизнь нашему вузу Есенгали Джунусович Джунусов. Есенгали Джунусович - человек особых знаний и открытый для всех, кто его знал. Вокруг него всегда были студенты и преподаватели всех факультетов со своими вопросами. Есенгали Джунусович был человеком необыкновенным во всех отношениях, изумительного кругозора, сочетания глубоких знаний по фундаментальной физике, ее математического аппарата, научной картины мира в целом. Он был членом Всесоюзного общества «Знание», пропагандистом науки и ее достижений. Лекции Е.Д.Джунусова ждали в цехах заводов, в клубах и Домах культуры, полевых бригадах. Космос - его особая тема, а космос в то время интересовал всех, и о нем хотели знать все. Для него физика и космос были неразделимы. Мне повезло: все, кроме одного, разделы общей и теоретической физики преподавал Е.Д.Джунусов. Есенгали Джунусович не был кандидатом наук. Но то, что в последующее время на кафедре выросло 9 кандидатов физико-математических наук, из них 5 - выпускники нашей кафедры, является в значительной степени результатом базовой подготовки по предмету, которую давал Е.Д.Джунусов. Я начинала работу на кафедре после окончания вуза, когда заведующим кафедрой был Е.Д.Джунусов, и по его рекомендации в течение многих лет обращалась к конспектам его замечательных лекций.

И еще о незабываемых именах.

Борис Павлович Шахов приехал в Уральск в начале 60-х годов уже достаточно опытным преподавателем и сложившимся ученым. С его именем связано начало научных фундаментальных исследований на нашей кафедре. Борис Павлович установил связь с научными центрами АН СССР – институтом земного магнетизма ионосферы и распространения радиоволн (ИЗМИР, Москва) и Ленинградским физико-техническим институтом имени А.Ф.Иоффе. Направление исследований - космические лучи и радиоуглерод. В этом направлении прошли научную подготовку молодые ученые нашей кафедры. Удачей для нас оказалось направление физической науки, к которому мы оказались причастными. Во-первых, для исследования в

данном направлении каждому ученому необходимы научные данные мирового масштаба: данные о расположенных в разных пунктах Земли станциях космических лучей, солнечных обсерваторий, метеорологических станций, результаты измерений на различных космических аппаратах. Поэтому в данной области особенно ценны контакты ученых всех стран.

В 1957 году были созданы Мировые центры данных (Москва, Токио, Вашингтон), в которые все участники исследований ежемесячно представляли данные своих учреждений. Ими могли пользоваться все участники. Для нас особенно важно было то, что не требовалось своего оборудования. Всеми данными мы могли пользоваться для исследования. На базе института была только радиоуглеродная лаборатория, в которой проводилось датирование археологических образцов. Ежегодно проводились Международные и Всесоюзные конференции. Некоторые из них были в Москве и Алматы. Значимость научных исследований Бориса Павловича и нашей кафедры в этой области отмечено тем, что два Всесоюзных совещания по этой проблеме были проведены на базе нашего института. Мы принимали ученых со всех концов СССР, из научных центров России, Прибалтики, Кавказа, которые занимались этой темой. Виднейшие ученые выступали перед нашими студентами. В исследованиях, инициатором которых был Борис Павлович, активное участие принимали студенты. Среди них ставшие кандидатами наук Наталья Владимировна Мымрина и Галия Кайдаровна Жусупкалиева. На нашей кафедре всегда уделялось большое внимание соответствию содержания образования уровню развития физической науки. Систематически проводились научные семинары с обсуждением достижений и проблем науки, соответствующие материалы включались в учебный процесс. Мы много читали и работали в библиотеках, были членами Всесоюзного общества «Знание». У меня до сих пор хранится членский билет № 3449856.

Из следующего поколения педагогов и ученых, исследовавших проблему «Космические лучи и радиоуглерод», центральное место на кафедре занимают Серик Хамзиевич Тлеугалиев и Наталья Владимировна Мымрина - кандидаты физико-математических наук, доценты. Трудно найти слова, которые точно передавали бы их высочайший профессионализм и изумительную культуру. Их вклад не только в предметную подготовку будущих учителей, но и в их воспитание неоценим. Студенты называли их лицом факультета. Они могли бы еще долго работать. СВЕТЛАЯ ПАМЯТЬ ИМ..Наталья Владимировна и Серик Хамзиевич удивительно умели находить общий язык со студентами, воспитывали, не проводя нравоучительных бесед, только своим отношением к делу, к коллегам и студентам. Группы, в которых они были кураторами, отличались особой культурой поведения, отношением к учебе, к университету. Особая тактичность, этика поведения передавались без слов от этих педагогов к студентам. Как-то, когда Серик Хамзиевич уже болел, и студенты мало знали его, один из студентов, вернувшись от него с домашней консультации, войдя в группу, воскликнул: «Ребята, вот это человек – чудо! Всем бы нам к нему».

В подготовке учителя важную роль играет цикл методических дисциплин.

У нас были замечательные преподаватели - участник ВОВ Ф.Г.Шульпяков и награжденная орденом Знак Почета К.К.Кударова. Они закладывали в нас глубокие знания по предмету, любовь к нему, интерес, стремление и желание передать свои знания обучаемым. На своих занятиях по методике преподавания они умели создать атмосферу школы, класса, которому мы будем передавать то, что они передают нам сейчас. Наши педагоги чувствовали каждого студента. Например, Федор Григорьевич знал, что я отдаю предпочтения фундаментальной физике. Иногда доброжелательно делал замечания, что я на его занятиях «витаю в теоретической физике». На его экзамене я, конечно, все ответила правильно, получила оценку «отлично» с пожеланием успехов в изучении любимой физики и надежде, что значение методики я пойму позже.

Добрými словами вспоминаются мои преподаватели, кандидат физико-математических наук, доцент Сатыбаев Надир Мендигалиевич, старший преподаватель Кударова Ханафия Карасаевна, работа которой отмечена орденом «Знак Почета», Новикова-Лаврова Евгения Леонтьевна, оказывавшая особенно большую моральную поддержку на начальном этапе моей работы. Многие годы работы прошли совместно с кандидатами педагогических наук Кусаиновым Р.К., Яхно О.И., Сырымом Ж.С., Жусупкалиевой Г.К., старшим преподавателем Джумашевой А.А., Коспановой Р.Т. Большая благодарность математикам Хану В.С., Меляху М.Я., Назарову Т.Д., Данилову М.А.

Трудные 90-е не прошли мимо кафедры. Талантливые молодые выпускники не видели перспективы в педагогической работе, не оставались на кафедре. Была потеряна и связь с ведущими научными центрами. Но, к счастью, в настоящее время ситуация меняется. Молодые преподаватели, пришедшие в последние годы на кафедру, работают на перспективу. В настоящее время ведущими преподавателями кафедры являются старшие преподаватели Кадырова Гулсим Максатовна, Имангалиева Баля Санакновна, Искалиева Айжан Урынгалиевна. Их роль особенно важна в период непрерывной реформы образования в СОШ и ВУЗе. Баля Санакновна на волне современных технологий в содержании профессиональной подготовки учителя с глубоким знанием предмета. Айжан Урынгалиевну отличает еще и владение профессиональным английским, кроме государственного и русского. Активно, с большим интересом включились в работу кафедры Есенгалиева Алмагуль Насипкалиевна, Жубанышова Меруерт Нургалиевна, Тажгалиева Арайгуль Сериковна, Шуйншкалиева Гулжанар Сансызбаевна.

В учебной и во внеучебной жизни в период моих студенческих лет, десятилетий работы большую роль играл комсомол: собрания, диспуты, художественная самодеятельность. Наши студенты пели, танцевали, читали стихи, ставили спектакли. Они не были профессионалами, но преподаватели гордились своими студентами. А еще студенты активно участвовали в сельхозработах: уборка сена, зерновых, картошки.

Еженедельные кураторские часы и комсомольские собрания в годы моей

учебы и работы были посвящены не только успеваемости, но и жизни нашей страны и всего мира. Мы обсуждали проблемы великих строек, болели и радовались за каждую колониальную страну, получившую независимость, знали имена своих и зарубежных деятелей, преклонялись перед мужеством Нельсона Манделы, Мартина Лютера Кинга, Анжелы Дэвис и других. Мы обсуждали литературные и музыкальные произведения, живопись и многое другое, использовали наглядность - эпидиаскоп, магнитофон. Комсомольские годы я вспоминаю при каждой встрече с Туймеш Малбагаровой Даришевой.

Из трагического в моей студенческой жизни - черные ряды сгнившей за одну ночь пшеницы и бригадир дядя Саша перед ней на коленях со слезами. Он был против, но согласился с инструкцией о «раздельной уборке», пригодной в Ставрополье, но не у нас с низкой стерней, частыми дождями во время уборки. Страдания хлебороба дяди Саши стали уроком для нас: нужно перебороть страх и не выполнить указаний «сверху», если понимаешь их вред.

Значительным этапом моей жизни была работа (по совместительству) в качестве заместителя директора по научной работе в инновационных школах. В 1991 по просьбе нашего выпускника Ердана Советовича Катаева, назначенного директором открывшего физико-математического лицея, я была его заместителем.

Последующие 20 лет были активной фазой реформы образования СОШ. Работа требовала тесного контакта с Институтом повышения квалификации учителей. Изменение структуры учебного процесса, освоение и внедрение инновационных технологий и усовершенствование традиционных, реализация Государственной программы «Работа с одаренными детьми», обобщение опыта работы передовых учителей различных специальностей (истории, экономики, права). Всё это сыграло большую роль в моей работе в университете, в том числе в связи с открытием магистратуры. Внедрение проектной деятельности в наш учебный процесс я начала в школе. Опыт работы в школе повлиял на разработку элективных курсов для студентов и магистрантов по вопросам фундаментальной физики и вопросам реформы содержания и образовательных технологий в СОШ.

О главном. Педагогический институт, университет - это студенты, ППС, администрация и... БИБЛИОТЕКА и РИО. Нас, студентов, 65 лет назад поражало количество учебников по физике и постоянное поступление новых. Их авторы - ведущие ученые и педагоги того времени. Книги приобретались в достаточном количестве. Коллектив библиотеки, читальных залов, стремящийся как можно лучше, полнее обеспечить студентов необходимой литературой, оставил о себе самую добрую память. В ответ на просьбу вместо одного учебника они могут подать с полки еще несколько книг по этому разделу. С годами менялся состав работников, но неизменным остается серьезное отношение к благородному делу работы с книгой и с читателем.

Открытие РИО играет неопределимую роль в работе вуза. Этот отдел с таким же доброжелательным коллективом, как и в библиотеке, помогает ППС реализовать

свои возможности, активизировать научно-методическую работу. Новым этапом в жизни кафедры стало открытие магистратуры. При большой поддержке этих подразделений, например, мною совместно с магистрантами опубликовано более 15 учебно-методических пособий, которые востребованы в учебном процессе бакалавриата и магистратуры. Стиль работы библиотеки и РИО с нами является примером этики общения, важным для молодого поколения. Особую благодарность и признательность за поддержку и помощь я хочу выразить директору библиотеки Алимбекеровой Тотыкус Еркиновне, сохраняющей все добрые традиции библиотеки, руководителю РИО Кожевниковой Акмарал Адиетовне, научному редактору Кужалиевой Равиле Рахметовне. Всем работавшим и работающим во всех отделах библиотеки и РИО большое искреннее спасибо.

В заключении несколько слов о тех, с кем связана совместная учебная и научная работа. Это коллеги с факультетов филологии, истории, естественно – географического факультета. И о тех людях, с которыми кроме работы была тесная связь душевная, добрая, глубокая, которую трудно выразить словами. За постоянную поддержку в особо трудных жизненных ситуациях большая благодарность Галие Кайдаровне Жусупкалиевой, Ларисе Григорьевне Орловой, Алтын Айткалиевне Джумашевой, Балие Санаковне Имангалиевой, Нургуль Нуржановне Мухитовой, Айгуль Жулдагалиевне Бикетовой, всем преподавателям кафедры.

Благодарность Тажгалиевой Арайгуль Сериковне за неоценимую помощь в подготовке этого материала.

КУРМАШЕВА Зоя,

выпускница факультета истории педагогики, выпуск 1978 года

Письмо А.С. Пушкину

*А.С. Пушкин! Вы- классик,
Но, зачем же быть такой горой?
Мы же пред вами все, как в I классе,
Без надежд пробиться во второй!*

Я начинаю свой рассказ, обращаясь к тебе, Александр Сергеевич, потому что в мои студенческие годы Уральский педагогический институт носил твоё имя, и мой город знаменит твоим приездом.

Моё имя – Зоя. Мама могла в 1947 году поступить к тебе на учёбу, но судьба увезла её в степное село Булдурта. Это земля, принявшая поволжских немцев, целинников, родина Жаханши Досмухамедова. Любовь к чтению, литературе, воспо-

минания отца о событиях после революции, судьбах односельчан заложили основу для будущей профессии. На мое решение стать историком оказали влияние уроки истории учителя-фронтовика.

Ты принял меня к себе не сразу, но желание поступить всё-таки победило.

Как же нам повезло с преподавателями! На первом курсе куратором группы был В.В. Кисляков. Гаяз Валиевич Кушаев, Борис Фёдорович Железчиков, Ольга Ивановна Гришина с 1-го курса не позволили мне усомниться в выборе профессии, не охладили интереса к истории. Разве можно было скучать на занятиях Г.В. Кушаева, учёного-историка, корифея археологической науки. Он, как большой корабль, плавно и бережно окунул в морскую пучину истории!

Добрая улыбка Г.В. Кушаева, молодость, любовь к своим дисциплинам Б.Ф. Железчикова, строгость О.И. Гришиной озаряли мой путь в историю. Радостно, что наш однокурсник Мурат Сдыков принял эстафету и достойно продолжил дело Г.В. Кушаева, Б.Ф. Железчикова в археологической науке. Археологические, пионерские, педагогические, яблоневые практики, поездки в Ленинград, Киев, тишина читального зала библиотеки, жизнь в общежитии на 40 рублей стипендии, которой хватало на всё, уроки физкультуры на лыжах в Ханской роще, общение с друзьями – всё это в памяти.

Наш курс первый в истории института, когда историки сдавали 5 государственных экзаменов, в том числе историю стран Азии и Африки, которую интересно вёл А.К. Комаров. Курсовую работу писала по теме: «Сырым Датов – сподвижник Пугачёва». Не было в те годы литературы по этой теме. Но ты, Александр Сергеевич, поддержал меня духовно и подсказал съездить в Оренбургский краеведческий музей. Ещё помог школьный библиотекарь.

Школе, любимой профессии отдала 30 лет! Основные годы педагогической деятельности прошли в Самарской области. Стремление увлечь детей своим предметом, привить им творческие навыки, самостоятельный поиск информации и находить пути решения проблем вывели меня в число первых учителей Самарской области по обучению методике проектов. Проекты моих учеников: «Возрождение гончарного производства» (результатом является действующая студия «Глиняная сказка»), детская общественная организация «Я вижу мир», «Защити себя сам», «След войны в Садовке» и другие претворились в жизнь и известны в Самарской области.

Одним из актуальных стал проект, посвящённый памяти воинов 100-ой и 101-ой отдельных стрелковых казахских бригад, принявших участие в операции «Марс».

Судьбы моего дяди Курмашева Кажыма и пестравчанина Шапошникова И.Е, погибших на Молодотудской земле Калининской области, ныне Оленинского района Тверского края, стали началом дружбы и сотрудничества между школами и молодёжными организациями России и Казахстана, с поисковым центром «Орёл» во главе с Д. Жук. Проект, начатый в 2007 учебном году, приобрёл международный характер. Основные итоги проекта подведены в моей книге «Шагнувшие в вечность» (2015 г), переизданной в 2021 г. с «Именными списками солдат».

Александр Сергеевич! Твои творения вдохновляли меня в профессиональных

конкурсах: - «Учитель года 2004 г», Лауреат окружного конкурса в номинации «Гражданское образование и патриотическое воспитание», участник 14-очного этапа конкурса «Учитель года Самарской области, Первого Всероссийского конкурса педагогического мастерства «Мой лучший урок» (2007 г), Всероссийского конкурса «За нравственный подвиг учителя (2007 г), «Победитель Приоритетного национального проекта «Образование – «Лучшие учителя Российской Федерации – 2008 г». И вновь ты, Александр Сергеевич, поддержал и одобрил оценки педагогической и общественной деятельности. Награды: Почётная грамота «Победитель конкурса «Лучшие учителя Российской Федерации – 2008 г», Почётная грамота губернатора Самарской области за большой вклад в сохранение и развитие казахской национальной культуры и языка, укрепление межнациональных отношений, 2011 г», почётный гражданин Оленинского района Тверской области России, учитель высшей категории, ветеран труда.

Выйдя на пенсию, домашнюю библиотеку (полное собрание сочинений В.О. Ключевского, С.М. Соловьёва, учебную и методическую литературу, которой пользовались мои ученики и студенты) передала в дар филиалу городской библиотеки им А. Гайдара в г. Уральске.

Завершая путешествие, позволь мне выразить своё счастье и благодарность за то, что проучилась у тебя, в одном из старейших и сильных вузов Казахстана, в самой лучшей 316 группе! Наша группа проучилась у тебя с 1973 по 1978 годы. По учёбе, участию в конференциях, общественной жизни факультета и института была передовой. С красными дипломами на «отлично» закончили мои дорогие однокурсники. Это Светлана Железчикова (бессменная староста), Галина Ким, Ботагоз Тапишева, Маргарита Данилова, Ольга Гузенко, Фая Ихсанова, Светлана Заседателева, Мурат Сдыков, Комсоргом была Надежда Полёнова, которая и сейчас объединяет нас.

Александр Сергеевич! Ты позволил нам пробиться во второй и в следующие классы освоения профессии, других сфер жизни. География проживания моих однокурсников обширна - это Уральск, Алматы, Актюбинск, Львов, Иваново, Саратов, Ялта, Оренбург... Кого-то нет уже в строю.

Главное, мы получили достойные знания и путёвки в жизнь!

Поздравляю всех преподавателей, трудовой коллектив, студентов, своих однокурсников с 90-летием института! Благополучия и новых вершин!

Учителю!

Вас превращает время в глыбу,
А мы пришли в конце пути
Сказать последнее «спасибо»
Промолвить тихое «прости»

P.S. Строки из стихов В.П. Полякова, известного врача-хирурга г. Самары и России.

ҚҰСПАНОВ Өтебай Құспанұлы,

*Педагогикалық еңбек ардагері, КСРО мен ҚазССР-і оқу ісінің үздігі,
Қазақстан Республикасы білім беру ісінің құрметті қызметкері,
Б.Алтынсарин медалінің иегері, педагогика ғылымдарының доценті,
Қазақстан инновациялық және телекоммуникациялық жүйелер университетінің
математика бойынша академиялық профессоры,
Орал қаласы мен Жәнібек ауданының құрметті азаматы*

Ұстаздан шәкірт озар

Менің өмірімнің жарты ғасыры бүгінгі күндері 90-ға толуын тойлап отырған М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетімен тығыз байланысты болды. 1959 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының физика-математика факультетіне түсіп, оның математика бөлімін 1964 жылы үздік дипломмен аяқтадым. 1968-1986 жылдары институттың ассистенті, аға оқытушысы қызметін атқардым. Ал 1986-2011 жылдары педагог кадрлар біліктілігін арттыру институтының басшысы болған кезімде университетпен қоян-қолтық жұмыс істеуді әрі міндетім, әрі шәкірттік парызым деп есептедім.

1959 жылы білім іздеп, облысымыздың сол кездегі жалғыз жоғары оқу орны – А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институттың физика-математика факультетіне оқуға түсіп, оны математика мамандығы бойынша 1964 жылы үздік бітіріп, Бөрлі ауданының Успен орта мектебінде математика пәнінің мұғалімі қызметін атқардым. 1968 жылдың қаңтарында педагогикалық институттың жоғарғы математика кафедрасына жұмысқа шақырылдым. Жұмысқа орналасу алдында институттың ректоры жеке қабылдап, менің отбасы жағдайыммен, болашақта алға қойған мақсаттарым туралы сұрастырып, оған қоса жұмыс барысында бастапқыда өте көп оқып, лекцияларды өте тиянақты даярлау керек екендігін мұқият ескертті. Ректорымыз Виктор Кузьмич Сидоров менің әке-анасыз, апа-жездеменің тәрбиесінде өскенімді, ол кісілердің аузынан менің комсомолдық үйлену тойына қатысқанымды естігенін айтып, өзінің жағынан моральдық қолдау болатынын ескертіп, менен жұмысқа үлкен жауапкершілікпен кірісуімді сұрады. Әсіресе, менің жұмысымды 1968-1969 оқу жылының ІІ семестрінен бастайтынымды, Москваға көшіп, декреттік демалысқа шығып жатқан белгілі ұстаз Үміт Бисеновна Қобланованың сабақтарын жалғастырудан бастауым керек болатынын, бұл жұмыстар ассистентке емес, доцентке, не аға оқытушыға жүктелетінін және сол маған сабақ берген оқытушылардың ұсынысы бойынша мені жұмысқа шақыртқанын айтқанда, қуанышым су сепкендей басылды. Жатақханадағы орынның тапшылығына қарамай, маған үлкен бөлме берілуін, ректордың өзі шақырып әңгімелесуінің себебін енді түсіне бастағандаймын. Жатақханадағы бөлмеме бармай, Жайықтың жағасына бағыт алып, бір сағаттың үстінде ауада жүріп ойландым. Бірден институтқа кері

барып, беретін пәндерім мен оқу бағдарламасын, келесі тақырыптарды анықтап кітапханадан қажетті әдебиеттерді алып, бір аптадан кейін болатын сабақтарыма даярлықты бастадым. Ол аздай, факультет деканының орынбасары Төлебай Абилов маған сабақ беретін бір топта куратор болатынымды ескертті. Әрине, ең қиыны I-II курстарда жүретін ең үлкен 2 пәннің (жоғары алгебра мен математика) лекциялары мен практикалық сабақтарын даярлау болды.

Оқулықтар мен бағдарламалармен танысып, кешкі шайымды ішіп, демалысқа жатқанда түнгі 3-4-терге дейін ұйықтап алмай, 5 жыл бойы өткен студенттік қиын да, қызықты кездерім көз алдымнан өтті. Өмірдегі ең жақсы кезеңім деп есептейтін студенттік өмірімнің қызығына батып ұйықтап кетіпін.

Студенттік кезімізде көбіміздің артымыздан материалдық көмек келмейтін. Барлық күш-жігерімізді сабақ оқуға жұмсайтынбыз. Қысқы, жазғы каникул кездерінде жұмыс іздеп, табыс табуға тырысатынбыз. Жатақханаға төлемақы көп емес, ал 1-2 курс оқығанда асханалардың бәрінде нан тегін үстелде тұратын еді. Бір бөлмеде жататын балалар ортақ ақша жинап, оны таңғы жеңіл шай мен кешкі өзіміз пісіретін тамаққа пайдаланатынбыз. Екі сабақтан кейінгі үлкен үзілісте буфеттен 4 тиындық ливер пирожки мен шай, компот не кефир ішетінбіз. Түскі тамақ студенттік асханада 40-60 тиынға келетін еді. Екі жылдан кейін нан болмай қалды. Бөлмедегі бір бала ерте тұрып, нан сағатын дүкенге кезекке кететін еді. Ал емтихан кезінде біреуіміз бірнеше кітап, дәптер алып кетіп, оқу залындағы үстелдерге қойып даярлануға орын алатынбыз.

Әрине, арасында кинотеатрларға, биге, жарыстарға баруға да уақыт табатынбыз. Ең негізгісі сабақ оқып, достық-жолдастық қатынаста, бірлікте болдық.

Осы ойлардан кейін студенттердің жағдайын түсінуге тырысатынымын. Бірақ білімге немқұрайлы қарайтындарға, жеңілдік іздейтіндерге қатаң қарайтынмын.

Менімен институтта бір топта оқыған 25 студенттің 14-і институтты ойдағыдай бітіріп, еліміздің өркендеуіне жас ұрпақтарға білім-тәрбие беруге үлкен үлестерін қосты. Екеуі Сейткереев Төлеген мен Ақышев Асқар Қазақстанның еңбек сіңірген мұғалімі, Өтеғұлов Кәрім аудандық басшы, совхоздың директоры, Нұғманова Қалима ауылдық Кеңес төрайымы, 7-еуі мектеп басшылары қызметтерін ойдағыдай атқарғандығы біздің мақтанышымыз. Ұлдардың бәрі спортпен шұғылданды.

Институтты менімен бір топта бітірген достарымның екеуі Сейткереев Төлеген мен Акашев Асқардың «Қазақстанға еңбегі сіңген мұғалім» атағын алуларының осы кара шаңырақтың алдындағы шәкірттік парыздарын өтеуі деп білемін. Әр жылғы түлектердің университетке айтар алғысы шексіз.

Институтта оқыған кезде дәріс берген ғалым-математиктер Рахмет Маскеевич Маскеев, Павел Иванович Токарев, Үміт Бисенқызы Қобланова, Сияр Бекерович Абляимов, Хайролла Кенжегулович Кенжегулов, Алексей Кондратьевич Вознякевич, Юрий Кондратьевич Суетин, Тауфик Жамалетдинович Назаров, математикадан сабақ берудің әліппесінен бастап қыр-сырын үйреткен оқытушы Роза Кәрімқызы Мұқаналиеваларға айтар алғысым шексіз. Осы аттары аталған және басқа да дәріс берген ұстаздарымның арқасында мен институтты бітіргенде

мүлде басқа ақылы деңгейге көтеріліп, әжептәуір математик және мұғалім ретінде өмірге жолдама-заряд алдым. Сол кездегі қуаныш сезімімді «Орал өңірі» газетінің, маусым айының ішінде болса керек, бір нөмірінде Құбаш Қажымовтың институт бітірушілерге арналған бетінде менің «Рахмет саған!» атты мақаламда білдірген болатынмын.

Институтта оқыған кезде бізге дәріс берген Р.М.Маскеев, Павел Иванович Токарев, Ү.Б.Қобланова, Хайролла Кенжегулович Кенжегулов, Юрий Кондратьевич Суетин, Алексей Кондратьевич Вознякович, Тауфик Жамалетдиновия Назировтердің өздері оқытқан ғылымның бағыттарын терең білетін, ғылымға берілген ізденістегі оқытушылар болатын. Ол кезде олардың ішінде тек П.И.Токаревтің ғана (бүкіл физматта) кандидаттық ғылыми дәрежесі бар болатын.

Ал мен институтқа 1968 жылы жұмысқа келгенімде жоғарыдағы азаматтардың бәрі ғылым кандидаттары атағын қорғағандар болды. Сондықтан бізге дәріс берген кезде олардың бәрі ғылыми ізденістер жағдайында болған, яғни бізге берер жаңалықтары да мол болған. Математикадан сабақ берудің әліппесінен бастап, түрлі әдіс-тәсілдерінің қыр-сырын үйреткен институттағы оқытушымыз Роза Кәрімқызы Мұқаналиеваға айтар алғысым шексіз. Қазіргі кезде мұғалімдер даярлауда, олардың әдістемелік даярлығына, практикалық компонентіне көңіл аз бөлінетін сияқты.

Біз 5 жыл оқығанда бес түрлі практика болатын: мектеппен танысу, психологиялық (1 оқушыға психологиялық мінездеме жазу), пионерлік (кластан тыс жұмыс ұйымдастыру (1-2 апта), 4-курста педагогикалық практика (1 тоқсан бойы сабақтарға қатысып талдау, өз бетімен 4-5 сабақ беру, мұғалім мен жетекшінің талдауы), 5-курста стажерлік практика (2 тоқсан бойы өз бетімен сабақ беру, мектеп педагогикалық кеңесінде талқылау). Өте қажет дүниелер сияқты. Біздің топтың 6 студенті стажировканы Павлодар облысында өттік.

Менің өмірлік жолымда тамаша ұстаздарым, білікті де білімді әріптестерім мол болды.

Педагогикалық институтта қызмет атқарған кезде жоғарыда аты аталған ұстаздармен бірге көптеген тамаша ғалым-педагогтермен жұмыстас болып, көп нәрсе үйрендім. Сол кездерде институт басқарған В.К.Сидоров, Х.К.Кенжегулов, Е.А.Агелеуов, С.С.Сатубалдиндерден көп үлгі-өнеге алдым. Институттың алты жылдан астам уақыт кәсіподақ комитетін басқардым. Отыз жылдан астам салалық кәсіподақтың облыстық комитетінің төрағасы Галилей Жангереевич Тұрғалиевпен қоян-қолтық жұмыстас болып, халықпен жұмыс істеудің университетін өттім деп айта аламын. Т.З.Рысбеков басқарған БҚМУ-дың ғылыми кеңесінің ұсынысымен 1995 жылы ВАК маған «педагогика доценті» ғылыми атағын берді. Мен университетке берген білімі мен азамат ретінде қалыптастырудағы жан-жақты тәрбиесі үшін өмір бойы борыштымын деп сезініп, борышымды тек Отаныма, халқыма еткен таза еңбегім арқылы өтеуге тырыстым.

Мен 18 жыл қызмет атқарғанда 3 топқа куратор болдым. Студенттерімнің бәрі математиканың білгір маманы және мұғалімі болып тамаша қызметтер атқарды.

1970 жылы бітірген студенттерімнің ішінен Жұбанышева Зұбайда Свердлов-

скіден аспирантура бітіріп, БҚМУ-да физматта, Темірғалиев Сембіғали БҚАТУ-да математика кафедрасында ұзақ жылдар сабақ берді. Бесеуі мектеп директоры болып, зейнеткерлікке шықты.

1981 жылы бітірген тобымның 19-ы биыл 40 жылдыққа кездесті. Олар БҚО-дан, Алматы, Ақтөбе, Астана, Ақтау қалаларынан келді. Өзіміздің университетімізде болып, 3 күн «Ақжайық» шипажайында демалып, көп нәрсені еске түсірдік.

Педагогикалық институтта қызмет атқарған кезде жоғарыда аты аталған ұстаздармен қатар көптеген тамаша ғалым-педагогтермен Сатыбаев Н.М., Кузьмичева А.Е., Абилов Т.А., Камкиев Ж.С., Тлеугалиев С.Х., Ахметов М.Г., Жумахметов К.Ж., Хусаинов М.С., О.А.Ажғалиев, Тулежанов К.А. бірге жұмыстас болып, олардың жоғары білімді ұстаздар даярлауға қосқан үлестеріне тәнті болдық.

Институтты (физматты) соғыстан кейінгі қиын кездерде бітірген, көп жыл институтта математикадан сабақ берген, ұзақ жылдар қала мектептерінде директор болған, №7 мектепті көпшілік соның мектебі деп атайтын, ҚазССР-іне еңбегі сіңген мұғалім атағы бар Баев Василий Андреевич пединститутта қызмет атқарды, партком секретарь болды. Қазір 90-нан асты. Бірақ тың, математикадан Ресейдің мықты университеттеріне оқушылар даярлайды.

1968-1985 жылдары арасында менің ғалым-математик ретінде қалыптасуыма жол сілтеген институт ректорлары В.К.Сидоров пен Х.К.Кенжегулов болса, математикада ғылыми бағыт таңдауыма әсер еткен, бағыт берген алгебра және геометрия кафедрасының меңгерушісі, доцент А.К. Вознякович болды. Ең алғаш ғылыми жұмысым институттың ғылыми конференциясының жинағында 1969 жылы жарық көрді. Аспирантура кезінде ғылыми тақырыбым алгебраның реттелген полугруппалар бағытына көшті. Осы жылдардағы математикадағы ізденістерімнің нәтижесінде ашқан жаңалықтарым Ресей, Молдова, Белорусь, АҚШ, Германия, Қазақстан мемлекеттерінде шығатын ғылыми журналдар мен жинақтарда жарық көрді. АҚШ-та жарық көрген ірі еңбегіме министрліктің атынан қолдау хат берген. Министрдің ғылыми жұмыстар бойынша орынбасары В.К.Сидоров болды. Москваға көшер алдында Рахмет Маскеевич кафедраға келіп, ректорға апарып, мынау менің балам, Оралдағы пәтерімді осы балаға бер. Менің Оралда басқа ешкімім жоқ деді. Осылайша жазда Оралдағы пәтерге көштім.

1982 жылы институтымыздың 50 жылдық мерейтойының салтанатында оқу министрі Қ.Б.Балахметовтың қолынан «Қазақстанның білім беру ісінің үздігі» төсбелгісін алуым атқарған еңбегімнің бағалануы болды. Алты жылдан астам институттың кәсіподақ комитетін басқарып, институт ректорлары Е.А.Агелеуов, С.С.Сатыбалдиндермен бірге қызметкерлердің тұрмыстық жағдайларын жақсартуға, жалпы институттағы ішкі ахуалдың тұрақты болуына ат салыстық. Ульяновск, Саратов қалаларына спорттың 6-7 түрінен өтетін Волга жағалауы мен Қазақстан педагогикалық институтының дәстүрлі Спартакиадасына біздің құрама команданы ұйымдастырып апардым. 1979-1982 жылдары институт ұжымы оқу процесін бір тоқтатпастан бар күш-жігерін институттың бас корпусын өрттен кейін қалпына келтіруге бірігіп араласты.

1986-2011 жылдары БҚО педагог кадрлар біліктілігін арттыру институтына басшы болған кезімде университет ғалымдарын орта және кәсіптік мектептермен тығыз байланыстыру мақсатында оларды курстарға лектор, әртүрлі тақырыптық семинарларға басшылық етуге, олимпиадалар мен сайыстарға қазылық етіп, мектептердегі білім берудегі жетістіктер мен кемістікті көріп, облыс жастарының білім сапасын көтеруге қатыстыруды шәкірттік міндетім деп есептедім. Осы кезде ғылыми ізденістегі бағытым педагогиканың білім саласына компьютерлік технологияларды енгізуге ауысты. Еңбектерім конференцияларда баяндалып, журналдарда, жеке кітапшаларда жарық көрді. Т.З.Рысбеков басқарған БҚМУ-дың ғылыми кеңесінің ұсынысы негізінде 1995 жылы ҚР Жоғары аттестациялық комиссиясының шешімімен маған педагогика мамандығы бойынша доцент ғылыми атағы берілді.

Менің өмірдегі, қызметтегі, ғылымдағы жетістіктерім түгел дерлік университетпен байланысты. Мен осында оқып, қызмет істеп өсіп-өнгеніме риза боламын. Университетпен мақтанамын.

Университет ұжымын 90 жылдық мерейтойымен шын жүректен құттықтап, жанарған Қазақстан үшін ХХІ ғасыр талаптарына сай, бәсекеге қабілетті мамандар даярлауда табыстар тілеймін.

ҚЫДЫРШАЕВ Абат Сатыбайұлы,
*Қазақстан Журналистер одағының мүшесі,
педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
Қазақстан Педагогикалық ғылымдар академиясының
академигі*

Өрісі кең өнеге иесі

Ақыл тапқыр ой емес пе, оның түбі жүректе жатпай ма. Ғұлама Шәкәрімге сүйенсек, ақыл деген өлшеусіз бір жарық нұр емес пе. Ал ақыл-білімнің бойда барлығы адамның асылдығы емес пе. Асылы, білу, нану, ұнату – ақыл ісі. Тек әр іске ақыл сыншы екенін білсек керек. Тек ағадан ақыл, атадан нақыл болса делік...

Бүгінгі Тәуелсіз Қазақ еліндегі 90 жылдық тағылымды тұңғыық тарихы бар Махамбет атындағы Батыс Қазақстан университетінде тер төге еңбек етіп жүрген өрісі кең өнеге иесі, тәлімді тұлға, әріптес қарындасым Қажымова Қарлығаш Рахымқызын біраздан бері білемін. Білгеннен соң, өмірі өсу жолына, кәсіби қалыптасу қалпына, адами биіктеу биігіне үңіле қарауды жөн санадым. Маманның

өсу, өрілу, қалыптаса жетілу жолын кейінгі жастарға үлгі ету мақсатында қолыма қалам алдым. Адамның айнасы адам десек, адамнан адам тәлім алады емес пе. Шыққан кәсіби биігін қолдау, ширыға шыныққан қалпын тарата таразылау мақсатында Шәкәрім сынды қазақ ғұламасының тұжырымдарына сүйене ағалық ақ тілегімді айтуды орынды көрдім. Әрине, мақтан үшін айтылған, жазылған сөздің құны болмайды деседі. Кім біледі? Егер ақ адал көңілмен, еш қоспасы жоқ шынайы пейілмен ертеңімізді ойға ұстай жазылса ше? Біздіңше, тер төгіле, еркін көсіле жазылған, ақ жүректен ақтарыла айтылған асыл сөздің құны жоғары болса керек-ті. Бұл тұста қызыл сөздің, бөспеліктің ауылы алыс...

Қажымова Қарлығаш Рахымқызы 1980 жылы наурыз айының 28-інде Батыс Қазақстан облысындағы қасиетті Қаратөбе жерінде қалың елді Қалдығайтты топырағында өнерлі отбасында дүниеге келген. 1999-2003 жылдары бүгінгі Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінде «Музыкалық білім», «Педагогика» мамандықтарында оқып, үздіктер сапында тәмамдаған. 2003-2006 жылдары осы қарашаңырақтың «Педагогика» мамандығы бойынша магистратурасын бітіреді. 2003-2014 жылдары осы университеттің «Педагогика және психология» кафедрасында оқытушы, аға оқытушы, қауымдастырылған профессор (доцент) бола жүріп, педагогика факультеті деканының орынбасары қызметін де атқарады.

Бүгінгі ұшқаны білінбейтін ұшқыр заманда Қарлығаш екеуіміз бір жылдары бір факультетте бірлесіп бірлікте жұмыс та жасадық. Арада белгілі бір жылдар өткенде ойлана қарасам, біздің осы біте қайнасқан бірлігімізге сұқтана қараушылар жетіп артылатын. Біздің іске солақай біржақты сын айтушылар да болмай қалмады. Жалған домалақ арыз да жазылды. Аққа құдай жақ дегендей, біз негізгі жұмысымыздан ауытқымадық. Сол тұста іштарлықпен арыз айтушылар бүгінде қаңғып қалдымыс... Әйтеуір төңіректе көрінбейді. Өз тілектері өздеріне қабыл болған шығар...

Сонда жұмыс барысында байқағаным, Қарлығашымның қисынсызға нанбауы, жалғанды тиянақ көрмейтіні ұнамды еді. Қарлығаш осы тұста дәлелсіз сөзді құптамайтын жан екенін байқатты. Себебі, дәлелсіз сөз – соққан жел, ұшқан тозан емес пе. Кім не айтса да, алдымен ақылына сынатып алғанға не жетсін! Асылы, мінезі тайғақ, екі сөйлейтін адамнан құдай сақтасын! Бұл – адамның ең зияндысы емес пе... Не айтарсың, талай тайғақ мінезділер алдымыздан ойқастап өтті-ау! Шыдап бақтық. Бұндай реттегі сіз бен біздің анық бағымыз: кірсіз ақылымыз, мінсіз сөзіміз, адал еңбегіміз болар ма... Әрдайым ойлағаның бола бере ме. Әрине, жоқ. Бұндайда Қарлығаш сабырлы, асып-саспайды. Бұл ретте Шәкәрім ғұлама: *«Сабыр деген – әр іске шыдамдылық, Қатты керек адамға бұл бір қылық. Қолы жетпей талмай талап ізденеді, Осыдан кеп шығады адамшылық»* дер еді...

Бүгінде қырықтың қырқасынан жаңа асқан Қарлығаш сынды жас сұңқардың жан құмары іс істемек, білім алмақ болуы қуантпай қоймайды. Мен білетін Қарлығаш қарындасым – әуелден ындыны таза иманды жан. Бұл ретте оның биі – өзінің ақ жүрегі. Қарлығаш – ақ жүрек адал да арлы жан. Бұл – Тәңір берген қасиет. Атқарған ісі арының айнасындай. Адалдық дегеніміз – таза еңбекпен күн көру емес пе. Ар

сатып, ұлық болып елді жеу өнер болғаны ма? Адалдық жолында өлгеннің арманы жоқ-ау! Шәкәрім ғұлама айтқандай, *«Ар қайда, рақым қайда, әдеп қайда, Быт-шыт боп неге жүрміз әрбір сайда. Көз жұмып, «көппен көрген ұлы той» деп, Береді бұл надандық кімге пайда»* дегенді бүгінде ойға түйе алдық па? Ендеше, ақ жүрек пен адал еңбек шешпейтін әлемнің таласы жоқ-ау!.. Жүрегі таза адам қиянатқа бармасы сөзсіз. Қарлығаш адамға қиянат қылуды қос көрмейді, мақсаты – заманына сай таза еңбек істеу. Адамның ең асылы қиянатсыз, ақ пейілді болу десек, Қарлығаштың өмірі қағидаты: халқына еңбек қылу, ақ жолдан айнымай арын сақтау. Осы жолда ол орынсыз ұмтылудан сақтайтын алты түрлі ноқтаны әр кез ескеруді жөн санайды. Олар – *ынсап, рақым, ар, ұят, сабыр, сақтық*. Қарлығаш ең әділі – *ынсап*, өзгелердің тізгіні сонда болуы тиіс деп есептейді. *Ал, ынсап дегеніміз не?! Кемеңгер ата-бабамыз ынсапты қанағат пен ұжданның арасына қоюы тегін емес. Қанағат белгілі бір жағдайда ашкөзділікке салынбай, барға шүкіршілік ете білу болса, ынсап сол қанағатты тудыратын, Жаратушының бергеніне тәубе етуден пайда болатын адам жанының бір қазынасы. Ынсапты адам – иманды адам. Бұған қоса айтсақ, ұждан – адамның өз мінез-құлқын бақылауы, қадағалауы, оған белгілі бір шек қойып, мүлтіксіз орындау қабілетін бейнелейтін әдеттану санаты. Ұждан адамның халық пен қоғам немесе жеке адамдар алдындағы өз әрекеті, іс-қимылы үшін моральдық жауапкершілігін сезініп, саналы түрде ұғынуын, өз ойы мен іс-әрекетін адамгершілік ұжданымен бағалай білуін бейнелейді. Ар-ұждан намыс ұғымымен тығыз байланысты. Ар-ұждан – адамның өз тәртібін өзінің қадағалауына негізделген, тұлғаның эстетикалық қарым-қатынасымен байланысты қарастырылатын мінез-құлықтық категория деліне-ді. Қысқасы, ұждан – екі өмірдің азығы (Шәкәрім).*

Аңғаруымша, Қарлығаш – кісі бағын бағым демес жан. Шынында да, Күннен қарыз алып, Ай болғанның несі сән. Ең дұрысы, осы жолда терлеп еңбек еткенге не жетсін! Бұл ретте кейіпкеріміз – намысшыл. Бұл жолда қағылез Қарлығаш Шәкәрім сынды ғұламаның *«Намыс сол: өзің қорлан кемдігіңе, құрбыңмен ұмтылып бақ теңдігіңе. Шалмай өс алдыңғының аяғынан, Соқтықпай өзің ізден еңбегіңе»* деген тұжырымын кредо тұтқандай. *«Талап деген бір жүгірген тұлпар сынды, Бабын таппай мінгенді қылар жынды»* дегендей, Қарлығаш – өзіне аса талапшыл жан. Әрине, қай іске де талап еткен артық болмасы даусыз. Адам болған соң, ерінбейтін еңбекшіл, шыдамды болғанға не жетсін! Түйіні – бірлік пен талап бар жерде еңбек өнімді болмақ.

Қарлығаш – достыққа берік жан. *«Шын дос жақсылықты ұмытпайды»* дегендей, қарындасым жақсылықты ұмытпайды. Шынында да, өмірінде өкіндірмес қасиеттер мейірім, ынсап, әділет, адал еңбек, таза жүрек, тату достық емес пе... Көңілді қойсайшы! Көңіл де өледі емес пе. Тірлікте көңіліне бір қылығың сыймаса, кейде жүз жылдық досың да бір күнде жауына айналарына не дерсіз?! Шәкәрім ғұламаның *«Сынған көңілді жамаған сынықшының құлымын»* дегеніндей, Қарлығаш – бұл істе анық сынықшы іспетті... Көңілге күдік алсаңыз, төңірегінен сұраңыз?! Демек, Қарлығаштың кісілік шынайы кескін-келбетін тұла бойындағы анасы Жібектің сүйегінен, әкесі Рахымның қанынан дарыған мейірімі, ынсабы, ақ пейілі және адал еңбекке ден қоюы

аңғартқандай. Тамақ үшін тіл жалдаудан сақтасын! Жылы жүрек, тәтті тілдің берекеге бастарын білсек, әріптесіміздің тәтті сөзі – балдай, насихаты – шамдай. Құдайым, тілінде бал, ішінде у болғаннан сақтағай! Олай болса, Қарлығашым – тәтті сөзді, түзу ойлы жан. Бұ да тағдыр сыйы емес пе...

Барша жаратылыстың негізі қозғалыс екенін білсек, күллі ғылым қиялдан, ойлаудан тумай ма? Не дерің бар, дүниені түзетуші де һәм бұзушы да бір ғылым. Десек те, Қарлығаш ғылымға қанағатсыз болуды жөн санайды. Соның дәлелі – 2015-2018 жылдары Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» кафедрасына бД010300 - «Педагогика және психология» мамандығы бойынша PhD докторанты ретінде бекітіліп, дер мезетінде «*Этнопедагогикалық білім беру негізіндегі студенттердің кәсіби құндылықтарын дамыту*» тақырыбындағы аса өзекті мәселе бойынша докторлық диссертациясын сәтті қорғап, Айды аспанға бір-ақ шығаруы. Бүгінде педагог-шебердің 50-ден аса еңбегі басылым көрген, соның ішінде 4 Scopus жүйесіндегі мақаласы, 7 оқу-әдістемелік құралы, 4 электрондық оқулығы мен оқу құралы, монографиялары жарияланды. Демек, біз білетін Қарлығаш іске ғашық. Оның ғашық бола жүріп іздеген бес нәрсесі бар. Олар: махаббат, әділет пен таза жүрек, еркіндік, терең ғылым. Бұлардың қай-қайсысын да әріптесіміз бүгінгі таңда тапты деп білеміз.

Ой тарлығынан сақтағай! Қарлығаш – еркін ойлы жан. Иә, ақылды жанға еркін ой қажет. Әріптесіміз дұшпанға да әділ қарайды, осы ретте де ойына тат пен дақ түсірмеуді жөн көреді. «Ақылдың шолғыншысы – ойқұмарлық» (*Шәкәрім*) десек, азат ақыл ойланбай жай жатса тозары аян. Бұл, сірә, тұлға атаулының адамдық борышы шығар-ау! Иә, терең ой, түзу тәжірибесі бар адам ғайыптан хабар береді деген бар. Демек, әулиеміз де сол болса керек-ті...

«Бұл ән бұрынғы әннен өзгереді» дегендей, бүгінгі Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің қайталанбас бірегей ұжымы мәдениет және өнер факультетінің деканы, философия докторы Қарлығаш Рахымқызы бұрынғы қарындасымыздан өзгереді. Бұл – заңдылық. Қазіргі Қарлығаш – толысқан-тотыққан, шыныққан-шындалған, өз ісінің шебері. Ең бастысы – кеудесінде от бар. Лайым, сөнбесін, лауласын! Ендігі кезекте мәдениет және өнер факультеті ұжымы өнерлі елдерден өнеге алса игі!.. Қазіргі таңда Қарлығаш Рахымқызы өз саласының кәсіби маманы ретінде құр білгенді керек етпейді, білгенді іс қылғанды жөн санайды. Адамның күші, білімі, шеберлігі істеген ісінен танылады емес пе. Уақыт куәгер...

Бүгінде әріптесіміз – шәкірт баулушы бағбан ұстаз. Мәселен, 2019 жылы Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ұйымдастыруымен өткен VII Республикалық пәндік олимпиадаға «Өзін-өзі тану» пәні байынша III курс студенттеріне ғылыми жетекшілік жасаған тұста шәкірттері жерге қаратпай жүлделі 3-орын иегері атанған-ды, т.б. Біз студент шәкірттеріне Қарлығаш сынды тапқыр, адал, ақ ниетті ұстаздарыңыздың артынан ере берсеңіз, алданбайсыз, адаспайсыз дер едік. Біздіңше, Қарлығаш – білім беру саласында «*ар білімін*» бере білген жан. «Анық байлық – бойға біткен өнерің» (*Шәкәрім*) дегендей, білуімізше, Қарлығашжан өнерден де құралақан емес...

Қазақстан Республикасы Мемлекет басшысының Алғыс хатымен, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Құрмет грамотасымен, «Ыбырай Алтынсарин» төсбелгісімен марапатталып үлгерген Қажымова Қарлығаш Рахымқызы жуырда ғана 2021 жылдың қорытындысымен «Қазақстан Республикасы Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» атағына ие болды. Бұны әріптесіміздің алтын ұя университетінің 90 жылдығы қарсаңындағы перзенттік жүректен туған адал еңбекпен келген ірі жеңісі тұрғысында танимыз.

Бүгінде Жанғожиевтер отбасы – ынтымақты жанұя. Әйелдің құдай қосқан қосағынан жақыны болмайды десек, отағасы ініміз **Жанғожиев Мақсот Сүйінгерейұлы** да өткен жылдың аяғында (*23 желтоқсан 2021 жыл*) Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде бД020300-«Тарих» мамандығы бойынша «Қазақ қоғамының мәдени өміріндегі Қазан қаласы» (*XIX ғасырдың II жартысы – XX ғасырдың басы*) тақырыбында философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған диссертациясын сәтті қорғап (Нұр-Сұлтан қаласы), ғылым докторы атанды. Қалай қуанбассың!.. Отанасы ретінде Қарлығаш жолдасы екеуі екі қыз, бір ұл баулуда.

Көргенді кісі көргенін айтар болар. Көргені бар көргенін істейді емес пе. Сөз соңында қарындасыма-қарлығашыма ақ тілегім ретінде «Өлең үйіріліп көкейіңе ұйып жатсын, Тазартып жүрек кірін жуып жатсын» деп Шәкәрім ойшыл айтқандай, өмірің өлендей болғай! Жарқанат күннің нұрын жек көрмей ме. Құдайым, Сізді Күннің нұрлы шапағы түспейтін, Күннің нұрлы шапағына өспейтін жарқанат-адам болғаннан сақтағай! «Жұқпайды екен айтқан сөз, ғылымы жоқ наданға» (Шәкәрім) дегендей, ендігі міндетің – Тәуелсіз ел ұрпағының құлағын тазалау, санасын рухани жаңғырту, көзін ашу, оқу оқыту, ғылым жаю болғай! Рух – таза ақыл. Рухты болғайсың! Қысқасы, қашанда ойың у болмағай, өмірің су болмағай, үмітің бу болмағай демекпін!

Учитель-виртуоз

Как хорошо гордиться своим учителем. Оказывается, мною написано очень много о своих учителях – Нуржамал Оралбаевой, Сарсене Акмурзине, Габдырахиме Абуханове, Матжане Тлеужанове, Калиолле Мырзагалиеве. Эти статьи писались от чистого сердца, а не по чьей-то просьбе или рекомендации. Под моим руководством (моими студентами) о вышеназванных ученых-педагогах защищен ряд дипломных работ, проведены научные конференции, опубликованы научные сборники (Объем - 15,0 п.л., тираж – 100 экземпляров).

И сегодня, исходя из возможностей, взял в руки внутриуниверситетский научный проект об уроках-назиданиях своих учителей. Результаты будут видны постепенно. Тематика научного проекта - «Исторический портрет ЗКУ имени М.Утемисова на основе воспоминаний преподавателей», «Филологический

факультет ЗКУ: история становления, ученые-педагоги, научно-методические поиски, результаты, эффективность в процессе обучения», «Сарсен Акмұрзин: жизнь, научное творчество», «Научное, литературно-культурное наследие профессора Матжана Максимулы Тлеужанова», «Жизнь, научное творчество Абуханова Габдырахима Абуханулы», «Жизнь, научное творчество Калимоллы Жумагалиулы Мырзагалиева», «Жизнь, научное творчество Сериккали Шарабасова».

Статью об ученом-педагоге Габдырахиме-ага, оказывается, начал со слов: «Имя Габдырахима Абуханулы находится в одном ряду с личностями, которые отличаются большой человечностью и служат примером для молодежи. И закончил следующим образом: «Если после тебя остается твое доброе имя, то это твоя вторая жизнь». Труженик тыла, ученый-педагог Габдырахим-ага, посвятил свою жизнь формированию человечности в каждом.

Удивительно, как человеческое кредо Абая, тонко чувствуется в Сериккали-ага... К тому же ярко вырисовывается человеческий облик нашего учителя. *«Не способный совершать зло, я был ближе к помощи и милосердию. Перед тупоголовыми, обывателями, взяточниками-ханугами я не в долгу»,* - говорил наставник. *«Если отказал в помощи хорошему человеку – значит вырастил плохого. Если заставил плакать ангела – значит дал дух шайтану, возвысил его надменность»* - эти слова являются его жизненным кредо. «Сериккали Шарабасов – один из редких учителей, выделяющийся своей ни на кого непохожей манерой, умеющий повести за собой учеников, быть образцом для них».

Слово *«учитель (педагог)»* подразумевает прививать человеческое начало в своих учениках, научить добиваться своего счастья. Учитель – личность, которая формирует взгляд своих учеников на жизнь, учит смотреть на нее с верой, помогает найти направление в жизни, обучает, воспитывает и, как говорится, сеет вокруг себя вечное, доброе, разумное. Сила учителя заключается в том, что ученики, следуя его советам и рекомендациям, без принуждения со стороны находятся в постоянном непрерывном действии, движении.

Действительно, все стремились выполнять указания учителя беспрекословно, с желанием, рвением, вдохновением. В свое время мы часто замечали, как студенты бегали с заданием преподавателя, чтобы во что бы то ни стало оправдать оказанное им доверие. Безусловно, настойчивость, неустанный труд и, самое главное, любовь к профессии являются важными составляющими в деле учителя. И здесь мы видим в Сериккали Габдешевиче терпение, старание, глубокое понимание, неиссякаемую энергию, настойчивость, большое трудолюбие.

А наша Шанда-апай через своеобразную и эффективную методику написания диктанта смогла научить своих учеников мыслить. Апай – один из тех немногих искусных мастеров, который смог привить безупречную грамотность своим ученикам. На самом деле, манера проведения диктанта нашей Шанда-апай в последующем стала основой формирования нас как профессионала. Доказательством сказанному служит высокая оценка и признание коллег района меня в качестве *«знатока казахского языка»*, а также присвоение жителями села, родителями учеников мне

звания «Учителя № 1 на селе», где после окончания вуза работал учителем в течение пяти лет. Оказалось, что это качество было (этот навык был) у учителя Шанды еще до работы преподавателем в институте. В одном из интервью апай рассказывала мне: *«Волею судьбы осталась в Алма-Ате. Вначале все смотрели на меня свысока. Судя по скромной одежде, решили, что не сильна в учебе. Чтобы доказать, чего я стою, вышла в ряды отличников учебы. Не допускала ни единой ошибки в диктанте. Преподаватели поражались моей грамотности. Конечно, какое это счастье – заставлять восхищаться своими знаниями других!»*

Один из запомнившихся моментов – умение в процессе занятия прививать грамотность, обращать внимание на мелодику речи (слова). *Так, она учила нас слово «жылан» произносить в 20 различных интонациях.*

Как говорил великий ученый Абунасыр аль-Фараби, Учитель – по своей натуре мудрец, который понимает и помнит все, что увидел, услышал и заметил. Красноречивый, стремящийся к искусству и знанию, довольствующийся малым, ценящий честь и достоинство, справедливый к как близким, так и посторонним, проявляющий доброту и уважение, не знающий робости и страха, смелый – вот каким должен быть учитель. *Несомненно, образцом такой педагога является наша Шанда-апай.*

На наш взгляд, быть учителем (наставником), то есть хорошим преподавателем, любить то, чему обучаешь, - кредо учителя-виртуоза как Шанда Жумагазыкызы. Виртуоз (*итал. virtuoso, лат. virtus* - сила, доблесть, талант) - музыкант-исполнитель, артист, художник, в совершенстве владеющий техникой своей профессии. Термин «виртуоз» применяется в большинстве случаев по отношению к музыкантам-исполнителям – скрипачам, пианистам, виолончелистам, домбристам, певцам. Виртуозное искусство дает возможность в полной мере передать слушателю содержание музыкального произведения, а исполнителю, увлекающемуся только лишь виртуозностью, может в определенной степени помешать при раскрытии содержания произведения. Данное слово в нашем контексте означает познание в учительском деле внутреннего мира всех учеников, умение привить интерес к выбранной профессии, воодушевить, пробудить рвение к овладению полезным, в целях утверждения в профессиональном плане создавать нетерпящий застоя поиск, зажечь в сердце ту самую искорку знаний и навыков, которая будет духовной пищей на протяжении всей жизни. *В этом заключается виртуозность в преподавательской деятельности нашей Шанда-апай.* В этом случае радуется то, что наш наставник руководствуется такими канонами пророка Мухаммеда, которые гласят следующее: *«обучившись науке, не передавать другим – то же самое, что накопленное искусство не использовать во благо, зарыть в землю».*

Шанда Жумагазыкызы – человек, который видит призвание учителя в великом служении. По ее мнению, наставничество – это познание человека, то есть умение глубоко понимать сложный и в то же время интересный, полный противоречий, внутренний мир человека. Если под педагогическим мастерством мы понимаем педагогическое искусство, быть учителем – значит понимать мудрость сердцем.

Народная мудрость во все времена точна. Наше доказательство - у талантливого педагога целеустремленный ученик. Тем не менее, здесь подразумевается большой методический труд в поте лица.

Великий Л.Н. Толстой говорил: «Если учитель имеет только любовь к делу, он будет хороший учитель. Если учитель имеет только любовь к ученику, как отец, мать, - он будет лучше того учителя, который прочел все книги, но не имеет любви ни к делу, ни к ученикам. Если учитель соединяет в себе любовь к делу и к ученикам, он - совершенный учитель».

Следовательно, знающие ученики вышли из-под крыла таких компетентных учителей, как наша Шанда-апай. Согласно национальной мудрости, учителя почитают больше, чем предков...

Ұстаз өнегесі мәңгілік

Ұстазыңмен мақтанғанға не жетсін! Ойлап қарасам, ұстаздарым Нұржамал Оралбаева, Сәрсен Ақмұрзин, Ғабдырахим Әбуханов, Мәтжан Тілеужанов, Қалимолла Мырзағалиев, Серікқали Шарабасов, Меруерт Жолдықайырова, Шәнда Жұмағазиевалар туралы бірнеше жарияланымдар ұсыныппын. Бұл реттегі мақалаларды ешкімнің айтуымен не арнайы сұраныспен емес, өз жүрек қалауымен жаздым. Ғалым-ұстаздар туралы шәкірттеріме бірнеше дипломдық жұмыстар қорғаттым. Арнайы ғылыми конференциялар өткіздім. Қаражат көзін тауып, ғылыми жинақтар шығардым (*Көлемі-15,0 б.т., таралымы - 100 дана*).

«Ұстаз» сөзінің мәні шәкірттерін жақсылыққа баулу, өзгені бақытқа қол жеткізуге бағыттау ұғымына саяды. Ұстаз – шәкірттерінің өмірге көзқарасын, сенімін қалыптастыратын, өмірде өзіндік жолын табуға бағыт-бағдар сілтейтін, төңірегіне білім-тәрбие шапағатын шашып, адамилық сәулесін төгетін ойшыл да биік тұлға. Ұстаздық үздік қасиеттің, шынайы үлкен абырой-беделдің тәрбиелік күші – шәкірт атаулының берілген кеңес-бағдарды санаға тоқи отырып, еш міндеттеусіз, қыстап-қинаусыз өз ерік-қалауымен іс-әрекет үстінде болуында. Шынында да, адам атаулы өзінің айрықша сыйлайтын, имандай ұйитын, мақтан тұтатын ұстазының айтқанын екі етпей, тапсырмасын ауырсынбай, оны шын пейіл-ықыласымен ынталана, шабыттана орындамақ. Бір байқағанымыз, өз тұсында «Ұстазым айтып еді, тапсырып еді» деп, қалай да сол тапсырманы орындау мақсатында, ұстаз сенімінен шығу жолында зымырап жүрген студенттерді әр кез көру еш қиындық туғызбайтын... Ұстаз болу үшін де үлкен табандылықтың, үйретуден жалықпаудың қажеттілігі, ең бастысы, мамандығынды сүю керектігі даусыз. Бұл ретте өзім алдын көрген ұстаздарым тарапынан сабырлы ыждағаттылықты, терең зерделілікті, қажымас қайраттылықты, тапжылмас табандылықты, көл-көсір еңбекқорлықты аңғарамын.

Ал *Шәнда апайымыз* сабақ үрдісінде диктант жаздырудың оңтайлы да тиімді өзіндік әдістемесімен талай шәкіртті ойларта алды. Апайымыз – шәкірттерін мөлдір сауаттылыққа баули білген бірден-бір өз ісінің майталман шебері. Шынтуайтына келгенде, *Шәнда апайымыздың диктант жаздыру технологиясы* кейінгі тұста кәсіби маман ретінде қалыптасу тағдырымызға негіз болды. Бұған ауылдық жердегі мектепте бес жыл мұғалім болып еңбек еткенімде, аудандағы әріптестерімнің тілдік сауаттылығым үшін «Қазақ тілінің білгірі» ретінде жоғары бағалауы, ауыл тұрғындары – оқушыларымның ата-аналары өз ризашылығының белгісі ретінде «Ауылдың №1 мұғалімі» атағын беруі дәлел. Сөйтсек, *Шәнда ұстазымыздың бойындағы бұл дағды* институтқа оқытушы болып келгенге дейін де бар болып шықты...

Нұрлы жанмен сырлы сұхбат құру қашанда қымбат. Өз кезегінде сәті түскен тұста: *«Бүгінгі кемел шағыңызда кәсіби маманның қандай шәкірт болғандығы көпшілікке қызық. Балалық, жастық шағыңыздың аспаны қандай болғанын айта отырсаңыз»,* - деп апайымды сөзге тарттым.

- Мен Бөкей ордасында дүние есігін ашқанмын. Осы мекенде түледім, жетілдім. Біз колхозда тұрдық. Балалық шағым сол жерде өтті. Білім мен өнерге құштарлығым тым ерте оялды. Балапандай болсам да, дүниені тереңнен танып-білуге, әр ұсақ-түйектің мәнін ұғынуға үйір болдым. Мектеп жасына жетпей-ақ өз төңірегіме таныс бола бастадым. Біздің ауылда жас таланттарды қолдау мақсатында өнерге қатысты конкурстар жиі болып тұратын. Ең алғаш сахна төрін қалай бағындырғанымнан сыр шертейін. Үлкен сахна құрылып, думан-кеш ұйымдастырылды. Үйдегілер өнер додасына ағам екеумізді «бақтарын сынап көрсін» деген сеніммен қолтықтастырып аттандырды. Ағам ән айтса, ал мен күй орындауға келген болатынмын. Ол тамылжыта ән салуды бастады, мен толқу үстінде өз кезегімді күтіп отырдым. Бойым аласа ғой, бір кісі келіп астыма орындық қойып, қолыма домбыра ұстатты. Екі күй тарттым, біреуі Сейтектің «Замана» күйі, екіншісі есімде жоқ. Мені хабарлап, әлі жеті жасқа толмағандығымды залға жеткізді. Халық қошеметпен қарсы алды. Мен балаң көңілмен барымды салып күй орындап бердім. Соңына таяған кезде, көрермен риза болып шулай жөнелді. Белсенді жастардан құралған пионерлер «ура-ура» деп ұрандата жөнелді. Разы болғанның – у-шуы. *Мұндайды көрмеген мен бақырып жылап жібердім. Әрине, қуаныштың көз жасы. Өмірімнің бастаулары еді бұл. «Сегіз қырлы, бір сырлы» болдық десем, артық айтпаймын. Айтпақшы, акробатикаға да икемім бар-тын. Өзімді жеңіл сезінетінмін, шағын денелі болғандықтан шығар. Жалпы, өнер атаулының қай саласына да қарсылық танытпайтынбыз. Қолымыздан келсе, саулығымыз жіберсе, кез-келген істі дөңгелете әкетуге әзір тұратынбыз.*

Бойыма күйдің киесі дарып, саусақтарыма қуат бітіп, өнердің шыңына өрмелей бастадым. Домбырада ойнауды өз бетіммен меңгердім. Кішкентай болғасын шығар, бірденесін бұзып тастайды деп, домбыраны қолжетімсіз жерге іліп қоятын. Қызығушылықтың өрті маздап, аспап қолыма тию үшін талпынатынмын. Ағам өнерден кенде емес, негіздің қалануына сол кісінің септігі тиді. Талабыма таңғалып,

әрмен қарай жетілдіруіме көмектесті. Киелі аспаптың тілін тапқандаймын. Кейін ынтам ерекше болып, белгілі күйлерді меңгере бастадым. Сөйтіп, құланның қасуына мылтықтың басуы, көлемді өнер сайысы оздырылды. Қатысуды ұйғардым. Бірі ән айтудан, бірі би өнерінен сайысты. Мен қолыма домбыра алып, күй төктім. «Болам деген баланың бетін қақпа, белін бу» дегендей, ауыл-аймақтың көкке қалықтауды арман ететін жастарға тудырған мүмкіндігі көп болды. Айым оңынан туып, жеңімпаз атандым. Республикалық кезеңге жолдама алдым. Алматыда өтетін болып, аттанып кеттік. Тындармандарға, әділ қазылар алқасына ұнаған болуым керек, шамасы. Мәскеудегі халықаралық байқауға шақыртты. Қазылардың ішінде дүлдүл өнер иелері Дина Нұрпейісова мен Ахмет Жұбанов болатын. Жылы, күні, айы жазылған, мөрі соғылған оқуға шақыру қағазын ұстатты. Оқуыңды бітірмеген екенсің, бірақ 1-2 жылда күтеміз деді. Содан туған жерге оралдым. Ауылға келсем, оқушылар таратылып, оқу тоқталыпты. Соғыстың кезі ғой, еш нәрсенің тұрақтылығы жоқ. Барлығы биліктің қолында, өзгеріс аяқ астынан. Сөйтіп, тағдырдың жазғаны шығар, оқуым аяқсыз қалды. Қатарластарым институтқа тапсырып қойып, дайындық курсынан өтіп те кетіпті. Мен Алматыдан келем дегенше, жаңалықтар көбейген. Сыныптастарымның артынан, сол оқу орнына тапсыруға бел будым. Бардым, алмады. Жағдайымды түсіндірдім. Құрбыларым мен үшін ректорға кіріп, мені оқуға қабылдауларын сұрады. Сабақты жақсы оқитындығымды, даярлық кезеңнен өтуді қажет етпейтіндігімді айтты. Мақтанғаным емес, шынымен де, оқуда үздіктердің қатарында едім. Айналамның маған берген бағасына сенім танытты ма, ойлана келе басшылық оқуға қабылдауға келісті. Бірақ өзіме таңдау құқығы берілмейтіндігін, тек қазақ тілі мен әдебиеті мамандығында орын бар екендігін ескертті. Менде қандай амал бар, оқимын дедім. Тек өнер саласы емес, ол заманның көп адамы жан-жақты келетін еді ғой. Мен қай пәнді болмасын, сүйіп оқитын едім. Оқуға осылайша түстім.

Уақыт өте, бірінші курстан кейін, бүйрегім бұрып, жоғарыда сөз еткен консерваторияма бардым. Менің сол жақтағы оқу грантым әлі де сақталған еді. Күйшілігімді шыңдап, оқуымды жалғастырдым. Ол қуанышым да ұзаққа созылмады. Сұрапыл соғыс не жақсылық әкеледі дейсің, қаралы қағаз алдым. Ағаларым қаза тауыпты. Көзден жас тамды, көңіл-күйімнен айырылдым. Кетуді ұйғардым. Ахмет аға бірден жібермеді. «Сен барғаннан қандай пайда, одан да білім алып пайда әкелмейсің бе, сабыр қыл, қызым!», - деді. Ата-ана жайын уайымдап мен әлек. Сөзге көнбей, айтқанымнан қайтпай, консерваторияны да тастадым. Еш нәрсеге назар аудармай, басым ауған жаққа баса беріппін. Ауылға қалай жетем? Қаржы жағын ойламаппын. Ол кезде шәкіртақы деген жоқ. Үкімет үш мезгіл тамақ, жатақханамен қамтамасыз ететін. Алматының көшелерінде жүріп, көз алдыма үлкен ғимарат түсті. С.М.Киров атындағы университет болатын. Еш алаңсыз, еш сұраусыз кіріп бардым. Ректоратына бас сұғып, оқығым келетіндігін айтып, 9 жылдық аттестатыммен, 1 курс оқыды деген қағазымды көрсеттім. Оп-оңай оқуға қабылдану қайда?! Ойымдағыдай шешілмеді. Алайда, Алла жолымды оңғарып, жағдайымды түсінер жақсы кісілер жолықты. Ресми түрде сол оқу орнына бекітіліп, студент атандым. Сондағы бар уайымым – бір айлық шәкіртақыны алып, атамекенге жету.

Өмір өз арнасына бұрып, мен Алматыда қалып қойдым. Ең алғашқыда мені көбі менсінбеді. Жұпыны киіміме қарап, санасы төмендеу-ау деп жорыды. Намысымды қамшылап, оқуда үздіктер қатарында болып, алға шықтым. Сұмдық, диктант жазған кезде бірде-бір қате жібермейтінмін. Оқытушыларымның өздері таң-тамаша болып, таңдай қағатын. Әрине, біліміңмен тәнті қылған қандай ғанибет десеңші!

Оқуды аяқтағаннан кейін, бар ойым Оралға оралып, Ордама келу болды. Ата-анама жетуге асықтым. Туған жердің түтіні де ыстық. Термен тапқан табысыммен отбасыма демеу болуды аңсадым. Еркіндікке тезірек жетсек екен деп, қазақта надан ұрпақ болмаса екен деп тіледім. Сол арманның жолында басымнан қызығы мен шыжығы мол мезеттер өтіпті. Өкінбеймін. Осы күнгі бақытқа жету үшін Құдай тағала алуан сынақтан аман-есен өткізді... Ұстаздарым Әбуханов та, Әуезов ағай да аспирантураға қалуымды өтінді. Мұхтар аға – керемет кісі. Әдебиеттің аспирантурасында қоластында қалатындығымды, жағдайымның жасалатындығын жеткізді. Жұмысыңды да жасап, әке-шешенді осында орналастырасың деді. Менің қалағаным да сол еді ғой... Тағдырдың жолықтырған азаматына тұрмысқа шықтым. Отбасыма отбасы жалғап, өмірім солай өрбіді. Атамекенге келіп, сабақ бердім, еңбек еттім, шәкірт тәрбиеледім. Мұғалімдік еңбек жолым жалғасты...

Есте қалған жайттың бірі – Шәнда апайдың сабақ үрдісінде шәкірттерін сөз сазына, орфоэпиялық сауаттылыққа баули білуі. Мәселен, *ұстазымыз «жылан» сөзін 20 түрлі интонацияда құбылта айтуға баулитын*. Ал таңғалмай гөр!..

Ұлы ғұлама Әбунасыр әл-Фарабидің айтуынша, *Ұстаз – жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында жақсы сақтайтын, ешнәрсені ұмытпайтын, алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі*. Ол мейлінше шешен, өнер-білімге құштар, аса қанағатшыл, жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, жақындарына да, жат адамдарына да әділ, жұрттың бәріне жақсылық пен ізгілік көрсетіп, қорқыныш пен жасқану атаулыны білмейтін батыл, ержүрек болуы керек. *Құдайақы, тап осы қағидалы модел үлгісі – Шәнда апайымыз. Тұп-тура сол*.

Біздіңше, ұстаз болу, яғни, жақсы оқытушы болу үшін, оқытатыныңды да сүйю – *Шәнда Жұмағазықызы сынды виртуоз филолог-ұстаздың кредосы*. Виртуоз (*итал. virtuoso, лат. virtus - күш, ерлік, талант*) – музыкалық шығарманың, рөлдің, сурет өнерінің техникалық қиындықтарын жете меңгерген музыкант, артист, суретші деген мағынадағы сөз. «Виртуоз» термині көбіне музыкант-орындаушыларға-скрипкашыларға, пианистерге, виолончельшілерге, домбырашыларға, әншілерге қолданылады. Виртуоздық өнер музыкалық шығарманың мазмұнын тыңдаушыға толық жеткізуге мүмкіндік береді, ал орындаушының жалаң виртуоздықпен машықтануы шығарманың мазмұнын ашуға белгілі деңгейде нұқсан келтіруі де мүмкін. *Ал біздің сөз контексіндегі қолданыс - ұстаздық шеберлікте шәкірт атаулының жан дүниесін мүдірсіз меңгеру, таңдаған мамандығына иілте баулу, өз ісіне аса тәнті ету, нәтижеде шәкірт атаулының көз жанарын келешек бағдарлы іске бағыттай жарқылдату, ұиқындату, кеудеде ерекше бір құлшыныс, бұрқаныс ояту, жақсыны меңгеруге, өз ісінің ұстасы ретінде шеберлікті ширықтыруға*

орайлас таңданысты тағатсыздық туғызу, өмір бойы азық боларлық білік-дағдының ұшқынын зердеге ұялату. Шәнда апайымыздың виртуоз ұстаздығы осында. Бұл ретте Мұхаммед пайғамбардың «ілім үйреніп, одан соң оны басқаларға үйретпеу – мол дүние жиып, оны керегіне жаратпай, көміп қойғанмен бірдей» деген қасиетті қағидасын ұстазымыздың әркез басшылыққа ала білгені қуантады.

Шәнда Жұмағазықызы – ұстаздықты ұлықтық емес, ұлы қызмет тұрғысында бағалай білген жан. Шәнда апайымызша, ұстаздық – адамтану ісі, яғни, адамның күрделі де қызықты, шым-шытырығы мол рухани жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік – педагогикалық өнер десек, ұстаздық білік-дағды - даналықты жүректен ұға білу іс-әрекеті. Халық даналығы қай уақытта да қалтқысыз емес пе. Дәлеліміз – ұстазы талантты болса, шәкірті талапты болатындығы. Құдды бір аксиома. Десек те, астарында ағыл-тегіл әдістемелік тер жатыр. Ал терлеп көрмеген тердің қадірін қайдан білсін!

Ғұлама Л.Н. Толстой айтпай ма: *«Іске сүйіспеншілігі бар мұғалім-жақсы мұғалім. Егер мұғалім шәкіртін әкесіндей, шешесіндей сүйетін болса, ол барлық кітаптарды оқыған, бірақ іске де, шәкірттеріне де сүйіспеншілігі жоқ мұғалімнен тәуір болмақ. Егер мұғалім өз бойында іс пен шәкірттеріне сүйіспеншілігін біріктірген болса, ол - кемел ұстаз»* деп.

Қысқасы, кім-кім де көктен түскен жоқ. *Білімді шәкірт Шәнда апамыз сынды білікті ұстаздан шығады.* Ұлт ұлағаты ұстазыңды атаңнан да әзіз тұтуды тұжырады. Шәнда апайымызды – ұлағатты ұстазымызды ерекше мақтанышпен айтамыз, ал өзімізді ұстазымыздың алдында қашанда шәкірттей сезінеміз.

Ғабдырахим аға кісілік келбеті

Өмірде нағыз ізгілікті кісілік келбеті бар, өзіндік қадамы болған ағалар сапынан, жастарға өнеге тұтар адал жандар қатарынан Ғабдырахим Әбуханұлының есімі аталады. «Артыңда мағыналы жүріп өткен жол қалса, жақсы атың қалса, ол – екінші өмірің» деген осы да.

«Құрмет белгісі» орденді (1961 ж., 15 қыркүйек) айтулы ұстаз, «Жоғары мектепке еңбегі сіңген қызметкер» (1972 ж., 7 наурыз), «1941 – 1945 ж.ж. Ұлы Отан соғысы кезіндегі ерен еңбегі үшін» медалінің (1946 ж.) иегері *Ғ.Ә.Әбуханов* 1912 жылы ақпанның 25-інде Жәнібек ауданының Ұзынкөл ауылында дүниеге келген. Ол 1939 жылы Орал қаласындағы А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институтты үздіктер сапында аяқтап, осы білім ордасына жұмысқа қалдырылады. Соғыс басталар 1941 жылғы еңбек кітапшасында «ОПИ-дың орыс тілі кафедрасының оқытушы-аспиранты және қазақ әдебиеті пәні оқытушысы», «1942 ж. қаңтар айынан бастап V-VII сыныптардың орыс тілі мұғалімі» деп жазылған. Ғабдырахим Әбуханұлы 1942 жылдың қыркүйегінен бастап Жымпиты орта мектебінде директор болып тағайындалса, 1944 жылдың шілде айында Орал мұғалімдер институты директорының

оқу ісі және ғылыми жұмыстары жөніндегі орынбасары болып бекітіліп, қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының аға оқытушысы ретінде жұмыс жасайды. 1946 жылдың шілде айынан бастап Алматы қаласындағы ҚазМУ-дың аспирантурасына түсіп, өз кезегінде «Семантика и синтаксическая функция притяжательных аффиксов в современном казахском языке» тақырыбында кандидаттық диссертациясын сәтімен қорғады. Ғ.Ә.Әбуханов 1955-1958 ж.ж. Ақтөбе қаласындағы Н.Байғанин атындағы педагогикалық институтында ректорлық қызмет атқарса, кейін өзі туған аймағына оралып, Орал педагогикалық институтында кафедра меңгерушісі (1963 жылға дейін), ал 1963-1975 жылдар аралығында республикалық дәрежедегі зейнеткерлікке шыққанға дейін осы институттың оқу ісі және ғылыми жұмыстар жөніндегі проректоры болған.

Өзіміз А.С.Пушкин атындағы Орал педагогика институтын 1981-1985 жылдары оқыдық. Бізге Ғабдырахим ағаның ұстаздық шарапаты молынан тиді. Ғабдырахим аға біздің топқа «Қазақ графикасының тарихы» пәнінен дәріс оқып, практикалық сабақ жүргізді. Есіктен «Ассалаумағалейкум» деп кіріп келе жататын, ұзын бойлы, зор денелі, пошымы бөлектеу жаратылған ғұлама ағамызды студенттер қауымы жымыя күліп, асқан ризашылықпен қарсы алушы едік. Ғабдырахим ағамыздан «А.Байтұрсынов алфавиті» (Ахаң есімі әлі атала қоймаса да) туралы естіп біліп, ауылдағы бауырларымызға жазылған бір хатымызды төте жазу үлгісімен жолдап та жібердік. Кейін осы білгеніміздің пайдасын да көрдім. Аспирант кезімде Алматыдағы Ұлттық кітапхана мен Ғылым академиясы кітапханаларындағы сирек қолжазбалар бөлімінен Ахаң еңбектерін түпнұсқадан оқуға мүмкіндік алып, нәтижеде А.Байтұрсынұлының әдістемелік мұрасынан кандидаттық диссертация жазып, қорғадым. Ал сәл кейінірек Қытай еліндегі қазақ басылымдарына төте жазу үлгісімен қазақ шешендік өнерінің табиғаты турасында мақалалар ұсындық... Иә, кейінгіге ұстаз ұлағаты, септігі осындай болса керек-ті.

Ұстазымның сабақ үрдісінің бір сәтінде майдангер ақын, «От ұстаған Прометейге» (Қасым Аманжолов) теңестірілген халық қаһарманы Абдолла Жұмағалиев туралы айтқан естелігі әлі есімде. «Так» сөзін жиі қайталап, әбден мезі қылған «лектор-оқытушыға» Абдолла ақын үзіліс сәтінде:

Секундында сексен так,

Минутында миллион так,

аусылмайтын неткен так, - деп бірер тармақ өлең жазып қалдырады. Бұны оқыған лектор «так» сөзін түгел қоймаса да, сәл саябырласа керек... Сөйтсек, Ғабдырахим аға осы іспетті естеліктерді айта отырып, бізді сөйлеу мәдениетіне баулыған екен ғой.

Ғабдырахим Әбуханұлының есімін өшпестей еткен үлкен мұрасы – педагогикалық училищелердің оқушыларына арналған «Қазақ тілі» оқулығы. Аталмыш еңбек бірнеше дүркін басылым көрді. Оқулықтың бірінші басылымы – 1960 жылы, екіншісі – 1967 жылы, ал үшіншісі – 1982 жылы Алматы қаласындағы «Мектеп» баспасынан таралымы 2000 дана болып 18,0 б.т. көлемінде жарық көрді.

Ғ.Әбуханұлы оқулығы барлық басылымдарында да өз оқушысын таба білген, шәкірттердің ризашылық махаббатына бөленген, әлі де қолданыстан түспей келе жатырған жұп-жұмыр, кесек еңбек. Тіпті, соңғы кезекте бұл оқулықты студент-шәкірт қауымы қолға шам ұстап іздейтіндей халде. Ендеше, *оқулық – бүгінде сирек кездесетін еңбектер сапында*. Демек, Ғабдырахим ағаның көзі тірісінде аяулы перзентіндей бағалаған осы еңбегіне – асыл мұрасына жанашыр азамат табылып жатса, өңдей отырып, келесі басылымын шығаруды қолға алған жөн болар еді.

Оқулық – білім-тәрбие беру қызметінің бірегей үлгі-моделі. Ал оқулық жазу білген кісіге қиынның қиыны. Жоғары сапалы оқулықты өз кезіндегі қоғамның қажетін өткір сезінетін *ірі теоретик, тәжірибелі әдіскер* ғана жасай алуы мүмкін. Оқулық түзушіге пәнге негіз болған ғылымды терең және жетік білудің өзі де әсте жеткіліксіз, оқулық авторы мұның сыртында жан-жақты білімдар, ой өрісі кең оқымысты, жалпы оқулыққа, оның ішінде өзі жазғалы отырған пән оқулығына қойылатын *дидактикалық-әдістемелік талаптарынан жете хабардар* адам болуы тиіс. Сондай-ақ, оқушылардың жас ерекшеліктері мен психологиясы жөнінде терең түсінігі, бағдарламада көрсетілген білімдерді анық та тұжырымды, жүйелі де тартымды етіп жеткізе алатындай қалам шеберлігі болуы керек. Өз тұсында оқулық жазудың машақатын басынан өткерген әйгілі академик А.Колмогоров оның қиындығын жаңа бір реактивтік ұшақ құрастырып шығумен теңеген екен.

Ғ.Әбуханұлы тілге қатысты мындаған жылдар ішінде қалыптасқан грамматикалық заңдылықтарды оқушылардың білім көлемі мен жас ерекшеліктеріне мөлшерлеп, баяндап шығу жауапты да, қиын міндет екенін сезіне білген. Ғалым: *«Педагогтық училищелердің оқушыларына жүйелі түрде жеңіл, түсінікті тілмен ғылыми баяндап беру автордың алдындағы міндетті бұрынғыдан гөрі қиындата түседі»*, - дей келіп, - *«Тілден жүйелі, тиянақты білім беру, берілуге тиісті теориялық білімді оқушыларға саналы түрде жаттықтыру, негізінде, оқытушының педагогтық шеберлігіне байланысты бола тұрса да, талапқа сай жазылған тұрақты оқулық болмайынша, соншалықты жауапты міндеттің ойдағыдай орындалуы мүмкін емес. Сондықтан да белгілі дәрежелі оқу орнына арнап оқулық жазғанда, сол оқулықты пайдаланатын оқушылардың білім көлемі мен жас ерекшеліктері ескеріліп, оқулықтағы берілетін теориялық білім оқу программасымен шектеліп отыруға тиіс»*, - деп жазады.

Ғ.Әбуханұлы оқулығы ресми түрде педагогикалық училищелердің (колледж) оқушыларына арнала тұрса да, теориялық және жаттығуға алынған материалдары жағынан орта мектептердің мұғалімдеріне де, гуманитарлық университет студенттеріне де қосымша оқу құралы ретінде пайдалануға лайық.

Адам өз атын кісілікпен көтерер дегендей, *Ұлы Жеңісті жақындата түскен тыл еңбеккері, ғалым-ұстаз Ғабдырахим аға* өз өмір жолында кісілік келбетін сомдай түсуден, қалыптастырудан бір елі таймаған. *«Жақсы болсаң, мақтаулы атың сақталар, жаман болсаң, жаман атың датталар»* (Ж.Баласағұни) дегеннің кепілі осы да.

Қайталанбас ұстаз-ғалым тұлғасы

Серікқали Шарабасов – белгілі әдебиеттанушы ғалым. Бұған нақты дәлелдің бірі – ғалым еңбегінің нәтижесі ретінде баспа жүзін көрген «Қазақ әдебиетіндегі әңгіме жанры» атты монографиясы (А., «Өлке» баспасы, 2000). Аталмыш монографиялық зерттеуі қазақ әдебиетіндегі әңгіме жанрының тарихы, теориясы, сыны, 60-80 жылдардағы эпиканың шағын көлемді шығармаларының көркемдік ізденістеріне зерделеу жасалуымен құнды. Монография авторы қазағымыздың қоғамдық мұраттарына тарихи-философиялық, әдеби-теориялық терең талдамалардың әлі де таяздығын, халқымыздың қоғамы ой өруіндегі қазақи мінез-характер мәселесінің шешім табуы мардымсыз екендігін алғашқылардың бірі ретінде баса айта алды. Автор зерттеуде аталған жылдардағы қазақ әңгімелеріндегі жаңа соқпақ, тың өріс, қазақ характерінің табиғаты, жанрдың бағыт-бағдары, архитектурасындағы өзгешеліктер мен дәуіріне сәйкес озық пішіндердің пайда болуын егжей-тегжей баяндайды. Әрине, белгілі бір кезеңдегі көркем әңгімелерді талдау нысанына іліктіру, оған әдебиеттану ғылымының жеткен биігінен ғылыми түсінік беріп талдау, жанр құбылысын зерде сүзгісінен өткізу оңай шаруа емесі анық. Бұл орайдағы ғалымның ұстанар қағидаты – жанр табиғатын талдауда, тұжырым жасауда, пікір айтуда шалағайлыққа ұрынбаудың кепілі ретінде әдебиеттің өткенін білу ғана емес, ертеңгісін қатар сезіну. Ғалым сол тұстың өзінде-ақ көлемнен де, ойдан да, образ оюдан да ықшамдылық тілейтін әңгіме жанры көп жазушыға қол еместігін мегзей келе, суреткерлердің жанр тануларында селкеулік барын айта алған. Автор әдебиеттану ғылымының әңгіметану секілді қомақты саласына қатысты өзіндік салмақты ойларын тұжырымды да дәлелді ұсынады. Кейбіріне құлақ түрелік: «Әңгіме жанры да қоғам және адам тектес. Дәуіріне қарай икемді»; «Эпикалық шағын түрін қанша мақтасақ та, бұл өзі соңғы кезде «Қызыл кітапқа» кіретіндей жанрға айналып бара жатыр» (3-б.); «Эссе-көркем прозаның сирек түрі, табиғаты тылсым құбылысқа толы түрі. Ол француздың «әрекеттенемін», болмаса, латынның «безбендеймін» деген сөз мағыналарына жуықтайды» (9-б.); «Эссе-объектіні дәріптеуден гөрі, құбылыстарға әлеуметтік талдау, қоғамдық баға беру арқылы құнды» (14-б.); «Қысқа әңгімелер – үлкен өмірдің шақпақ-шақпақ үзіндей. Бұл жанр түрінің спецификасы еркін, қызу қанды эсседен, публицистикалық суреттеулерден, сатиралық миниатюралардан мүлдем бөлек. Қысқа әңгімелер – шағын жанрдың ерекше түрі. Бұл өзекті проблемаға құрылған, композициясы жағынан өте сығылған пружина іспеттес дүние. Қысқа әңгімелерде ішкі динамика, характердің қақтығысы сұмдық ұшқыр. Тілі барынша шақ, ұста жұмсалады» (16-б.); «Жалпы әңгіме-новелла атаулыға ықшамдық керек болса, қысқа хикаяларға нығыздалған, қанжыннан арылған тазалық керек. Мұнда мүлт деталь, босаң арқау, әшекейлі сұлу сөздер бірден көзге қарығады. Шығарма сынынан, шыншыл-табиғи нұрынан айрылады» (19-б.), *т.б.* Демек, Серікқали Шарабасов – қазақ әңгіметану ғылымында өзіндік үлесі бар

ғалым. Секең сөзімен айтсақ, «қазақ көркем әңгімесі белгісіз ғарыштық ғаламаттан әлдеқалай түсе қалған метеорит емес. Қазақ ауыз әдебиеті атты қасиетті жерге тұқым боп себіліп, өсіп-өніп шыққан жеміс. Әрбір өсімдік сияқты оның тіршілік тынысы, өркендеу мерзімі бар». Ал оны мәпелеушілер – әдебиетті зерттеушілер. Солардың бірі – Серікқали ағамыз. Әрине, әдебиеттанушы ғалым жоғарғы іспетті тереңнен түйінделген тұжырымдарды жайдан-жай ойдан шығара айта салудан аулақ, бұл – қазақ әдебиетіндегі сан алуан саңлақ жазушыларымыздың аталмыш жанрға сәйкесті жүздеген туындыларын оқи, талдай, сүзгіден өткізе жасалған теориялық байлам. Бұл тұрғыдан келгенде, Секең – әдебиет сыншысы да.

«Бидің айтқанын құл да айтады, бірақ аузының дуасы жоқ» (Төле би) дегендей, екінің бірі қазақ әдебиетінің тұлғалы туындыгерлерінің шығармаларына өзіндік ғылыми дәл түйін жасай алмасы да ақиқат. Ал ғылымда байсалды С.Шарабасовтың белгілі ақын-қаламгерлерінің туындыларына, шығармашылығына байланысты айтқан пікірлеріне ғалым-әріптестері, жалпы оқырман атаулы сүйсіне де, ойлана да, шынайы сеніммен «Секең айтса, жөн айтады» тұрғысында қарайды. Мәселен, бұған ғалым-әдебиетшінің ақын Жанғали шығармашылығы турасында айтқан тұжырымы дәлел. Тыңдап көрелік: «Жанғали – Батыс өлкесінің өте-мөте сараң, бірақ барынша бірегей поэзия өнерінің небір есте жоқ ерте кездегі ұрығы. Сол дән қазіргі поэзияның құнарлы топырағына енді де, сыршыл әрі пәлсафашыл нұрлы лирикаға айналды. Лирикада мінез болады десек, ақын өлеңдері Махамбет жырларындай өршілдікті, ашуды, бұрқануды, ұрыншақтықты тілейді, өлеңдерінің өн бойында бір булығы жатады...» (1996 ж.). Бұл секілді адамды өзіне баурап алар, стилі бөлек баға-байламға көзі түскеннен кейін, Жанғали аға поэзиясын оқымайтын оқырман тауып көріңіз. Кейде поэзияның бағын ашар осындай шынайы сын пікірлер деп жатпай ма? Тағы бір мысал, 1996 жылы С.Шарабасовтың (Т.З.Рысбековпен бірлестікте) қазақтың Қадырының шығармашылығы туралы «XX ғасыр ақыны» атты мақаласы басылым көреді. Шағын мақалада авторлар тарапынан орынды түйіндер жасалғанын байқаймыз. Бірқатары төмендегіше: «Қадыр Мырзалиев – әдебиеттің киесі – Қыдыры»; «Дүние тұңғыығына үңілу, одан рухани игілікті қопару, оны парасат тарихқа айналдыру-дара қаламгердің қасиеті. Ағамызға құдай бұл бітімді мол сыйлаған. Оның әрбір жыры құрғақ фактіге емес, сезім мен интуиция бесігіне бөленген жүрек суырар ойлы да өршіл өлең»; «Қадыр Мырзалиев – ақылды философ, сезім таразысын тең ұстап отыратын рационалист лирик. Мұндай эстетикалық қасиет әр нәрсеге өте сабырлы, парасатты қарайтын Шығыс поэзиясына тән. Көне шығыс поэзиясы – дүниетану даналығы. Қадыр аға осы даналық поэзиясын игерген»; «Ақын өлеңдеріндегі көркем жинақтау тәсілдері, логикалық байыптауы таңқаларлық. Қадыр лирикасы өте шағын, бірақ мазмұнға бай, әсіресе, қорытындысы қорғасындай ауыр. Қадыр өлеңіндегі антонимдік параллель, антитеза, түрлі салыстырулар, біздіңше, қазақ өлеңінің, соның ішінде, Қара өлең құдіретінің салтанаты. Өмір-өлім, бейнет-зейнет, дала мен қала, биіктік пен тереңдік, өтірік пен шындық, түр мен мазмұн, жақсы мен жаман бәрі-бәрі бір-

бірімен ымырасыз айтысады, содан ақыры дөп-дөңгелек өмір философиясы дік ете түседі». Аңғарғанымыз – ғалым көпшіліктің көкейіндегісін нақты айта алған.

Профессор С.Ғ.Шарабасов – абайтанушы ғалым. Кейде ойға қаласың, абайтанушы болу үшін де міндетті түрде том-том монографиялар жазу міндет пе? Абай мұрасын, даналығын әдебиетші ретінде терең түсіне отырып, өз субъективтік көзқарасы тұрғысында қалың көпшілікке жеткізе білу де оңай шаруа болып па? Абайтанушы ретінде ғалым: «Абай ғақлиясы – қазақ әдебиетіндегі алғашқы проза бастауы және тосын үні»; «Абай – өздігінен білім алып, дүниенің төрт бұрышына даналықпен көз тіккен ғұлама»; «Абай қара сөздерінің эсселік қасиеті басым. Мұнда көркем хикаядан гөрі, сыншыл кеңес, өзіндік пікір көбірек. Қарасөз – қазақ халқының психологиясын жаза баспай тапқан эссе». Абайтанушы ғалым, маман әдебиетші пікірі осылайша түйдек-түйдегімен өріле береді. Бір қызығы - қалтарысы көп өмірдің бір иіріміне қатысты сіздің қойған сауалыңызға ұстаз ғалым Абай дана өлең тармақтарын көз жұма жатқа айтумен жауап береді. Демек, Абайдың адамдық кредосы Секеңе де сіңгеніне таң қаласың... Осыған жалғас ұстаз ағаның адамдық келбеті де менмұндалайды. Оның өзі: «Қиянатқа жоқ ем, көмекке, мейірімге көп ем. Топас-тоғышар, алымпаз-жемқор, семіз қара, бипыл сарыларға қарыздар емеспін» («Рухани арылу» (физиологиялық очерк)); «*Жақсы адамға қол бермегенің – жаманды өсіргенің. Періштені жылатқаның – шайтанға дем беріп, дәсерсітіп қойғаның*» (*Бұ да сонда*) деп өреді. Секеңнің өмірдегі адамдық кредосының бірі де - осы.

Әдебиеттанушы ғалым С.Шарабасов – Оралхантануға да өзіндік үн қосушы. Ғалым бұл ретте: «Задында, Оралхан – жазу машығы ала бөтен, өзінше жаңалық айтуға икемі бар жазушы. Автордың бір шығармасы екінші шығармасына мүлдем ұқсамайтын, бір кітабы екінші кітабынан сапа жағынан марқайып отыратын ерекшелігі үстем қаламгер. Жазудың кекселігі – кенеулі ой мен сарабал мазмұн және ойнақы пішінде». Бұл автор тарапынан Оралхан Бөкеевтің көзі тірісінде айтылған, тамыршыдай дөп аңғарыла, сахнаға көтерілген әрбір кесек туындыны бақылай отырып берілген баға. Ғалымның Оралхан шығармаларын сыни талдауының бірер үзгі былайша ұсынылды: «Табиғаты тылсым жанр түрі тұла бойына көркем шығарманың фабуласы мен сюжетін, сондай-ақ публицистикалық баянын сіңіре білген. Мәселен, «Ақатай» бөлімі таза новеллалық қасиетімен одағайланса, «Ел мен Жердің» кіріспе бөлімінде журналистика қолтаңбасының ізі бар. Соңғысында автор шаруашылықтың міні, берекесіз бастықтар қылығын фотографиялық тілмен сипаттап кетеді»; «Оралхан эссесі кермек дәмді текірек публицистикадан гөрі, сылдыраған келісімді лирикалық прозаға қарай ойысады», т.б.

Қысқасы, белгілі бір жанр аражігін айыра білуге суреткерлік, сыншылдық, ғалымдық, байқампаздық керек екендігін ескерсек, әдебиеттанушы ғалым С.Шарабасов бойында бұлардың күллісінің бар екендігі даусыз. Секең – сыншы, Секең – ғалым, Секең – жазушы, Секең – публицист, Секең – журналист, Секең – байқампаз, шәкірт қылығын қалт жібермей аңғарар, талантты тамыршыдай таныр ұстаз... Бізді ғалым-ұстаздың өз саласында не айтса да, не жазса да негізсіз, жадағай

пікір айтуға бармауы қуантады. Бұл нағыз әдебиеттанушы ғалымға тән қасиет. Маман әдебиетші – ұстаз ретінде Секең қай тұста да әдебиетіміздің даму үдерісіне бей-жай қарай алмады. Бұл, біздіңше, мүмкін де емес... Бізді, «Шарабасовтың шекпенінен» шыққан шәкірттерін марқайтар мәліметтің бірі – Серікқали ұстазымыздың «Әдемілік пе, әдейілік пе?» атты мақаласымен 1977 жылы «Қазақ әдебиеті» газеті ұйымдастырған конкурстың жеңімпазы атануы. Бұл оқиға барысын Секеңнің досы белгілі ғалым Серік Мақпыров былайша баян еткен-ді:

Профессор З.Қабдолов:

- Шырағым, КазГУ, КазПИ-ді бітірмегенсіз. Орал пединституты Қажымның институты ғой. Бірақ ренжіме. Ешкімнен ой ұрламай, қазақ әңгімесі туралы реферат жаз. Бір жылдан соң көрелік,- дейді.

- «Жазған құлда жазық жоқ» дегендей, Серікқали көз майын тауысып, біраз ізденіп, оқып, ақыры Т.Әлімқұловтың сын, зерттеу еңбектеріне кезігеді. Оқи отырып ренжіп, түңіле бастайды. Сөзге талғамшыл, керемет терең жазушының өзі де мүлт кеткендей ме, қалай?! Сөзді көп қайталайтын тұстары баршылық екен. Бұның түсінігінше «бояушымын» деп жүріп, сақалды да бояп жіберген. Осылайша даяр болған жиырма беттік рефератты Қабдолов ағасына жіберіп, өзі қаламгер досы Қажығали Мұханбетқалиевке бара қалады. Ол рефератты ұнатып, бұған айтпастан материалды «Қазақ әдебиеті» газетіне береді. «Таланттағы тапшылық» айдарлы реферат бір күні «Әдемілік пе, әдейілік пе?» деген тақырыппен газетте жарқ ете қалады. Сөйтіп, автор әйгілі қаламгерлер Ғ.Мүсірепов, Х.Ерғалиев, министр Т.Шарманов т.б. қатар «Қазақ әдебиеті» газетінің лауреаты болып шыға келеді...

Ал бұл проблемалы мақаласында Серікқали ағамыз әдеби тіл мәдениеті мәселесіне үн қосқан-ды. Сол сәттің өзінде жас тілші-әдебиетші ғалым, ізденуші: «Деталь – сирек құбылыс, егер сәтінде кездесе, жазушы бақыты. Ал шығармадан шығармаға, кітаптан кітапқа рабайсыз көше берсе, туындының көркемдігін бұзады»,- деп бір түйіп тастайды.

Серікқали Шарабасов ағамыз – ешкімге ұқсамас өзіндік мәнер-дағдысы бар, шәкіртін өзіне еліте алар, сөзіне ұйыта алар, өнеге дарыта алар сирек кездесер ұстаздар сапынан. Жалпы «ұстаз» сөзінің мәні шәкірттерін жақсылыққа баулу, өзгені бақытқа жеткізуге үйрету, тәрбиелеу ұғымына ойысса керек. Осы ұғымнан туындата өрсек, ұстаз-шәкірттерінің өмірге көзқарасын, сенімін қалыптастыратын, өмірде өзіндік жолын табуға бағыт-бағдар сілтейтін, төңірегіне білім-тәрбие шапағатын шашып, адамилық сәулесін төгетін ойшыл да биік тұлға. Қайран Серікқали ағамыз осындай жан еді. Біздіңше, ұстаздық үздік қасиетінің, шынайы үлкен абырой-беделінің тәрбиелік күші – шәкірт атаулының берілген кеңес-бағдарды санаға тоқи отырып, еш міндеттеусіз, зорлаусыз өз ерік-қалауымен іс-әрекет үстінде болуында. Шынында да, адам атаулы өзінің айрықша сыйлайтын, имандай ұйитын, мақтан тұтатын ұстазының айтқанын екі етпей, тапсырмасын ауырсынбай, оны шын пейіл-ықыласымен, ынталана, шабыттана орындамақ. Бір байқағанымыз, «Серікқали аға айтып еді, тапсырып еді» деп, қалай да сол тапсырманы орындау мақсатында, ұстаз

сенімінен шығу жолында зымырап жүрген студенттерді әр кез көру еш қиындық туғызбайтындығы... Иә, ұстаз болу үшін де, үлкен табандылық, үйретуден жалықпау, ең бастысы мамандығыңды сүю қажеттілігі даусыз. Бұл үшін ұстаздың өзі көп тұста үлкен жігер, мол ынтамен оқып-үйренуі, білім қорын берер, іс-әрекетке баулыр шәкірттерін зерделей алуы, білім, білік-дағдыларды олардың зердесіне ұялатудың ұтымды амалдарын талмай іздеп, табуы да қажет. Бұл ретте Серікқали ұстазымыз тарапынан сабырлы ыждағаттылықты, терең зерделілікті, қажымас қайраттылықты, тапжылмас табандылықты, көл-көсір еңбекқорлықты көретінбіз. Өзімізге үлгі тұтатынбыз...

Тәрбие ісінің маршалы

Мақала кейіпкерінің қысқа өмірдерегі: Дәрішева Түймеш Малбағарқызы, 1961 жылы қыркүйек айының 28-інде Ақтөбе облысы, Хромтау ауданы, Табантал ауылдық округіне қарасты Көптоғай елді-мекенінде (бұрынғы Новоресей ауданы, Магаджан поселкесі) дүниеге келген. 1979-1985 ж.ж. Батыс Қазақстан облысы Орал қаласындағы М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетін (бұрынғы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институты) тәмамдаған. Педагогика ғылымдарының кандидаты (Алматы 1994), доцент. Комсомол ұйымының хатшысы, ассистент, оқытушы, аға оқытушы, филология факультеті деканының орынбасары сатыларынан өткен. М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің проректоры (1998-2022 ж.ж.). ҚР Білім және ғылым министрлігі бойынша «Білім беру ісінің құрметті қызметкері», «Ыбырай Алтынсарин» төсбелгілерінің иегері.

Махамбет атындағы Батыс Қазақстан университетінің қауымдастырылған профессоры, айтыскер ақын, VII Алтын домбыра иегері Жансая Мусина мақала кейіпкері туралы: «Жат көріп, жатырқамас жан баласын, Кеңпейіл көңіліне таң қаласың, Әділдік, адалдығы сынға түссе, Имейтін еш уақытта ханға басын, Қадірі аспандап тұр ұлт алдында, Ғұмырын ұрпақ үшін арнағасын; Ойламай артық мансап, пайда күшті, Сүйікті кәсібімен айналысты. Малбағарқызы жүрген ізбен келеді, Арулар жиган бойға сай намысты. Ғалымның бар өмірі берекелі, Махамбет ордасымен байланысты; Қанықпыз еңбек сүйген атына біз, Әр асқан асуында жатыр аңыз. Қашанда студенттерге Түймеш апай, Бір өзі-қамқоршы ана, батыр, абыз», - деп жырға қосқан-ды.

Біз Тәрбие Тайбурылы Түймеш Малбағарқызымен 1981-1985 жылдары бірге оқыдық. Осы кезеңде атағы аспандап тұрған Орал педагогикалық институтын тәмамдадық. Рас, Тәкең бізден бір курс бұрын бастады. Айқай, студенттік кезеңде біздің Таня қыз қызғалдақтары басым филология факультетінің хор қызындай бірінен бірі өтетін тұтас аруларынан жасақталған «Ассоль» атты студенттік құрылыс отрядының

комиссары, облыстық штаб командирі болса, мен филология факультетінің қыран мінезді өңкей сұңқарларынан құралған ер жігіттерден жасақталған «Данько» құрылыс отрядының командирі болып, еңбек майданында аянбастай тер төктік. Терлеп көрмеген тердің қадірін қайдан білсін!.. Сөйтіп, студенттік кезеңде Альма-матеріміз - туған институтымыздың имиджін еселей арттыруға оқуымызбен де, еңбегімізбен де зор үлес қостық. Қазір таң қаламыз, жазғы демалыс кезінде жастық жалынмен еңбек майданына араласып, қосымша қаржы көзін тауып, ата-анамызға, бауырларымызға көмектесіп, қысқасы, бір тыным таппаушы едік-ау! Еңбек біздің екінші анамыз еді. Сол тұстағы филология факультетінің деканы – бүгінгі ардагер ұстаз, тарих ғылымдарының кандидаты, доцент Жұмағали Серіков...

«Жақсы кісі: ақылымен тәуір болады, мінезі қорғасындай ауыр болады, құлағы өсек естіместей сауыр болады, кедейдің жалғыз керіндей – құйрығы шолақ, арқасы жауыр болады» дегендей, бүгінде Тәкең жақсы кісілердің сапынан. Біз білетін Түймеш Малбағарқызы – көкірек көзі, пейілі таза кісі. «Көкірек таза болмаса, көз тазасы не керек. Пейілің таза болмаса, сөз тазасы не керек» демей ме ауызы дуалы би-шешендеріміз. Бүгінгі Тәрбие ісінің маршалы Түймеш Малбағарқызы – турап айтар турашыл, кесіп айтар кесімшіл, кісілігі мол, әділ жан. Ал кімде-кім тура хәм әділ болса, соның жүзі сәулелі күншуаққа ұқсар деген бар емес пе?

Құдай сақтасын, Түймештің біреуге ор қазғанын, өтірік айтып, жалған сөйлегенін естіген де, көрген де емеспіз. Асылы, біздің кейіпкеріміз әкесі Малбағардан, анасы Дімқадан қалған *«Біреуге ор қазған өзі түсер»*, *«Өтірік айтпа: бір рет жалған сөйлер болсаң, жалғанышы деген аттан қашып құтыла алмай қаларсың»* деген тәрбиелік тәмсілді ұғып өскен. Түймеш үш сөзді ешқашан естен шығармауды жөн санайды. Олар – *ұят, борыш, обал*. Әр кез *«Ұят болар!»*, *«Борышымыз зой!»*, *«Парызымыз емес пе!»*, *«Обал болар!»* деп жүргені. Бір ғажабы, Тәкең - тәрбие ісіне бел шеше араласқан ғалымдардан хат қаларын, ұста ұстаздардан рухани мол мұра қаларын анық аңғарған жан. Біледі де, ортақ істе кедергі болмай, қайта зор қолдау үлгісін көрсетеді. Тәрбие ісінде жаңа ұрпақтың рухани жаңғыру бағдарламасы аясында баулынуына баса мән беруі қуантады...

Біздің Тәкеңнің ғылым жолында да өзіндік ізі бар. 1989 жылы Түймеш Малбағарқызы бүгінгі Абай атындағы Қазақ педагогикалық университетінің (Алматы) аспирантурасына оқуға түсіп, 1994 жылы «Принцип преимущества в обучении синтаксису сложного предложения» тақырыбында кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап, диссертациялық кеңес мүшелерінің бірауыздан қолдауына ие болып, педагогика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесіне ие болды. Елуден астам ғылыми-әдістемелік мақаланың, екі оқу құралының авторы. Түймеш Малбағарқызы «Ақжайықтың асыл арулары» - «Заслуженные женщины Приуралья» атты энциклопедиясының бірінші басылымына алғашқылардың бірі ретінде енгізілген (*Сонда, 34; 166-б.б.*). Түймеш Малбағарқызы Дәрішева – «Халықтың сүйіктісі» Ұлттық сыйлығының лауреаты (2020, қаңтар).

Иә, көкті бу көтереді, жерді су көтереді, жүйрікті ду көтереді, жүкті нар көтереді, өлімді бар көтереді дегендей, біздің Тәкенді - Түймеш Малбағарқызын университетіне шексіз махаббаты, іске адалдығы, мұқалмас ерік-жігері, аса жауаптылығы, пайымды патриоттылығы көтереді. «Арыстанның белгісі – артына қарап ақырмайды, нар түйенің белгісі – қабырғасын сөксе де бақырмайды, нағыз туған асыл ер, қанша қасірет шексе де, қайғыланып «аһ» ұрмайды» десе-ді. Іске келгенде аузымен құс тістейтін біздің ер мінезді Тәкең - жайдарлы да жігерлі, қарымды елдік істе ілгері, мойымас маңдайлы, еш нәрсеге де таңғалмас таңдайлы, кеудесі алтын, ағайын-бауырға жақын, азаншыл да қазаншыл, қайратты да батыл қазақтың бірегей патриот қызы.

Түймеш – адал сөзді жан. Адал сөз – екі дүниеде бірдей жанның шырағы, арам сөздің екі дүниеде де сұрауы бар емес пе? Түймеш - айтқан сөзге, уәдеге берік жан. «Бұзады уәдені осал адам» демей ме. Жаманның мыңы тұрмайды қара пұлға, жақсының бірі болады елге тұлға дегендей, Түймеш – университет тұтқасы. Түймеш – теңіздің мұзы емес, елінің тұзы. Бұл ретте «алыс болса –теңіздің мұзы дағы, жақын болса – елінің тұзы дағы» дер едік. *Біздің Тәкең жөніндегі бірер пікір алуаны төмендегіше өрілер еді: Серікқали Шарабасов, әдебиеттанушы ғалым, ұстазы:* Студенттік қиындығы мен қызығы мол жылдар Түймешке от берді. Ол институт өмірінің ханбазарын қызықтаушы, жай аралаушы емес, студент-лидер ретінде танылды. Пушкин балы, Пушкин поэзия кеші, түрлі ерікті-еріксіз сенбіліктерде, қаланың салтанатты жиындарында арынды, дарынды Түймеш жүретін. Осы әрекеттер институт ректоры, партия ұйымы, комсомол назарынан қалыс қалмады. Институтты бітірісімен, профессор Разак Абузяров кафедрасына жұмысқа қалдырылады... Университеттегі тәрбие жұмысының жүйесі білімді, жоғары мәдениетті тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Студенттермен жүргізілетін тәрбие жұмысы білім алушылардың жас ерекшелігіне сай құрылған. Атап өтер болсақ, «Ақиқат» пікірталас орталығы, БҚМУ студенттер кәсіподағы, «Студенттік кіші ассамблея» сынды жастар қоғамдық бірлестіктері гранттық жобаларға қатысып, облыстық, аймақтық, республикалық деңгейде іс-шаралар ұйымдастыруға мүмкіндік алды... Түймешті кейбіреулер «орыс мінезді», жазалау иесі, кекшіл деп кінә тағады. Ал Түймеш Дәрішеваның дәрісін тыңдаған, шаруасы түскен, тәрбиесін алған, жұмыстас болған ұстаздар бұл пікірден ада. Еңбек кітапшасында бір-ақ жұмыс орны көрсетілген. Еңбек бақытын биліктен, Алматы, Астанадан іздемеген. Төккен терінің, бейнетінің зейнетін студенттерден көретін ақ адал, ақ еділ жанкешті тәрбиеші қарындасымыз Түймеш Малбағарқызы Дәрішеваға сұлу ғұмыр, биік шығармашылық бақыт тілеймін. (2011 жыл, 27 қыркүйек); **Жаңабек Жақсығалиев, тарихшы ғалым, тарих ғылымдарының кандидаты, доцент, БҚО Мәслихат депутаты:** Бүгінгі кейіпкеріміз жаратылысы нәзік жанды болғанымен, «еркекке бергісіз» ер мінезді жандардың сапындағы тек өзіне ғана тән өмірлік дара жолы бар нағыз саңылақтың өзі... Бүгінде атағы алысқа жеткен М.Өтемісов атындағы БҚУ-да

үзіліссіз жиырма үш жылға жуық тәрбие ісінің проректоры қызметін атқарып келе жатқан Дәрішева Түймеш Малбағарқызы – Батыс Қазақстан облысының оқу-ағарту және рухани өмірінде айшықты қолтаңбасы бар, есімі өңірге танымал қайраткер қыздарымыздың бірі. Мамандығымызға сәйкес салтанатты жиындардың басы-қасында жүріп байқағаным, ол кісінің сыртқы бейнесі тартымды, жүріс-тұрысы ширақ, қолға алған шаруасына бар ынта-шынтасымен білек сыбана кірісетін жігерлі, өз ісінің кәсіби шебері, тура жолмен жүретін адал да алғыр, табанды және жұмыс бабында жұрттың көп көңіліне қарай бермейтін, тиген жерін тіліп түсетін өткір тілді жан екендігі «соқырға таяқ ұстатқандай» көрініп тұратын. Болон декларациясы бойынша енгізілген оқытудың кредиттік технологиясына сәйкес ол М.Өтемісов атындағы БҚУ-да тәрбие жұмысының жаңа бағыттарын дамытып, студенттердің өзін-өзі басқару тетігін алғаш іске қосқан басшы ретінде өзіне тән шапшаңдықпен дер кезінде жалынды жастардан тұратын «команда» жасақтап үлгерді. Қай уақытта да өзін айналасына ерекше сыйлата білетін, айтқан сөзін қоршаған қауымға мұқият тыңдата алатын харизматикалық қасиетке ие жан оларды жаңа заман талабына сай икемдеп, шабыттандыра «жегіп» ширата білді. Шәкірттері бұл кісіге қарап бой түзеді, өнеге алды, қанаттары қатайды. Қазір олар еліміздің түкпір-түкпірінде, сан-салада мемлекеттік-әкімшілік қызметтерде адал еңбек етіп жүрген майталман мамандар, өз ісінің шеберлері...

Қысқасы, Түймеш Малбағарқызы - бүгінде бір текті әулеттің парасатты келіні, арда азаматтың асыл жары. Жездеміз Қалиолла Төлегенұлы Мұқановтың бір өзі неге тұрады. Қазақ елінің Батыс өлкесінің Сәбит Мұқановы сынды пошымды көргенді ғашық етер тұлға. Аузын ашса көмейі көрінген ақ пейілді жан. Құдай қосқан Қалиолла жездеміздің шиге кіріп сыбырламай, ат үстінде дүбірлеп жүруінің жөні бар-ау! «Алған жарың жақсы болса, ат үстінен дүбір ет, алған жарың жаман болса, шиге кіріп сыбыр ет» деген бар емес пе?

Сөз соңында ағайын-бауырға айтарымыз, амандықта қадір жоқ, алдырған күні білерсің, денсаулықта қадір жоқ, ауырған күні білерсің, қолда бар жақсының қадірі жоқ, айырылған күні білерсің дегендей, аман-саулықта Түймеш сынды жақсымыздың қадірін біле жүрелік! Ал қадірлі Тәкеңе – Түймеш Малбағарқызына ақыл берген Алламыз, ризық бергей! Дене берген Алламыз, денсаулық бергей! Жан жаратқан Алламыз, рух бергей демекпіз!

*МАДЕНОВА Ләззат Мүтиголлақызы,
М.Өтемісов атындағы БҚУ мектепке дейінгі және
бастауыш білім беру кафедрасының аға оқытушысы,
магистр*

Университеттің ардагер, ұлағатты ұстазы Б.А.Молдағалиев туралы үзік сыр

Киелі білім ордасының бірі, қара шаңырақ М.Өтемісов атындағы БҚУ-дың 90 жылдық мерейтойы қарсаңында бүгінгі өмірдерек жазбамның кейіпкері осы университетке зор еңбек сіңірген, менің ғылыми жетекшім болған педагогика ғылымының кандидаты, доцент Молдағалиев Байжан Айдынғалиұлы болып табылады. Алаш көсемі Ахмет Байтұрсынұлы: “Қазақтың да өзге ұлттармен жарысатын кезі келеді” - дегендей, жетекшімнің ізінен ерген әрбір шәкірті өздерінің білімдерін өзге елдерде дәлелдеп келеді. Молдағалиев Б.А. ғылыми жұмыспен белсенді түрде айналысып жүр. 1976 жылдан бері педагогика және психология кафедрасында жұмыс істейді. 1986 жылы Мәскеуде кандидаттық диссертациясын қорғап, ал 1990 жылы доцент ғылыми атағына ие болған. Көптеген мақалалардың және әдістемелік ұсынбалардың авторы. Байжан Айдынғалиұлы екі рет кафедраның меңгерушісі болған жылдары ғылыми және әдістемелік курстарды жоғары деңгейде жүргізуімен дараланды. Оқытудың әдістемесін үнемі жетілдіруді, оқыту технологияларын дәрісте және практикалық сабақтарда қолданудың жолдарын бағыттап жүруі шәкірттеріне жақсы нәтижеге жетуіне мүмкіндік берді. Куратор ретінде жемісті еңбек етіп, кәсіптік бағдар жұмыстарын да белсенді жүргізді.

Мен ғылыми жетекшіммен бірлесіп көптеген мақалалар мен әдістемелік құралдарды жазып жарияладым. Атап өтсем, «Тәрбиелеу теориясы» кітапша. Мектеп мұғалімінің анықтамалығы - Алматы: «Арыс» баспасы. Психологиялық-педагогикалық сөздік. Екінші басылымы - Алматы: «Арыс» баспасы т.б.

Байжан Айдынғалиұлы сонымен қатар университеттің кітапхана қорымен жете таныс десем артық айтқандай болмаймын, себебі кітапханалардың тұрақты оқырмандарының алды, әрі қоғамдық жұмысына да өте белсене араласады. Күні

бүгінге дейін берілген қоғамдық тапсырмаларды жауапкершілікпен орындайды. Ұлы данышпан Абай Құнанбайұлының сөзімен жалғар болсам: «Ортаға өнеріңмен емес, мінезіңмен сиясың» демекші, Байжан Айдынғалиұлы ұжымда әріптестерімен сыйлы қарым-қатынас орнатып, жүрген ортасында оң моральдық- психологиялық ахуал жасауға септігін тигізуді жақсы білетін педагог. Озат педагогтардың қатарынан ойып тұрып орын алған бүгінгі менің кейіпкерім – ғылыми жолда беделге ие тұлға.

Университетке алғашқы студент болып келген сәттен, әр дәрісін тыңдап, білім нәрімен сусындап, жиған білім, дағдым қазіргі таңдағы еңбек жолымның негізі болып қаланды. Ғылым жолына жетелеген ғылыми жетекшім Байжан Айдынғалиұлы туралы жазылатын ой өте көп. «Еңбегі жоқ ғалым, ыстығы жоқ жалын» дегендей, Молдағалиев Байжан Айдынғалиұлының жазған еңбектері болашақ педагогтар үшін таптырмайтын қазына. Бүгінгі күні жастарға ғылыми жолда талмай еңбектенуді, «ұғымды насихат-ұтымды іс кепілі» екендігін өз ісімен дәлелдеп жүрген педагогтың бірі деп білемін.

*МАҚСОТОВА Толқын Тілекқабылқызы, ЕСҚАҚОВА Фариза Ерболатқызы,
М.Өтемісов атындағы БҚУ мектепке дейінгі және бастауышта білім беру
кафедрасының оқытушылары, магистрлер*

Ұстаздық — ұлы құрмет!

Ұстаз алдын көрмеген жан жоқ. Өскелең ұрпаққа білім беруді өзіне кәсіп қана емес, өмірлік мәні қылған ардақты да қадірлі ұстаздар өңірімізде баршылық. Солардың бірі М.Өтемісов атындағы БҚУ-да көп жылдан бері жемісті еңбек еткен ардагер ұстаз -Досқалиева Роза Бисенқызы. Жақсы ұстаз өз жолын қуатын шәкірт тәрбиелеп, ұстаз бен шәкірт арасында үзілмес сабақтастық орнатқанда ғана, ұстаздың есімі ұрпақтан-ұрпаққа таралары сөзсіз. Себебі, кез-келген салада білім мен ғылымда болсын, жетістікке жеткен жан әуелі өзінің алғашқы ұстазын еске алатыны белгілі.

Роза Бисенқызы 1960 жылы Орал облысы, Тайпақ ауданы, Калмыков аулында дүниеге келген. 1977 жылы Орал облысы, Тайпақ ауданы, Базартөбе орта мектебін бітіріп, 1982 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының жаратылыстану-география факультеті, география және биология пәндерінің мұғалімі мамандығын алып шыққан. Сонымен қатар, М.Өтемісов атындағы БҚМУ педагогика-психология факультетінде педагог-психолог мамандығын меңгеріп, психология пәндері оқытушысы, әлеуметтік пәндер магистрімен қатар дефектолог мамандығын да игерген.

Еңбек жолын 1982 жылы Тайпақ ауданы, Базартөбе орта мектебінде география, биология пәндерінен сабақ беріп, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары қызметіне дейін көтерілген.

1987-1989 жж. А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институты жаратылыстану факультетінің ботаника – химия кафедрасында оқу мастері болып жұмыс жасаған.

1989-2018 жылдар аралығында М.Өтемісов атындағы БҚМУ жалпы педагогика және психология кафедрасында оқытушылық қызмет атқарды. Кафедрада жалпы психология, жас ерекшелік психологиясы, педагогикалық психология, жасөспірім психологиясы, қарым-қатынас психологиясы, эксперименттік психология, әлеуметтік психология және психология тарихы пәндерінен сабақ берген. Психология пәндері бойынша оқу-әдістемелік кешендерін талапқа сай құрастырып, сабақ беру әдістемесі, студенттермен қарым-қатынасы мен жұмыс тәжірибесі жоғарғы деңгейде болды.

Роза Бисенқызы - педагогикалық сарамандардың әдіскері, кафедрада оқу-тәрбие және қоғамдық жұмыстарына белсене араласып, өз міндеттерін үлкен жауапкершілікпен атқарып, кафедраның ғылыми-зерттеу жұмысына жетекшілік жасады.

Университетте қызмет атқарумен қатар, 1995 жылдан бері облыстық педагог кадрлар біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтында облыс, қала психологтары мен педагогтарына «Тұлға психологиясы», «Психодиагностика», «Әлеуметтік психология», «Жас ерекшелігі психологиясы» мен «Мектептегі психологиялық қызмет» пәндерінен дәріс, семинар жүргізіп, әдістемелік, психологиялық көмек көрсетті. Қалалық, облыстық білім басқармаларымен және ПМПК орталығымен бірлесе отырып, диагностикалық, психопрофилактикалық қызметтер атқарды. Ішкі істер қызметкерлерімен бірге қиын балалармен жұмыстанып, жасөспірімдердің қылмыстық істерін қарау барысында кеңес беріп, комиссия құрамында жұмыстанды. Орал қаласындағы № 27 (1997-1999 жж.) және №44 (2000-2005 жж., 2011-2012 жж.) мектептерінде мектеп психологы қызметін де қосымша жасаған.

2018-2019 жылдар аралығында М.Өтемісов атындағы БҚМУ жастар ісі жөніндегі комитетінің психолог қызметінде теорияны тәжірибемен ұштастырып, студенттерге психологиялық қолайлы атмосфера орната білді.

2019-2020 жж. Республикалық «Право» қоғамдық қорының, БҚО филиалы «Шанс» кәмелетке толмағандарды әлеуметтік-психологиялық, құқықтық қолдау орталығында психолог болды. Қазіргі уақытта оқу орталығында психолог маман қызметін атқаруда.

Доскалиева Роза Бисенқызы – білімді де білікті мамандарды оқыту мен тәрбиелеу ісіндегі еңбегі мен жетістігін бағалауда университет «Алғыс хаты» (1989, 1995, 1998, 2012 жж.) мен тәуелсіз Қазақстанның жоғары білім беру саласындағы қол жеткен табыстары мен маман дайындау ісіне қосқан зор үлесі

үшін «Грамоталарымен» (2006, 2010, 2015 жж.) және 2017 жылы «ҚР Білім беру жүйесін дамытуға қосқан зор үлесі үшін» ҚР Білім және ғылым министрлігінің Алғыс хатымен марапатталды.

Роза Бисенқызы – оқытушылар мен студенттер арасында адамгершілік, әдептілігімен, қарапайым, қайырымдылығымен, білімдар, ізденімпаз, адалдығымен сыйлы бола білді. Роза Бисенқызының тұлғалық қасиеттері - адамдарды танып, тыңдай білу, көмектесу, түсіне білу, кеңес беру, жауапкершілікпен бастаған ісін аяғына дейін жеткізу.

Мамандық көп. Бірақ мамандықтың түрлі болғаны маңызды емес, қанша мамандық болса да, сізді маман қылатын тағы да ұстаз. Мейлі сіз ғалым болыңыз, жұлдыз, тіпті беделді азамат, президент болып кетсеңіз де, сізді осы өмірге жетелеген, осы шынға жетуге себепші болған ұстазды ұмытуға қақыңыз жоқ. Оның еңбегін сыйлау, оған құрмет көрсету сол адамға деген сый-сияпат емес, сіздің тәрбиелі, тәлімді тұлға болғаныңыз. «Адамның адамшылдығы жақсы ұстаздан» деп,- Абай хәкім айтпақшы, әрбір ісіміз жеңіске жетіп жатса, оның артында ұстаздың бір тамшы болса да, еңбегі барын есте сақтауымыз қажет.

«Ұстаздық – ұлы құрмет. Себебі, ұрпақтарды ұстаз тәрбиелейді. Болашақтың басшысын да, данасын да, ғалымын да, еңбекқор егіншісін де, кеншісін де ұстаз өсіреді... Өмірге ұрпақ берген аналарды қалай ардақтасак, сол ұрпақты тәрбиелейтін ұстаздарды да солай ардақтауға міндеттіміз» - деп, ұстаздар жайында айтылған қазақ халқының батыр ұлы Бауыржан Момышұлы атамыздың сөзімен қорытындылаймыз.

МАМБЕТОВА Әсел Иманғалиқызы,

Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Мемлекеттік «Дарын» сыйлығының лауреаты, «Ерен еңбегі үшін» медалінің иегері, актриса

Өнермен өрілген өмір

Өнер адам өмірін, адам тағдырын, адам мінезін бейнелеу арқылы адамды танытады және сонымен бірге түзеу, жөндеу, тәрбиелеу мақсатын көздейді. Француз ағартушысы, философы, жазушысы Дени Дидроның пікірінше, өнер бұл өмірге, табиғатқа еліктеушілік болып табылады. Сондай-ақ шынайы өнердің адам атаулының мінез-құлқына игі әсер ететінін ұлы ойшылдардың көбі-ақ айтқан. Әр адамның сұлулық сезімдері әр түрлі нәрседен оянымпаз болады. Біреудікі музыкадан, біреудікі сұлу суреттен, біреудікі поэзиядан, театр өнерінен. Өнердің әйтеуір ірі бір түрінен ләззат алмайтын, біреуіне құмар болмайтын адам болмайды. Оқытушының міндеті жастарды өнердің қандай түріне ынтасы бар екенін тауып, сол ынтасын туғызатын сұлулық сезімдерін өркендету.

Ол жастарды жақсы қасиеттердің барлық түрін дұрыс ұғынуға, қабылдай білуге, бағалауға, өмірдің және еңбектің алуан түрлі саласына «әсемдік» енгізе білуге үйретеді, қабілетін шыңдайды. Тұлғаны барлық жағынан жетілдіру оның шығармашылық қабілеттері мен дарынын дамыту, оны нағыз еңбеккер, қоғам қайраткері, адамгершілік парасаты мол, мәдениеті қалыптасқан адам ретінде тәрбиелеуді көздейді.

Облыс әкімінің шақыруымен 2015 туған жеріме оралған болатынмын. Республикалық «Ақ көгершін» балалар конкурсында қазылар алқасына шақырылған болатынмын. Сол жылы конкурс Орал қаласында қаңтар айында қысқы каникул кезінде болды, қазылар алқасында болған М.Өтемісов атындағы БҚМУ хореография және мәдени-тынығу жұмысы кафедрасының меңгерушісі, өнертану кандидаты, доцент Қ.Д.Айтқалиева мен аға оқытушы, магистр И.И. Искакова еліме оралғанымды естіген соң, маған бірден мәдениет және өнер факультетіне режиссура мамандығына дәріс беруге өтініш білдірді. Кейін университет басшылығы құжаттарымды қабылдап, өнерлі жастарға сабақ бере бастадым. Алматыда Ғ.Мүсірепов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық балалар мен жасөспірімдер театрында 40 жыл және Т.Жүргенов атындағы Ұлттық өнер академиясында жинаған тәжірибеммен бөлісіп, өзімнің артымнан жүректері өнер деп соққан жерлес, яғни, Батыс Қазақстанның ауыл-аймақтарынан келген өнерлі жастарымен жұмыс жасай бастадым.

М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің қауымдастырылған профессоры, мәдениет және өнер факультетінің деканы, PhD доктор, Кажимова Қарылғаш Рахымқызының қолдауымен 2019 жылы 60 жылдық мерейтойыма орай Университеттің құрметті профессоры атағын беру туралы факультет кеңесіне, университет басшылығына ұсыныс түсіріп, мерейлі жиында М.Өтемісов атындағы БҚУ проректоры Ә. Тасмағамбетов Университеттің құрметті профессоры төс белгісі мен куәлігін табыстаған болатын. Мемлекеттік тіліміздің мәртебесін көтеру үшін Сахна тілі, Тіл техникасы, Тіл мәдениетінен дәріс беру үшін жеке кабинет ашылды.

Режиссура мамандығына Атырау, Ақтөбе, Ақтау, Оралдың балаларын қабылдап, биыл алғашқы студенттеріміз бұйыртса, дипломдарына ие болады деп күтудеміз, қазір дипломдық жұмыстар ретінде тек классикалық қойылымдар болады, өйткені, актерді шыңдайтын тек классикалық шығармалар.

Сондықтан Ұлы ұстазымыз Хадиша Бөкеева театрында актерлық жұмысымды жалғастырып, сонымен қатар 90 жылдық тарихы бар М.Өтемісов атындағы БҚУ-да 5 жылға жуық дәріс беріп келемін.

Осы уақыт аралығында көптеген жұмыстар атқарылды, театрландырылған және поэтикалық – композициялық қойылымдар сахналанды.

С.Балғабаевтың «Енелер мен келіндер» пьесасынан «Келіндер ансамблі» атты спектакльді «Мұрагер» студенттік театрымен өзімнің туған жерім Ақжайық және Белес ауылына апарып қойып, көрерменнің қошеметіне бөленіп, ризашылықтарын алдық. Студенттермен бірге жұмыстанып, ұлттық құндылықтарымызды, яғни, салт-дәстүрлерімізді жастарға насихаттап, мотивация беріп қайттық деп ойлаймын.

Соның нәтижесінде білімді, жігерлі, қазақ руханияты үшін еңбектеніп,

атсалысып жүрген «Мұрагер» студенттік театрының белсенділері үшін бұл сапар үлкен тәжірибе болды. Алдағы уақытта шығармашылық шабытпен кезекті жеңістерімізді, қойылымдарымызды күтіңіздер демекпіз. Сөз сіргесін жиярда айтарымыз – көркем өнердің көріктілері көбейе берсін.

ПАНАСЕВИЧ (Матасова) Галина Алексеевна,

выпускница 1978 года,

учитель физики средней школы №18 г. Энгельса Саратовской области

Это все о моем любимом институте

После окончания средней школы перед нами встал вопрос: куда пойти учиться? И счастливый случай нас всех привел на физико-математический факультет Уральского педагогического института им. А.С.Пушкина. Своего будущего декана, Николая Степановича Байгузова, мы встретили на экзаменах по математике. Он шутил с нами, подбадривал и даже помогал вспомнить то, что мы забывали от волнения. Поступили лучшие из лучших. Наша 415 группа была необыкновенной! Съехались мы из разных мест: Энгельса, Актюбинска, Караганды, Оренбургской области, много было ребят и девчат из Уралья и Уральской области. Наша замечательная группа была многонациональной: среди нас были казахи, русские, немцы, украинцы, евреи, татары. И это не мешало нам быть дружной и веселой группой.

А какие были у нас преподаватели! Куратор Шахова Ю.А., Шахов Б.П., Кузмичева А.Е., Ставкин О.Н., Мелях В.Я., Яхно О.И., Сысоев И.И., Быковец С.Г. и многие другие.

Огромная благодарность доцентам Шаховым Борису Павловичу и Юлии Александровне. Они нас учили, воспитывали, согревали в своем доме. Благодаря им наша группа стала лучшей на факультете в 1976 году. И это справедливо! Мы называли себя физиками-лириками. Все ребята как на подбор: замечательный наш староста Шумилин Василий, заботливый и требовательный наш профорг Костенко Григорий, поступивший в УПИ после службы на флоте. Меня выбрали комсоргом. Мы учились старательно, в группе была здоровая конкуренция. 80 % группы получали стипендию. Очень талантливая группа была. Рафаэль Ширванов играл на трубе и даже ездил на конкурс за границу. Таня Бурмистрова писала стихи, сейчас она известный автор песен, некоторые из них посвящены любимому городу Уральску. За звание лучшей группы на физмате мы были премированы поездкой на зимних каникулах в Ленинград. Спасибо за этот подарок институту. По окончании

УПИ Мыырина Наталья, Бурмистрова Татьяна и Шумилин Василий получили дипломы с отличием. Василий и Наталья продолжали заниматься наукой в стенах родного института. Их научные работы были опубликованы даже за рубежом. Василий Шумилин, Светлана Вязмитинова и другие получили второе высшее образование. Шура Зверев нашел свое призвание в криминалистике, исполнял свой интернациональный долг в Афганистане. Муканалиев Марат был секретарем комитета комсомола института. Валя Забродина сейчас в Москве в совете ветеранов ВОВ. В трудные 90-е мои друзья работали на заводе «Омега». Везде мои однокурсники до сих пор в почете! Оля Толстова - директор школы, Камшат Уразалиева преподавала в мединституте Шымкента. Я до сих пор учу своей любимой физике детей в школе.

Мы окончили институт в 1978 году. Но наша связь с институтом не прервалась. Мы встречаемся в Уральске, приходим к своей любимой преподавательнице Александре Егоровне Кузмичевой в наш теперь уже ЗКУ им М.Утемисова. В последний раз мы встречались в Уральске на свой 41 год после окончания. Приезжала из Петербурга наш куратор Шахова Ю.А. и как всегда присутствовала Александра Егоровна Кузмичева. Теперь живем надеждой на новую встречу со своей юностью и любимым городом. Поздравляем любимую alma-mater с таким замечательным юбилеем - 90 лет! Желаем новых талантливых студентов! И с нетерпением ждем новой встречи!

Как я уже говорила, наша группа была разносторонней. Наши девочки занимались спортом: Вася Шумилин - легкой атлетикой, Надя Корчажникова и Валя Забродина – велоспортом. Спасибо нашему УПИ: мы могли развиваться гармонично. Были даже бальные танцы в институте, очень хорошо танцевала Светлана Вязмитинова.

Сколько добрых слов мы можем сказать своему институту за праздники, за день посвящения в студенты, конкурсы газет. Прекрасно были организованы летние сельскохозяйственные работы по сбору овощей, яблок! С гитарой по ночам и с ловлей раков в реке Барбастау, с дискотеками и трудовыми победами! А как прекрасно была организована пионерская практика с последующей работой в пионерских лагерях! За все это спасибо нашему педагогическому составу, декану, ректору УПИ Кенжегулову Х.К.

Надеюсь, что наша группа физиков, обучавшаяся в 1974-1978 годы, останется в прекрасной истории нашего вуза! А эти годы учебы в УПИ им. А.С.Пушкина мы не забудем никогда! Именно эта память, общение с преподавателями и между собой не дает нам стареть. Желаем настоящим и будущим студентам таких же ярких воспоминаний о годах учебы в ЗКУ им.М. Утемисова! Всех вас с 90-летием!

МЕДЕШОВА Айгүл Бақтығалиқызы,
1990 жылғы түлек,
М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан
университетінің доценті,
педагогика ғылымдарының кандидаты

Студенттік өмірімдегі ұмытылмас есімдер

Мен 1985 жылы А.С.Пушкин атындағы «Құрмет белгісі» орденді Орал педагогикалық институтының физика-математика факультетіне оқуға түстім. Бұл менің бала күннен армандап, арманыма жету үшін жасаған іс-әрекеттерімнің ең маңыздысы болды. Сол кезде білімім де, отбасылық жағдайым да Алматы қаласындағы өзге оқу орындарына баруға жететін еді. Дегенмен, менің ұстаздарым мен аға-жеңгем оқыған аталмыш жоғары оқу орнында оқығым келді.

Сол жылдары талапкерлерді оқуға қабылдаудың эксперименті жүріп жатқан кез болатын. Эксперимент бойынша үш емтиханның екеуінен «9» (4+5, 5+5) ұпай жинау керек. Математика мен физикадан жинаған ұпайым бойынша экспериментке іліктім.

Алғашқы студенттік кезеңді ауылшаруашылық жұмыстарына қатысудан бастадым. Өзіммен бірге оқуға түскен 10 шақты «студентті» Мичурин ауылындағы жатақханаға орналастырып, картоп жинауға апарды. Бізден бұрын барған 2-3 курс студенттерімен бірге алғашқы студенттік өмірді бастадық. А.К.Вознякевичті институт ғалымы деп емес, ауылшаруашылығына жауапты қызметкер деп қабылдағанмын. Өйткені ол ала таңмен студенттерді «Подъем!» деп оятып, кешке дейін тыным таппастан басы-қасымызда жүретін. Кейіннен оның математика кафедрасының доценті екенін білгенде, білгір ғалым, керемет ұйымдастырушы, өнегелі тәрбиеші А.К.Вознякевичтей болу керек деп ойладым.

Ауылшаруашылық жұмыстарынан кейін ауылға барып, дем алып қайттық. Оқу басталуға жақын үйімізден келіп, жатақханадағы бөлмеге орналастық. Физика-математика факультетінің 1-курсына институттың қасындағы жатақхананың 5-қабатынан орын берді.

1 қыркүйек күні институт алдында өтетін шара - «дәстүрлі линейкаға» қатыстық. Одан кейін факультеттік жиналыс өтті. Физика-математика мамандығына 25 студенттен тұратын 2 қазақ тобы, 1 орыс тобы қабылданған екен. Сол күні деканат жанындағы ақпараттық тақтаға ілінген топтық тізімде менің тұсыма староста деп жазып қойыпты. Содан бастап менің жоғары оқу орнындағы белсенді студенттік күндерім басталды.

Біздің топ жыл сайын факультеттегі үздік топ болды, өйткені оқу үлгерімі-100%, сапалық көрсеткіш-100%, тәрбие шараларын өткізуде өзіндік басқарудың бастамасын көрсетті. Ол кезде факультет деканы Суетин Ю.К., Мулдағалиев В.С., Кенжегулов Х.К., Қусайнов Р.К., декан орынбасарлары Джумахметов К.Д., Ишанбекова Ғ.Н. болған еді. Деканатқа сирек баратынбыз, бірақ олар сұраққа нақты жауап беруге баулыды, қамқорлық танытуды үйретті және ең бастысы – «оқудың инемен құдық қазғандай» екенін біліп қоймай, ерінбей ізденуге талпындырды. Деканаттағы факультет басшылары ғана емес, институт оқытушылары өз бетімен оқуға, кәсіби білімді игеруге, жеке және топтық жұмыстануға, өзін-өзі басқаруға, өзін-өзі тәрбиелеуге бағдарлады.

Ғ.Н.Ишанбекова мен К.Д.Джумахметовтен үйренгенім көп. Ғайша Нағымқызы құжатпен жұмыстануды, адами қарым-қатынастың түрлі формаларын бойыма дарытты. Керей Жұмахметұлы сабақ кестесін шебер құратын. Оқытушы да, студент те риза болатын. Дауыс көтермей-ақ қиын мәселені де оңтайлы шешетін. Ол бізге математикалық талдау пәнін оқытты. Алғашқы дәрістер тым қиын еді. Алғашқы емтиханды Керей ағайға топтағы көпшілік студенттердің 10 күн жүріп тапсырғаны естен кетпейтін шығар. Бірақ сол сәттердің өзін сағына еске аламыз.

Қазіргі тұлғалық-бағдарлы, құзыреттілікке бағдарлап, сыни тұрғыдан ойлай оқытуды оқытушыларымыздан үйрендік. XX ғасырда өткен студенттік күндерімізбен бірге аса құрметпен еске алатын ұстаздарымыз туралы аз ғана пікірімді баяндайын.

Физика-математика ғылымдарының кандидаты, доцент Тілеуғалиев С.Х. мінезі жайлы, өте білімді, еңбекқор ғалым еді. XX ғасырдың 80-90 жылдары өз бетімен ағылшын тіліндегі ғылыми мақалаларды тауып, сөздікпен аударып оқитын. Оны студенттермен ғылыми жұмысқа пайдаланатын. Оның теориялық физика мен информатиканы ұштастыруға бағытталған қадамы қазіргі күні информатиканың теориялық негіздері, электроника, сұлбатехника сияқты пәндерді оқытуда жүзеге асып отыр. Серік Хамзаұлы физика кафедрасының доценті болса да, жаңа ғана мектепке еніп жатқан информатиканы білуге құштар еді. Алгоритм, Basic тілінде программалауды үйренген ұстаз еді. Менің дипломдық жұмысыма жетекші болды. «Физикалық экспериментті компьютерлік модельдеу» тақырыбында Резерфорд тәжірибесін модельдеу арқылы оқытуға арналған компьютерлік программа жасақтағанбыз. Серік ағайдың білімділігі мен ғылыми ізденісі шәкіртінің алдына үлкен мақсаттар қойып, көзделген нәтижеге жетуге итермелейтін. Институт бітірген соң ғылыми журналға мақала жазуға көмек сұрағанымда уақытпен санаспай, кеңес берді. Кейін денсаулығына байланысты үйіне барып кеңес алдым. Бос уақытта Серік ағайдың көркем әдебиетке ден қойғанын байқадым. Әсіресе, Шәкәрімнен көп асыл ойды жатқа айтушы еді. Оқытушының жан жақты болуына үлгі болған жанның бірі - Серік Хамзаұлы.

Зараченец В.К., Орищенко А.В., Сатыбаев Н.М., Камкиев Ж.С.(Сырым Ж.), Кузьмичева А.Е., Ахметов М.Ғ., Ставкин О.Н., Миниус Г.М., Джунусов Е.Д., Джумахметов К.Ж., Жұмахметов С.Ж., Ахметкереев С.К., Джумашева А.А. сынды ұстаздардан дәріс алдым. Олардың әрбіреуінің сабағы да өзіндік ерекшелікпен өтетін.

Педагогика ғылымдарының кандидаты, университет профессоры Сырым Жәлел сабақты тәртіпке шақырудан бастаған еді. «Тәрбиеге мән бермей оқып, білімді мұғалім боламын деу бекершілік», - дейтін. Жәлел ағайдың сабағына тыңғылықты дайындықпен, әрі классикалық киіммен келетінбіз. Ағайдың дәрісі белсенді әдістермен жүретін. Қазіргі белсенді оқытудың іргетасын бізге Жәлел ағай қалаған іспетті. Ал, физиканы оқыту әдістемесінен әр сынып бойынша түрлі-түсті қаламмен қалың дәптерге тірек сызбасын жасауды үйретті. Физикадан есептер жинағындағы шамамен 1180 есептің барлығын шығармайынша, коллоквиум тапсыра алмайтын едік. Сөйтіп, пәндік құзыреттілікті бойымызға сіңірген еді. Жәлел ағайдың кураторлық сабақтарына студенттер қалмай қатысатын, әр сабақтың өту әдісі, формасы бір-біріне ұқсамайтын.

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент Ахметов Мереке Ғұсманұлы физикалық есепті шығарғанымызға қоса, оны балаға үйрету жолдарын сұрайтын. Сабақта Мереке ағай бізді баласындай еркелете отырып, талап ететін. Бұл балаға жүрек жылуын сыйлай отырып, оны еңбектенуге, білгенін бөлісуге үйрет деген қағиданы бойымызға сіңіргені деп ұғындым. Өзі ширақ қимылдағанымен, жайбасарлыққа қабағын шытпайтын. Қазіргі кезге дейін хабарласып тұрамын.

Ахметкереев С.К. әр нәрсені өз атауымен атауды, әрбір ұғымның мәнін нақты ашуды, өзіне де, өзгеге де талап қоюды бойымызға сіңірді. Өйткені Серік Кабирұлы өтірік айтқанды жек көретін, физика нақты ғылым болғандықтан нақтылықты қалайтын. Студент күнімізде Серік ағайға сабақтан тыс уақытта жолығып, сұрақ қоюға қорқатынбыз. Кейін ағайдың қатал көрінгенімен, жаны жұмсақ, әділ, өз мамандығын құрметтейтін абзал жан екеніне куә болдым. Қазіргі кезде кейбір жандар атақ, даңқ қуса, менің ұстазым ондай ортаға жатпайды деп ойлаймын. Әрине, бұл менің пайымдауым. Ол болашақта физиканы ғылым ретінде оқытатын мұғалім дайындауда қателік жіберуге болмайды, оқытушы сапалы білім берсе, шәкірті беделді мұғалім болады деп есептейді.

Педагогика ғылымдарының кандидаты, БҚИТУ профессоры Кусайнов Р.К. жалпы физика курсынан берген дәрістерін ғылыми тілмен емес, қарапайым түсіндіре келе, дәрісті (конспект) тезистеп қана жаздыратын. Сол себепті Рахметолла Құсайынұлының дәрісі жеңіл өтетін. Ағай қабағын шытып, ұрыспайтын. Әрдайым физиканы өмірмен байланыстыратын. Бұл қазіргі құзыреттілікке бағдарлап оқытудың біз үшін алғашқы баспалдағы болды. Қазіргі кезде ағаймен хабарласып тұрамын. Зейнеткерлікке жеткенімен, бала оқытудан қол үзген емес.

Аға оқытушы Джунусов Е.Д. тақтаға дәрісті жаза беретін. Үлгермей қалуға болмайды, себебі ол екінші қайталап жазбайтұғын. Ол 5-7 тіл білуші еді, сол кездің «полиглоты» болар деймін қазір. Соңғы жылдары Есенгелді (Евгений) Джунусұлының портфелінде тоғызқұмалақ жүретін. Кафедрада бірнеше жыл бірге әріптес болған жас оқытушы Қадырова Г.М. тоғызқұмалақты ағайдан үйренгені есімде. Кафедрада көпшілігі ағаймен бірге ойнап, бос уақытты тиімді өткізетін. Ол кісі жаратылыстану ғылымдарының, астрономияның, теориялық физиканың есептерін еркін шығаратын. Тіпті аударманы да кез келген жерде жасаушы еді. Қазіргі көптілді білім берудің бастаушысы болған сияқты көрінеді.

Зараченец В.К., Катаев Е.С. қазақ тобының орыс тілінде сабақ айтуға қиналатынын түсінетін. Зертханалық жұмысты қалай жасап жатқанымызды жіті бақылап, сұрақ қоятын. Сол жерде ат үсті айтқан жауабымызды өзі дұрыстайтын. Сөйтіп, орыс тіліндегі оқулықтарды парақтап, орысша сабақ айтуға тырысатынбыз. Олар біздің кейбір тілдік қателігімізді ескермей, физикалық мәнін ашқанымызды бағалайтын. Орищенко А.В., Кузьмичева А.Е. дәрісін түсінгенімше жазып, түсінбеген жерімізді жатақханадағы орыс тобы қыздарының жазбаларына қарап түзетіп оқытынбыз.

Информатика кафедрасында Миниус Г.М. жас оқытушы еді. Тәжірибенің аздығынан ба, дәрісті тоқтамастан 90 минут оқытын еді. Біз жазуға шаршайтынбыз. Алайда орыс тіліндегі сабақты біз орыс және қазақ (аралас) тілінде өткізуге мәжбүрлейтін кездер жиі болатын.

Жұмаханов С.Ж. көпшіл, жаңашыл, жайдары жан еді. Оның сабағы көңілді өтетін. Сағынғали ағай әзілдеп, бізді қуаттандырып отыратын. Есеп шығармауы мүмкін болмайтын, себебі компьютерде шықпайды деген есепті ешқашан өзі дайын күйде бермейтін, жай ғана кеңес ретінде нұсқаулар беруші еді.

Кенжегулов Х.К., Байгузов Н.С., Тілеужанов Қ.А., Джумахметов К.Ж., Ишанбекова Ғ.Н. маған сабақ бермесе де, мен үшін орны ерекше жандар. Олар - менің кәсіби құзыреттілігімнің қалыптасуына негіз қалаған, ұйымдастырушылық шеберлігімнің шыңдалуына, ғылымға деген құлшынысымның артып, қанатымның қатаюына ықпал еткен, үлгі болар тұлғалар. Хайролла Кенжеғұлұлының көпті көрген, жайлы мінезді, сабырлы тұлға ретіндегі бейнесі көз алдымда қалды.

Байгузов Н.С. математиканы поэзияға қосып отырушы еді. Оның дауыс ырғағы, математикадағыдай дәлелдеумен сөйлеуінің өзі ерекше еді. Декан болған кезімде телефонмен сөйлесетінмін. Оның өлеңмен өрбіткен әңгімесін сағына еске аламын. Поэзияны жанына серік еткен математик, проректор лауазымында қызмет атқарған қадірлі жан еді.

Қ.А.Тілеужановты оқушы күнімнен білетінмін. Ол біздің мектепке сараманға студенттер әкелетін және кәсіби бағдар беретін. Оқушы күнімізде бір ғалымды көргенде «ондай болмақ қайда деп, айтпа ғылым сүйсеңіз» деген өлең жолдарын жаттап өскен біз ғалымға қызыға қарайтынбыз. Институтта жүргенде Құсым ағай бізбен бірге оқуға түскен математика студенттеріне куратор болды. Оның тәрбие сағаттары жөнінде қыздардан сұрап, таңданатынбыз. 1-курс студенттеріне әдептілік туралы көп айтатын. Тазалықты жаны сүйетін, әділ, адал азамат және ғалым деп еске аламын.

Жоғары оқу орнында сабақ берген ұстаздарымызбен кейін әріптес болдық. Қазіргі кезде үлкенге ізет, кішіге құрмет дей отырып, ұстаздарыма бас иемін. Бала болып дүниеге келгесін ата-анаға, мектепте мұғалімдерге, мектептен кейінгі оқу ордасындағы оқытушыларға, қызмет орнындағы тәлімгерлерге, ғылыми жетекшіге алғыс айтпайтын жан болмайтын шығар. Әркімнің өз орны бар. Биылғы жыл М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің 90 жылдығына арналғандықтан бұрынғы (біз оқыған кездегі) Орал педагогикалық институтында жұмыс жасаған

мен үшін биік белесті бағындырған тұлғаларды еске алдым. Ұстаздарым көрсеткен жолмен жүріп, заман ағымына қарай жаңашылдыққа бой бұрып, физика-математика факультетін 10 жылдай басқардым. Өзіме берілген аманат деп түсіндім. Аманатқа қиянат жасамауға тырыстым. Бұл дәрежеге жетуімнің өзі студенттік күнде қалаған іргетастың беріктігінен деп білемін. Сондықтан мені тәрбиелеген, оқытқан ұстаздарымды мәңгі құрметтеймін.

Осы орайда кафедра меңгерушісі, факультет деканы қызметтеріне бағыштаған сол кездегі ректор Т.З.Рысбековке, ұлттық тәрбие бағыттарындағы ізденіске баураған А.С.Иманғалиевке, ғылыммен айналысуда жетекшілік еткен Ә.М.Мұханбетжановаға алғысым шексіз. Менің ғалым болып қалыптасуымда, әкімшілік-ұйымдастыру жұмыстарымен айналысуымда қолдау көрсетіп, ақыл-кеңес беріп, бағыт-бағдар көрсеткен профессорлардың ізгі жолдарын жалғастыру парызым деп санаймын.

«Өнерден қуат алмаса, тіршіліктің шырағы өшеді» деп М.Әуезов айтқандай, оқу мен тәрбиенің шырағын қатар жаққан, тарихта алтын әріптермен аты қалған Махамбеттің білім ордасын, университет қауымын 90 жылдық мерейтойымен құттықтай отырып, «Мәртебең асқақтай, жұлдызың жарқырай берсін! Алар асуымыз биік болсын!» - деген тілек білдіремін.

МУКАШЕВ Б.А.

*Кандидат филологических наук, доцент
кафедры иностранных языков*

Уроки моих учителей

Куда поступать после школы, я решил для себя давно. Надо было сделать окончательный выбор: в школе увлекался историей и английским языком, а теперь передо мной возник большой вопрос – куда податься: на исторический факультет или на филологический. Вопрос, который, как я понимал, самый важный в моей жизни. Раздумья несколько затянулись, и, в конце концов, - неизвестно, что здесь сыграло решающую роль, – когда прием документов уже заканчивался, я положил на стол перед приемной комиссией свое заявление о поступлении на специальность «английский язык» в Уральский педагогический институт имени А.С.Пушкина (так он тогда назывался).

Студенческая пора – то время, которое, по моему глубокому убеждению, остается с тобой на всю жизнь, то, что, по выражению известного классика, является «праздником, который всегда с тобой».

В тот год, когда для меня и других первокурсников началась новая жизнь, наш факультет пополнился выпускниками института иностранных языков из Алма-

Аты. По-видимому, все они горели желанием показать себя на профессиональном поприще, поскольку взялись за нас, новичков, весьма рьяно. Мы непрерывно и неустанно отработывали правильное произношение английских звуков; а чтобы процесс усвоения этих звуков проходил успешно, мы должны были с помощью зеркал постоянно контролировать положение и движение своего языка, губ и прочих речевых органов, которые, надо сказать, иногда оказываются не совсем подвластными воле человека. Первые два семестра мы с немислимой отвагой и изощренным упорством отработывали фонетические упражнения, в большей степени схожие с упражнениями физическими.

Уже потом я стал понимать столь страстный их подход к нашей «фонетической» подкованности. Усвоение фонетики иностранного языка – первейшая и, возможно, главнейшая ступень, фундамент, на котором строятся все остальные «этажи» лингвистического образования. Правильное произношение – элемент языковой культуры, для достижения которого требуется самое внимательное и, я бы сказал, самое заботливое отношение к изучению иной речевой системы. Я благодарен им и другим фонетистам-преподавателям кафедры за то, что поддерживали и прививали нам идею важности и первенства правильной звуковой речи при обучении иностранным языкам. Среди них назову Евгению Адидовну Утешеву, имя, которое на памяти у многих выпускников.

Одним из первых, с кем мы, первокурсники, познакомились, был Борис Иосифович Лихобабин, он был тогда заведующим кафедрой английского языка. Видный и представительный, он производил впечатление и с первой минуты вызывал симпатию и уважение. Почти все студентки были влюблены в него. Мне он импонировал своим английским произношением. Нам он читал курс истории английского языка. В основном он работал на старших курсах. Вместе с ним на кафедре работала преподавателем и его жена.

На первом курсе «Введение в языкознание» нам читал Нестор Михайлович Малеча, о котором еще в те времена ходили легенды. Убеленный сединой, в белой узорчатой косоворотке, он своей негромкой речью рассказывал о новой для нас стране – стране под названием «Филология». Скажу без преувеличения, он во многих из нас пробудил интерес к этой науке, к таинствам слова и языка. Благодаря ему язык предстал как живой организм, находящийся в постоянном развитии и обновлении. О Несторе Михайловиче написано немало, его заслуги бесспорны, это действительно великий ученый и педагог. Он походил на мудрого старца из народных сказок. К нам, молодым студентам, был настроен добродушно-ласково, в общении охотно отвечал на все наши вопросы, а в его глазах пролетали смешливо-веселые искорки. И в то же время был весьма требовательным, когда дело касалось изучения и усвоения учебного материала. И то, что мне выпала удача слушать его, быть одним из его многочисленных учеников – предмет моей особой гордости.

Легендой было веяни и Илья Федорович Назаров, преподававший нам педагогику. То, что мы знали о его жизни, возвышало его в наших глазах до недостижимой

высоты. Превосходный лектор, искусный рассказчик, манера выступления была такая, как будто он обращается и разговаривает только с тобой, приводимые им примеры жизненных ситуаций были не только поучающими, но и вызывали в нас ответное участие. Прошли годы, и в конце 80-ых годов прошлого века я оказался на курсах ФПК в институте иностранных языков в Алма-Ате. В перерыве между занятиями я встретил его в коридоре, представился. Надо было видеть и слышать, с какой заинтересованностью он расспрашивал об институте, его людях. Он выглядел по-прежнему бодро, лицо светилось радостью, но в его глазах я заметил затаенную грусть по тем давно ушедшим временам.

Среди легендарных личностей той поры нельзя не отметить Николая Александровича Мамонова, заведовавшего институтской библиотекой. Я бы его назвал «человек-энциклопедия». Поражало то, что он удивительным образом вобрал в себя огромный круг знаний о классической литературе, музыке, живописи, современной прозе и поэзии. И своими знаниями щедро делился со всеми, кто приходил к нему за советом или помощью. Он никому не отказывал, как бы ни был занят, – отодвигал свои дела, приглашал садиться, внимательно выслушивал посетителя и ... начинал рассказывать, будь то о творчестве американского тенора Марио Ланца, стихах английского поэта Джона Донна, или художественно-стилистических отличиях рафаэлевских мадонн от мадонн Да Винчи. Его хотелось бесконечно слушать, потому что как рассказчик он был великолепен. Его давно нет с нами, но каждый раз, когда я захожу в библиотеку, во мне возникает ощущение, что вот сейчас я встречу с ним и задам свои вопросы, он никуда не уйдет, он по-прежнему здесь, в своем маленьком кабинете, и мне надо только к нему тихо постучаться ...

Грамматика – раздел науки о языке, позволяющая осмысленно пользоваться языковыми конструкциями. В большой степени, это «инженерная» наука, благодаря которой начинаешь разбираться в тонком словесном кружеве иноязычной речи и текстов. Я помню преподавателей, непревзойденных мастеров своего дела, которые с энергией и вдохновением читали нам лекции по этой науке (Лидия Александровна Копистко), помогали практически осваивать логику грамматических конструкций, развивали в нас грамматическое мышление (Алла Сидоровна Зыбина, Лидия Степановна Кириллова, Нина Петровна Невкина).

Клара Ахатовна Якупова и Клара Альбертовна Хабибуллина преподавали нам лексикологию английского языка. У многих из нас был большой интерес к этому предмету, и мы к ним обращались со своими вопросами. В их разъяснениях, логичных и иллюстративно-понятных, перед нами открывался огромный мир слов, выходящий далеко за рамки учебной программы, и этот мир завораживал нас своими красками. Не от них ли мне передалась любовь к собиранию и чтению словарей? И еще. Я далек от того, чтобы проводить какие-либо сравнения, но мы, студенты, всегда отмечали их обаяние и дружелюбное отношение к нам.

В моей памяти, как яркая звезда на дальнем горизонте, Нуралина Галина Петровна. Она проводила занятия по общественно-политической лексике и

страноведению. Я не пропускал ее занятий: они были весьма познавательны и проходили, как сейчас говорят, «интерактивно» – уроки-диалоги, уроки-беседы;

Ли Татьяна Владимировна... Она преподавала нам методику преподавания иностранного языка. Не могу сказать, что достиг каких-то высот по этому предмету, но потом, когда уже сам занялся практическим преподаванием, не раз вспоминал ее уроки. Она нам нравилась своей энергией: она сквозила не только в ее походке, но и в манере выступления, в ее речи, обладавшей, я бы сказал, «пружинистой» интонацией. Она была человеком, который всецело отдавал нам, ученикам, свою энергетику, которая продолжает жить в наших душах;

Кушкинбаев Наурыз Ахметович, заведующий общеинститутской кафедрой иностранных языков. Он нам не преподавал, но был известен и узнаваем как один из ведущих специалистов-филологов. Этот славный, очень светлый человек, который был предан своему делу, ушел от нас совсем недавно, и его уход для всех хорошо знавших его стал большой утратой ... ;

Стеценко Лидия Викторовна, преподававшая нам французский язык на 3-ем и 4-ом курсах... Трудно переоценить уроки Лидии Викторовны, на которых она в своей мягкой, деликатной манере знакомила нас с очарованием и великолепием этого романского языка. Для меня ее уроки стали надежной опорой и большим стимулом в дальнейшем, когда моя практическая деятельность оказалась тесно связанной с французским языком.

В наши дни на факультете был лингафонный кабинет с очень качественной аппаратурой, как правило, магнитофонами, которые соединялись с аудиториями, куда приходили студенты для самостоятельной работы. Им выдавали наушники, и они сидели часами, прослушивая упражнения по фонетике, тексты и отрабатывая произносительные навыки. Заведовал лингафонным кабинетом Володя Тимофеев, очень общительный молодой парень немного старше нас, легко и бодро справлявшийся со своим многосложным хозяйством. Мне он нравился своим неиссякаемым оптимизмом, качеством очень важным в студенческой жизни. В перерывах между занятиями я успевал зайти к нему и перекинуться парой слов. В небольшой фонотеке хранились настоящие богатства: помимо учебных материалов на языке оригинала были записи художественной прозы, поэзии, драматических произведений, было кое-что и из мира музыки. Остается грустить и сожалеть о том, что сегодняшние студенты лишены такого важного средства в становлении артикуляции и навыков говорения.

Прошлое не остается в прошлом, оно переходит в настоящее, настоящее в будущее. Между ними тонкие невидимые нити, связывающие их в единое целое и составляющие нашу жизнь. Мне отраднее, что я работаю рядом с такими известными и славными наставниками, как Тамара Ивановна Нурушева, Маргарита Владимировна Четко. Тамара Ивановна преподавала сравнительную типологию и стилистику, Маргарита Владимировна – литературу Великобритании и США, а теперь я с гордостью именую себя их коллегой. Для меня они живое воплощение

неразрывной связи нашего дела в наших поколениях. Для нас они – источник энергии и вдохновения, пример высокого профессионализма и пример высоких человеческих качеств. Вспоминаются слова академика Дмитрия Лихачева: «Мудрость – это ум, соединенный с добротой».

Мы проносим через свою жизнь имена и образы своих родителей, детей, друзей и, конечно же, своих учителей, которые помогали нам – духовно, морально, профессионально – стать теми, кем мы стали. Некоторых из них я упомянул выше. Еще больше тех, о которых я не сказал, но которые оказали на меня не меньшее влияние. Я им всем глубоко благодарен, их имена в душах и памяти каждого из нас.

А о тех, кого нет среди нас, скажем словами Маргариты Владимировны Четко:

Ушедшим коллегам

Кому на кого нам писать предстоит некролог –
Об этом лишь знает фортуна да праведный Бог.
Звонки в коридорах, где яблоку негде упасть...
Вчерашних раздоров навеки утрачена власть.

Шаблонные фразы да ворох привычных бумаг.
Кому-то - так сразу, и может быть к лучшему так
Ладья в мирозданье раздвинула Лету бортом.
Висит расписание, где имя - ещё не опавшим листом

А мы ещё живы, и многого в жизни хотим,
Листаем архивы да старые снимки глядим.
Заходим в аптеки, и многого ждём от аптек.
И любим навеки. Хоть знаем, измерен наш век.

Всё ищем ответ мы средь будничной жизни атак.
Как будто бессмертны. А, может быть, это и так?

*МУЛДАБЕКОВ Руслан Азаматович,
преподаватель физвоспитания*

Мои учителя

Западно-Казахстанский университет им. М. Утемисова - один из крупнейших вузов области и учебно-научных центров региона. Наш университет отмечает девяностолетний юбилей.

За этот период деятельности университет выпустил десятки тысяч специалистов, работающих не только в Казахстане, но и в странах ближнего и дальнего зарубежья. Многие выпускники университета стали видными государственными деятелями, крупными учеными, руководителями республиканских, областных, городских организаций, учебных заведений и многих других учреждений.

В 1999 году я поступил в Западно-Казахстанский гуманитарный университет им. А.С. Пушкина на факультет «Физическая культура и спорт». Будучи студентом, записался на секцию дзюдо, тренером в которой был И.К. Исмагулов. И.К. Исмагулов - отличник образования Республики Казахстан, тренер высокой квалификации, строгий в работе, терпеливый и доброжелательный.

Под руководством Камеша Исмагуловича я занимался более пяти лет, за это время многого достиг по части техники и тактики дзюдо, знаком с восточной системой воспитания, требованиями судейства. Но самое главное – сформировал в себе навыки самовоспитания, самосовершенствования, что необходимо для каждого современного человека, стремящегося к гармоничному духовному и физическому развитию. А также научился сознательному отношению к здоровому образу жизни: рациональному питанию, голоданию, закаливанию, аутотренингу, двигательной активности и прочему.

Как правило, на тренировках, соревнованиях группа борцов как большая семья, а он как глава семейства. Около тысячи спортсменов считают его своим учителем. Мы все благодарны ему за наши успехи.

Яркий след в истории факультета и в моей жизни оставили замечательные педагоги. Р.Н. Испулова - руководитель педагогической практики, В.П. Колубаткин, занимающийся водными видами спорта, Н.А. Антонов - тренер футболистов, которые становились призерами на республиканских соревнованиях, А.Н. Жищенко - тренер по спортивному ориентированию и водному туризму, В.Ю. Салов - тренер и воспитатель хоккеистов, мастер спорта СССР И.К. Исмагулов и многие другие.

Знания, полученные в стенах нашего университета, до сих пор применяю в обучении и воспитании подрастающего поколения, стараюсь шагать в ногу со временем, изучать опыт педагогов ближнего и дальнего зарубежья, применять инновационные технологии и методы обучения для достижения вершин педагогического мастерства.

МУРАТОВА Ж.,

выпуск 2008 года, специальность «Прикладная математика»

Воспоминания о нашем университете и о наших преподавателях

После окончания школы перед многими из нас встал вопрос о том, кем мы хотим стать, где хотим учиться. Среди огромного числа вузов страны мы выбрали Западно-Казахстанский университет имени Махамбета Утемисова. В первую очередь, выбор был обоснован тем, что это один из старейших вузов в Казахстане, а, значит, может дать достаточно хорошую базу знаний, имеет сильный преподавательский состав и заслуженный авторитет. Нам повезло, потому что именно в 2003 году проводился набор студентов по специальности «Прикладная математика». Так случилось, что это был единственный год набора студентов по этой специальности, и мы в какой-то мере гордимся тем, что стали единственными выпускниками, получившими ее.

Годы обучения в стенах университета оставили самые яркие впечатления и воспоминания юности. Мы с особым трепетом вспоминаем наши студенческие дни, преподавателей, занятия, забавные случаи из студенческой жизни, когда встречаемся с однокурсниками. Все наши эмоции и воспоминания невозможно описать в столь кратком очерке. Каждый день из 5-ти незабываемых лет был уникален и насыщен яркими событиями. Истории были всякие: радостные, печальные, трепетные, смешные. Воспоминания наши самые теплые, ведь ни для кого не секрет, что студенческие годы - самые лучшие годы жизни. Учеба не была легкой, но и в этом тоже присутствовал свой интерес и азарт. Годы, проведенные в стенах ЗКГУ, запомнились яркими лекциями и интересными семинарами по спецпредметам таких талантливых педагогов, как Камкиева Жанат Сырымовна, Жумагалиева Айсулу Елтаевна, Карасаева Алмагуль Исмагуловна, Жубанышева Зубайда Жубанышевна, Құсым Абдрахманович. Эти преподаватели - ЛЕГЕНДЫ ЗКГУ. К сожалению, некоторых из них уже нет среди нас, и нынешние студенты не имеют возможности слушать их лекции.

Именно легенды, потому что для нас до сих пор остается безумно удивительным, что каждый из них знал свой предмет настолько профессионально, что мог, не заглядывая ни в какие бумажки, на одном дыхании вещать по 80 минут. Иногда и этого времени не хватало для всего того, что они хотели сказать по рассматриваемой теме. А когда понимаешь, что наша группа была не единственной, у кого они вели занятия, понимаешь, что это действительно Легенды и большие профессионалы.

Некоторые из нас настолько были вдохновлены примером этих людей, что в выбрали для себя этот же путь и работают преподавателями. Сами они говорят, что им очень далеко до уровня их преподавателей, но они стараются «держать марку» и работать над совершенствованием, которому, как известно, нет предела.

Отдельно хотелось бы отметить нашего преподавателя по русскому языку. Нам посчастливилось, что талантливый педагог и бессменный проректор по воспитательной работе нашего университета Туймеш Малбагаровна преподавала нам русский язык. Помним, как она неординарно вела свой предмет. Не знаем, можно ли говорить такое, но, когда другие группы шли по силлабусу или по плану, мы просто обсуждали прочитанные романы, наизусть читали поэмы и стихи, проводили выдуманные репортажи с горячих точек, воображая себя корреспондентами, обозревателями, т.е. она развивала в нас правильную речь, последовательность мыслей, развивала воображение. Вместе с тем воспитывала и направляла она нас, как мама. Всегда говорила девочкам: «Не будьте серыми мышками, одевайтесь ярко! Будьте всегда ухожены, даже когда идете в магазин за хлебом, надевайте красивое платье и уложите волосы!». Ее слова «Всё и всегда надо делать на совесть!» так впитались в наше сознание, что, чтобы мы не делали сейчас, стараемся делать на совесть и так же воспитываем своих детей, учеников и студентов.

Также отдельно хотелось бы написать о нашем кураторе Медешовой Айгуль Бактыгалиевне (между собой называли ее МАБ). 2003 год был для нее первым годом в ЗКГУ. Мы были ее первой кураторской группой. За время учебы мы стали свидетелями того, как она трудилась над своей диссертацией, защитилась и стала кандидатом педагогических наук, за эти 5 лет она из простого преподавателя выросла до декана факультета. Мы так радовались и гордились ею. Помним, как мы с нашим куратором в рамках воспитательного часа (кураторского часа) поехали в дом престарелых и инвалидов с концертной программой. Это был очень эмоциональный день, как для нас, так и для тех, кто жил в этом доме. В этот день чувства смешались: радость, грусть, сожаление, где-то щемящая жалость и удовлетворение от того, что у нас получилось создать атмосферу пусть небольшого, но праздника для этих людей. Наши студенты подготовили интересные номера и в ходе выступлений мы видели слезы на глазах стариков, и сами плакали. Пожилые люди с удовольствием слушали народные песни, подпевали сами, танцевали. Атмосфера дома престарелых до глубины души тронула наши сердца. После этого вечера мы поняли, как важно уметь сочувствовать, сопереживать, поддерживать таких людей, пока они живы, когда им тяжело, и не обязательно они должны быть вашими близкими.

Также на последнем курсе наш куратор стала в 3-й раз мамой, а мы соответственно обрели еще одного «племянника». Многим нашим однокурсникам она помогла устроиться на работу после окончания университета, за что они очень благодарны. Кураторство – это в первую очередь формирование цельного коллектива первокурсников и его сплочение, *и мы считаем, что наш куратор достойно справилась с этой ролью. Мы до сих пор очень тесно общаемся, дружим уже семьями и многие даже стали крестными детей однокурсников.*

Айгуль Бактыгалиевна была не только куратором, она стала старшей сестрой, наставником и другом. До сих пор поддерживаем связь с ней, ходим в гости, а некоторые из нас стали ее коллегами.

Вспоминается один забавный момент студенческой жизни, связанный с нашим куратором - МАБ. Темой диплома одной нашей студентки была «Методика внедрения информационных технологий по дисциплинам промежуточного государственного контроля», так как учились мы в казахской группе это звучало «Мемлекет Аралық Бақылау пәндері бойынша ақпараттық технологияларды еңгізу әдістемесі», но при распределении темы ей кратко сказали «МАБ пәндері бойынша ақпараттық технологияларды еңгізу әдістемесі». Через некоторое время она приходит на предзащиту и говорит нам: «Ребята, вы представляете, у меня тема про нашего куратора, про МАБ!». Мы сначала не поняли, удивились и переспросили, когда она произнесла полностью тему, поняли, что МАБ-это не наш куратор, а МАБ- это промежуточный государственный контроль (Мемлекет Аралық Бақылау). До сих пор вспоминаем и смеемся.

Рассказывая о студенческой жизни нельзя не вспомнить наше студенческое кафе «Университет», где мы всегда во время перерыва между парами прибегали через подземный переход и, отстояв длинную очередь, брали горячие круассаны с джемом и пирожки с ливером. До сих пор помним их вкус, и нам кажется, что вкуснее них мы ничего не ели до сей поры.

Мы были теми студентами, которые до закрытия библиотеки сидели в читальном зале после пар, писали конспекты. В те годы у нас не было ни смартфонов, ни гаджетов, доступ к интернету был ограничен, и каждый студент искал материал в библиотеках университета или города. Библиотеки всегда были полные, иногда часами ожидали очереди, чтоб присесть, написать семинар или взять книгу по математике. Помним прекрасного библиотекаря Макпал-апай, она была очень строгая, но в то же время милая. В те дни, когда она дежурила в библиотеке, стояла такая тишина, что можно было услышать гул автомобилей за окном.

Время идёт, студенческие годы всё дальше, воспоминания о них бледнеют, но своих преподавателей наша группа помнит и будет помнить всегда, пока останется хоть один человек, который с гордостью скажет: «Я – с физмата ЗКГУ!»

В год замечательного юбилея хочется пожелать родному университету процветания, реализации перспектив, интересной жизни студентам, творческих и научных успехов, укрепления материально-технической базы, еще более активного участия в конкурсах, научно-практических конференциях, преподавателям - благодарных студентов и прекрасной дружеской атмосферы.

МУРЗАГАЛИЕВ Максут Кубаисович,

Действительный член Географического общества АН СССР, Международной академии детско-юношеского туризма и краеведения, профессор

Мастера своего дела

Время скоротечно... Вот уже 90 лет со дня основания Уральского педагогического института имени А.С. Пушкина. Ещё в далеких 70-х годах мы, студенты естественно-географического факультета, взхлеб слушали лекции В.В.Иванова, К.Т.Турашева, А.С.Коваленко и других. Мы изучали наши учебные дисциплины через личности наших преподавателей, то есть стоял настоящий антропософский подход. Каждый педагог был личностью, настоящим мастером своего дела с интересной судьбой и биографией. Чего греха таить, мы пытались подражать им, мечтали хоть немножко быть на них похожими.

По-особенному интересна судьба Всеволода Вячеславовича Иванова, Почетного члена Всесоюзного географического общества СССР, заслуженного деятеля науки Казахской ССР, доктора биологических наук, профессора. С самого основания института он заложил основу научно - образовательной школы ботаников в Казахстане и в течение 50 лет возглавлял кафедру ботаники. Он сумел объединить усилия ученых разных специальностей: кандидата геолого-минералогических наук, профессора В.М. Фремда, кандидата географических наук, доцента Г.Е. Москалева, кандидата биологических наук, зоолога А.А. Цыганкова, физгеографа Н.Е. Ревнивых и других для разработки рекомендаций по рациональному использованию природных ресурсов края и их охране, заложив тем самым основу обучения будущих экологов. Модель научно-образовательной школы ботаников представляла собой пирамиду, на вершине которой находился сам В.В. Иванов, за ним следовали коллеги из кафедры ботаники и других кафедр естественных наук, вслед за ними шли его аспиранты и студенты, а завершали вереницу учителя со своими учениками. Так передавалась эстафета познания растительного мира края и обучения в школах. В основе лежал исследовательский метод. В.В. Иванов ясно понимал, что этот метод – будущее нашей системы образования. Он придерживался аксиомы- «Прозябание – удел середняка. Горение – жребий одержимых. А там, где одержимость, поиск, упорство, там и открытия». И этой аксиоме следовали его лучшие аспиранты и студенты. Он сумел воспитать целую плеяду прекрасных педагогов: А.З. Петренко, Е.А. Агелеуов, А. Ю. Богданов, М.М. Фаргушина, А. Шуйншалиев, Т.А. Цыганкова и другие. Лучшего его аспиранта, уже доктора биологических наук, профессора Е.А. Агелеуова, в 1985 году приглашают возглавить кафедру ботаники Казахского государственного педагогического института им. Абая, в Костанайский пединститут приглашают профессора П.Г. Пугачева, в Гурьевском пединституте работал доцент О.М. Грищенко.

Талант ученого был многогранен. Всеволод Вячеславович хорошо знал русскую живопись прошлых веков, неплохо пел народные песни, читал стихи. Он стремился показать студентам, что нельзя ограничивать себя профессиональными интересами, и восторженно говорил о картинах И. Репина, И. Айвазовского, И. Левитана и других. Он любил литературу и поэзию, и сам писал стихи, правда, не особо афишировал это. Всеволод Вячеславович понимал, что в ней, в поэзии, ярко проступает образное художественное начало. Поэзия, по его мнению, соединяла в себе образность словесных средств выражения и музыкальность ритмики. Его лекции сочетали методы науки и искусства. Он, как ученый, не раз обращался за помощью к себе как к поэту, поскольку в нём вместились оба таланта ученого и поэта, ценителя искусства, утверждая такое явление в науке как синкретизм, что с греческого переводится как «соединение». Мы, студенты, старались не пропускать его лекции, ибо они были интересные, наполненные познавательной информацией. Рассказывая о каком-то цветке или растении, он приводил примеры из художественной литературы. Он мог привести пример как на русском, так и на немецком или французском языках. Был случай, когда, услышав о розе и розовом масле на лекции, я затем нашел произведение А.И. Куприна «Гранатовый браслет» и прочитал его.

С каким восторгом и интересом мы смотрели на своих преподавателей, которые по понедельникам проводили «гербарный день». В этот день они, бывшие его студенты и аспиранты, превращались в «старательных учеников». Они определяли видовой состав растений нашего края. Более 1500 видов растений были собраны и изучены на кафедре ботаники. Это была одна из самых больших коллекций гербариев по стране. Очевидцем этого титанического труда была ученица В.В. Иванова, прошедшая путь от студентки, лаборантки до доктора биологических наук, профессора, Дарбаева Талшын Есенамановна.

О В.В. Иванове, о его трудах, заслугах написано немало статей и очерков. Моя статья в первую очередь является благодарностью Учителю, во вторую очередь - меня всегда не оставлял вопрос, как он, один из лучших выпускников Одесского ИНО (институт народного образования) оказался у нас, в Казахстане, в небольшом городке Уральск? А дело оказалось в том, что В.В. Иванов не владел литературным украинским языкознанием, которое необходимо для будущего учителя. В 1926 году он оставил Одессу и отправился в Москву, откуда он должен был ехать в Свердловск. Так уж случилось, что при покупке билета на железнодорожном вокзале он попросил билет до Уральска. Он был уверен, что Свердловск и Уральск один и тот же город, ибо свердловчане, да и все в округе называли этот город на Урале вместо Свердловска Уральск. Кассир продал билет до Уральска. Только в пути, подъезжая к Саратову, В.В. Иванов понял, что едет не в сибирский город, а в Казахстан. Видимо, сама судьба распорядилась так, что на перекрестке Евразии в науке о растениях одного из основополагающих разделов биологии нужен был такой ученый, как В.В. Иванов. Здесь он создал свою высшую школу ботаников, здесь нашел свою суженую.

Наш Уральск оказался тем магнитом, который притянул к себе корифея биологических наук, и вслед за В.В. Ивановым потянулась сюда семья Цыганкова

А.А., которая вначале поехала в Алма-Ату, но всё же затем вернулась в Уральск. Сюда в разные годы приедут по различным обстоятельствам из Украины выпускница Украинской сельскохозяйственной Академии М.М. Фартушина, А.С. Коваленко и другие.

Слово о человеке...

Александр Сергеевич Коваленко, преподаватель кафедры анатомии и физиологии человека... Как он умел читать лекции! Он вел нас в удивительный мир познания человеческого организма, в мир известный и неизвестный. Чувство юмора и такта, блестящее знание своего дела – характерные черты его сущности. Он умел вести непринужденный диалог на лекциях так, что мы не замечали времени. Все было просто и ясно. Но за этой простотой стоял огромный труд и талант педагога. Это был высший пилотаж! Не все знали о его судьбе, о том, что пережил этот человек с острым взглядом, доброй улыбкой, юмором и вечным оптимизмом. Человек – энциклопедия, живая история и образец настойчивости, неиссякаемого оптимизма и личного подвига. Вся его жизнь – это философия, начатая с рождения в застенках фашистского концлагеря. Первые взгляды на большой мир через колючую проволоку. Истощенные и изнеможенные лица узников, роба в полоску, клеймо на руке и непонятная речь, похожая на собачий лай, заменили материнскую ласку. Вместо добрых детских сказок окрики, оскал псов и унижение. Как выжить и стать порядочным человеком среди злобы, моральной грязи, преступления против человечества?

Истинные люди прошлого, настоящего и будущего – люди, оставшиеся хорошими в плену унижения и злобы; люди, вынесшие самые трудные испытания – оставались людьми, когда их окружение способствовало развитию звериного себялюбия.

После освобождения его устраивают в один из теплых, уютных детских домов на Украине. В знак благодарности советским солдатам, Победе, всем смертям назло, он и его друзья дают клятву учиться на «5», быть достойными героев Победы, и слово свое сдерживают. Совсем детскими и ещё даже не юношескими глазами, там, в застенках фашистского концлагеря, он видел боль, страдания и смерть. В один из таких «черных» дней смерть забрала его маму.

Он не стеснялся плакать, потому что рядом плакали и другие дети. Стиснув зубы, они давали очередную клятву – станем врачами, будем лечить людей! Только не болели бы мамы, и не плакали дети!

Александр Сергеевич закончил школу с золотой медалью и поступил в медицинский. После окончания института он ставит перед собой новую планку – стать не просто врачом, а медиком-ученым. Научные исследования, поиски новых методов лечения и блестящая защита диссертации – как это было ему свойственно, ведь его девиз «отлично» становится привычкой.

В жизни он ставил перед собой реальные цели и, достигая их, в очередной раз доказывал себе и окружающим, что мысль материальна, и нужно в себе воспитывать культуру мысли. Очередная цель – стать мастером спорта по тяжелой атлетике, и он

им становится, неоднократно побеждая на различных соревнованиях. На одной из тренировок происходит срыв штанги. Травма позвоночника, прощай, штанга. Металл повредил позвоночник, но не смог сломить оптимизм. Как творческий человек, он был в постоянном поиске нового. Одним из увлечений становится фотографирование. Он изучил все премудрости фотодела и стал настоящим докой. К нему на консультацию стали приходить профессиональные фотографы. Помню, он говорил с улыбкой: «Вот Циолковский, не защищал диссертацию, но ученый ого-го! А Джек Лондон, Максим Горький, Джон Леннон не имели специального образования, так что, дорогой, дерзайте! Помните, лучшее образование – самообразование».

В середине 70-х начале 80-х годов он со студентами спортфака занялся водным туризмом. Один из его первых водных маршрутов - от Уральска до Чапаево. Большой позвоночник давал о себе знать, и в последующие годы он больше просиживал за столом-верстаком в поисках новых способов полировки материалов. Шлифовка, лакировка, - эти процессы были ему известны, а вот полировка дерева, металла, камня стали новым этапом в его творческом поиске.

Прошли годы... Я и мои сокурсники окончили институт, разъехались по разным городам страны. С тех пор я не слышал о дальнейшей его судьбе. И лишь в конце лета 2010 года я узнал, что после распада СССР он переехал в Воронежскую область, в деревню. После выхода на пенсию он тянулся к земле, хотел быть ближе к природе, заняться фермерским хозяйством, но жизнь, к сожалению, не вечна. Сегодня его нет. Он был Личностью. Всегда всем желал мира, добра и удачи и проклинал войну, которая забрала его маму и детство.

МУСАГАЛИЕВА Гүлнұр Бақтығалиқызы,

аға оқытушы, магистр

Үлкеннің жолы — ұлылық, ұрпағы жүрер ұғынып!

Ұстаз мәртебесін бәрінен биік қоятын, өзінен кейінгі ізіне ергендерге ізеттігін аямайтын, ізінен ерген ұрпағына ұлылығын ұялатып, бір қауымға бас-көз бола білген ардагер ұстазымыз, аға оқытушы, Ы.Алтынсарин төсбелгісінің иегері, Орал қаласының құрметті азаматы - Мерғали Серғазыұлы Хусаинов.

Мерғали Серғазыұлы Хусаинов 1941 жылы 15 қарашада Батыс Қазақстан облысы, Жаңақала ауданында дүниеге келген. 1960-1965 жж. А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтында оқыды.

1965-1969жж А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтында оқытушы, 1970-1971жж. А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтында аға оқытушы, ал 1971-1974жж. Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтында аспирант болды.

1974 жылдың қыркүйегінен 1984 жылдың тамызына дейін А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтында аға оқытушы, 1976-1978 жж., 1982-1984 жылдары даярлық бөлімінде және 1978-1982 жылдар аралығында кафедра меңгерушісі болып қызмет атқарды. 1984 жылдың тамызынан 1985 жылдың қарашасына дейін М.Өтемісов атындағы облыстық сауықтыру мектеп интернатының директоры қызметін атқарды.

2001 жылдың желтоқсанынан алдымен физика-математика факультетінде аға оқытушы, ал 2002 жылдың қыркүйегінен педагогика факультетінде аға оқытушы, кафедра меңгерушісі (2003-2004жж.), деканның орынбасары (2004-2005жж.) міндеттерін атқарған.

Мінезі жұмсақ, жайдарлы ағайымыз көп жылдар бойы педагогтық қызметін «Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» кафедрасында жалғастырып, 2020 жылдың қыркүйегіне дейін жемісті еңбек етіп, университеттің қоғамдық өміріне белсене қатысып келді.

Университеттің сыбайлас жемқорлықпен күрес (2003-2014жж.) және эксперттік (2008-2012жж.) комиссияларының мүшесі болды. 2011жылы «Нұр Отан» партиясының облыстық филиалы атынан оқу орнында сыбайлас жемқорлықпен күрес жұмысын наихаттау мен ұйымдастырудағы белсенділігі үшін «Алғыс хат» иеленген.

2005 жылдан университеттің ардагерлер кеңесі мүшесі. 30 мамыр 2019 жыл университет ардагерлер кеңесінің төрағасы. Қыркүйек 2018 ж. университет ғылыми кеңесінің мүшесі.

Оқытушы «Білім беру технологияларын мектептің оқу үрдісінде пайдалану» (2003ж), «Математиканың бастауыш курсының негіздері» (Орал, 2007ж), «Инструктивно-методические материалы по педагогической практике», «Қызықты математика» т.б. 30-ға жуық ғылыми-әдістемелік мақалалар мен еңбектер жазған.

Мерғали Серғазыұлы ұзақ жылғы оқытушылық қызметінде «Қазақ ССР халық ағарту ісінің үздігі», «Құрмет грамотасы» және «Ы.Алтынсарин» төсбелгісімен марапатталған.

Мерғали Серғазыұлы – еліміздің ғылымы мен ағарту саласына, университетіміздің оқу-тәрбие үрдісіне сүбелі үлесін қосып, жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеуде біраз жетістіктерге жеткен аяулы да білікті маман, зерделі зерттеуші, ұлағатты ардагер ұстаз.

МУХАМБЕТОВА Ғайнеш Гумаровна,

М.Өтемісов атындағы БҚУ информатика кафедрасының аға оқытушысы

Қалдырған ізің мәңгілік, жадымда тұрар жаңғырып...

Мен 1983-1988 жылдар аралығында осы оқу орнында білім алдым. Келесі жылы осы білім ордасының табалдырығын аттағанымызға 40 жыл толмақ. А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институты деп аталған бұл оқу орны сол кезде де республика бойынша беделді оқу орындарының бірі еді. Біздің топта Ақтөбе, Қызылорда, Атырау облысынан студенттер оқыды. Қазіргі кезде олардың барлығы дерлік қала және ауыл мектептерінде жоғары санатты математика пәнінің мұғалімі болып қызмет атқарады. Топта 30 студент болсақ, соның 29-ы бес жыл бойына жатақханада тұрдық. Сол 30 студенттің 28-і қыз, екеуі ғана ұл болатын. Қазіргі кезде бір-бірімізбен көріскен кезде қызығы мол студенттік шақты сағына еске аламыз.

Студенттік кездегі 5 жыл бойына білім нәрімен сусындатқан ұлағатты ұстаздарымыздың орны біз үшін ерекше болып табылады. Олардан алған біліміміз бізге еңбек жолында қаймықпай алға ұмтылуға, кездескен қиындықтарды жеңіп шығуға, еңбекқорлыққа және табандылыққа үйретті. Бізге өте терең білімді, өз ісінің нағыз шебері, ұстаз-ғалымдар сабақ берді. Атап айтсам, *Қобланова Үміт Бисеновна* сабақ берумен қатар, әр студентке аналық мейірімін төгетін. Куратор болмаса да, әртүрлі тәрбиелік шаралар мен кездесулер өткізіп, ата-анамызға біздің оқу үлгеріміміз туралы хат жазатын еді. Айрықша білімді, жұмсақ үнді ұстазымыздың ақ шашты ғалым-ана бейнесі әрқашан көз алдымызда тұрады.

Тлеужанов Құсым Абдрахмановичтің оқытқан матанализ сабағындағы математикалық теоремалар мен анықтамалар әлі күнге дейін жадымызда. Ұстазымыз дәрісті бүге-шігесіне дейін қалдырмай жазуға, ұқыптылық пен еңбекқорлыққа үйрететін. 50-60 сұрақтан тұратын коллоквиум сұрақтарына күні-түні дайындалатынбыз.

Ажғалиев Орынбасар Ажғалиевич геометрия пәнінде есептерді бір емес бірнеше тәсілмен шығартатын еді. Сол арқылы студенттерді ізденімпаздыққа, шығармашылыққа баулитын еді. Кітапхана жағалап есепті шешудің векторлық тәсілі, геометриялық тәсілі туралы әдебиеттер іздеп кететінбіз.

Тілеуғалиев Серік Хамзиевич пен *Жұмаханов Сағынғали Жұмаханович* менің дипломдық жетекшілерім болды. Дипломдық жұмыс жасау барысында Серік ағай ағылшын тіліндегі ғылыми әдебиеттерді сөздіксіз еркін аударып таңқалдырса, Сағынғали ағай компьютерді жетік меңгерумен қатар, Бейсик тілінен программа құрудан алдына жан салмайтын.

Астрономия пәнінде ол кездегі 2-жатақхананың 1-кабатында (қазіргі 8-ғимарат) планетарийге келетінбіз. Планетарий ретінде жабдықталған сол кабинетте жұлдызды аспан, күн, ай және планеталардың кескіні жарты сфералық күмбез түрінде экранға түсіріліп қойылған болатын. Бұл пәннен сабақ берген ұстазымыз *Сысоев Иван Иванович* аспан әлеміндегі жұлдыздарды аңыз-әңгімелер арқылы түсіндіретін. Біз жұлдызды аспан әлемін шарлап кеткендей әсер алатынбыз. Жетіқарақшы шоқжұлдызын тауып алып, лазерлік нұсқағыш көмегімен басқа жұлдыздарды аңызды айтып отырып тез табатынбыз. Кешкілік телескоп арқылы аспанды зерттейтінбіз.

1-курста кураторымыз *Молдағалиев Вали Садыхович* болды. Ұстазымыздың жары Алмагүл Карасаевнамен жанұя құруы, ұлы Ғалидың дүниеге келуі біздің студенттік кезімізде болды. Жас маманға әрқашан қамқорлық танытып, тәлімгер болып жүретін Үміт Бисеновнаның «Сүйінші! Кураторларың Вали Садыховичтің ұлы Ғали Валиевич дүниеге келді!» деген қуанышпен айтқан сөздері әлі күнге дейін есімізде. Екінші курстан бастап институт бітіргенге дейін *Жұбанышева Зүбайда Жұбанышевна* кураторымыз болды. Өз ісіне мығым, өте ұқыпты, білімді ұстазымыз түрлі тақырыпта кураторлық сағаттар өткізіп, әрдайым жатақханаға келіп жағдайымызды біліп отыратын. Ата-анамыздан жырақта жүргенде осы ұстаздарды институттағы екінші анамыз ретінде көретінбіз. Сессия кезінде немесе жатақханада түрлі мәселелер туындағанда кез келген сұрақпен жолығып, ақыл-кеңесін алатын едік. Осы және басқа да сабақ берген ұстаздарымызды мәңгі жадымызда ұстаймыз!

Мен қазақ тобында оқысам да, сол кезде маман жетіспеуінен бе екен, көптеген сабақтар орыс тілінде болатын еді. Біз қазақ тобында оқығасын сабақтар тек қана қазақ тілінде оқытылуы керек деген талап қоймайтынбыз. Кітапханадан және оқу залынан шықпай сабаққа ұзақ дайындалатынбыз. Кеш болып қалса, құжатымызды тастап кітапты бір түнге немесе демалыс уақытында өзімізбен бірге алып кететінбіз. Сол кездегі орыс тіліндегі әдебиеттерді қолданғанымыздың көп пайдасын көрдім. Қазақ тіліндегі ғылыми-әдістемелік әдебиеттер тапшы болған кезде орыс тіліндегі әдебиеттерді оқып отырып, сөзбе-сөз тез қазақ тіліне аудара беретін болдым.

Мен осы оқу орнында жоғары білім алғанымды, осы оқу орнында өзіме білім берген ұстаздарымның ісін жалғастырып, жас ұрпаққа білім мен тәрбие беріп жатқанымды әрқашан мақтан тұтамын. Егер де маған бірнеше жыл бұрынғыдай оқу орнын таңдау мүмкіндігі берілсе, мен ойланбастан осы білім ордасын таңдаған болар едім.

Университет ұжымын қара шаңырағымыздың 90 жылдық мерейтойымен құттықтай отырып, уақыт талабына сай жұмыс жасап, оқу мен тәрбиені ұштастырған университетіміздің мәртебесі асқақтап, көркейе берсін дегім келеді.

МУХАНБЕТЧИНА Ахлима Габдиловна,

п.ғ.к., педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы

ИСМАГУЛОВА Жанар Сансызбаевна,

магистр, педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы

Ұстазға тағзым

Ұстаз берген тәрбие әрбір жанның өміріне жол сілтер шамшырақ секілді. Осындай жанның бірі асыл ұстазымыз, біздің ғылыми жетекшіміз педагогика ғылымында ерекше орны бар, саналы ғұмырын ұрпақ тәрбиесіне арнаған, жастарды білім мен ғылымға баулыған тұлғалардың бірегейі – педагогика ғылымдарының докторы, профессор Әлия Меңдешқызы Мұханбетжанова еді.

Әлия Меңдешқызының зор ғылыми тәжірибесі, күрделі ғылыми-педагогикалық үдерістерді басқару және ұйымдастыру тәжірибесі болды, ол кафедра оқытушыларының жас және сонымен қатар перспективті ұжымын жинады. Өзі ұстаз ретінде жас оқытушылардың бірқатар буынын тәрбиеледі. Кафедраның қалыптасуының бастапқы кезеңінде кафедра меңгерушісі, профессор Ә.М. Мұханбетжанова мамандарды сапалы кәсіби даярлау үшін қажетті барлық базалық оқу, оқу-әдістемелік және нормативтік құжаттар тізімін жасақтады. Әлия Меңдешқызының мемлекеттік стандарттармен, типтік және оқу бағдарламаларымен жоғары білікті жұмысы Педагогика және психология кафедрасының даму траекториясын алға қойды.

Жас ғалым тұлғасын тәрбиелеу, ғылыми еңбек тәжірибесін қалыптастыру, ғылыми қарым-қатынас этикасын қалыптастыру, ғылыми қызмет нәтижелерін ғылыми талдау мен жариялауда құзыретті көзқарасты дамыту - осының барлығы профессор Ә.М. Мұханбетжанованың ғылыми мектебінің негізі болды.

Менеджменттің қыр-сырын меңгерген, көшбасшылық қабілеттері дамыған Әлия Меңдешқызы өзі басқарған кафедра ұжымындағы әрбіреуімізге жақын болды. Әріптестерінің қасиеттері мен қабілеттерін тани отырып, оларды кәсіби қызмет барысында жүзеге асыруға мүмкіндіктер жасады. Жас мамандардың жеке тұлғалық және кәсіби өсуі үшін ақыл-кеңестер беріп, кафедра ұжымын ортақ мақсатты іске асыруға жұмылдыра білді.

Әлия Меңдешқызының зиялы, ықыластылығы, өмірге деген құштарлығы мен шығармашылық энергиясы тек кафедра ғана емес, факультет ұжымының бірігуіне, университет, аймақтық және республикалық деңгейде кафедра мен факультет қызметінде елеулі табыстарға қол жеткізуге ықпал етті.

Диссертация жұмысын жазу барысында ғалым-ұстазымыз, дара тұлғаның бойындағы ерекше қасиеттері, шәкіртіне деген ықылас-пейілі мен білім жолына терең

енуге бағыт-бағдар беруі адам санасында сақталатын ұмытылмас кезеңдер екен... Білім жолына қажетті ғылыми ізденіс бағытын ұқтырып, қателік көрсе мейірімді жүзімен күлімсіреген қалыпта тағы қандай жолдары бар екенін іздеуге талпындырып, ізгілікті бағытты ту еткен абзал жан. Теориялық ғылыми ізденістен тәжірибелік бағытта жүргізілетін жұмыстардың әліппесін жалықпай үйретіп, шәкірттерінің әр жеткен жетістігін үлкен жеңіске балайтын шебер педагог. Ол әр шәкірттің бойына білім нәрін құюмен қатар, өмірде ең басты құндылық – адамгершілік пен сыйластық, қарапайымдылық пен еңбекқорлық, шынайылық пен тазалық екенін үнемі басшылыққа алып отыратын еді. Тәрбие мен тәртіп әр үлкен істің басында болуы қажет екендігін меңзей отырып, берілген әр тапсырманың уақытымен аяқталуын басты шарт етіп ұстауды үйретті.

Әлия Меңдешқызы студенттер мен жас әріптестеріне ғылымда алғашқы қадамдар жасауға көмектесетін, күрделі ғылыми тұжырымдамаларды, диссертациялық зерттеулерді жазуға қойылатын ережелерді жеңіл және қарапайым тілмен түсіндіретін дана ғалым және мейірімді ұстаз бола білді. Ол жүргізген дәрістерін біздер әрдайым ұйып тыңдайтынбыз. Бір-екі сағаттың дәрісті тыңдағанның өзінде білім алушылардың сол уақытқа дейін жинақтаған психологиялық-педагогикалық теориялық білімдерінің бір жүйеге реттеліп, ғылым әдіснамасы мен зерттеуді ұйымдастыру әдістемесін ұғынғандарын айтып, дән риза болатын. Оның бойындағы ақылдылығы, жоғары сауаттылығы, әлеуметтік белсенділігі, сенімділік ұялататын әрекеттері мен болашақты көру қасиеті қазақ ғалымдары ортасының бір туар тұлғасы екенін дәлелдей түсетін еді.

Ол жеке алынған мәселелерді ғана емес, ең алдымен қалыптасқан білім беру жағдайын жүйелі, кешенді шешуді, көре білуді болжай алды. Айтылған болжамдар мен шешу жолдары өздерін ұзақ күттірмеді.

Кредиттік оқыту технологиясын енгізумен кафедрада үлкен ғылыми-әдіснамалық және әдістемелік жұмыстар жүргізілді. Әлия Меңдешева жетекшілігімен студенттер мен магистранттарды оқытудың инновациялық әдістері, түрлері мен тәсілдері әзірленіп, оқу процесіне енгізілді. Оқытудың интерактивті әдістері мен оқу және жазу арқылы сыни ойлауды қалыптастыру стратегияларын қолдану ерекше дамыды. Кафедра ашық сабақтардың әдістемелік апталарын, студенттер мен магистранттармен аудиториядан тыс жұмыс формаларын (тренингтік бағдарламалар, ғылыми іс-шаралар және т.б.) өткізуде алдыңғы қатарлы болды.

Профессор Ә.М. Мұханбетжанованың ерекше мұрасы - кафедра қызметін ұйымдастыру және басқару әдістемесі болып табылады. И.П. Ивановтың тәрбие жүйесінің принциптерін Әлия Меңдешқызы кафедра меңгерушісі болған жылдары аралығында ұстанып өтті. Бұл барлық кафедра мүшелеріне ортақ қамқорлық жасау принципі, барлығын ортақ, біртұтас қызметке біріктіру еді. Нәтижесінде барлық оқытушылар пікірлестерге айналдық. Ә.М. Мұханбетжанованың басқарудың тағы бір маңызды принципі - басқару және өзін-өзі басқару қағидаты. Кафедра ұжымы

әрдайым өзекті мәселелерді шешу үшін қажетті шығармашылық топтар құра алды. Бұл ретте кафедра мүшелерінің бір-біріне жауапкершілігі, еңбек нәтижелерін өзара құрметтеу, жағдайды шешуде шығармашылық көзқарас болды.

Профессор Ә.М. Мұханбетжанова кадрлық әлеуетті қалыптастыруға және атқарылған әрбір ғылыми тақырыптар мен жобалар, конференциялар мен семинарлар педагогикалық ғылымдардың заманауи мәселелерінің қатарынан табылып отырды. Осы жұмыстар аясында Әлия Меңдешқызы пәндік мазмұндағы топ жұмысын сәтті ұйымдастырып, әр түрлі формаларында белсенділік танытты: проблемалық және жобалық семинарлар, презентациялар, пікірталастар. Топ жетекшісі ретінде ол өзін кәсіби қызметтің жаңа тәсілдерін меңгерген маман ретінде көрсетті, нәтижеге жету үшін серіктес ретінде әрекет етті.

«Ұстаз болу өз уақытыңды аямай, өзгенің бақытын аялау» деп Мұхтар Әуезов айтқандай, уақытпен санаспай шәкірттерінің болашағы үшін аянбай тер төгіп, артынан ғылыми мектеп қалдырған тұлғаның шәкірті болу кез келгенге бұйырмас бақ. Дәлірек айтсақ, адамды өмір сүре білуге тәрбиелейтін, шәкіртті өмір мектебіне тәрбиелейтін, жүзінен мейірім шуағы мен ықыласы төгілген дара туған асыл жан. Ұстаздық өнер – тағылымы терең өнер. Ал өнерлі болу кез-келген адамға қона бермейді.

Әлия Меңдешқызы Мұханбетжанова еліміздің педагогикасының дамуына зор үлесін қосқан ірі зиялы тұлға, алтын әріпті ғалым, ғылыми мектеп құрып, артынан ізбасар шәкірттерін тәрбиелеген парасатты ұстаз, ғылым дамуымен қадамын тең басқан заманауи новатор, педагогикалық менеджменттің қыр-сырын терең білетін білгір басқарушы және көреген көшбасшы. Біз, Әлия Меңдешқызы, өмірін Отанға қызмет етуге, отандық ғылым мен білімге арнаған ұстаз ретінде білеміз.

Бүгінде ұстазымыз Әлия Меңдешқызынан алған тәлім-тәрбиемізді ұрпақтарды тәрбиелеу ісінде басшылыққа алып келеміз. Ұлы мұғалім шабыттандырады демекші, ізгілікті істе бағыт берген ұстазымызға университетіміздің 90 жылдығы аясында шәкірт ретінде құрметпен тағзым етеміз.

*МУТИЕВ Зейнолла Жақсылықұлы,
М. Өтемісов атындағы БҚУ профессоры,
Филология ғылымдарының кандидаты, доцент*

Ғылымға мойын ұсынып, тұңғыш болып танылған

*(қазақ филологиясы кафедрасының әдебиеттанушы ғалымдарының
шығармашылығы хақында бірер сөз)*

Қазақтың ұлы ақыны әрі педагогы Мағжан Жұмабаев өзінің бір еңбегінде: «Қазақтың қаны бір, жаны бір қолбасшысы - мұғалім. Еліміздің аз ғана жылдық ояну дәуіріне баға беру үшін алты алаштың баласы бас қосса, қадірлі орын - мұғалімдердікі» деп жазған екен. Ендеше нағыз ұстаз есіміне сай лайықты жандарды қадірлеу, құрметтеу керектігі айқын аңғарылады. Яғни, ұстаздар қауымның қай қоғам, қай кезең болмасын, тіпті арғы-бергі тарихымызға үңілсек те, алар орны, берер әсері, шығар биігі жоғары бағаланған.

Қарашаңырақ – Махамбет Университеті өзінің 90 жылдық мерейтойы қарсаңында ұлты мен халқына адал еңбек етіп, артына өшпес рухани мұра қалдырған ерлерін еске алып, ардақтап отыруды естен шығармайды. Солардың қатарында бүкіл саналы ғұмырларын жас ұрпақ тәрбиесіне арнаған, қазақ әдебиеттану ғылымында ерен еңбектерімен танылып, соңына мол мұра қалдырған әдебиеттанушы ғалымдарымыз аз емес. Олар: ұлт әдебиеттану ғылымының негізін қалаушы, тұңғыш филология докторы, тұңғыш филология академигі Қажым (Қажығали) Жұмалиев, қазақ әдебиетін оқыту әдістемесінің тұңғыш профессоры, тұңғыш докторы Атымтай Көшімбаев, сол кезең үшін қазақ әдебиеттану ғылымында арнайы зерттелмеген сала Ұлы Отан соғысы жылдарындағы қазақ прозасының жай-күйін зерттеп, тың тақырыпқа алғаш түрен салып кандидаттық диссертация қорғаған ғалым, Орал педагогикалық институтының алғашқы директорларының бірі, ф.ғ.к. Сәрсен Ақмурзин, жоо-да тұңғыш болып «Этнопедагогика және фольклор» кабинетін ашып, қазақ қол өнері бұйымдарын шет елге таныстырған тұңғыш ғалым-жидашы, ф.ғ.д., профессор Мәтжан Тілеужанов, қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі саласы бойынша тұңғыш рет орта мектептің әдебиет сабағында оқушылардың әдеби-теориялық

ұғымдарын қалыптастыру туралы еңбек жазған әдіскер-ғалым, ф.ғ.к., доцент, университет профессоры Қалимолла Мырзағалиев, қазақ әдебиетіндегі әңгіме жанрын алғашқылардың бірі болып жан-жақты зерттеген ғалым, ұлағаты мол ұстаз ретінде студенттер ықыласына бөленген ф.ғ.к., доцент, университет профессоры Серікқали Шарабасов есімдерін аса үлкен құрметпен еске аламыз.

Алғашқы еңбек жолдарын «Кіші отау» (Шарабасов С.) атанған Қазақ филологиясы кафедрасында бастап, әрі қарай үлкен ғылымға бет бұрған әдебиеттанушы ғалымдар, филология ғылымдарының докторлары, профессорлар: Б.Наурызбаев, Х.Сүйіншәлиев, Ә.Нарымбетов, Б.Әбілқасымов, М.Атымұмов, А.Мұсаев, филология ғылымдарының кандидаттары, доценттер: Р.Мұханбетқалиева, М.Қосымбаев т.б. қарашаңырақтан түлеген зерттеуші ғалымдар.

БҚУ-дің 90 жылдық мерейтойы қарсаңында бар ғұмырын шәкірт тәрбиесіне, жас ұрпақтың білім алуына арнаған қазақ әдебиеттануына өлшеусіз үлес қосқан ғалымдардың (ұстаз, ғалым және тәлімгер) бір шоғырының өмірі мен шығармашылығына шолу жасауды жөн көрдік.

1. Қажым Жұмалиев (1907-1968)

Қажым Жұмалиев (Қажығали) – жазушы, ақын, абайтанушы, әдебиеттанушы, ғалым, филология ғылымдарының докторы (1947), профессор (1950), Қазақстанның еңбек сіңірген ғылым қайраткері (1961), Қазақстан Ғылым академиясының корреспондент мүшесі (1946), академигі (1967).

Ғаламторлық мәліметтерге сүйенсек, Қажым Жұмалыұлы Жұмалиев 1907 жылы Орал облысы, Қаратөбе ауданы, Аққозы ауылына қарасты «Жалғыз ағаш» деген жерде дүниеге келген. Алғашқы сауатын ауылдық мектептен ашқан. Ол 1923 жылы Орынборға келеді.

1925 жылы Орынбордағы «Ересектер мектебін» бітіргеннен кейін Шымкенттің ауыл шаруашылық техникумына түсіп, онда 1929 жылға дейін оқиды. Бірақ ол техникумды бітірмей-ақ 1929 жылы Алматыға келіп, қазіргі Абай атындағы педагогикалық институттың тіл және әдебиет факультетіне оқуға түседі. Оны 1932 жылы ойдағыдай бітіріп шығады. 1932 жылы Қазақтың Халық ағарту министрлігі Қажым Жұмалиевті Орал қаласында жаңадан ашылған педагогикалық институтқа оқытушы етіп жібереді. Қажым Жұмалиев бұл институтта 1932 жылдан 1937 жылға дейін ауыз әдебиетінен, қазақ әдебиетінің тарихы мен әдебиет теориясынан лекциялар оқиды. Қажым Жұмалиев 1937 жылы Наркомпростың шақыруымен қайтадан Алматыға келіп, Абай атындағы педагогикалық институттың қазақ әдебиеті кафедрасына оқытушы болып орналасады. Сол жылы өзі жұмыс істеп жүрген қазақ әдебиеті кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалады. Содан өмірінің соңына дейін үзбестен отыз жыл бойы сол кафедраның меңгерушісі болып істейді. Қажым Жұмалиев «Қазақ совет әдебиеті очеркінің» (1949) бас редакторы, «Қазақ әдебиетінің тарихы», 2-томы, 1-кітабының (1960) негізгі авторларының бірі және редакциясын

басқарушы болды. Екі томдық «Қазақ эпосы мен әдебиеті тарихының мәселелерін көтерген «Стиль – өнер ерекшелігі» (1966) кітабын жазды. Қажым Жұмалиев республика орта мектептерінің оқушыларына және жоғарғы оқу орындарының филология факультетінің студенттеріне арнап бірнеше оқулықтар шығарды. Ғылым мен педагогикаға сіңірген еңбектері үшін Ленин, «Құрмет Белгісі» ордендерімен және медальдарымен марапатталды.

Қазақ лирикасының даму тарихына назар аударған академик Қажым Жұмалиевтің зерттеу еңбектерінің басым бөлігі туған ұлт поэзиясын тексеріп тануға арналған. Қазақ лирикасының даму тарихы мен зерттелуі туралы сөз қозғасақ Қ.Жұмалиевсіз сөз бастай алмаймыз. Ғалымның «Әдебиет теориясы» (1938), «Махамбет» (1948), «ХҮІІІ-ХІХ ғасырлардағы қазақ әдебиеті» (1941), «Абайға дейінгі қазақ поэзиясы және Абай поэзиясының тілі» (1946), «Стиль - өнер ерекшелігі» (1966) атты еңбектерінде қазақтың ұлттық лирикасының, жалпы поэзиясының дамуы туралы, сондай-ақ сөз өнерінің белгілі өкілдерінің шығармашылық қарым - қабілеті мен болмыс - бітімі жайында жазылған толымды зерттеулер болып табылады.

Қ.Жұмалиев зерттеулерінің құндылығы сол - зерттеушінің әдебиет теориясы, әдебиет тарихы мәселелеріне тереңдеп баруында. Қазақ әдебиеттану ғылымының негізін салушылардың бірі, зерттеуші ғалым Қ.Жұмалиев қисындары арқылы талай ұрпақ сусындап келеді. Әдебиет теориясының А.Байтұрсыновтан кейінгі білгір маманы Қажым қағидалары бүгінгі күні де ізденіс қажетіне айналып дерек көзіне негіз болуы да ғалым еңбегінің ерендігін байқатса керек.

Қ.Жұмалиевтің қазақ лирикасын тереңнен зерттеп барлауында объектіге айналған екі ұлы тұлға бар. Оның бірі – Махамбет болса, екіншісі - Абай. ХХ ғасырдың алғашқы ширегіне көз жүгіртсек, Абай мен Махамбет шығармашылығы туралы үлкен зерттеулер әлі туа қоймаған еді. Қажым махамбеттанудың (ақындық қыры) алғашқы зерттеушісінің бірі бола білді. Ақын туындыларының танымдық, көркемдік қуатына, өзіндік ерекшеліктеріне терең барлау жүргізіп қана қоймай, күрескер ақын өміріне байланысты тың деректерді де тапты. Махамбет өмір сүрген дәуірдегі Шернияз Жарылғасұлы, Алмажан Азаматқызы, Ығылман Шөреков т.б. көпшілікке әлі таныс емес ақын - жырауларды жұртшылыққа алғаш мағлұм еткен де Қажым Жұмалиев болатын.

Ұлы Абай поэзиясының тілі мен стилін кәсіби тұрғыдан індете, терең ден қоя зерттеген ғалымның айтулы еңбегі ұлт әдебиеттануындағы алғашқы іргелі дүниелердің қомақтысы деп айтуымызға әбден болатындай.

Қазақ поэзиясының көрнекті өкілдерінің шығармашылық айдынына терең барлау жүргізген зерттеуші ғалымның «Абайға дейінгі қазақ поэзиясы және Абай поэзиясының тілі» атты зерттеуі өте құндылығымен, маңыздылығымен ерекшеленеді. Бұл күрделі еңбекті жазу барысында автор үлкен ізденіспен қызмет етті. Қ.Жұмалиевке дейін Абай туралы Ахмет, Міржақып, К.Ысқақов, Ә.Бөкейханов, М.Әуезов, С.Мұқановтардың бірлі - жарымды мақалалары болмаса, толыққанды зерттеулер әлі жоқтың қасы еді.

Бұл күрделі зерттеуді жазу барысында ғалымның үлкен дайындықпен келгендігін байқауға болады. Мәселен, сол кезеңдегі (XX ғасырдың 40- жылдары) қазақ әдебиеттану ғылымының енді өркен жайып келе жатқан қадам - бастауында поэзия жанры хақында фундаментальді үлгі дәрежесіндегі зерттеулер жоқтың қасы болатын. Қазақстанда әдебиет зерттеушілері арасында тұңғыш ғалым кандидаты, докторы атанған Қ.Жұмалиевтің алдында шешілмеген зор міндеттер тұрды. Ғалым ол міндеттерді түбегейлі мақсатқа айналдырып ақтап шықты.

Ұлт әдебиеттануының қалыптасуына зор еңбек сіңірген ғұлама ғалым, академик Қ.Жұмалиевтің лирика тегіне қатысты жаңалықтарының, пайым-тұжырымдарының кейінгі ізденушілер үшін тағылымы мен ықпалы өз маңызын жоймаса керек-ті.

Тарих беттеріне үңіліп, өз заманының келбетін сипаттауда, қоғам көріністерін суреттеуде шабыттана қалам тербеген, саналы ғұмырын ғылым мен білімді, әдебиетті дамыту жолында сарп еткен талантты тұлға Қажым Жұмалиев жазушылық қырынан да танылып, проза әлеміне «Қанды асу» өлеңмен жазылған романын, «Айқас», «Қайсар қара, қайырымды адам» повестерін, «Қос білек», «Жаңа орда», «Жолаушы жыры», «Жорыққа аттанғанда» сынды әңгімелерді алып келді.

Қажым Жұмалиевтің 1934 жылы латын қарпімен Қазақстан баспасында жарық көрген «Қанды асу» романы – бай мен кедей арасындағы тартыс, қара арғымақ, қара күймеге мініп, сары жез киім киініп, жүндей түтіп кедейді зар жылатқан Мұқан сынды байлар мен шашы ағарып, қартайып өлгенге дейін байлардың құлына айналып, мал бағып күн көрген кедейлердің халін жырлаған көлемді туынды.

Жалпы алғанда, жазушының «Қанды асу» романының негізгі тақырыбы – бай-болыстар билік құрған заманда халық қамын ойлаған, ел қорғаны болған ержүрек ерлердің ерлігін дәріптеу болса, басты идеясы – жазықсыздың аяусыз қанын шашып, жанын қиған жауыздардың сұраусыз қалмайтынын, кедейлерді құлына айналдырып, қорлық көрсеткендерден ел кегін қайтарар батыл азаматтардың бар екендігін кейінгі ұрпаққа насихаттау екендігі айқын.

Жалынды күрескер, ел жанашырлары Махамбет пен Исатай, Үбі сынды қазақтың өр тұлғалы біртуар батырларының көркем образы бейнеленген «Айқас» повесі Қажым прозасының биік шыңы десек те болады. «Ұлы айқасудың алдында», «Таңба», «Тарлан атты жолаушы», «Айқас» деп аталатын төрт бөлімнен тұратын бұл повесте «қара қазан, сары бала қамы үшін» жауға қарсы аттанып, халықтың мұңын мұңдап, жоғын жоқтап, ұлтына, атамекеніне деген сүйіспеншілігін ісімен дәлелдей білген батырлардың ерлік қимылдары көрініс табады. Жазушының бұл туындысына «Айқас» атауының берілуі бай мен кедей, билеуші топ пен еңбекші халық арасындағы тартыстарды сипаттауынан, елі үшін, туған өлкесі үшін кескілескен ерлерінің батыл әрекеттерін насихаттау тақырыбына қалам тербеуінен екендігі анық.

2. Атымтай Көшімбаев (1910 – 1977)

Ұлт рухани байлығының сапалық көрсеткіштер қатары мейлінше бай десек, соның бір қырын ашатын тұс - жас ұрпақ бойына оқу мен тәрбие шапағатын егу, сіңіру боп табылары анық. Ұлты мен еліне адал қызмет еткен, оның болашақ өскіндерін

тәрбиелеу мен оқыту ісіне бір кісідей ат салысқан, сол жолда қажыр-қайратын аямаған зиялы топтың ішінде өзінің еңбекқорлығымен, қарапайымдылығымен ел есінде қалған тарпаң тұлғалардың бірі – Атымтай Ыбырайұлы Көшімбаев.

Энциклопедиялық мәліметтерге сүйенсек, А.Көшімбаев 1910 жылы Қостанай облысының, Пресногорьков ауданында дүниеге келіп, 1975 жылы Орал қаласында өмірден өткен. Ол – Қазақстанның халық ағарту ісінің үздігі. Педагогика ғылымдарының кандидаты (1954), педагогика ғылымдарының докторы (1972), профессор. Ұлы Отан соғысына қатысқан. 1946 жылы Қаз ПИ-ді бітірген. 1932-37 ж.ж. аудан мектептерінде мұғалім, оқу ісінің меңгерушісі, 1938-50 жылдары Қазақ КСР Халық ағарту комиссариатының әдістемеші-инспекторы, ғылыми-зерттеу институтының аға ғылыми қызметкері. 1951-54 ж.ж. Орал облыстық мұғалімдер институтының кабинет меңгерушісі, кейіннен Орал педагогикалық институтының аға оқытушысы, доценті, профессоры боп қызметтер атқарған.

А.Б. Көшімбаев Республика жоғары оқу орындарында әдебиетті оқыту әдістемесі жөнінде алғашқы бағдарламаны және оқу құралын жазған (1938) ғалымдарымыздың бірі.

Әдіскер-педагог Атымтай Көшімбаев есімі қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі ғылымында ерекше аталады. Өз мамандығының шебері болған оның қаламынан ондаған педагогикалық, әдістемелік еңбектер дүниеге келді. Қазақ әдебиетін орта мектепте және жоғары оқу орындарында оқыту мәселелеріне ғалым А.Б. Көшімбаев өз дәуірінде тереңдеп барды. Кеңестік заманның саяси ілімін басшылыққа ала жазылғанына қарамастан А.Көшімбаев оқу құралдарының әдістемелік жағынан тиімділігі мен маңыздылығы бұл күнде де өз мәнін жойған жоқ. Сол себепті де «Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі» курсы өткен кезде студент шәкірттерге пайдалануға ұсынылатын әдебиеттер мен оқу құралдар тізімінде А.Көшімбаев есімі белгілі әдебиетші әдіскерлер: академиктер Қ.Жұмалиев, С.Қирабаев, профессорлар Ә.Қоңыратбаев, Ш.Кәрібаев, Т.Ақшолақов, С.Мақпырұлы, Қ.Мырзағалиев, Ә.Дайырова және т.б. қатарында алдымен аталады.

А.Көшімбаевтың «Әдебиеттік оқудың кейбір мәселелері (мұғалімдерге көмекші құрал)», «Педагогикалық институттардың қазақ тілі және әдебиеті факультетінің V курс студенттері үшін Қазақ әдебиеті методикасынан бақылау жұмысы», «Сауатты жазу мен сөйлеу мәдениетінің мектептегі режимі туралы», «Қазақ әдебиетін оқыту методикасының программасы», «Қазақ әдебиетін оқыту методикасы», «Орта мектептердің V-X кластарында ана тілінен оқушылардың үлгерімін бағалау нормалары», «Сегіз жылдық және орта мектеп программалары» сынды ғылыми-әдістемелік еңбектері мектеп қабырғасындағы шәкірттер мен мұғалімдер қауымына, жоғары мектеп студенттерінің сандаған буын өкілдеріне қызмет етіп келді, әлі де көпшілік қадесіне жарауда.

Әдіскер-ғалым А.Көшімбаевтың мұраларының ішінде «Әдебиетті оқыту

методикасы» атты еңбегі аса құнды саналады. Бұл еңбек А.Көшімбаевтың көзі тірісінде үш рет басылған. Өкініштісі – кейіннен жаңғыртылмаған. Соңғысы – 1970 жыл жарық көрген. Жалпы атауы «Қазақ әдебиетін оқыту методикасының программасы» делінсе де, аталған дүние оқу құралынан кем емес дәрежеде жазылып, дайындалған. Бағдарлама үш тараудан тұрады: 1. Лекциялық курс. 2. Практикум жұмысы. 3. Мектепте мамандық бойынша өткізілетін педагогикалық практика. Еңбектің «Лекциялық курс» деп аталатын бірінші тарауында мектепте әдебиетті оқыту методикасының теориялық мәселелері баяндалады. Аталған тарау кіріспеден өзге алты бөлімнен тұрады: 1. Мектепте қазақ әдебиетінің оқытылу тарихы жайында қысқаша шолу. 2. Сегіз жылдық және орта мектепте әдебиетті оқытудың міндеттері, мазмұны және әдістері. 3. ІҮ (Ү)-ҮІІ кластарда әдебиетті оқыту мәселелері. 4. Жоғарғы (ҮІІІ-Х; қазіргіше ІХ-ХІ) кластардағы қазақ әдебиеті тарихының элементарлық курсы. 5. Әдебиетке байланысты кластан және мектептен тыс жұмыстар. 6. Әдебиет сабақтарының оқу жабдықтары мен әдебиет кабинеті.

Әр бөлімде оқушының игеруге тиісті білік-дағдысының бағдары нақтыланған. Ал еңбектің 2-ші және 3-ші тарауларында Әдебиет методикасының теориялық курсына байланысты жүргізілетін практикалық сабақтардың үлгі тақырыптары беріліп, студенттердің ІІІ-ІҮ курстардағы педагогикалық практикасының мазмұны баяндалады.

Әдістеме білгірі Атекең әсіресе оқушылардың ауызша және жазбаша тілін дамыту жұмыстарын өткізу жайына баса көңіл аударады. «Оқушылардың ойлауы мен тілін дамытуда шығарманың жоспарын жасаудың, мазмұнын айтып берудің елеулі орын алатыны сөзсіз. Бірақ бұл жұмыс сақтықпен, қажеттігіне қарай жүргізілгені мақұл. Әдебиет сабақтарындағы бұл сияқты логикалық, стилистикалық жаттығулар оқушыларды көркем әдебиеттен алыстатып, шығармадан аулақтатып алып кетпесін. Оқушылар шығарманың мазмұнына түсіне отырып, эстетикалық жағынан қабылдауына, оны қызығып оқуына, талдауы әлсіреп кетпеуі жағына баса назар аударып отырған жөн. Бұл жұмыс оқушыларды қызықтырып, олардың белсенділігі мен өнерпаздығын арттырарлықтай дәрежеде ұйымдастырылуы керек» - деп жазады әдіскер ғалым А.Көшімбаев.

Сондай-ақ ғалым пайымынша, студенттерді әдістемелік жағынан дайындаудың шығармашылық сипаты болуға тиіс. Әдіскер А.Көшімбаев әдістемелік теорияны оқып үйренуде, сарамандық сабақтарда және студенттердің педагогикалық сараманы кезінде олардың алдына негізінен екі түрлі міндет жүктейді. Оның біріншісі, мектепте қазақ әдебиетін оқытуда жинақтаған әдістемелік тәжірбиені меңгеру, сондай-ақ орыс әдебиетін оқыту әдістемесінің де тәжірбиесін ескерген жөн және алдыңғы қатарлы әдебиет пәні мұғалімдерінің озат тәжірбиелерінің таңдаулы үлгілерімен танысу.

Екіншісі, студенттердің шығармашылық ізденушілігіне, оқытудың әдіс-тәсілдерін бірден-бірге жақсартып, жетілдіруге үнемі әрекет жасап, алға ұмтылып отыруына жетекші себепші болу. «Мұның бәрі де, - дейді ғалым ағартушы А. Көшімбаев, - халқымыз бен мектебіздің алдында тұрған ұлы міндеттердің тұрғысынан жүргізіледі».

Әдебиетті оқыту әдістемесін ғана емес, әдебиеттің тарихын, теориясын, сондай-ақ тіл білімі мен ғылымын терең игерген «сегіз қырлы, бір сырлы» ғалымның қай еңбектерін алып қарасаңыз да, оның ғылыми-әдістемелік мұралары дәл бүгінге арналып жазылғандай әсерде қалдырады. Бұның өзі, сөз жоқ, «Жақсының аты өлмейді, Ғалымның хаты өлмейді» деген белгілі философиялық аксиоманың мәңгілік категория екендігіне дәлел бола алса керек.

Белгілі әдіскер ғалым, Ұлы Отан соғысының ардагері, ұлағатты тәрбиеші, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Атымтай Ыбырайұлы Көшімбаев есімін өзі талай жыл қызмет атқарған ұжымы – М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті «Қазақ филологиясы» кафедрасы қашанда еске алып отырады. Ғалымның артында қалған ғылыми-әдістемелік еңбектері университет баспасынан қайта жаңғыртылып «Қазақ әдебиетінің әдістемесі» деген атаумен шығарылды.

3. Мәтжан Тілеужанов (1927 - 1995)

Қазақ әдебиеттану ғылымының сан саласының дамуына өзіндік үлесін қосып, артына мол рухани мұра қалдырған ғалымдарымыздың бірі, әдебиет зерттеушісі, фольклоршы, филология ғылымдарының докторы, профессор Мәтжан Мақсымұлы

Тілеужанов. Уикипедия - ашық энциклопедиясынан алынған мәліметтерге сүйенсек, ол 1927 жылы желтоқсанның 15 жұлдызында Ақтөбе облысы, Ойыл ауданында дүниеге келеді. 1932 жылы Ақтөбенің Ойылынан Орал облысының Қаратөбе ақоныс аударады. 1936-1946 жылдары аралығында Қаратөбедегі онжылдық мектепте білім алады. Болашақ ғалым 1946-1950 жылдары Орал педагогикалық институтында оқып, осы институтты үздік аяқтап, білім алған институтында 1950 жылдан бастап қызмет атқарған. Үлкен ғылымға бетбұрған Мәтжан Мақсымұлы 1953-1956 жылдары Қазақстан Ғылым Академиясының аспирантурасында оқып, 1957 жылы кандидаттық диссертация қорғайды. Ғалым ұстаз 1961 жылы кафедра доценті атанады, 1982 жылы ғылым докторы дәрежесін қорғайды. Ғалымның әдебиеттану саласына қосқан еңбегі жоғары бағаланып, 1986 жылы профессор, 1987 жылы «Республика жоғары мектебіне еңбегі сіңген қызметкер» атағын берген. Ғұмыры қажырлы еңбекке толы болған ұстаз 1962-1982 жылдары қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының меңгерушісі қызметін атқарған. 1992 жылы тұңғыш рет «Этнопедагогика және фольклор» кабинетін ашқан ғалым мұнда қолөнер туындылары мен латын графикасында жазылған шығармаларды жинақтайды.

Мәтжан Мақсымұлының әдебиеттану саласына қосқан еңбектерінің маңызы зор. Жылдар бойы ауыз, қазақ әдебиетіндегі сатира мен юмор жанрларында зерттеу жүргізіп, 250-ден астам ғылыми проблемалық мақала жазды. Ғалымның «Дала дауысы», «Дала мұңы», «Дала арулары», «Сырым Датұлы туралы» еңбектері, «Астар-

лы әзіл», «Ел әдебиеті», «Халық тағылымы» атты монографиялық, ғылыми-публицистикалық шығармалары, қазақ әдебиетін оқыту мәселелеріне арналған: «XX ғасырдағы қазақ әдебиетіндегі сатиралық шығармалардың көркемдік иірімдері», «Ғабит Мүсірепов әңгімелеріндегі юморды оқыту жөніндегі методикалық ұсыныс», «Махамбет Өтемісов творчествосы туралы қосымша материалдар», «Сатира мен юморды мектепте оқытудың кейбір мәселелері», «Сырым Датов және оның шешендік сөздері», «Қазақтың халықтық педагогикасының кейбір мәселелері», «Термелер» деп аталатын зерттеулер – өз маңызын жоймайтын құнды дүниелер қатарынан орын алады. Мәтжан Мақсұмұлы өзінің студент-шәкірттерінің көмегімен қазақ қолөнер бұйымдарының 300-ден асергерлік жауһарларын жинаған этнограф-жидашы да. Ғалымның ұсыныс-бастамасымен Сауд Аравиясы, Марокко, Египет, және тағы да басқа таяу Шығыс елдеріне экспедициялар ұйымдастырылды.

Жидашы-фольклоршы ғалым М.Тілеужанов еңбектерінің бірқыдыруы халықтық тәлім-тәрбие (Халық тағылымы. Алматы: Рауан, 1999. - 302 б.) мәселелеріне арналса, енді бірі қазақтың қара өлеңін (Ел әдебиеті. Алматы: Ана тілі, 1992. - 176 б.) зерттеп, зерделеуге арналған. Ауыз әдебиетінің білгір маманы, оның кәсіби зерттеушісі ретінде ғалым қазақтың қара өлеңін зерттеуге терең пайым, өзіндік көзқарас тұрғысынан келеді. Профессор М.Тілеужанов өзіне дейінгі зерттеушілер Б.Уақатов, А.Сейдімбеков, сонымен бірге М.Әлімбаев, О.Асқаров, С.Ақатаев т.б. айтқан ой-түйіндерді одан әрі жетілдіре дамытты

Өз зерттеулерінде М.Тілеужанов қара өлеңнің қасиетін толық ашып, танытуға ден қояды. «Қара өлең барлық мәдениетіміздің атасы сияқты. Сонау заманғы жазба ескерткіштерімізден де қара өлең құрылымы елес береді. Сол сияқты ол одан бергі өнеріміздің қуатты серпініндей жыршы-жыраулардың шығармаларына да, бергі заманымыздың рухани жүйесіне де негіз болды. Махамбет те салмақты жырларында қара өлеңмен қоректенді, Абай мен Ыбырай да қара өлеңмен ауызданды. Қара өлең - дара өнер ретінде барлық өнеріміздің бастамасы» - деп ой түйеді ғалым.

Қара өлеңнің дамуы, өсу жолынан бір ұлттың тұрмыс-тіршілігін, ғұрып - салтын, әлімсақтан бергі жаратылыс-болымысын танып-білуге, оқып-түюге болатындығына назар аударады. М.Тілеужанов қара өлең табиғатын түсінудің түпкі сыры, оның сан-қырлы тарихымен, шығу тегімен байланысты екендігін өз еңбектерінде атап көрсетіп отырды.

Қара өлең дегенде әдетте біз туындының алғашқы екі тармағы мағынадан алыс болып, тек ұйқас сақтау үшін қолданылған деген түсінікке ұйыдық. Ал негізгі айтылмақ идея, ой өлеңнің үшінші және төртінші жолдарында жатқандығы анық. Профессор М. Тілеужанов өзінің сан жылдық жинаған мол хрестоматиялық материалдарының көмегіне сүйене отыра қара өлең табиғатының көпшілікке аз мәлім төмендегідей қырларын ашуға ден қойды:

1) Қара өлең қазақтың төл кәсібімен, дәстүрлі шаруашылығымен байланыста өрбіген (мысалы: ат мініп, баптау, құдық қазу, шеген салу).

2) Қолтума өнермен тығыз байланысы бар қара өлеңдер дүниеге келген (мысалы: зергерлік, ісмерлік, көрікшілік пен ұсталық).

3) Өлең авторларының (халық) туған жеріне, еліне деген сүйіспеншілігі, құрметі аңғарылады (мысалы: жер-су, өзен-көл, тау-төбе т.б.).

4) Қара өлеңдердегі жағырапиялық атаулардың, топономикалық есімдердің төркініне үңілді (мысалы: Қараой, Қаратөбе, Қарақұдық, т.б.).

5) Қара өлеңнің мазмұнына үңілу арқылы оның шыққан мезгілін, уақытын кезеңін айыруға болатындығына зер салды (мысалы: Орынбор, Тұзтөбе, Ойыл, Жем, Сағыз т.б.).

6) Жалпы қара деген қазақ сөзінің қолданылуына қарай ауыспалы мағыналарын ашуға ұмтылды (мысалы: қара дүрсін, қара бет, қара таяқ, қара басы, қара тер, қара жаяу емес т.б.).

7) Ақын-жазушылар шығармаларында кездесетін қара өлеңдердің көркемдік әр, реңк-бедеріне назар салды (мысалы: Ғ.Сланов «Дөң асқан» романы, Біржан сал «Жамбас сипар», Жаяу Мұса «Сұрша қыз», Құлтума әндерінің мәтіні, т.б.).

8) Қазақ тілінің бар сөз байлығын, эстетикалық танымын, не бір қайталанбас өрнекті тіркестердің қара өлеңдер нәтижесінде жазба әдебиетке ізашар, ұйтқы болғандығына сан алуан мысалдар келтіреді (портрет, айшықтаулар мен құбылтулар, эпитет, символ, метонимия, әсірелеу, литота, сарказм, юмор, ирония т.б.).

9) Той-торым мен өлім-жітімге байланысты туындаған қара өлең тақырыбының өзгеше сипатқа ие екендігіне көңіл аударып өтті (мысалы: қаралы өлеңдер, ондағы бата сөздер мен жоқтаулар).

10) Қара өлеңнің даму дәстүрінде қайым өлең мен қайым айтыстың да алар орнын жетілдіре зерттеді (мысалы: қыз бен жігіт айтысы, шілдехана, алты бақан өлеңдері).

Осы айтылғандармен қатар қара өлеңдердегі экологиялық мәселелер, этнографиялық жағдай, діни ұғымдар мен түсініктер де тексеріс көзіне ілікті. Қара өлең – дейді ғалым М.Тілеужанов, - басқа өлеңдердің атасы мен анасы, қалғандары оның ұрпақтары, мұрагерлері сияқты.

Бағзы заман, өткен дәуір қара өлеңдеріндегі ерекшеліктерді ғалым М.Тілеужанов көзқарасының, талдамасының зерттеу ізімен қарастырсақ, қазіргі поэзияда қара өлең формасының үлгісінде жазылғандықтан қара өлең ұйқасы атын иеленген жыр шумақтарын қай қырынан алсаңыз да поэзия әлемінің сұранысына толық жауап береді. Тақырыбы да сан-алуан, көркемдік қуаты да жоғары, бейнелеу құралдарының шоғыры да бай. Жалпы өлең - сөздің, ән - жырдың қасиетін ерте сезінген халқымыз құдай берген ғұмырының барлық кезеңін де, қуанышын да, мұңын да өлеңмен өрнектей білген ғой.

Профессор М.Тілеужанов өз зерттеуінде Абайдың «Өлең - сөздің патшасы, сөз сарасы», Қ.Бехожиннің «Өлең - ақындардың удай сөзі», Б.Аманшиннің «Өлең - қам көңілге қасиетті дарусың» деген өлең оралымдарын мысалға келтіреді. Өлең туралы айтылар сөз қашанда таусылмасы анық. Өлеңнің түрлері де мол: қайым өлең, ән өлең, той өлең, сыңсу, жар-жар, беташар, жоқтау т.б.

Өлеңді өнердің төресі санаған халқымыз өлең туралы ой өрбітуді де санадан қалыс қалдырмаған. Жидашы М.Тілеужанов жинастырған «Батыс Қазақстанның

ауыз әдебиеті» көп томдық қолжазбасында 90 жастағы кейуана Шақаева Жаңылдың аузынан жазылып алынған қара өлең үзінділері келтірілген. Онда өлең туралы өлеңдердің бірнеше нұсқасы берілген. Мағыналық, тақырыптық ауқымы әрқалай болғанымен, өлең-сөзге құмарлық пен құрметтің шынайы белгісін осы тіркестерден байқауға болады. Мысалы,

Жігітке өлең де өнер, өнер де өнер,

Қызыл тіл өлең айтса өршеленер

(Батыс Қазақстанның ауыз әдебиеті, V т., 218-б., қолжазба.)

- деп келетін тармақтардың қатарын «Сұрауы адамдардың дұрыс-ақ қой, Өтті ғой талай қызық өлеңменен» (V т., 221-б.) немесе «Қара өлең мен айтайын оңдап алып» (V т., 221-б.), сондай-ақ «Тарқайды өлең айтсам іштің шері» (V т., 222-б.).

Сонымен бірге профессор М.Тілеужанов өзінің көп жылдық ізденісінде қара өлеңнен өзге қайым өлең, ән өлең, әу-жар өлең, той өлең, құдалық өлең, қоштасу, сынсу, беташар, айт келін, жұбату, қаралы өлең, жоқтау, бата сөздер т.б. сан қырлы фольклорлық әдебиеттің жанрлық түрлері мен тақырыптық-идеялық, көркемдік ерекшеліктеріне көңіл аударып, назар салды, ол үлгілердің жас ұрпақ тәрбиесіндегі бағытын айқындап, тәрбиелік тәлімін дәріптеді.

Профессор М.Тілеужановтың алғашқы аспиранты, филология ғылымдарының докторы, профессор А.Мұсаев ғалымның қазақ сатирасын зерттеушілердің алғы сапында болғандығын ерекше атап өтеді: «Әдеби қауым профессор М.М.Тілеужановты қазақ сатирасы мен юморының білгірі санайды. Мәкең кезінде ұлттық күлкінің табиғатын түбегейлі зерттеп, қалыпты қағида қалыптастырған адам. Кезінде бұл жанрға байланысты жиырмадан аса зерттеу еңбектерін жариялап, түрлі басылымдарды жарыққа шығарды. Осы орайда әсіресе «Астарлы әзіл» монографиясының ерекше орны бар».

Түйіп айтқанда қазақ әдебиеттану ғылымына, оны сан-салалы жүйесінің дамуына зерттеу еңбегін арнаған шынайы ғалым М.М.Тілеужановтың ұлттық-эстетикалық байлығымызды танытудағы сіңірген еңбегі кейінгі ұрпаққа үлгі болары және жас толқын зерттеушілер қауымына ой салары анық.

4.Қалимолла Мырзағалиев (1928 - 2003)

Қалимолла Жұмағалиұлы Мырзағалиев 1928 жылы 15 ақпанда Чапаев ауданында (қазіргі Ажайық), Киров (қазіргі Алғабас) ауылында дүниеге келген. Сол кезең үрдісіндегі ауылдық жеті жылдық мектепті бітірген балаң шәкірт одан әрі білім алу мақсатында Орал педагогикалық училищесіне келіп түседі. Бастауышта білім беру мен оқытудың қыр-сырымен қаныққан жас педагог, одан да әрі білімін тереңдетіп, толықтыруды көздейді. Ол 1946 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтына түсіп, оны қазақ тілі әдебиеті мамандығы бойынша 1950 жылы бітіріп шығады.

Жоғары білімді жас маман 1950-1958 жылдары Қазталов ауданының орталығында, Киров, Богатырев орта мектептерінде қатардағы мұғалім, оқу ісінің меңгерушісі қызметтерінде болады. Тәжірибесі толысып, қанаттанған ұстазды 1958 жылы сол кездегі Орал пединститутының ректоры Сәрсен Ақмурзин жоғары оқу орнына оқытушылыққа шақырады. Қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасында сонау 1958 жылдың тамызынан 2003 жылдың ақпанына дейін қатардағы оқытушы, аға оқытушы, педагогика ғылымының кандидаты, доцент, профессор, кафедра меңгерушісі болып адал қызмет етті. Қалимолла Жұмағалиұлының өткен 53 жылдық педагогикалық қызметінде айрықша есте қалар, ұмытылмас күндері де жоқ емес. Соның бірі 1953 жылы Қазақстан мұғалімдерінің Республикалық III съезіне облыс атынан делегат болып қатысуы. Содан соңғы даталы күннің қатарына 1968 жылы белгілі әдебиеттанушы ғалым, академик Қажым Жұмалиевтің жетекшілігімен «Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі» мамандығы бойынша «Қазақ мектебінің 5-7 сыныптарының әдебиет сабағында оқушылардың әдеби-теориялық ұғымдарды қалыптастыру» тақырыбында жазылған диссертациясын сәтті қорғап, педагогика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесі иеленуі. 1972 жылы Жоғары аттестациялық комиссияның шешімімен доцент дәрежесін алса, 1996 жылы М.Өтемісов атындағы БҚМУ-дің Ғылыми кеңесінің ұйғарымымен «Университет профессоры» академиялық атағына ие болды. Профессор Қ. Мырзағалиевтің ерен еңбегі университет ректораты, кафедра, деканат тарапынан қолдау тауып отырды. Адал да жемісті, нәтижелі еңбегі үшін ол «Қазақ ССР халық ағарту ісінің озық қызметкері», «КСРО халық ағарту ісінің үздігі» атақтарына ие болып, Ы.Алтынсарин атындағы медальмен, «Ұлы Отан соғысына 50 жыл» мерекелік медалімен, сондай-ақ Білім министрлігінің грамоталарымен, дипломдарымен сан мәрте марапатталды.

Бар ғұмырын шәкірт тәрбиесі мен білім беру ісіне арнаған ұлағатты ұстаздың әдістемелік-педагогикалық және ғылыми еңбектері өзінің маңыздылығымен, құндылығымен ерекшеленеді. Оннан астам оқу құралы мен оқулықтың, монографияның және көмекші әдістемеліктердің авторы, ғалым-ұстаз Қ.Мырзағалиевтің басты еңбектерінің бірқатарын атасақ керек-ті. Олар: «Әдебиет сабағында әдеби-теориялық ұғымдарды оқыту» (мұғалімдерге көмекші құрал), «Мектепте әдебиет теориясы ұғымдарымен таныстыру» (монография), академик С.Қирабаевпен бірлесе жазылған жалпы білім беретін мектептің 10-классына арналған «Қазақ әдебиеті» оқулығы (1997 жылдан бері қарай төрт рет басылды) республика шәкірттерінің игілігіне айналды. Аталған оқулыққа арналған таралымы бірнеше мың әдістемелік пен хрестоматия құрастыруға да ат салысты (авторлары: Ә.Шәріпов, С.Қирабаев, Қ.Мырзағалиев).

Жарты ғасырдан астам педагогикалық қызметінде профессор Мырзағалиевтің 100-ден аса мақаласы жарияланған. Бұлардың баршасы мәрт еңбекпен, үлкен ізденіспен келген дүниелер. Ол еңбектердің негізгі дені оқыту әдістемесіне арналған. Алайда, мерзімді баспасөз беттерінде жарияланған публицистикалық дүниелерден ұстаз-ғалымның өз замандастары, әріптестері туралы да тереңнен толғанғанын аңғаруға болады. Мысалы, академик Қ.Жұмалиевтің туғанына 90-жыл толуына орай «Ғалымның ұлағатты хаттары», әріптес ағасы, белгілі әдістемеші Атымтай

Көшімбаев туралы «Ғалымның қилы тағдыры», академик Серік Қирабаев хақында «Белгілі ғалым белестері», Сәрсен Ақмурзин туралы «Ұлағатты ұстаз», профессор М.Тілеужановқа арналған «Наш юбиляр», өзінің қызмет ұясы - университетінің 65 жылдығына арналған «Кафедра тарихына көз жіберсек» т.б. көптеген еңбектерінен ұстаздың парасат пайымға толы, өнегелі көзқарастарын аңғарып, білуге болады. Қазақтың біртуар марғасқалары, белгілі ақын-жазушылары туралы, олардың шығармашылық ізденістері жайында жазып отыруды әдетке айналдырған Қ.Жұмағалиұлының ғылыми-әдеби мақалаларының негізгі тақырыбы ретінде Ы.Алтынсарин, Ш.Уәлиханов, ұлы Абай, Шәкәрім, Шәңгерей Сейіткерейұлы, С.Сейфуллин, Б.Майлин, С.Мұқанов, М.Әуезов, Ж.Молдағалиев сынды тұлғалар портретін көруге болады.

Профессор Қ.Мырзағалиевтің әдіскерлік-ғалымдық бітімін толықтырып тұратын және бір тұс - оның Абай мен М.Әуезов және Махамбет Өтемісұлы шығармашылықтарына арналған еңбектерін бөліп атар едік. Мысалы, «Абай жұмбағы шешіле бермек», «Поэзия алыбы», «Әдебиетіміздің алыбы», «Терең түсінуге тиіспіз», «Эпопея тағылымдары», «Абай жолын» тағы бір парақтасак», «Дәуірнамалық эпопея», «Махамбеттің жебесі» туралы бірер сөз», «Исатай басшы мен қосшы» (Махамбет поэзиясы туралы)», «Махамбет жырларының белгісіз жолдары», т.б. Бұл мақалалардан профессор Қ.Мырзағалиевтің қазақ әдебиеттану ғылымының дамуына өзіндік үлес қосқанын аңдауға болады.

Тәуелсіз еліміздің жаңарған оқулығын жазуда да Қалимолла Жұмағалиұлының комақты үлесі бар. Мәселен, XIX ғасырдың II жартысы мен XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетінің жүйесін құрайтын 10-класс оқулығының «Шәкәрім Құдайбердіұлы», «Шәңгерей Сейіткерейұлы Бөкеев», «Ахмет Байтұрсынов», «Міржақып Дулатов» тарауларын Қ.Мырзағалиев жазды. Аталған тарауларда көп жылдарға созылған ақтаңдақтар ақиқатын ашып, оны оқушының қабылдауына лайықтап жүйелеген.

Әсіресе, бұрын-соңды көп зерттеле қоймаған Шәңгерей Сейіткерейұлы Бөкеев шығармашылығын танытуда автор жергілікті мұрағат материалдарына үңіле еңбек етті. Шәңгерей мен Ғұмар Қараштың рухани байланыстарын терең ашып көрсетуге ұмтылды. Ал Міржақып Дулатов өмірі мен қайраткерлігін, журналистік, ағартушы-педагогтік қырын оның көсемсөз жанрындағы еңбектері арқылы танытуға ден қойды.

Профессор Қ.Мырзағалиев жоғарғы мектеп студенттеріне дәріс оқи жүріп, «Қазақ әдебиеті әдістемесінен курс жұмыстары», «Мемлекеттік тіл-елге тірек», «Сөз өнерінен - ойлау өнеріне» сынды әдістемелік құралдар жазды. Олардың бірқатары әлі күнге ізденімпаз қажетіне жарауда. Ғалым-педагог Қ. Мырзағалиевтің қарымды еңбегінің бастысы - «Мектепте әдебиет теориясы ұғымдарымен таныстыру» деп аталатын монографиясы. Бірінші шыққан басылымда «Әдебиет сабағында әдеби-теориялық ұғымдарды оқыту» деп аталды. Кейіннен өңделіп, толықтырылып жарық көрді. Бұл еңбегінде ғалым жалпы білім беретін орта мектеп шәкірттеріне әдеби-теориялық ұғымдарды меңгертудің оңтайлы әдіс-тәсілдеріне тереңдеп барады. Әдіскер ғалым әдеби-теориялық ұғымдарды мектеп бағдарламасындағы

тақырыптар жүйесіне сай әдебиеттің тектері мен түрлеріне, жанрлық ерекшеліктерін ескере отырып, оқытуды ұсынады. Айталық, кейіпкер ұғымын дамыту, көркем текст композициясын таныту жолдары, сюжет табиғаты, романтика мен реализмнің бірлігі, дәстүр мен жаңашылдық, жанр мен стиль т.б. мектеп қабырғасындағы шәкірт білуге міндетті дағдыларды нақты мысалдар арқылы дәйектейді.

Ғалым-ұстаз Қ.Жұмағалиұлы көп жылдар бойына білімнің қара шаңырағы – БҚУ- де еңбек те жүріп, қазақ әдебиетін оқыту әдістемесінің ғылым ретінде қалыптасуы мен дамуына зор үлес қосты. Өзіне дейінгі, замандас және кейінгі толқын әріптестері арасында ұстаз есімін құрметпен бөліп айтуға болатындай. Белгілі әдебиетші әдіскерлер: академиктер: Қажым Жұмалиев, Серік Қирабаев, профессорлар: Әуелбек Қоңыратбаев, Атымтай Көшімбаев, Шайқы Кәрібаев, Серік Мақпырұлы, Төлеутай Ақшолоқов, Әнеш Дайырова және басқалардың қатарында профессор Қалимолла Мырзағалиев есімі де жиі аталады.

5. Серікқали Шарабасов (1946-2016)

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің қазақ филологиясы кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының кандидаты, доцент С.Ғ.Шарабасовтың өткен өмірі жарқын белестерден тұрады. Ұлағатты ұстаздың тәлім мен тағылымға толы 70 жылдық ғұмыры талайларға үлгі-өнеге боларлықтай.

Ғалым-ұстаздың өткен өміріне көз жүгіртсек, Серікқали Ғабдешұлы Шарабасов 1946 жылы 7 тамызда Жаңақала ауданы «Большевик» колхозының Балдырған елді мекенінде дүниеге келген. Әуелі Балдырған бастауыш, кейін С.М.Киров атындағы (С.Меңдешев атындағы) орта мектептерде оқып, өзінің зеректігімен, алғырлығымен, білімге құштарлығымен көзге түсіп, мектепті үздік бітірген.

1964 жылы Орал педагогика институтының тарих-филология факультетіне оқуға түседі. Институт қабырғасында жүргенде де белсенділігімен танылып, түрлі үйірмелер мен іс-шаралардың бел ортасында жүріп, ұйымдастырушылық шеберлігін таныта білді.

Институтты үздік бітірген соң, еңбек жолын облыстық партия органы «Орал өңірі» газетінен бастады. Кейін кеңес армиясы қатарына шақырылып, өзінің азаматтық борышын абыроймен орындайды.

Әскерден босаған соң, С.Шарабасов «Орал өңірі» газетіне оралып, журналистік жұмысын жалғастырды. Ол осы жылдары ғылымға бет бұра бастады. 1972 жылы С.М.Киров атындағы ҚазМУ-мен байланыс жасап, ғылыми-зерттеу тақырыбын алады. Сол жылы облыстық мұғалімдер білімін жетілдіру институтына қазақ тілі мен әдебиет кабинетінің меңгерушісі қызметіне шақырылады.

1975 жылы А.С.Пушкин атындағы педагогика институтының қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының оқытушысы болып жұмысқа орналасады.

1981 жылы С.М.Киров атындағы ҚазМУ-дың аспирантурасын бітіріп, 1982 жылы академик З.Қабдоловтың жетекшілігімен «60-80 жылдардағы қазақ әңгімелеріндегі характер проблемалары» тақырыбындағы кандидаттық диссертациясын сәтті қорғайды.

Алғаш еңбек жолын оқытушыдан бастаған С.Ф.Шарабасов кейін аға оқытушы, доцент, 1982-1986 жылдары сырттай оқу бөлімінің проректоры, 1990-1993, 1995-1996, 2004-2005 жылдар аралығында филология факультетінің деканы, 1993-1995 жылдары тәрбие жұмысы жөніндегі проректор, 1996 жылы қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының профессоры, 2003 жылы гуманитарлық институт директорының орынбасары болып қызмет жасады. Осы қызметтердің қай-қайсысында да ол білгір маман, өз ісінің шебері, өз ісіне аса жауапкершілікпен қарайтын алғыр басшы ретінде танылды. Үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсете білетін, адамгершілігі мол, елгезек жан ретінде ол көптің құрметіне, ұжым мүшелері арасында үлкен беделге ие болды. Ол білікті ұйымдастырушы, көптеген ғылыми идеялар мен игілікті істердің бастаушысы бола білді. Ол ұстаздық міндетіне үлкен жауапкершілікпен қарайтын, қоғамдық жұмыстарға белсене қатысатын. Ғылыми–зерттеу жұмыстарымен де жан-жақты айналысты. 1982 жылы кандидаттық диссертациясын қорғағаннан кейін республикалық, облыстық әдеби газет-журналдарда жүздеген ғылыми-педагогикалық, публицистикалық мақалалар жариялады, «Қазақ әдебиетіндегі әңгіме жанры» (2001) атты монографиясын, «Қазақ әдебиеті тарихы» (2007, авторлық бірлестікте) атты оқулығын жарыққа шығарды.

Қазақ тілі мен әдебиеті бөліміндегі академик Қ.Жұмалиев атындағы әдеби бірлестіктің жетекшісі ретінде де сандаған жылдар бойы студенттердің шығармашылық жұмыстарына басшылық жасады. Айтыс ақындары М.Қосымбаев, Ж.Болтанова, Н.Кәрімова, А.Ишанов, Ж.Мусина, Т.Мықи т.б. сөз өнеріне баулып, тәрбиелеуде өзіндік мол үлесін қосты.

Ұстаз-ғалым табысты педагогикалық қызметі үшін «ҚР Тәуелсіздігіне – 10 жыл» (2001), «Ерен еңбегі үшін» (2010), «Қадыр Мырза Әлі» атындағы (2016) медальдармен, «Қаз ССР халық ағарту ісінің үздігі» (1992), «ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері» (2007), «Тіл жанашыры» (2009), «Қасым Аманжолов - 100 жыл» (2011), II дәрежелі «Қайсар» (2012) төсбелгілерімен, ҚР Білім министрлігінің «Құрмет грамотасымен», облыс, қала әкімдіктерінің «Алғыс хаттарымен», «Құрмет грамоталарымен» марапатталды.

Осындай ерен еңбегінің арқасында С.Шарабасов ғалым-ұстаз ретінде облыстың, қаланың рухани өміріне де белсене араласты. «Қазақ тілі» облыстық қоғамының төрағасы, Қадыр Мырза Әлі қоғамдық қорының құрылтайшы-мүшесі, Республикалық ақындар айтысының, Абай, Мұқағали, Қадыр оқуларының, мектеп оқушыларының облыстық қазақ тілі мен әдебиеті олимпиадаларының бірнеше мәрте төрағасы болды. Осы жұмыстардың бәріне да ол аса ұқыптылықпен қарады. Ол студент-шәкірттердің сүйікті ұстазы, данагөй ақылшысы бола білді. Әрқашан да студенттердің қалың ортасында, облыстың, қаланың мәдени, әдеби іс-шараларының

басында жүретін С.Шарабасов өзінің ұстамдылығымен, азаматтық парасатымен беделден-беделге ие болып, ұстаздардың ұстазы атанды. Ол әділ шешім айта білетін қоғам қайраткері ретінде де танылды.

Професор С.Шарабасовты қазақ филологиясының мамандары ғана емес, мұқым педагог-оқытушылар мен студенттер, жалпы университет ұжымы, ел арасында, қаламызда, облысымызда, республикада үлкен беделі бар, орны бар ғалым ретінде таныды. Ол өте дарынды, жан-жақты адам боп есте қалды. Тілге шешен, ойы көркем, қашанда тауып сөйлейтін оны кез келген отырыста ел-жұрт тыңдауға бейіл болатын. Ұстаз студенттермен тәрбие жұмысын жүргізуде жеке бір өзіне тән әдістерді қолданушы еді. Ол ұрпақ тәрбиесінде өзін де аямады, уақытпен де санаспады. Қашан көрсең де үнемі университеттен, кафедрадан, студенттер қасынан табылатын. Серікқали Ғабдешұлы – мінезі ашық, рухани ой-өрісі бай, эрудициясы кең, білімді, парасатты, адамдармен ортақ тіл табыса білетін, үлкенге де, кішіге де қол ұшын беруге әзір, қамқор жан боп өтті өмірден. Серікқали ағамыздың және бір ерекше қыры - бұл кісі өте үлкен ғылыми мектептен өткен адам. Ол ғылыми мектепті кезінде қалыптасқан өте мықты мектеп деп айтуға болады. Ол – академик Зейнолла Қабдолов мектебі. С.Ғ.Шарабасов - Қазақстанның халық жазушысы, академик Зейнолла Қабдоловтың шәкірті. Зейнолла Қабдолов мектебін одан әрі қарай дамытып, ғылыми мектебінің өшпеуіне, дамуына өзінің үлкен үлесін қосты. Ұстазына арнап бірнеше мақалалар жариялады, ғылыми жетекшісіне адалдық танытып, оның есімін, атын өшірмеуге ұмтылды. Ұстазының туылған күніне арнап жылма-жыл іс-шара өткізуді дәстүрге айналдырды. Ұлағатты ұстаз өмірден өткеннен кейін ғалым еңбектерін жинақтап, шәкірттерінің бірі ретінде осы жолдардың авторы жарыққа шығарды («Көкжиек»: ғылыми зерттеу, эсселер, көркем проза. 1-кітап, Орал, 2016.; «Ой толғақ»: публицистикалық жазбалар, ой толғаныстар, естеліктер. 2-кітап, Орал, 2016.).

Түйіп айтқанда қай қоғам, қай кезеңде болмасын адамзат тарихының тағылымы мол тұстарын зерттеп-зерделеу - өткенін еске алу арқылы іске асатыны белгілі. Бүгінгі мен болашағын айқындау - игі жақсы зиялы қауымның белсенді іс-әрекеті арқылы танылса керек. Сол мақсатта күш-қайратын, білім-жігерін, ақыл-ойын парасаттылығы мен біліктілігін жас ұрпақ тәрбиесіне арнаған ұстаз ғалымдарымызды еске алып отырудың үлкендер үшін де, кішілер үшін де тәлімдік мәні зор болмақ.

НИЕТОВА Айгүл Серікқызы,

Университеттің 1992 жылғы түлегі, ғалым хатшы

Менің университетім

Біздің А.С. Пушкин атындағы Орал педагогика институтындағы студенттік өміріміздің соңғы жылы (1991-1992 оқу жылы) Кеңес Одағы тарап, Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін жариялаған өтпелі кезеңге тұспа-тұскелді. Стипендиямыз үзілмей берілгенімен, дүкендерде басқа тауарларды айтпағанда, азық-түліктің өзі талонмен берілетін кез еді. Соған қарамастан, жүні жығылып, жағдайымыз қиын деген ешкім болмады. Жалпы, студент қауымы мойымайтын шыдамды ғой.

Қыркүйек айының басында 416-дәрісханада отырған 75 адамдық біздің 4-курсқа Мәтжан ағай келіп, Батыс Қазақстанда қазақ тілінің мәртебесін көтеру мақсатында Орал қаласындағы мектептерде қазақ тілі мен әдебиеті пәндері мұғалімдерінің жетіспейтін ескеріп, Білім және ғылым министрлігіне институттағы 5 жылдық оқу мерзімін 4 жылға қысқарту үшін хат жазу жөнінде ұсыныс білдірді. Қарсылық білдіргендер болғанымен, көбіміз ұсынысты қолдадық. Жас адам жігерлі болады ғой, көп ұзатпай барлығымыз қол қойған оқу мерзімін 4 жылға қысқарту жөніндегі хат та министрлікке жіберілді. Алайда рұқсат бере қоятынына сеніміміз аз еді.

Бұдан кейін Жайық казактарының патшаға қызмет етуінің 400 жылдығын Орал қаласында атап өту үшін Ресейдің түкпір-түкпірінен казактардың келуі, оған қазақ жастарының өз елімізде казактардың той тойлауына қарсылық білдіріп алаңға жиналып, 70 жылдан астам уақыт Кеңестік идеологияның құрсауынан босана бастаған жастардың ұлттық рух пен намыс жайлы ойларын еркін айта бастаған кезде, қазан айының басында Білім және ғылым министрлігінен біздің өтінішімізді ескеріп, 5 жылдық оқу мерзімін 4 жылға қысқартуға рұқсат берілген хабар да келіп жетті. Келесі оқу жылынан бастап барлық педагогикалық мамандықтардың оқу мерзімі 4 жылға қысқартылды. Осылайша біздің курс педагогикалық мамандықтардың 4 жылдық оқу мерзіміне көшуіне мұрындық болды.

1992 жылдың ақпанында 5-курста оқып жатқан екі топтың 50 студенті мен төрт жылдықпен бітіретін біздің 4-курстың 75 студентінің практикадан өтуіне Орал қаласындағы қазақ мектептері аз болуы себепті үздік оқитын академиялық

топ ретінде біздің 645-топты Жымпиты ауданының (қазіргі Сырым ауданы) Шідерті орта мектебіне жіберді.

Қаладан бір топ студенттің шағын мектепке практикадан өтуге келуі мектеп қана емес, түгел ауыл үшін үлкен жаңалық болды. Ауылдық жерде кейбір оқу-әдістемелік әдебиеттер мен техникалық құралдардың болмағанына қарамастан, сабақтарымыз өте қызықты өтетін, сонымен қатар түрлі күлкілі жайттар да болатын. Екі ауысыммен оқитын мектепте түстен кейінгі 7-сыныпқа қазақ тілінен «Одағайлар» тақырыбын түсіндіріп тұрған топтасымыз шақыру одағайларына дайындаған мысалын ұмытып қалып, терезеден мектеп жанынан өтіп бара жатқан бұзауларды көріп қалып, «Бұқатай, Бұқатай, әукім-әукім» деп мысал келтіріп жағдайдан шығып жатса, енді бірде жұмыс жасамай жабылып қалған ауыл клубын тазартып, 8 наурыз халықаралық әйелдер күніне арнап мерекелік концерт ұйымдастырып, ауыл адамдарының ризашылығын да алдық. Тәжірибесіз студенттерге барынша жағдай жасап, әдістемелік көмек көрсеткен, өзі де қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, мектеп директоры Таубаев Қуаныш ағамыз бен практикаға жетекшілік еткен қазақ тілі кафедрасының әдіскер аға оқытушысы Отарова Сұлушаш апайымызбен бірге бір жарым ай уақыттың қалай өткенін де байқамай қалдық. Бұл практика біздің топ үшін жақсы бір тәжірибе болды.

1992 жылдың жазында «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығын бес топ студент бітіріп, қолымызға диплом алдық. Біріміз ауыл, біріміз қала мектебіне, енді бір тобымыз өзіміз бітірген факультетке жұмысқа қалдық. Еңбек жолын бастаған алғашқы жылымыз институттың 60 жылдығымен сәйкес келді. 90-жылдардағы қиындықтарға қарамастан, арамыздан ешкім білім беру жүйесінен кетпеді. Сол жылдары көпшілігі ғылымнан кетіп жатқан уақытта көбіміз ғылым жолына түсіп, Алматыға аспирантураға аттандық. 645-топ өзінің академиялық топ деген атына сай болып, арамыздан бір ғылым докторы, бес ғылым кандидаты, облыстың «Жыл мұғалімдері» шықты. Мұның бәрі мұғалімдік мамандықтың қыр-сырын терең меңгертіп, балаға деген ыстық ықыласты бойымызға сіңірген республикаға танымал ұстаздарымыз М.Тілеужанов, Қ.Мырзағалиев, С.Ақмурзин, Ғ.Әбуханов, С.Шарабасов, О.Бүркітов сынды ұстаздарымыздың еңбегі деп білемін. Күні бүгінге дейін Қазақстанның қай түкпіріне барсаң да А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының түлегімен дегенде, өзгеше бір ерекше ықыласты байқайсың.

Биыл Орал педагогикалық институтының заңды мұрагері М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің 90 жылдық мерейтойы біздің институт бітіруіміздің отыз жылдығымен тұспа-тұс келіп отыр.

Мерейтой қарсаңында университетімізге еліміздің білім беру жүйесіндегі мәртебелі орны еш аласармай, жаңа биіктерді бағындыра беруді тілеймін.

НИЯЗҒАЛИЕВА Ақзия Әділқызы,
*1984 жылдың түлегі, ф.ғ.к., доцент,
ҚР Білім беру ісінің Құрметті қызметкері*

Ұстаздар ұстаханасы

Сонау 1980 жыл. Арманы асқақ, мақсаты айқын 25 өрімдей жас сол кездегі А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институты филология факультетінің қазақ тілі мен әдебиеті мамандығының студенттері атанған едік. Ол кезде қазіргідей 4-5 топ емес, бір-ақ топ болатын. Оның ішінде шырайлы шығыстан, мұнайлы Маңғыстаудан, арайлы Ақтөбеден келген білімге құштар 25 жастың он тоғызы қыз, алтауы ер бала еді. Кураторымыз – ҚазМУ-ды сол жылы бітіріп, жолдамамен келген Үрия Бақтыоразқызы Алтыбаева.

Бізге дәріс оқып, білім, ғылым, өнер үйреткен Ұстаздарымыз да ерекше жандар еді. Олар: Орал пединститутының алғашқы ректорларының бірі ф.ғ.к., доцент Сәрсен Ақмурзин, педучилищеге арнап «Қазақ тілі» оқулығын жазған ф.ғ.к., доцент Ғабдрахим Абуханов, фольклорист, жидашы ғалым ф.ғ.д., профессор Мәтжан Тілеужанов, әдебиетті дәуірлеп оқытқан ф.ғ.д., профессор Бердібай Шалабаев, бір лекциясы – бір әлем ф.ғ.к., доцент Серікқали Шарабасов, ана тіліміздің жілігін шағып, майын ішкен, сөйлем талдауды әр студенттің санасына бұтарлап түсіндірген Шәнда Жұмағазиева, оқытудың әдіс-тәсілдерін үйреткен ф.ғ.к., доцент Қалимолла Мырзағалиев пен Мерует Жолдықайырова, совет әдебиетін оқытқан ф.ғ.д., профессор Алпысбай Мусаев, болмысы да, бітімі де, өресі де бөлек ф.ғ.д., профессор Отарәлі Бүркіттен білік-білім, өнеге-тәрбие алғанымызды мақтан етеміз.

Ғалым да, шахтер де бас иетін,

Ұстазым, бар сенің қасиетің.

Білім берген, ой берген, ақыл берген,

Көз алдымнан кетпейді асыл бейнең, - дегендей, Ұстаздарымыздың өнегелі істері мен болмыстары, адамгершілік қасиеттері әлі күнге көз алдымызда, жылдар өткен сайын жаңарып, жаңғырмаса, бір мысқал да көмескіленген емес.

42 жыл бұрын шәкірт атанған бозбала мен бойжеткендер бүгінде өздері де ұлағатты ұстаз атанып, шәкірт алғысына бөленуде. Олардың қатарында Е.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің доценті, ф.ғ.к., Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің құрметті қызметкері Нұрбол Садуақасов, Ы.Алтынсарин төсбелгісінің иегері, Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің үздігі, «Ерен еңбегі»

медалі мен Республикалық «Үздік педагог - 2013» аталымының иегері Гүлжихан Таскарина, Маңғыстау облысы, Маңғыстау ауданы А.Өтепбергенов атындағы ЖББОМ мұғалімі, ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері Баршагүл Жұмағалиева, «Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Маңғыстау облысы бойынша педагог қызметкерлердің біліктіліктерін арттыру институты директорының оқу-әдістемелік жұмыстар жөніндегі орынбасары Ақзия Дүйсенбаева, 2015 жылы Елбасының Алғыс хаты мен 2020 жылы облыстық Білім басқармасының Құрмет грамотасына ие болған Әлия Сабыровалар бар. Кейбіреулері зейнеткер атанса, енді біреулері бой емес, білім жарыстырған заманда ХХІ ғасырдың өрелі жастарын тәрбиелеуде тынбай еңбек етіп жүр.

Дана халқымыз: «Ұлық болсаң, кішік бол» дегендей, енді өзім шапағатын көрген Ұстаздарымның көрегендігі мен адамгершілік қасиеттерін айтсам ба деймін. 1987 жылы профессор Мәтжан Мақсымұлының шақыруымен жұмысқа келіп, кафедрада жас маман ретінде көркемөнер, жағырапия, дене шынықтыру факультеттерінде орыс топтарына қазақ тілінен сабақ бердім. Ай сайын кафедрада «ғылыми семинар» өткізіледі. Әр ғалым белгілі бір тақырыпта баяндама жасап, талқылаймыз. Жастарды да ғылымға тартуымыз керек деп бізге де тақырыптар берді. Маған доцент Ғ.Абуханов «Қазіргі қазақ тіліндегі кірме сөздер» деген тақырыпта баяндама жасауды тапсырды. Ізденіп, білгенімді айтып, Ұстаздарым тарапынан жылы лебіздер естіп, ізденсең, ғылыммен айналысуға болады екен ғой деген ойға келгем. Кейін 1989 жылы ҚазССР ҒА жанындағы А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институтының аспирантурасына түскенде, ғылыми тақырыбым «Қазақ сөйленістеріндегі орыс тілінен енген сөздер» болып бекітілгенде Ғабдрахим ағайдың көрегендігіне таң қалдым. Сол кездің өзінде-ақ менің кірме сөздермен айналысатынымды меңзеп, біршама дайындықпен келуіме үлкен көмегін тигізген Ұлық Ұстазды «көреген, көріпкел» дегенде кім дерсің?!

Уақыт шіркін шапшаң ғой! Тіл білімі институтындағы ізденіске толы 3 жыл да өте шығып, академик Ш.Ш.Сарыбаевтың жетекшілігімен жұмысымды қорғайтын сәтке де жеттік. 20 шақты мүйіздері қарағайдай академиктер мен ғылым докторларының алдында қорғау да оңай емес, іштей толқу, қобалжу, тебіреніс... Совет өтетін бөлмені әзірлеп, дәлізбен келе жатырсам, маған қарсы беттегі баспалдақпен қолында асатаяғы, үстінде көк костюмі бар Мәтжан ағайға ұқсас бір адам көтеріліп келе жатыр. Ішімнен «мына кісі Мәтжан ағайға қалай ұқсайды, әлде Ұстазым көз алдыма елестеп тұр ма» деп ойлап келемін. Жақын келгенде қарасам, шынында да, менің Ұстазым! Ағай, қайдан жүрсіз, мен қазір жұмысымды қорғайын деп жатырмын ғой десем, ағай - сол сенің қорғауыңа келе жатырмын демесі бар ма! Қуанғаннан Ұстазымды құшақтап алыпмын. Жанарым жасқа толып, жылап жібердім. Ағай: - Жылама, өзінді қолыңа ал, бәрі жақсы болады, - деп жатыр. Кейін ағай: - Қарағандыдағы лекциямды тезірек аяқтап, сенің қорғауыңа қатысайын деп келдім. Абухановтан кейін 40 жылдан соң тіл бойынша қорғайын деп жатқан алғашқы қарлығаш қой, біреу-міреу аяғынан шалып жібермесін, төбемді көрсетіп отырайын деп келдім, айналайын, - дегені бар. Не деген шәкіртке деген

қамқорлық, не деген кішілік! Адамдықтың да, адалдықтың да өнегесін көрсеткен осындай Ұстаздарымызды қалай ұмытарсың?! Бүгінде әрқайсысы бір-бір кабинет болып тұрғаны жаныңа батады, бірақ бұл өмір заңы... Атақ емес, арды ойлаған арда Ұстаздарым ...Қалдырған ізің мәңгілік, Жадымда тұрар жаңғырып, Ұстазым, менің Ұстазым!

Міне, осындай Ұлық Ұстаздар еңбек еткен, бүгінде «Ұстаздар ұстаханасы» атанған қара шаңырақ өзінің 90 жылдық мерейтойын тойлағалы отыр. Осы жылдар ішінде сан мыңдаған маманның бойына ізгілік нұрын сеуіп, қажетті білім-білікпен сусындатып, бәсекеге қабілетті тұлғалар қалыптастырып келеді. Ендеше, бір кезде өзім білім алып, еңбек еткен алтын ұяма, «білімнің альмаматерына» білім көкжиегінде толағай табыстар тілеп, жұлдызың жарқырай берсін демекпін!

*НОСКОВА (Вязмитинова) Светлана,
инженер-конструктор*

История твоей семьи — это биография твоего народа

В 50-е годы мои родители Вязмитинов Евгений Андреевич и Валентейчик Альбина Ивановна окончили соответственно физико-математический и филологический факультеты Уральского педагогического института имени А.С.Пушкина. Всю свою жизнь они посвятили просвещению и воспитанию многих поколений учеников, сначала по распределению 20 лет работали в Костанайской области, а по возвращении - в г.Уральске. Многие ученики до сих пор вспоминают о них с теплотой и благодарностью.

В 1978 году я окончила физико-математический факультет Уральского педагогического института имени А.С. Пушкина по специальности «физика».

Прописная истина, что лучшие годы — это студенческие годы! Яркие, незабываемые! Такие же, как и плеяда преподавателей Уральского педагогического института имени А.С. Пушкина:

Жунусов Евгений Жунусович, старший преподаватель классической и квантовой физики поражал своей остротой ума и невероятным желанием увлечь нас физикой. Его лекции записывались в четыре руки — изложение материала было стремительным и искрометным, одну мысль мы при записи делили на четыре части, потом собирали в целое (конспект) — так рождалось знание!

Кузьмичева Александра Егоровна, кандидат физико-математических наук, профессор, настоящий ученый, исследователь, автор многочисленных научных публикаций, талантливый, умнейший, честный и принципиальный преподаватель.

Свою любовь к физике она смогла передать нам. С каким увлечением и интересом она учила нас! Неиссякаемый оптимизм, желание поделиться своими знаниями находили отклик в нас. Не зря именно Александра Егоровна стала наставником, а затем коллегой и близким другом нашей сокурсницы — Мыриной Натальи Владимировны, кандидата физико-математических наук, доцента, которая проработала вместе с ней на кафедре теоритической физики более 30 лет. Для меня Александра Егоровна уже 44 года Учитель во всем! Александра Егоровна по-прежнему в строю: учит и направляет, помогает раскрыть способности, развить и усовершенствовать их! Её жизнь неразрывно связана с жизнью ЗКУ имени М.Утемисова!

Шахов Борис Павлович, кандидат физико-математических наук, доцент и Шахова Юлия Александровна кандидат физико-математических наук, доцент, куратор нашей группы в 1974-1978 гг. Они, работая в настоящем тандеме, общими усилиями делали процесс обучения и познания успешным! Сочетание острого ума, замечательного юмора, выдающихся организаторских способностей сделали их вклад в процесс обучения, воспитания и развития значительным и весомым. Борис Павлович был зачинателем исследований по изучению космических лучей, способствовал установлению связей с НИИ АН СССР в области изучения космических лучей, вовлек в эту деятельность преподавателей кафедры и нас, студентов, все увлеченно занимались этой проблемой. А сколько интересных веселых диспутов и познавательных вечеров было проведено в кругу семьи Шаховых в их гостеприимном доме!

Мне, как и многим выпускникам института, посчастливилось обучаться у таких педагогов, как Мелях Михаил Яковлевич, преподаватель аналитической геометрии Елизаров Петр Платонович, преподаватель философии Винник Эйзер Владимирович, кандидат физико-метематических наук, Сатыбаев Надир Мендегазиевич, преподаватель электротехники Быковец Александр Степанович, кандидат математических наук, преподаватель матанализа Ставкин Олег Николаевич, кандидат педагогических наук, доцент, преподаватель педагогики и психологии, Ломоносов Илья Матвеевич. Это далеко неполный список замечательных преподавателей.

С благодарностью вспоминаю и буду вспоминать всех преподавателей и своих сокурсников! Спасибо за самые счастливые студенческие годы!

НҰРЫМБЕТОВ Еркін Шаяхметұлы,

«Дәстүрлі музыкалық және орындаушылық өнер» кафедрасының доценті, университеттің қауымдастырылған профессоры

«Бапас сазы» фольклорлық ансамблінің тарихынан

Бапас – халық композиторы Дәулеткерей Шығайұлының халық қойған аты. Лирикалық төре күйлерінің негізін қалаушы Дәулеткерей домбыраны салмақты, бабына салып тартқан. Күй бабасы немесе бапасы (папасы) деген мағынаны білдіреді.

2001 жылы қазақтың Құрманғазы атындағы мемлекеттік академиялық халық аспаптары оркестрінен Ақжайық өңіріне қызмет бабымен көшіп келгенде, Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің сол кездегі ректоры Б.Қ.Дамитов ұстаздық жұмысқа қабылдаған болатын. Оған дейін өз алдына шаңырақ құрған Мәдениет және өнер институты күйші Дәулеткерейдің есімімен аталатын еді. Ұлы күйшінің есімін ұлықтау мақсатында «Аспапта орындау» кафедрасының ұстаздары мен студенттерінен құралған «Бапас сазы» фольклорлық ансамблі 2002 жылдың наурыз айында Еркін Нұрымбетовтың жетекшілігімен алғашқы дайындығын бастады. Аз уақытта бұл ұжым тек университеттің ғана емес, облыстағы және республика көлеміндегі көптеген шараларға қатысып, көзге түсе бастады: облыстық және қалалық «Дала дарындары» байқауларының бас жүлдегері (2002), Астанада өткен шығармашыл жастардың V халықаралық мерекелік «Шабыт» (2002) фестивалінің лауреаты (II орын). Сонымен қатар, Қазақстанның Ресейдегі жылына орай (2003) Самара, Саратов, Оренбург пен Польшаның Варшава, Краков, Щецин және Ялта (2006) қалаларында гастрольдік сапарларда болып, халықаралық фестивальдерге қатысты. «Бапас сазы» фольклорлық ансамблі мүшелерінің алдына қойған мақсаты – халық ән-күйлерін және халық сазгерлері мен қазіргі заман, сондай-ақ, әлемдік классик композиторлардың шығармаларын қазақтың алуан түрлі музыкалық аспаптары арқылы халыққа жеткізу болып табылды.

Ансамбльдің алғашқы құрамында республикалық орындаушылар конкурстарының лауреаттары, ұстаздар – Асылхан Қазиев, Жәмиля Нұрымбетова,

Жанат Сапарова, студенттер – Дәурен Сейтжанов, Фариза Сикенова, Ботагөз Бейсова, Айгүл Габдуллина, Венера Бекимова және Аяулым Кабдрахманова, Мәдениет Меңдығалиев, кейіннен Мейрам Исатаев, Айбек Қалапов, Гүлназ Нигметова, Қуаныш Құспанов, Айнұр Утеналиева, Валерий Кожевников, Қуаныш Қисметов т.б. өнер көрсетті.

Репертуар таңдау мәселесіне келгенде, Құрманғазы, Дәулеткерей, Махамбет, Түркеш, Сейтек, Дина сынды Батыс Қазақстан домбырашылық мектебінің адуынды төкпе күйлерімен қатар, Арқа мен Қаратаудың сұлу сазды шертпе күйлеріне де көңіл бөлінді. А.Жұбанов, Л.Хамиди, Н.Тілендиев, К.Күмісбеков, А.Жайымов, Е.Үсенов, Д.Қажымовтың шығармалары да ансамбль репертуарынан берік орын алды. «Бапас сазы» ансамблінің сүйемелдеуінде Хореография кафедрасының оқытушылары (Қарлығаш Айтқалиева, т.б.) би қойып, шәкірттері (Лаура Нығметова, Әсел Давлетова) үлкен сахналарда мың бұралған билерімен көрермендерін қуантты.

Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің 90 жылдық мерейтойына Мәдениет және өнер факультеті Дәстүрлі музыкалық және орындаушылық өнер кафедрасының ұстаздары мен шәкірттері де түрлі байқаулардан табысты жүлделермен оралып, білім мен өнер ордасының көркеюіне өз үлестерін қосып жүр. «Қара шаңырағымыз» әрқашан аман болып, ұстаз еңбегін бағалап, атын шығаратын дарынды шәкірттеріміз көп болғай!

САЛОВ Владимир Юрьевич,

*доктор педагогических наук, профессор, академик
Петровской Академии наук, г. Санкт-Петербург*

Мой вуз - моя гордость

Январь 2022 года, идёт мелкий снежок. Стою на своём любимом месте, на лестнице главного парадного входа университета. В 1969 году 1 сентября на торжественной линейке института с флагом в руках я был в рядах знаменосцев, поэтому уже 53 года это место моё, с видом на входной сквер.

Вспоминаю дни, годы, проведенные в институте. Хорошо помню первый экзамен, вышел весь мокрый, а за окном декабрь. Педагогическая практика 3 курса закалила меня и привила любовь к учительской профессии на всю жизнь.

Художественная самодеятельность, смотры, конкурсы, различные соревнования, первенства, матчевые встречи, КВН, походы на лыжах, лодочные походы, конкурсы, шефская работа - все это ещё сильнее укрепило убежденность в правильности выбранной профессии.

После службы в армии был принят на должность секретаря комитета комсомола. По итогам работы ССО заняли 1 место из 5 районных штабов. После двухлетней работы в комсомоле принят на кафедру теории и методики физической культуры спортивного факультета. В 1980 году поступил в аспирантуру Ленинградского института физической культуры и спорта, в 1985 году защитил диссертацию, через год был назначен деканом факультета.

В 1989 году на факультете был организован первый в Казахстане оздоровительный клуб «Закаливание». Это направление стало темой моей докторской диссертации «Теория и методика здорового образа жизни». Помимо различных методик, оздоровительных циклов самыми яркими были воспоминания о зимних купаниях в реке, озере, обливании из вёдер ледяной водой, ходьбе босиком.

В 1996 году на Кубке Мира среди юниоров по хоккею с мячом 150 наших студентов в 30-ти градусный мороз показали свои умения «сибирякам» Норвегии, Финляндии, Швеции, России.

В 2000 году после пятнадцатилетней работы защитил докторскую диссертацию в Санкт-Петербургском университете физической культуры.

В 2006 году был создан Временный научно-исследовательский коллектив, руководить которым назначили меня. Были собраны мощные силы научно-исследовательского направления с привлечением российских и белорусских специалистов. Олимпиада в Пекине в 2008 г принесла 4 золотых медали, в 2012 году в Лондоне - 9 золотых медалей. Нельзя объяснить словами чувства, которые мы испытывали во время подъёма нашего флага, исполнения гимна.

Настоящего не бывает без прошлого, будущего без настоящего. В эти секунды я вспоминаю своих учителей, тренеров, преподавателей. Светлая им Память!

Вот этим и силён наш университет: единством, дружбой, работоспособностью. С Днём рождения, родной университет!

СЕРГАЗИЕВА И.М.,

преподаватель кафедры физвоспитания

Традиционная спартакиада

В нашем Западно-Казахстанском университете имени М.Утемисова стало традицией проведение областной Спартакиады «Здоровье» среди преподавателей учреждений образования и науки, членов профсоюза. Организацией Спартакиады «Здоровье» руководило областное управление профсоюза преподавателей совместно с коллективом преподавателей физического воспитания педагогического факультета нашего университета.

В новом юбилейном году нашего университета Спартакиада «Здоровье», посвящённая памяти Героя Советского Союза Маншук Маметовой, проходила во Дворце спорта физкультурно-оздоровительного комплекса с 23 по 25 марта текущего года. Цель этого мероприятия - воспитание любви к своей Родине - Республике Казахстан, совершенствование спортивной работы областной профсоюзной организации преподавателей, пропаганда здорового образа жизни и преемственности поколения.

В Программу Спартакиады «Здоровье» было включено 2 вида соревнований: волейбол и настольный теннис. Соревнование проходило в 2-х подгруппах. Одна подгруппа соревновалась в областной школе имени С. Сейфуллина, вторая подгруппа соревновалась в физкультурно-оздоровительном комплексе ЗКУ, где состоялись финальные игры обеих групп. Организаторами и руководителями выступили ректор ЗКУ Нурлан Хабибулович Сергалиев, заведующая областным отделом народного образования Айгуль Адильгереевна Мынбаева и председатель областного управления профсоюза Марат Оразалинович Даупаев. А также принимали активное участие в играх и в работе судейской коллегии Спартакиады «Здоровье» и наши преподаватели: Жумагалиев Асхат Хамитович, Шандозтеги Асхат Турланович, главная судья соревнований, заведующая кафедрой физического воспитания Демченко Людмила Валерьевна, главный секретарь соревнований Бессмертнов Павел Александрович, а также другие преподаватели ЗКУ. В Спартакиаде «Здоровье» принимали участие 12 сборных команд районов и 6 сборных команд города и других вузов. Итоги соревнования по настольному теннису, проходившему в упорной борьбе, были следующими: 1-е место по настольному теннису заняла сборная команда Казталовского района, 2-е место заняла первая сборная команда городских школ, 3-е место заняла вторая сборная команда городских школ.

Лучшими игроками по настольному теннису были признаны следующие игроки: Дарменов Максут - игрок 2-й сборной команды города, Сейфулла Махамбет - игрок сборной команды Казталовского района, Набиев Асылбек - игрок 1-й сборной команды города.

Результаты соревнования по волейболу, проходившего захватывающе и

интересно, были такими: 1-е место заняла сборная команда Жангалинского района, 2-е место заняла первая сборная команда городских школ, 3-е место заняла сборная команда Бокейординского района. Лучшими игроками по волейболу, показавшими первоклассное мастерство и виртуозность в нападении, подаче и защите, были признаны Хайрушев Темирлан – участник сборной команды Жангалинского района, Акишев Данияр - игрок 1 сборной команды городских школ Уральска, Саматов Алихан - спортсмен команды Бокейординского района.

Общекомандное 1-е место в Спартакиаде «Здоровье» заняла 1 сборная команда городских школ Уральска, 2-е место команда Казталовского района, 3-е место - Жангалинского района. Перед закрытием Спартакиады с пожеланиями дальнейших успехов в достижении новых высот выступили ветераны спорта и труда.

Игры Спартакиады «Здоровье», посвященные памяти героя Советского Союза Маншук Маметовой, ветеранов спорта и труда, стали свидетельством преемственности поколений, преклонения перед подвигом людей, принесших нам мир и победу в Великой Отечественной войне, несокрушимого интернационализма в Республике Казахстан.

СЕРИКОВА Лаззат Серікқызы,
1993-1997 жылғы факультет түлегі,
тарих ғылымдарының кандидаты

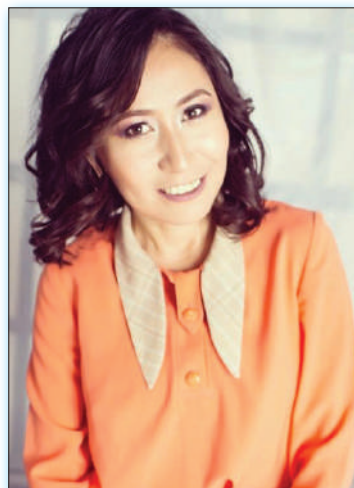
Біз де студент болғанбыз

Біздің алаңсыз студенттік кездеріміз 1993 - 1997 жылдары қазіргі М.Өтемінов атындағы Батыс Қазақстан университетінің қабырғасында өтті. Тарихта сонау 90-жылдар деген атпен қалған кезеңде жас мемлекетіміздің жаңадан қалыптасу кезеңімен тұспа-тұс келді. 1993 жылы А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтында алғаш рет ғылыми тарих бағытында «Тарихшы-архивист» мамандығы ашылып, оған 10 студент, ал «Тарих» мамандығына 15 студент қабылдандық. Екі топ егіз қозыдай бірге жүріп, 4 жыл тез өте шықты. Алғашқы үш ай стипендиямызды рубльмен алып, теңге айналымға енгенге дейін екі ай бойы стипендиясыз жүріп, екі айдың стипендиясын бірге қосып 22 теңге алдық. Ол кезде староста болу үлкен дәреже болды. Староста кассаға кезекке тұрып, топтың стипендиясын ведомость

арқылы алып, таратып отырады. Топ кураторы оқытушылар Н.Мурзағалиева мен А.Ш.Журасова студенттермен тығыз байланыста болып, бағыт-бағдар беріп отырды. Сол кездегі факультеттегі аяулы ұстаздарымыздың орны бір төбе еді. Олардың қатарында Б.К.Бірімжаров, Х.И.Қожабергена, Г.Е.Карабаллин, Н.К.Қисметов, С.Х.Сағнаева, Б.Г.Шынтемирова, А.А.Сүлейменов, Ә.С.Тасмағамбетов, К.Г.Ихсанова, жас оқытушылар Л.Т.Сағынғалиева, С.Б.Құрманаллин, П.Мусиндарды айтуға болады. Сонымен қатар ҚР кафедрасының аға лаборанты Г.Т.Мұқтарованың студенттер арасындағы беделі зор болды. Осы жылы Г.Т.Мұқтарова мерейлі 70 жасқа толып отыр.

Тарихшы-архивист мамандығы студенттерінің негізгі пәндері облыстық мұрағат базасында өтті. Қорлармен жұмыс жасау, мәліметтерді талдау, құжаттарды өңдеу және тағы басқа жұмыстар жасауды үйрендік. Тарихшы-архивист мамандығының алғашқы түлектері бүгінгі таңда қоғамда өз орындарын тауып, беделді жұмыстар атқарып жүр. Солардың бірі – Ботанов Абзал, ол Алматы қаласының мемлекеттік мұрағатының директоры. Қалған группаластар да кейінгі ұрпаққа тарих пәнінің қыр-сырын үйретіп жүр. Тарих пәнінен студент кезінен сабақ беруге қызығушылығы артқан Хамзин Жеңістің оқушылары жылда облыстық олимпиададан жүлделі орын алады. Сонымен қатар Кенжеғалиев Нұрболат, Сариева Римма, Капанова Гүлайымдар да беделді мұғалімдер қатарында жұмыс жасауда.

Биыл біздің университет бітіргенімізге 25 жыл болыпты, киелі қара шаңырақтың кемелденген жасымен қатарлас келген мерейлі тойымен шын жүректен құттықтай отырып, саналы ұрпақтарымыз көп болсын дейміз.

*Сұлтанғалиева Рита Бекжанқызы,
қауымдастырылған профессор,
филология ғылымдарының кандидаты,
мемлекеттік ғылыми стипендия иегері*

Жұлдызымды жарқыраттың, Альма-Матер!!!

Ақжайық өңіріндегі іргелі білім мен ғылым ордасына айналған Махамбет университеті өз тарихында сан мың шәкіртті ұядан ұшырып, қияға самғатты. Самғау биігіндегі сол талантты шәкірттер университетіміздің тарихында өшпес із қалдырды. Маман боп қанат қақты, бірақ білім ордасын еш ұмытқан емес. Осы

кітапта қатталған әр түлектің жылы лебізі мен есті естеліктері, жүрекжарды тілектері соның нақты айғағы болары анық.

Ал, өзіме келер болсам, мен бұл университеттің түлегі қатарынан емеспін. Бұл университеттің менің өмірімде алар орны биікте. Алғашқы еңбек жолын дәл осы жерде бастап, еңбек кітапшасының алғашқы беті Махамбет университетімен ашылған еді.

Биікке талпындырған, бір биікті бағындыруға тырыссам, қолдады, бағындырсам, қуанды әркез. Жас маман боп келген жанның жұлдызын жақты, жарқыратты да.

Әр адамның өз мақсаты болары анық. Арман мақсатқа жетелесе, мақсат мұратқа жетелейді. Бала арман қашанда биік шыңды бағындырсам дейді. Шыңды тек еңбек бағындыратыны анық. Жай оқытушы боп келдім, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қорғатқан ғылым кандидаты дипломым осы университетке келді. Аға оқытушы болдым, университеттің доценті деңгейіне көтерілдім, араға жылдар салып, қауымдастырылған профессор атандым. Сәл үзіліс жариялайын деген ой келгенде, осы университет тағы бір биікке шығуыма түрткі болады. Бұл оқу үрдісіне қатысты. Ал, менің журналистік салада тәжірибе жинақтауыма да мол мүмкіндік берді. Баспасөз қызметінің басшылығындағы тәжірибем өз алдына бір төбе...

Бірақ ең басты ұстанымымда оқытушылықты жоғары қоям. Мен үшін осы университетке келген алғашқы күннен шәкірттерімнің алғысына бөлену бақытын сыйлағаны үшін университетіме алғысым шексіз. Ғылыми жетекшім, әрі рухани ақылшым, ұстазым Серік Мақырұлы бүгінде өмірден өтсе де, ол кісінің биік рухани бейнесі әркез жүрегімде. Ұстазымнан үйренгенімді өз шәкірттеріме дарытуды осы университетте жалғап келем.

Ғалым жазған хаты арқылы танылса, ұстаз берген сабағы арқылы танылады, есте қалады. Ғалымдық пен ұстаздық жолды қатар ұстау – ұлағаты мол іс. Ғалымға ғылымға деген адалдық, ұстазға шәкірт жүрегіне жол табуға табандылық қажет. Міне, осы қасиеттерді бойыма жинақтауды өмірлік ұстанымым санап, ұстаз деген ұлы есімге лайық болуға Махамбет университеті жетелеп келеді.

«Ұстаз... жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында жақсы сақтайтын, бұлардың ешнәрсесін ұмытпайтын... алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі..., мейлінше шешен, өнер-білімге құштар, аса қанағатшыл жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, жақындарына да, жат адамдарына да әділ..., жұрттың бәріне... жақсылық пен ізгілік көрсетіп... қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек жан» деп ой қорытқан екен шығыс ғұламасы Әл-Фараби. Оның осы сөзін жадына сақтаған әр адам ұстаздық жолдың ауыр жүгін сезінуге тиіс. Сондықтан да мен де, менің әріптестерім де үнемі ізденіс үстінде болуға тиіс. Солай болып та келеді.

2009 жылдың 1 қыркүйегінде осы университеттің тарихы тереңде жатқан, негізін академик Қажым Жұмалиев қалаған қазақ филологиясы кафедрасы жылы

қарсы алған. Аға буын ұстаздар мен бір топ жас ғалым, ұстаздар. Етене жақын араластық, қолдадық, биікке шықса, шын қуана алдық. Мен осы жастар қатары туралы да айта кеткім келеді. Ғылым кандидаттарының жасы мен болсам, кейін кафедра PhD докторлармен толықты. Алғашқылардың бірі боп PhD доктор дәрежесін қорғап келген Индира Сағындыққызы бүгінгі таңда кафедра меңгерушісі. Кейін осы жол үзілмей, Айдарбек Ахметұлының PhD доктор қорғап келуімен жалғасын тапты. Әлі де жалғасып келеді. Жас әріптестеріміз Нұрсауле Ахатова, Гүлнәфис Еркеғалиева, Назира Қабощева, Кәмшат Жұмашевалар докторантурада білімдерін жалғастыруда. 90 жылдық мерейтой қарсаңында төл шәкіртім Сандуғаш Сағидуллиеваның Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіне докторантураға түсуі ерекше қуаныш сыйлады. Кафедрадағы жастардың ішінде әдістеме жағынан жаңашыл да жасампаз ұстаз Ганмиркүн Тұрғаналиеваның еңбегін бөлек айтар едім. Ал, еліміздің мақтаны, айтыскер ақын Жансая Мусинамен де қанаттас әріптес болу да бір мақтаныш. Менің университетім осындай жастар қатарымен қызметтес болуды бұйырты.

Алғашқы оқу жылымда Батыс Қазақстан облысының Жастар сыйлығының «Үздік жас ғалым» номинациясына ұсынды, 2010-2012 жылдарға арналған ҚР Білім және ғылым министрлігінің Талантты жас ғалымдарға тағайындалатын мемлекеттік ғылыми стипендиясының иегері атандырды. Араға жылдар салып, осы мемлекеттік марапатты екі мәрте иеленуіме жол ашты. Университет жоғары оқу орнының үздік оқытушысы болуыма жол сілтеді. Нәтижесі халықаралық деңгейдегі үлкен мүмкіндіктерге жол ашты. Ресей, Түркия елдерімен байланыс жасап, тәжірибе жинақтадым, ал Корея мен Еуропа елдері кәсіби біліктілік арттыру мүмкіндігін сыйлады. Анкарада ғылыми еңбегім жарық көрді. Аз да болса, осы еңбектерімді бағалай білген оқу орным кеудеме «ҚР ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісін де тақты.

Бұл университеттің сахнасы да ерекше сәттер сыйлады. Алғашқы оқу жылдарында осы сахнада сөз алып, кемеңгер жазушы Әбіш Кекілбаев, ғалым Мырзатай Жолдасбеков, поэзия падишасы Фариза Оңғарсынова, кейінірек көрнекті қаламгер-драматург Рахымжан Отарбаевтардың ыстық ықыласына бөленіп, баталарын алу бақыты бұйырған.

Жас маман боп келген жай оқытушыны биікке самғатқан, самғау биігіндегі Альма-Матерім, 90 жылдық мерейтойың құтты болсын! Ғасырға жуық тарихы бар университетіміз ғасырлар жасайтын дәстүрімен әлі де талай жұлдызды жағары да, жарқыратары да сөзсіз!!!

*ТАЖЫГАЛИЕВА (Ажымбаева) Гүлнара Төлепбергенқызы,
ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері*

Сағыныш сазы толқытқан...

*(Алғашқы кураторым, ғылыми жетекшім
Галимов Амангелді ағайым туралы үзік ой)*

**Санасында жүре берер әлі күн,
Ұстаз деген мәртебелі бір есім.**

Сонау студенттік жылдардың ерекше жылы сезімге, қимас та қайталанбас сырларға толы парақтарын қазіргі есейіп, ақыл тоқтатқан болмысыммен ой елегінен өткізсем, соның әр бетінде көзге ыстық, көңілге жылы көрінетін аяулы бейне қалды, ол – алғашқы кураторым, ғылыми жетекшім – Галимов Амангелді ағайым.

1980 жылы Орал педагогикалық институтының жаратылыстану факультетіне эксперименттік топтың (тек 2 пәннен емтихан: география, биология) құрамында жоғары балл жинап оқуға түстім. Группа кураторы Амангелді ағай болды. Ағай алғашқы курстарда ғылыми дәріс бермесе де, апта сайын кураторлық сағат өткізетін. Әр сағаты тәрбие тағылымына толы ағайдың өмірлік ұстанымы «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деген принцип екеніне қазір көзім жеткендей. Бұл қасиет қазіргі қоғам үшін де, қай уақытта, қай кезде болмасын, маңызын жоғалтпақ емес.

Қалаға алғаш келген, дұрыс орысша сөйлей білмейтін көпшілігіміз үшін ағай әрі ұстаз, әрі ата-ана, әрі аға, әрі сырлас досымыздай жанашыр болды. Қандай жағдай болғанда да, балалықпен, білместікпен істеген әрекеттеріміздің барлығын байыппен зерттеп, байсалды шешуге тырысатын. Ағай еш уақытта қатты дауыс көтеріп сөйлемейтін, жымыып қана күліп, жұмсақ үнімен сыпайы түсіндіретін.

Кейін Амангелді ағай экономикалық географиядан жоғары курстарда дәріс берді. 4-курста ғылыми жұмысымның жетекшісі болды. Зерттелген ғылыми жұмыстың маңыздылығына қарай зерттеу 2 жылға созылды және факультет тарихында бірінші рет негізгі пәннен мемлекеттік емтихан тапсырмай, ғылыми жұмысты қорғауға рұқсат берді.

Диплом жұмысы сәтті қорғалып шыққан соң, әрі қарай ғылым жолына бет бұру үшін отбасыммен ақылдасуға кеңес берді. Белгілі себептерге байланысты ауылға қайту керек болды. Сонда жетекшіме келіп: «Ағай, 2-3 жыл ауылға жұмыс жасауға баруым керек, сонан соң қайта оралып, ғылыми зерттеуді жалғастыруға уәде беремін», — дегенмін. Ағайым күлімсіреп қана: «Жолың болсын! Ауылға барған соң тұрмысқа шығасың, бала-шағалы боласың, басқа мақсаттар болады», - дегені әлі есімде.

Өмірден түйгені көп, тәжірибесі мол ұстазым сол уақытта барлығын алдын ала болжап білген екен-ау деп ойланамын.

Сол 1985 жылы оқу бітіріп кеткеннен 1999 жылы ғана, 14 жылдан соң, өзім оқыған факультетіме келіп, енді Сіздің жымыып күлімсіреген жылы бейнеңізді көре алмайтынымды естідім.

Екінші рет 2018 жылы Орал қаласында іссапарда болып, кабинетіңізге кіріп, қабырғада ілулі тұрған фотоңыздың қасында суретке түстім. Бойымды алыс жылдардың еншісінде қалған қимас та қымбат сезім билеп, көзіме жас келгендей болды. Бұл сіз еккен тәрбие ұрығының тамыры тереңде екенін байқатса керек-ті.

Аяулы ұстаз – Амангелді ағайым!

Өмір соқпағымен әрбір қадам басқан сайын Сіздің ыстық ықыласыңыз тұлғаңызды биіктете түсті. Оқу орнынан алған терең білімімді ұстаздық жолында шәкірттердің бойына терең сіңіруге тырыстым. Сіз салған сара жолда біраз өмір белестерін бағындырсам да, Сіздің ақыл-кеңесініз әрдайым адамгершіліктің символы болып жадымда жүрді.

Сіздің асыл бейнеңіз мәңгі есімде!

ТАСКУЛОВА Гульнара Максумовна,

учитель русского языка и литературы

КШЯД Белес района Байтерек Западно-Казахстанской области

Учитель - моё призвание

Западно-Казахстанский государственный университет имени М. Утемисова – одна из старейших и уникальных альма-матер Казахстана. Он имеет почти вековую историю своего существования. Входя внутрь него, ты сразу ощущаешь его неповторимость и какое-то волнение от того, что ты попал туда. Огромные двери, высотой в два роста человека, величавые колонны, резные перила, большие аудитории, где можно услышать свое эхо, придают масштабность и серьезность этому зданию.

Мне посчастливилось учиться в университете в 1998-2003 годы. Это были интересные, полные впечатлений, незабываемые дни учебы. Филологический факультет находился в пристройке этого здания. Это была скромная, на первый взгляд, часть университета. Но, прослушав 2-3 лекции ведущих преподавателей-филологов, поняла, что главное не это. Лекции, семинары, практические работы, а затем зачеты и экзамены увлекают человека с головой. Я с удовольствием и каким-то внутренним волнением посещала лекции по языкознанию Уруновой Раисы

Джафхаровны. Могу с уверенностью сказать – это преподаватель с большой буквы. Раньше я и подумать не могла, что у каждого звука и каждой буквы есть своя собственная история! Лекции Раисы Джафхаровны проходили на одном дыхании, она никогда не пользовалась какими-либо записями. Все, что она нам давала, все это было у нее в уме и душе. Транскрипции и фонемы, сильные и слабые позиции, редукция и ассимиляция – все это отложилось у меня в памяти на всю жизнь. Я очень благодарна этому преподавателю за интересные и, главное, полезные уроки – уроки жизни. Да, именно уроки жизни. Ведь весь багаж знаний, манеру объяснения материала, полученные у Раисы Джафхаровны, я использую вот уже на протяжении двух с половиной десятилетий на своих уроках. Я – учитель русского языка и литературы в школах с нерусским языком обучения.

Я с волнением вспоминаю лекции по русской литературе уважаемого педагога, писателя и краеведа Щербанова Николая Михайловича. К сожалению, его уже нет с нами. Но его способность и талант управлять огромной аудиторией (а нас сидело на лекциях по 50-60 студентов), его захватывающие истории о Пушкине сразу покорили мое сердце. Я с удовольствием слушала его лекции. Ведь все, что он давал, было продумано и прочувствовано его сердцем. Мы знаем, что Николай Михайлович много лет занимался исследованием пребывания Пушкина в Уральске, писал научные работы, статьи и очерки на эту тему. Работы Николая Михайловича Щербанова я часто использую на своих уроках литературы.

О преподавателях университета можно говорить много и увлеченно. Я поняла для себя, что именно наш с вами родной университет дал мне тот самый мощный толчок для учительской деятельности. Благодаря моему университету я уже много лет работаю учителем-филологом. И я нисколько об этом не сожалею, потому что это мое призвание. Напротив, горжусь тем, что я училась именно в этом университете..

В канун юбилея поздравляю всех преподавателей настоящих и ушедших на заслуженный отдых, всех студентов, обучающихся сегодня и закончивших, с 90-летием со дня основания Западно-Казахстанского университета имени М. Утемисова!

ТАУШЕВА Г.З.,

*1998-2011 ж. кітапхана директоры,
Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің құрметті
қызметкері, Ахмет Байтұрсынов атындағы медаль
иегері*

Тарихи орны бар ғылыми кітапхана

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ғылыми кітапханасы Республикадағы жоо кітапханалары ішіндегі ертеден келе жатқан оқу орнының кітапханасы. Кітапхананың өзіндік тарихы да бар, ол Орал педагогикалық институтымен тығыз байланыста.

1932 жылы Орал педагогикалық институты ашылған кезде кітапхана да өз есігін айқара ашып, алғашқы оқырмандарын қабылдаған. Кітапхананың алғашқы кітап қоры Орынбор реалдық училищесінің 7500 дана сыйға берген математика, жаратылыстану ғылымдарының оқулық кітаптары және өнертану саласының бірнеше кітаптары негізін құраған. Өткен ғасырдың 30-40 жылдары кітапхана өз кітап қорын 40 мыңға жуық оқулықтар, оқу құралдары, ғылыми журналдар және әдеби жаңа кітаптармен толықтырған. «Сирек кездесетін кітаптар» қорын жинақтау да осы жылдар ішінде қолға алынған. Оқу кабинеттері ашылып, оған арнайы көшпелі кітапханалар жасақталып, студенттерге арналған шағын оқу залдары ашыла бастаған. Сонау сұрапыл соғыс жылдарында да біздің кітапхана өз жұмысын тоқтатпай жалғастырған, студенттерді кітаппен қамтамасыз етіп, оларға үйде оқу үшін де оқулық кітаптарын беріп отырған.

50-60 жылдары кітапхана жаңа жетістіктерге жетіп, 200 мыңға жуық кітап қорына ие болады. Соның ішінде Ресейдің ірі қалалары Санкт-Петербург, Москваның ғылыми кітапханаларының шағын баспаханаларымен тығыз байланыста болып, география, физика-математика саласының ғылыми журналдарын алдырған. Осылайша, кітапханада алғашқы «Кітап қоймасы» пайда болады. Кітапхана ісінің алға өрлеп өсуіне, рухани қазына ордасы ретінде қалыптасуына игі істер атқарып келген аға буын кітапхана меңгерушілері болса, әсіресе, Людмила Александровна Александрованы атап өту орынды.

70-80 жылдары А.С.Пушкин атындағы педагогикалық институтының кітапханасы көлемді кітап көрмелерін, ғалымдардың еңбектерін насихаттай бастады. Оқу

процесінде қосымша құралдар пайдалануды, жинақтауды ғылыми тұрғыда дамытып, ақпараттық орталық ашу жұмыстарын да қолға алды.

1990 жылы кітапханада рухани және өркениетті дамыту бағытында білім тарату орталығы ашылды. Ғалымдардың ғылыми еңбектерін насихаттау мен пайдалану мақсатында тұңғыш рет «Библиографический указатель научных трудов ученых ВУЗ-а» атты библиографиялық көрсеткіш шығарылып, ол еңбек жоо ғалымдары ортасында үлкен қызығушылық танытты.

Педагогикалық институт университетке айналғаннан кейін ғылыми кітапхананың жұмысы одан сайын қарқын алды. Кітапхананың жұмысы жаңа бағытқа көтерілді, материалдық базаға нығайды, оқу корпусында оқу залдары ашылып, компьютермен жабдықталды. Сол кездегі университет ректоры, профессор Т.З.Рысбековтың кітапханаға деген қамқорлығы зор болды.

Ақпараттандыруды дамыту ғасырында ғылыми кітапхана бірнеше жобалармен жұмыстанды, солардың бірі «Университеттің білім беру процесінде ақпараттандыруды жақсарту және бағалы басылымдарды электронды тасымалдау құралдарына көшіру (2009-2011жж.)» атты бағдарламаны іске асыру мақсатында мыналар даярланды:

- оқу пәндері бойынша оқу әдістемелік және анықтамалық ақпараттардың электронды жинағы;
- жоғары білімнің өзекті мәселелері бойынша «білім және ғылым» мәліметтер базасы;
- сирек кездесетін кітаптардың электронды нұсқасы;
- БҚМУ хабаршысы, электронды нұсқа;
- БҚМУ ғалымдары, магистранттарының электронды оқулықтары, оқу құралдары электронды нұсқасы;
- Виртуалды кітап көрмесі;
- Электронды оқу залы;
- Оқу бағдарламалары, т.б. ақпараттық қызметтер жұмысы көрсетілді.

Электронды оқулықтарды компьютер арқылы оқыту, электронды каталогтан мәліметтер алу, аудио-видео материалдар көмегімен ақпарат жұмыстары жан-жақты іске асырылды.

Алғашқылардың бірі болып біздің кітапхана «ЭЛАР ПланСкан-«А» жаңа толқындағы сканер аппаратына ие болды. Сканердің көмегімен сұранысқа ие оқулықтар, оқу құралдары және сирек кездесетін кітаптар электронды форматқа көшіріліп, электронды оқу залындағы кітаптардың электронды мәліметтер базасына енгізіліп, студенттер оқуға мүмкіндік алды.

Мақалалардың мәліметтер базасы: «Высшее образование», «Авторефераттар», «Труды ППС ЗКГУ», «Художественная литература», «Книги» т.б. тақырыпта топтастырылып, оқырмандар тарапынан зор сұранысқа ие болды.

Республикалық жоғары оқу орындары аралық электронды кітапхана (РЖОО-

ЭК) жүйесіне біздің кітапханадан жіберілген мәліметтер алғашқылардың бірі болып қабылданды. Жүйеге мүше болып кіргеннен кейін мынандай мүмкіндіктерге ие болдық:

- интернет жүйесі арқылы «е-Білімгер» порталынан барлық ЖОО ресурстарын қарап, ақпарат алуға;
- ЖОО өзара пәндердің оқу әдістемелік кешенімен, ғылыми мақалалармен алмасуға;
- РЖООЭК жүйесі негізіндегі кітап қорымен танысқаннан кейін қажет оқулықтарын оқуға;
- Магистранттар мен студенттердің ғылыммен айналысуына, диссертация, дипломдық жұмыс жазған уақытта электрондық кітапхана қорымен пайдалануға; студенттерге, магистранттарға, БҚМУ оқытушы профессор қауымына арналған «Ғалымдар залы» арнайы ашылып, жұмыс істеді. Университет сайтының білім порталында «Жас ғалымдарға көмек», «Жаңалықтар» айдары ашылып, ақпараттармен қамтамасыз етілді.

Ғылыми кітапхананың көп жылдар бойы жалғасып келе жатқан дәстүрлі жұмыстарының бірі, ол кітап баспаларымен ынтымақтастықта жұмыс жүргізуі болды. «Мәдени мұра» бағдарламасы аясында «Фолиант», «Экономика», «Ана тілі», «ДайкПресс» т.б. баспалардан 6000 данадан аса құнды кітаптар сыйға берілді.

Кітапхана білімнің бай қазынасы бола тұрып, сонымен бірге үлкен тәрбие мектебінің орталығы болды. «Қажым Жұмалиев» атындағы әдеби бірлестікпен тығыз байланыста жұмыс жүргізіп, бұнда кітап конференциялары, әдеби кештер, пікір сайыстарды өткізу дәстүрге айналды. Ғылыми кітапхана ұйымдастырып жатқан халықаралық, республикалық, облыстық ғылыми-тәжірибелік конференцияларға арналған кітап көрмелері іс-шараның сәнін келтіріп, ақпарат тарататын.

Қазіргі уақытта ғылыми кітапхана өзінің қызметін одан сайын жандандыруда.

ТЕЛАГИСОВА Ботагөз,

институттың 1970 жылғы түлегі, ҚазССР білім беру ісінің үздігі

Ұстаздар династиясы

Намыс пен арды мұра етіп,

Ұрпақтарына қалдырған.

Уызымен елдік, кеңдіктің

Ұл-қызын ауыздықтандырған,- деп жырлаған Фариза Оңғарсынованың өлеңін еріксіз еске түсіретін әке аманатының Оралдың педагогикалық институтына

байланысты болғанын бүгінгі күні айту – парызым сияқты. Өйткені, өңіріміздегі білімнің қара шаңырағы – біздің әулетіміз үшін қасиетті ұя. Қасиетті дейтінім – әулет атасы, менің әкем Қадірбай Телағысов ұстаздық жолын таңдаған ұрпағына: «Қасиетті ұяның табалдырығын әбден ойланып барып, оң аяқтарыңмен аттаңдар, ол ұядан ұшқанда адамзатты арманымен қауыштыратын мамандықты алып шығатындарыңды әрдайым еске ұстандар» - дегенді шегелеп айтатын. Ойлап отырсам, әкенің сол аманатының талабы үлкен, жауапкершілігі жоғары екен! Яғни, бұл білім ордасына келгенде жүрек қалауы мен кәсібіңнің қадір-қасиетін ұғынып, ар алдындағы міндетін сезініп келу керек» - дегені екен ғой...

Әкеміз осы институттың жұмысшылар факультетін 1939 жылы бітіріп, әскери міндетін өтеуге кеткеннен Ұлы Отан соғысы басталып, елге 1946 жылы ғана оралыпты. Ел қорғауға алғашқылардың қатарында аттанған. Ол Ленинград блокадасын бастан-аяқ кешіріп, Балтық теңізі жағалауындағы елдерді Кореяны, Курландияны азат етуге қатысып, қан майданда жараланып, госпитальдан қайта соғысқа кетіп, елге аман оралуын да осы ұстаздық жолындағы қасиетті міндетті атқару мойнында болғандығымен байланыстыратын-ды.

Соғысқа кірерде кіші командирлер дайындайтын жедел курсқа алынуымның өзі пединституттан алған мұғалімдік білімімнің арқасы деп отыратын.

Соғыстан келе сала осы институттың мұғалімдер дайындайтын бөліміне түсіп (1946-48жж.) оқып, Орда ауданының «Жұлдыз» бастауыш мектебіне меңгеруші болып қызметке кірген екен. Ал еңбек өтіліне соғыс жылдары еніпті. І дәрежелі «Отан соғысы» орденімен, «Ерлігі үшін», «Жауынгерлік ерлігі үшін», «Ленинградты қорғағаны үшін» тағы басқа бірнеше медальдармен марапатталған жауынгер ұстаздың институттан жоғары білім алып, қолында ашылған кітабы бар мұғалімнің төсбелгісін алып келгендегі толқынысын көргенде құрдастары «Қадақа алғаш медаль алғандай болдыңыз ғой» дегенде «бұл дегенің – асыл мұрат» дегені әлі есімде!

Ұстаздықтың салтымен қоса ұстаздарды дайындайтын қасиеті ұяның қадірін бізге осылай түсіндірген әке жолын қуып мұғалім болғандардың жалпы педагогикалық өтілі бұл күндері 420 жылды құрап отыр. Әулет атасы Қ.Телағысов өмірдің өзіне бұйырған өткелдерінен өтіп, өмірінің соңына дейін 50 жыл ұстаздықпен айналысты, соның ішінде 23 жыл мектеп директоры қызметін атқарды. Сол жылдарда мектебінен ұстаз жолын таңдағандарға қоятын талабы заман алға жылжыған сайын, тіпті дәл қазір де, дамыған елдер қатарында болу міндеті алда тұрғанда, әбден өзекті болып отырғанын дәлелдеудің қажеті жоқ. Майдангер аға жолын ең алдымен оның қарындасы Бақыт Телағысова таңдаған екен. Оның еңбек өтілі 45 жылды құрапты. Ол қазір Алматыда (97 жаста) тұрады. Ал отбасынан тұңғышы, мен, Ботагөз Телағысова осы қасиетті ұядағы оқуды 1970 жылы бітіріп, Жәнібек ауданында еңбек жолымды бастадым...

Менің ұстаздық жолын таңдауыма себепкер болған Жәнібектік ұстаздарым:

Роза Шарафуллина, Зейнеп Базарбаева, София Қонарова, Биғайша Ержанова, Шолпан Тежебаевалар еді. Ал олардың бәрі осы Орал педагогикалық институтының тарих-филология факультетін оқып білім алғандар екен. Олардың бәрі де «Халық ағарту ісінің озық қызметкері» құрметті атағының иегерлері.

Сонымен менің еңбек өтілім де зейнеткерлікке шыққаннан кейінгі «Ұстаз» журналына редакторлығым мен Орал саласындағы мал дәрігерлік зертхана, №14, №16 отбасылық дәрігерлік амбулаторияларда қазақ тілінен дәріс бергендігімді қосқанда 46 жылды құрайды екен.

Менен кейін бауырларым Әлима, Зоя, Бибігүл, Мереке, Қуаныш, Айман, Тимур, Айжан, Марсель, Нұргүлдер осы білім ордасының әр жылғы түлектері болды. Олардың алды 45-42 жыл, соңы 26-12 жылды құраған еңбек өтілдері бар тәжірибелі мамандар, яғни, ата жолын жалғаған, өздері еңбек еткен мектептердің мақтаныштары.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынов айтқандай «Мұғалім – мектептің жүрегі». Жүрек соғысы заман лебіне сай мектеп болашақтың нағыз иелерін «елім» деп елжіреген ұлтжанды шәкірттерді тәрбиелей алады. Олай болса, біздің төрт ғасырдан асатын еңбек өтілі бар үлкен ұстаздар әулетінің әр мүшесі өздерін өздері еңбек еткен білім ордаларының жүрегі болуға, сөйтіп, әке аманатына адалдығын дәлелдеуге тырысып бағуда.

Үлкен әулеттің бұлжымас дәстүрін зор мақтанышпен әулет келіндері: Баян, Дарина, Айнұр, Камила, Венера, Арайлым, Райгүл, Гүлшарат жалғастыруда.

Ал институт Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті аталғалы бері осы қасиетті шаңырақтың табалдырығын немерелер мен жиендер де аталары айтқандай оң аяқтарымен аттап, әулетінің еңбек өтілі қоржынына тағы да еңбек жолын қосуда.

«Ұрпақ сабақтастығы» деген осы емес пе? «Атамыздың ұстаз міндеті туралы ұлағатының сыры тереңде екенін өзім түсінгендеймін», - дейді немере қызы Гүлбанат, - өз қыздарымды мұғалімдік жолға аттандырып тұрып, мен де сол бір қастерлі аманатты естеріне салдым». Бұл лектің ішінде немерелер: Жәдігер, Ақмарал, Арнұр, Нұргүл, Гүлім, Қаламқас, Нұржанар бар. Сөйтіп, біздің ұстаздар әулетінің керуен көші әлі талай ғасырларға жол тартады. Ұлылар үнін ұрпаққа жеткізер ұлағаттылар қатарын толықтыруға үлес қосқанға мақтанамыз».

ТҰРЫМОВА (Романова) Жания Орынжайқызы,

*Орал педагогикалық институты,
қазақ филологиясының 1992 жылғы түлегі.*

Қызыл диплом иегері.

Пушкин және Ленин атындағы стипендиат.

*Ақтөбе қаласы, №53 орта мектеп директоры,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Ұмытылмас жылдар мен есімдер

Мен Орал педагогикалық институтына 1987 жылы түсіп, 1992 жылы бітірдім. Өзім Ақтөбе облысының Ырғыз ауданынанмын. Сол жылдары Ақтөбеде қазақ филологиясы болмай, Оралға келіп бақ сынадым. Педколледжіні үздік бітіріп келгендіктен, бірінші емтиханды «5» - ке тапсырып, қалған үш емтиханнан босатылып, студент атандым. Қазақ тілі мен әдебиетінен шығармам І.Жансүгіровтың «Дала» поэмасы болды. Емтихан қорытындысын жариялағанда, емтихан жетекшісі «осында Ақтөбе педучилищесін бітіріп келген талапкер бар екен, жұмысын «үздік» бағаладық, келесі емтихандардан босатылады, ұстаздарыңа рахмет» деп орнымнан тұрғызды. Көзіме жас толып, қатты толқыдым...

Кейін білгенім ағай Халық ауыз әдебиетінің нәрімен сусындатып, халқымыздың рухани байлығының қайнар көзі – ауыз әдебиетінен бастау алатынын санамызға сіңірген Тілеужанов Мәтжан ағай екен.

Тілеужанов Мәтжан ағай жүзі жылы, дарқан мінезді, сабырлы, салиқалы, мәрт тұлға болатын. Дәрістері тілге жеңіл, көңілге қонымды, құлаққа жағымды және қызықты еді. Сілтідей тынып тындаймыз, өзі әдемі қолданатын «қазақы қалжыңмен» сары ауыз балапандай 1-курс студенттері – біздерге де жайлы, жағымды атмосфера орнататын. Сол арқылы біздердің жана ортаға тез бейімделіп, білім теңізіне еркін құлаш сермеуімізге жағдай туғызатын. Жып-жылы жүзімен, әдемі әзілдерін қосып, мейірімін төге отырып, дәріс жүргізетін. Жырларды, өлеңдерді жатқа соғып, ағайдың ризашылығына бөленеміз. Сол кезде кафедра меңгерушісі Мәтжан ағайдың қазақ филологиясындағы ұлтқа жанашыр, ұрпаққа қамқор, елге сыйлы, аса құрметті тұлғаның бірі екенін білдік.

Бізге сабақ берген ұстаздар бірінен бірі өтетін, олар туралы көп нәрсе айта бергің келеді.

Сонымен, студенттік қым-қуыт тірлік басталып кетті. Сол жылы қазақ

филологиясына түскен 60 студентті 2 топқа бөліп, бір топқа мені, екінші топқа Лаураны (мектепті үздік бітірген) староста етіп сайлады. Кейін Лаура өз міндетін ақтөбелік Әділова Айгүлге тапсырды. Сол жылы Ақтөбеден 11 студент қабылдандық. Екі топ арамыздан қыл өтпейтін тату болдық, оның себебі де бар, кейін тоқталамын.

Осы естелікті жаза бастағаннан қара шаңырағыма, ұстаздарыма деген сағынышым жүрегіме сыймай кетті. Ұлылардан дәріс алу бақытын сыйлаған тағдырыма ризамын.

Әбуханов Ғабдірахим ағай. Педучилищеде оқығанда, қолымызға ұстап оқыған Қазақ тілі оқулығының авторынан білім алу мен үшін зор бақыт еді. Училищедегі ұстазым Бралова Зоя апайға хат жазып, қуанышыммен бөліскенмін. Көркем әдебиет авторларымен кездесіп жүрміз ғой, оқулық авторының өзінен сабақ алу ол кезде үлкен мәртебе болатын.

Шарабасов Серікқали ағайдың Әуезовке ұқсайтын келбеті мен қайталанбайтын, өз-өзінен құйылып жататын және ешқашан жалықтырмай, тереңіне тартып әкететін лекцияларын сөзбен айтып жеткізу мүмкін емес. Қиын сабақты оңай түсіндіру - талант қой, шіркін! Ағайдың бір нәрсеге риза болмаса, сол алақанын жалтыр маңдайына қоя салатын қимылы көз алдымда. Риза болғанда «мықты» деп бет-әлпетінен ерекше ризашылығын төгіп жіберетін. Оны естіген әр студент марқайып қалушы еді. Ағай туралы қай студент те жарыса айта алады. Менің есімде қалып, әлі күнге ерекше құрметпен еске алатыным мына бір оқиға...

Жалпы ағай әр студентке әкедей қамқор көңілін аямайтын. Олардың әлеуметтік жағдайын да, көңіл-күйін де назарынан қалт жібермейтін. Қазақ жастары, ұлттық рух, ар-намыс, биік парасат деген сияқты тақырыптар кез-келген дәріс аясында, тәрбиелік мақсатта сөз болып жататын. Соның ішінде, демография, ұлттың өсуі, қазақ қыздарының мансап жолында негізгі парызы - ана болу міндетінен алшақтап кетпеуі т.с.с. мәселелерді әдемі әзілмен жеткізіп, санамызға құйып отыратын. Қарапайымдылықтың астында ұлылық жататынын біз сол кісіден көрдік десем, артық болмас...

Біздің топ негізінен 1970 жылы туғандар. Біздер 5-6 қыз олардан 2-3 жас үлкенбіз. Мен училище бітіріп келгенмін. 2-курстан соң группадағы 3-4 қыз тұрмысқа шықтық. Оқуды тоқтату ойымызда болған жоқ, болашақ жарларымыз, ата-анамызбен алдын-ала келісілген.

Жазда тұрмысқа шығып, күзде оқуымызға қайта оралдық. Жолдасым Нұркен Романов – дайындық курсына, болашақ филолог. Сол жылы мен Лениндік стипендия иегері болдым. Тұрмысқа шыққан соң, жатақхана берілмейді, пәтер жалдадық. Жаспыз, қиындықтардың өзі қызық сияқты. Сабақтан қалмаймыз, оқу ойдағыдай жүріп жатыр. Пәтерде қыста от жағамыз. Тұратын жеріміз (Короленко 9) институтқа жақын, орыс әжейдің жертөлесі (землянка). Мен ауылда өсем де от жағу білмейді екем, көк түтін... Жолдасым Нұркен жақса, гүр ете қалады, пешке тамақ пісіреміз. 5 шаршы метр үйімізден қонақ арылмайды. Студент достар, группаластар.

Сол жылғы тұрмысқа шыққан үшеуіміз: Айгүлдің жолдасы Самат та, Ләззат-

тың жолдасы Мұрат та жұмыс істейді, Камаз жүргізушісі. Студенттердің бір-біріне деген достық ниеттері кең ғой шіркін. Мұрат бізді тамызықпен, көмірмен қамтамасыз етеді. Қайдан әкеледі екен? Ақша алмайды, тегін. Бір – бірімізге қонаққа барамыз. Отбасылық өмір үлкен жауапкершілік жүктейді екен. Пәтерге қайтар жолда аяздан сынған бұтақтар болса үйге ала кетеміз, тамызыққа.

Бір күні пәтерден шығып, институтқа келе жатсам, алдымнан Серікқали ағай шықты. Амандасып, жөн сұрастық дегендей. Қалайсындар, қайдан келесің деп сұрақтың астына алды. Пәтерден келе жатқанымды, қайда бара жатқанымды айттым. От жағатынымызды, отынды қайдан алып жатқанымызды сұрап, білді. Содан 4-жатақханадан өте бергенде, қолымнан жетектеп алып, дедектетіп сүйрей жөнелді. Мен түсінбей, ұялып қалсам да, амал жоқ ере бердім. Жан-жағыма жалтақ-жалтақ қараймын. Ағай өзі тез-тез жүретін еді ғой. Бір кезде 3-жатақханаға қарай бұрылып, баспалдақпен көтерілдік (4 пен 3-тің арасы қашық емес). Сонымен 3-жатақхананың бірінші қабатындағы «Студенттер кәсіподағы» бөлмесіне кіріп бардық, мен сол - жетекте. Сол кезде «студсовет» дейміз ғой деймін, басшысы Даупаев Марат деген соңғы курстың жігіті болатын, ұмытпасам спортфактікі. Төрде, үстелінде отырған Марат ұшып тұрып, ағаймен амандасты. Серікқали ағай әй-шәй жоқ: - Даупаев, сен мына жерде не істеп отырсың, біздің қазақ филологиясындағы жалғыз (сол кезде жалғыз болған шығармын) Лениндік стипендиат пәтерде от жағып жүр, – деп бас салмасы бар ма? Мен жерге кіріп барам «маған біреу күйеуге шық деп пе, күйеуім әлі студент емес, не деп жатақхана берілуі керек, ұят болды-ау! Ағайға шағым айтпаған сияқты едім» деп қызарып барам. Марат: - ағай, шешеміз, қарастырамыз, - деді.

- Осы мәселені институт кеңесінде көтеруіміз керек, мына қыздар күйеуге шықпаса, кәрі қыздар көбеймей қайтеді, - деп қояды. Сол жылы пәтерде тұрып шықтық. Институт кеңесінде мен де мүше болдым. Бір-екі студентпіз. Бір жиналыста «отбасылы студенттер туралы» мәселе қозғалды. Мен тағы қысылдым, ағай мені мысал етіп, тұрғыза ма деп. Уфф! Қозғамады әйтеуір.

Келесі оқу жылында 4-жатақхананың екінші қабатынан отбасылы студенттерге бір-бір бөлмеден берді. Отбасылы студенттер бір-бірімізге қамқор, тату болдық. Бір-бірімізге бесікпен балаларымызды қалдырамыз. Киноға барып келуге де уақыт табамыз. Қайран күндер! Бұл біздер үшін ұлы тұлға **Серікқали Шарабасов** ағайдың өзім куә болған бір ғана әрекеті еді.

Бүркітов Отарәлі (Отан ағай) өте талапшыл, ұлтжанды, терең білімді, жан-жақты, нар тұлғалы азамат болатын. Сабақта темірдей тәртіп, сондықтан ағайдың сабағына дайындықсыз бару мүмкін емес. Морфологияның жілігін шағып, майын іштік. Сабаққа сүңгіп кететініміз соншалық, уақыттың қалай өткенін байқамаушы едік. Неткен терең адамдар! Төгіліп тұрған білімді адамнан дәріс алу да – бір бақыт. Сабақтан тыс уақытта ағаймен еркін сөйлесіп, ой бөлісуге қорықпаймыз. Студенттерді сыйлау мәдениеті өте жоғары еді. Кез-келген тақырыпта терең толғап кете беретін Отан ағайымыз бүгінде сағынышқа айналды. Жаныңыз жаннатта болсын, асыл ұстаз!

Ақмурзин Сәрсен ағай үстіне қыл жұқпайтын, асықпай жүріп, әр сабағын әдемі өткізетін, сырбаз тұлға болатын. Өте мәдениетті, ешқашан дауыс көтермесе де, сілтідей тынып, сабағын тыңдайтынбыз. Білімді жанның шәкіртпен тіл табуы да шеберлік. Сәрсен ағайдың асықпай басып, байыппен сөйлеп, жағымды үнімен баурап алатын әдемі кейпі дәл қазіргідей көз алдымда.

Жолдықайырова Меруерт апаймен таныстығым абитуриент кезімде басталған. Емтиханға дайындық курсына қатысып жүргенде, алғашқыда қорқып жүрдім, қатаң көрінген. Әрқайсымыздан қайдан келгенімізді, қай мектепті бітіргенімізді сұрады. Мен Ақтөбе педучилищесін бітіргенімді айтқанда, кел, тақтаға шық, көрейік деді. Дұрыс жауап бере алмасам, ертең емтиханнан құлататын шығар деп ойлап қоям. Дегенмен, сөйлем талдағанымна риза болды. Кейін практикалық сабақтарда разы болғанда, күліп, жылы қабак танытатын. Сабаққа дайын емес болсаң, кешірім жоқ. Түсін суытып, «мұғалімдікті таңдамауың керек еді» дейтін.

Апай қазақи биязылықты, инабатты қарапайымдылықты ұнататын. Артық боянып, қысқа киім кисек, ұнатпай және оны бетімізге баса айтатын. Қыздар тәрбиесіне қатты мән беретін. Қыз – ұлттың ұяты екенін санамызға құя беруші еді.

Ержанова Ұлдай апай - Отан ағайымыздың жұбайы. Алғашқы сабақтан-ақ апайдың қатаң талап қоя білетін ұстаз екенін байқадық. Сабақтың әр минутын жемісті өткізетін. Қазіргі мұғалім жұмысымен салыстырсақ: жоспарланған, әр бөлімі жымдасқан, толық ойластырылған, ғылыми тұрғыдан негізделген, студентке ұғымды тілмен берілген дәрістер. Апай салмақты, өте білімді, ағып тұрған дарынды адам. Талап жоғары, әуелгі кезде қатты қорқатынбыз. Апайдан «өте жақсы» баға алу – ерлік. Ұлдай апайдың сабағында «дайын емес» студент болмаған болар.

Фонетика саласын жіліктеп, мүшелеп алдымызға тартқан Ұлдай апай дәрістері бүкіл ұстаздық ғұмырымызға азық боп келеді.

Мырзағалиев Қалимолла ағай. Денесін тіп – тік ұстап, үлкен портфелімен кіріп келгенде, ағайға деген студенттердің үлкен құрметі көрініп тұратын. Сабырлы, салмақты, қатты сөйлемесе де, даусы нық, ұғынықты тілмен дәрістерін бастап кетуші еді. Ағай екінші топтың кураторы. Сол кезде екі топ арасында әдемі бәсекелестік те бар еді. Ағайдың сабағында жарыса жауап беріп жатқанымызда, ағай өз тобына іші бұрып жатқандай балалық қызғаныш сезім оянаттын. Кейін байқағанымыздай, ағай өте әділ, бірқалыпты, жаны жайсаң, қамқор әкеміздей жан болып кетті. Жасы үлкен болғандықтан, ағайға еркелеп, қисандай алмаймыз. Сабағы да тып-тыныш мамыражай қалыпта өтетін.

Мұсаев Алпысбай ағай. Өзіндік ерекшелігі бар тұлға. Сабақ түсіндіру мәнері де өзгеше еді. Эмоционалды, бояулы сәттер көп болатын. Даусын құбылту, мимикасын өзгерту, түсін бірде жылытып, бірде суытып алатын. Ағайдың көңілді сәттерін пайдаланып, еркінсіп бара жатсақ, бірден жинап алатын да, орнымызға қоя қоятын. Жалпы, адам, азамат, тұлға ретінде әкелік, ағалық жылылығы мен қамқор пейілін таныдық.

5 жыл студенттік өмірімізде есте қаларлықтай керемет оқиғалар өте көп бол-

ды. Мен сол жылы оқуға түскен қазақ филологиясының студенттері (145, 146-топ) ерекше, өте ерекше жандар деп білемін. Екі топтың татулығы мен бір-біріне деген қамқорлығы, қолдау көрсетуі, әдебі мен тәртібі, адамшылық қасиеттері өте биік болатын. Мен өзіміздің осы екі топты «алланың ерекше мейірімі» дарыған топтар деп есептеймін. Жоғарыда айтып өткенімдей, біздің екі топты бөлгенде, ақтөбеліктер де екіге бөлінді. Екінші топтың старостасы Лаура, бірінші курста болар, өз міндетін тобындағы ақтөбелік Аділова Айгүлге тапсырған еді деп жоғарыда айтқанмын. Бізге қатысты мына бір оқиға да университет тарихында қалар деп ойлаймын.

Бірінші курсты бітіріп, студенттер жазғы еңбек семестрі – студенттік құрылыс отрядтарына жазылып жатты. Әр факультеттің өз отряды бар. Біздің филология (орыс, қазақ) факультетінде бір ғана отряд бар екен – Ассоль. Онда негізінен, орыс тобының қыздары, қазақ тобынан екі-үш қана қызды қабылдайды екен. Біздер ауылдан келіп, еңбекпен шыңдалып өскен қыздар құрылыс отрядына барғымыз келді. Бізді тіпті 1-курс деп алғысы келмеді. Бұған қатты намыстандық. Неге тек қана орыс тобының қыздарын алады? Неге бізді қабылдамайды?

Сонымен екі староста Айгүл екеуіміз және комсорг Анафияева Гүлсара сол кездегі комсомол комитетінің секретары **Даришева Түймеш** апайға бардық. Намысқа, жасқа толған жүрегіміздің жан айқайын жеткізуге тырыстық. Егер бізді «Ассольға» алмаса, қазақ тобының өз отрядын құрамыз дедік. Ол кісі институттың факультет басшыларымен кеңесіп, шешімін айтатын болды. Сонымен, біз мақсатымызға жеттік, бізге отряд құруға рұқсат берді. Екі топ қыздары жиналып, (ұлдар басқа отрядта) студенттік құрылыс отряды туралы талқыладық. Қандай жұмыс болса да қашпаймыз, қиындықта бірге боламыз деп шешім қабылдадық. Бәріміз де жалындап, жанып тұрмыз, көзімізде от бар. Сонымен отряд атын «Самал» деп қойдық. Кім ұсынды екен? Мағынасы терең. Самал – жеңіл, нәзік, бетінді өпкенде адам жанына рахат сыйлайтын самал жел. Біз өзімізді нәзік самалға теңесек те, тау қопаратын күшіміз бар екеніне сенімді едік.

Қыздар мені (староста) – отряд командирі; Анафияева Гүлсараны (комсорг) – комиссар, екінші топ старостасы Аділова Айгүлді мастер етіп сайлады. Әрқайсымыз өзіміздің қызметтік міндеттерімізді орындауға кірісіп кеттік. Оқу инструктажы, Еңбек қорғау, Еңбек шарттарын жасау, медициналық тексеруден өту т.с.с. Отряд құрған соң, оның формасы болу керек. Басқа отрядтар сақадай сай, біз әлі жаспыз. Тәжірибелі отрядтардан қалмауымыз керек. Біздің бастамамызға ұстаздарымыз қуанып, қолдау білдірді. Қазақ филологиясы тарихындағы тұңғыш қыздар отряды. Отрядтың идеология, тәрбие жағы Гүлсарада, өзі қалай жанып тұрса, өзгелерді де тұтата алатын қабілетті комиссар болды. Идеялары тасып, төгіліп тұратын. Отряд қыздары да әнші, ақын, әртіс - ылғи өнерпаздар. Мастер Айгүл шаруашылық жағын шыр айналдырады. Отрядты шағын топтарға бөліп, олардың ішінен топ басшыларын сайлау, еңбекке дайындау т.б.

Сонымен, форманы қайдан аламыз? Денсаулық, отбасы жағдайымен немесе «Ассольға» өтіп кеткен қыздар мен жігіттерден басқа 40 қыз «Самалға» мүше бол-

дық. Бәрімізге форма табу қиын еді. Арнайы киімдер тек Москва қаласынан алдырылады екен... Форма әкелуге кім барады деген сұрақ туындағанда, Мағзумова Толқын деп шештік. Толқын Москвада бұрын болған, орысшаға жетік, пысық, көзі ашық, жауынгер қыз. 70-жылы туған группаластарымызға «әпкеміз» . Аздап өмірлік тәжірибеміз бар. Қаржы жинап, Толқын мен Таласова Алмагүлді Москваға аттандырдық. Бірнеше күннен соң су жаңа формаларымыз келді. Қарасак, размерлері 46-48-ден жоғары, іштеріне сүңгіп кеттік. Біз сияқты 42-44 размерлі жандарға (детский размер) арнайы киім (спец одежда) таппаған ғой. Біз тосылмадық, костюмді өз қолымызбен тарылтып, «Самал» деп майлы бояумен жазып, жұтынып шыға келдік.

Жазғы сессияны сәтті аяқтап, жұмысқа аттандық. «Желаево» ұн зауытының ішкі жұмыстары (отделка). Аздап теория оқыдық, сылау, сырлаудан хабардармыз, 2 айда бітіруге тиіс жұмыстарды бізге белгілеп берді. Ұмытпасам ПМК-24.

Біздің қыздар, қандай жанкешті, еңбекқор! Тұла бойлары тұнып тұрған намыс. Таңғы алтыда тұрып, ту көтеріп, өткен күннің жеңімпаздарын анықтап, сол күннің істелетін жұмыстарымен танысамыз. Бізге берілген жұмыс көлемін бітіру үшін, уақытпен санаспаймыз. Жарыса жұмыс істейміз. Таңғы, түскі, кешкі асымызды дайындап отыратын аспазымыз – Нұрғалиева Айгул Владимировна.

Шаршап келсек те, ас үстінде әзілдерімізді айтып, мәз болушы едік. Жұмыс аяғында КТУ (коэффициент трудового участия) қоямыз. Әділ, жария түрде жасалады. Ешкім ренжіген емес. 30 қыздың ішінде әрине еңбекпен піскен, қолынан бәрі келетін қыздар бар. Сондай-ақ үй-ішінің еркесі, бұрын қара жұмыс істеп көрмеген қыздарымыз да болды. Ең бастысы, барлығының жүрегінде қиындыққа қарсы тұра аламын деген батыл шешім болды және бәріміз де осы сынақтан бірдей, жұмыла, лайықты түрде өттік. Сол жылғы еңбегіміз жоғары бағаланып, отрядтың 40 қызына Прибалтика елдеріне тегін туристік жолдама берілді. Бізді Мәскеу қаласына самолетпен жіберді. Сол жылы «Желаево» ұн зауытын салуға әрі қабылдауға жауапты тұлғалар Мәскеу қаласынан келіп, біздің қыздардың еңбегін өте жоғары бағалап, институт әкімшілігіне алғыс айтты. Отряд командирі ретінде, мені сол кездегі комсомол ұйымының ең жоғары наградасы – ВЛКСМ -нің Құрмет Грамотасымен марапаттады. Отрядтың үздік жауынгері Салауатова Анаргүлге Индия мемлекетіне тегін туристік жолдама берілді. Менің мақтан ететін нәрсем сол қарапайым ауылдан шығып, адал еңбекпен абыройға жеткен жап-жас қыздардың (17-19 жас) ерен еңбегінің әділ бағалануы еді. Біз тек еңбек етіп қана қоймай, идеологиялық жұмыстарды да қатар жүргіздік. Ауыл тұрғындарына концерт беру, түрлі жарыстар, туған күн кештері т.с.с. Барлық шаралардың мақсаты - ұлттық рух пен тіл мәртебесін көтеру және қазақи тәрбие мен қыз мәртебесіне лайық болу.

Қазір ойлаймын, біздің екі топты бірге туған қыздардай бауырмал еткен осы «Самал» отрядындағы адал еңбек пен маңдай тер де болар деп. Қиындық адамды шыңдап қана қоймай, сынақтан да өткізеді ғой! Біз осы сынақтардан сүрінбей өттік деп айта аламын.

Самал құрылыс отрядының мүшелері:

Темірғалиева Бибігүл, Сармурзина Жания, Шахина Ләззат, Тұрымова Жания, Қонысова Сәнім, Мұсабаева Айған, Қайдарова Ира, Айтқалиева Назымгүл, Кенесариева Гүлзия, Нұрымова Мария, Анафияева Гүлсара, Таласова Алмагүл, Адилова Айгүл, Байбосынова Нағима, Утешева Гүлсара, Тауманова Жанар, Көшекова Жәмила, Қойшекенова Алтынгүл, Аманғалиева Күләш, Мағзұмова Толқын, Мырзағалиева Бақытханым, Аяшева Нұргүл, Сүндетова Айымгүл, Жотаева Баян, Дәулетбекова Шаттық, Мұхамеджанова Айгүл, Жарылғапова Ғалия, Нұрғалиева Айгүл, Жұмағалиева Айнагүл, Жомартова Аққалам, Испанова Бұлбұл, Бупина Зәмзәгүл, Мырзакулова Ләззат, Салауатова Анар, Аманжолова Гүлнар, Елеусінова Лаура, Төлегенова Әлия, Дәуітова Гүлмира, Утеуова Назым, Жұмағазиева Алтынай, Марқабаетова Бақтыгүл, Ғаббасова Гүлнар.

Қазір бұл қыздар Атырау, Ақтау, Ақтөбе, Орал, Семей, Жамбыл, Шымкент облыстарының бір-бір майталман ұстаздары! Мықты ұстаздар!

1987 жылы танысып, 35 жыл бойы қарым-қатынасымызды үзбей келеміз, 5 жыл сайын кездесіп жиналып отырамыз. 10 жылдық – Оралда, 15 жылдық - Ақтөбеде, 20 жылдық - Оралда, 25 жылдық – Ақтауда өтті. Группадағы барлық облыс студенттерінің елін, жерін көріп, араласуды әлі де жалғастырамыз деп шештік. Қазір ұл-қыздарымыздың отбасындағы атаулы тойлары группаластарсыз өтпейді. Оқуға түскен группаластар ішінен студент кезімізде 2 құрбымыздан айырылып қалған едік. Сұм ажал арамыздан ерте алып кеткен Жұмағалиева Алтынай мен Қонысова Сәнім еді. Жандарың жаннатта болсын, аяулы құрбылар! Біз сендерді ешқашан ұмытқан емеспіз. Кездесулерде құран бағыштап, сағынышпен еске алып отырамыз.

Институтта сабақ берген ұстаздардың тәлім-тәрбиесі, жеке бас өнегелері әрқайсысының қайталанбас тұлға ретінде жүрегімізде сақталуы тегін емес болар: педагогика - Дәулетов ағай, психология – Хамзин ағай, атеизм негіздері – Сәрсенов ағай, философия – Рысбеков ағай және т.б.

Сонымен қатар, жас болса да, терең білімдерімен студенттер құрметіне ие болған Кенжекова Рысханым, Дәулетова Үрия, Жакупова Қырымжан, Жексенғалиев Болат, Қыдыршаев Абат, Майманов Нұрлан, Қазиев Ерсағын, Ариева Гүлнар, Шаекенов Жанкелді т.б ұстаздарымызды жылы жүрекпен еске аламыз.

Институтқа қабылданған сәтте бізге Шалабаев Бердібай ағай куратор болды. Өте мәдениетті, салмақты ұстаз болатын. Ол кісі институттан ауысып кетіп, Ақзия апай келді. Ол кісі де басқа салаға немесе басқа қалаға кеткен болуы керек, түркі тілдерінен сабақ беретін **Қазиев Ерсағын ағай** бізге куратор болды. Жас болса да, біздің топты жұдырықтай жұмылдырып алды. Екі топқа да сабақ береді. Білімді адам қашан да сыйқұрметке ие ғой. Жас көріп, әзілдеп, қисандасақ, ағай да әзілмен жауап беріп, өзінің орынды сөздерімен, іс-әрекеттерімен бізді бірден баурап әкеткен. Ағайдың айтқанын екі етпейміз. Бізге ақылшы да, жанашыр да, дос та бола білді. Әрқайсымыздың мінезқұлық, әдет, қызығушылықтарымыздан хабардар болып, әрқайсымызға жеке, ерекше көңіл бөле қоятын. Туған ағамыздай қамқор, қорған болды десем артық емес шығар.

Біздің группаның жігіттерімен де жақсы қарым-қатынас орната білді. Ерсағын ағайдың тағы бір ерекшелігі – бәрімізді атымызбен атап, өзіне жақын тартып әрқайсымыздың отбасы, әлеуметтік жағдайымызды біліп, қолдау көрсетіп отыратыны. Екі топты да ерекше жақсы көрді, біздің өзара «бәсекелестігімізді» де әдемі әзілдерімен шешіп, екі топтың татулығына зор үлес қосатын.

Ағайдың осы бауырмал, қамқор пейілі 35 жыл өтсе де, сақталып келеді. Кездесулеріміздің бәрінде бірге болып, барлық қуаныш-қайғымызды әлі күнге дейін бірге бөлісіп келеміз. Қазиев Ерсағын ағай институт қабырғасынан кетсе де, бізден кеткен жоқ. Біз қай қалада кездесу жасасақ та, ағай қасымыздан табылды. Ақтөбе, Орал, Ақтау... Әр кездесуде ағай біздің балалық «былық - шылығымызды», жастық «көзжұмбайлығымыз» мен есті, ерсі қылықтарымызды айтып, күлкіге қарқ боламыз. Өйткені ағай біз ұмытқан көптеген «қызық - шыжықтарымызды» білетін. Ұстаздың шәкірт құрметіне бөленуі, ең бірінші оның адамдық бейнесі мен адамгершілік іс-әрекетінде болса керек. Ерсағын ағай – сондай ұстаз!

Біз оқыған жылдардағы есте мәңгі сақталып қалған тағы бір оқиға ұлтымыздың тарихындағы саяси мәні бар 1991 жылғы **студенттер толқуы** еді. Егемендікке ұмтылған, сонау 1986 жылғы Желтоқсан оқиғасынан хабардар, ұстаздарымыз күн сайын жүрегімізге құйып отырған керемет сезім – ұлттық рухпен қаруланған Орал жастары сол кезде болып жатқан саяси оқиғалардан тыс қалған жоқ. «Казактар шеруі», «Орал өңірі – Ресейге берілсін!» деген сияқты ұранмен қала көшелеріне шерумен шыққан казактардың озбырлығына қарсы шыққан студенттер үлкен күш болатын! Аштық жариялап, талап қойған жастардың бірі – біздің институт студенті Балмолда Мұнайдар болатын. Біздер сабақтан қашып кетіп, сол шеруге қатыстық. Әрине, рұқсатсыз сабақтан кетіп қалғанымыз үшін институттан шығарып жіберу қаупі болды! Бірақ, бізді оқудан шығармай, бір айлық стипендиямызды алып тастаумен шектелді. Қазір ойласам, сол кезде-ақ институт басшылары мен ұстаздарымыз бізді үнсіз қолдаған екен! Ашық айту, «тәртіп бұзған» студенттерді жазасыз қалдыру олар үшін де қауіпті еді... Казактар қуылды, ұлттық тәуелсіздігімізге төнген қауіп сейілді. 1991 жылы еліміздің егемендігі жарияланды.

Жалпы, Орал пединститутының қара шаңырағынан білім алып, мол тәрбиесін көрген, ұлылардың алдынан сабақ алып, үлкен өмірге аттанған әрбір студент бүгінде ұшқан ұясын сағынышпен, жылылықпен, зор құрметпен еске алары сөзсіз. Ең бастысы, адамгершілік пен адамдықтың, ізгілік пен қарапайымдылықтың, парасат пен адал еңбектің дәнін дер кезінде - жалындап тұрған жас шағымызда өн бойымызға сіңіріп, ұядан баптап ұшырған аяулы жандарға алғысымыз шексіз!

Орал пединститутындағы (БҚУ) ұстаздар бойымызға дарытқан білім мен тәрбие өмір жолымызда бізді адастырған емес, адастырмайды да...

1992 жылы Орал пединститутын бітірген соң, маған институтта қалу ұсынылды. Мен екінші баламды дүниеге әкелуді жоспарлап жүргендіктен, бас тарттым. Туған өлкем Ақтөбеге келіп, еңбек жолымды ауыл мектебінде мұғалімдіктен бастадым. 1995 жылы жолдасымның жұмыс бабымен Ақтөбе қаласына №53 орта мектепке ауыстым.

Осы мектепте 27 жылдан бері: 12 жыл мұғалім, 3 жыл директор орынбасары, 12 жыл мектеп директоры болып қызмет жасап келемін. Орыс тілінде білім беретін мектеп болғандықтан, ұзақ жылдар бойы мемлекеттік тілді дамыту мақсатын ұстандық. Бүгінде аралас мектеп, 780 бала ана тілінде білім алуда. Алдағы жоспарда - мектебімізге Жұбан Молдағалиев есімін беру жұмыстары. Аралас мектепте жергілікті ұлт өкілдерінің өз балаларын ана тілінде оқытып, мемлекеттік тілді мойындап, құрметтеуіне ықпал жасау азаматтық міндетіміз болмақ. Ұлттық рухы оянбаған шәкірт ұлт намысын жырты алмайды. Қазіргі таңда басшы ретінде де өз қызметімде сүйікті ордам – Орал университетінде алған білімім мен тәрбием негізгі темірқазығым болып келеді.

Тағзым саған тағы да, кара шаңырақ!

*ТУЛЕГЕНОВА Сагира Меңдіханқызы,
физика-математика факультетінің 1989 жылғы түлегі*

Менің университетім — менің қызметтік абыройым

Адам баласын мына қамшының сабындай қысқа ғана өмірде талпынысқа жетелейтін, мақсатты айқындауға, батыл да шынайы әрекет етуге, төзімділікке, еңбекқорлыққа үйрететін бірінші ата-ана, екінші ұстаз. Балалық ойдан өрістеп келе жатқан ойды шынайы мақсатқа айналдыратын ол жоғары оқу орны. Айтқалы отырғаным – өз университетім, Орал педагогикалық институты. Менің жоғары оқу орным - менің мақтанышым деп ауыз толтырып айтарлықтай дәрежеде. Алғашында Орал педагогикалық институты болып, педагог кадрлар даярлайтын жоғары оқу орны болды. 1932 жылы Орынбор қаласынан көшірілген Халық ағарту институтының негізінде ашылды. 1937 жылдан бастап институт А.С.Пушкин атын алды. 1996 жылы А.С.Пушкин атындағы Батыс Қазақстан гуманитарлық университеті болып өзгерген. 2000 жылы университет Орал қаласындағы Батыс Қазақстан агротехника

академиясы және мәдениет институтымен біріктіріліп, Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті болып қайта құрылды. 2002 жылы БҚАТУ құрамынан шығып, 2003 жылы университет Махамбет Өтемісов атын алды. Батыр атын арқалаған оқу орным «Құрмет белгісі» орденімен марапатталған. Менің де ұстаздыққа келу жолым оқу орнының қабырғасынан бастау алды. Бізді білім нәрімен сусындатқан Ажғалиев Орынбасар Ажғалиевич, Тлеужанов Қусым Абдрахманович, Камкиева Жаннат Сырымовна, Жунусов Есенгелді Жунусович, Кобланова Умит Бисеновна секілді ұстаздарымның еңбегі зор.

Жалпы, мен үшін жоғарғы оқу орнындағы ұстаздарымның ішінде жетекшіміз Камкиев Сырым Жәлелович өзіндік орны ерекше еді. Тобымызға жетекшілік етумен қатар математика, физикадан сабақ берген ұстазымыздың осы салаға қызығушылық тудыруға тигізген еңбегі орасан зор. Әрбір студент үшін күш-жігерін аямай жұмсайтын. Сабақ берген кезінде басқа жұмыстарын, қызметін ойынан мүлдем шығарып тастайтын сияқты көрінуші еді маған. Тыңдайтынмын, тыңдай бергім келетін. Қазір өзіміз ұстаз болған кездегі көзбен қарағанда, сонымен қатар, басшылық қызметке келгеннен бері, Сырым Жәлелович тек тобымызға жетекші болған жоқ, болашақ өмірімізге де жол сілтеуші болғанына тағы бір көзім жетті. Сырым ағай Ұстаз болу, яғни, жақсы оқытушы болу үшін, оқытатыныңды да сүюің керек дейтін. Осындайда «Ұстаз-ұлық емес, ұлы қызмет» деген Бауыржан Момышұлының керемет дана сөзін әрқашан есіме аламын. Менің осындай дәрежеге жетуіме, оның ішінде ұстаз деген атақты 30 жыл арқалап жүруім де сол кездегі Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының ұстаздарының еңбегі зор деп білемін. Әрине, ұстаз болу үшін жоғарғы педагогикалық оқу орнын үздік бітіру аздық етеді. Ұстаздық атты ұлы шыңға көтерілу үшін өмір бойы оқисың. Өзің шын мәніндегі үлкен оқушы болғанда ғана кемел ұстаздыққа қол жеткізе аласың. Бұл менің ұзақ жылдар ұстаздық еткен қызметімнің алтын арқауы, бәйтеректей биік діңгегі.

Ұстаз ретінде мен тек қана жалаң білім беріп қоюмен шектеліп қалмауға барынша тырысамын. Ешбір сәтте есімнен ұлы ғұламамыз Әбу Насыр Әл-Фарабидің «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие беру керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деген ұлағатты сөзі шыққан емес. Басты өмірлік кәсіби ұстанымым ретінде мақсатымды алтын қазыққа байлап келемін.

Менің ұғымымда, біріншіден, ұстаз міндеті өз пәнін шәкірттеріне жақсы үйретуден де тереңірек жатыр. Алдымыздағы әрбір бала қайталанбас бір ғажайып әлем десек, сол зерттелмеген таза құпияға терең үңіліп, баланың басқаға ұқсамайтын ерекше қасиеттерін тану, оның жүрегіне, жан дүниесіне жол таба білу – біздердің, ұстаздардың бұлжытпас борышымыз. Екінші, ең бастысы, мұғалім шын мәнінде баланы жан тәнімен беріле сүюі керек. Алдымен рухани қуат беруі керек. Мейірімділік, шыдамдылық, кешіре білу, баламен тең жағдайда сырласу, оның мүмкіндіктеріне сену, ойын әрқашан құлақ қоя тыңдау тәрізді қасиеттері арқылы ғана мұғалім өз мәртебесін көтере алады. Мен Ұстазбын және өз Ұстаздарыммен мақтанамын.

*ТУРГУМБАЕВ Ахан,
Жаратылыстану-география факультетінің студенті,
түлегі, оқытушысы және деканы*

Батыстағы ұлы білім ордасы

Ұстаз болу бір күннің еншісінде емес. Ол адамға мағыналы тәрбие берген бабадан және білімді шәкірт тәрбиелеген ұстаздан даритыны анық.

Батыс Қазақстан университетімен біздің отбасымыз алғаш сонау 1940 жылдан байланысты деп айтсам артық болмас. Ол уақыт менің атам Тұрғымбаев Қуанышкерейдің 18 жасында Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының «Қазақ тілі мен әдебиеті» мұғалімі мамандығына оқуға түскенінен басталады. Атамның мұғалімдік бағытты таңдауына оның ағасы Тәжігерей атамның ықпалы тиіп, сол бағытта жұмыс жасауымен байланысты болған. Солай, 1940 жылы қыркүйек айында атам Қуанышкерей Орал институтының филология факультетінің 1-курс студенті атанады. Оқуда алғыр атам бірінші курсын өте жақсы аяқтап, елге оралған уақытта, ел басына күн туған кезде, ел қатарлы 1941 жылы Кеңес әскері қатарына қосылып, Отан қорғау мақсатында өз еркімен әскери комиссариатқа барады. Бірақ соңғы жылдарда көз жанары тез нашарлауына орай, әскер қатарына жарамай, 1941 жылдың күз айынан бастап Чапаев ауданына (қазіргі Ақжайық ауданына) бір жылдық институт берген анықтамамен ауылдық жерде бала оқытуға және тылға жіберіледі. Міне, содан жылдар өткеннен кейін мені он жылдық жалпы білім беретін мектепті аяқтағаннан кейін, өзінің үлкен арманы болған Махамбет Өтемісов бабамыздың атын жаңа алған Батыс Қазақстан мемлекеттік университетіне оқуға түсуге жібереді. Арманы дегендей, атамның балалары өзінің жолын жалғастыруға талпынбаған, біреуіне құрылыс бағытын, біріне техника жағын, ал біріне әскери бағытта еңбек жасауына мүмкіндік берген болатын.

Осылайша, мен 2003 жылы қара шаңырағымыздың студенті атанған болатынмын. Ал, география бағытына келуіме мектеп табалдырығында жүрген кезімдегі «география» пәнінің мұғалімі Наурызов Махат ағамыздың білімі себеп болды. Махат ағам зейнетке шыққанға дейін өз мамандығына адал қызмет атқарған, білімді шәкірт тәрбиелеген мектебімнің ұлы ұстаздарының бірі. Өзі білім алған жаратылыстану-география факультетіне, география кафедрасына және оқытушыларына жолдаған болатын. Факультеттің ұлы ғалымдарынан білім алған біз, солардың ізін қуып, атамның арманын орындап, ұстазымның жолын қуып мұғалім

атты ұлы атқа ие болдық. Оған мүмкіндік берген Университетіміздің алатын орны бөлек. Міне, ғасырға жуық білімді жастар тәрбиелеп, жер шарындағы Антарктида құрлығынан басқасында білімді студенттері еңбек етіп жатыр десек артық болмас.

Университетімізге тілерім, білімді, саналы, тәрбиелі шәкірттері көп болсын!

ТУРКЕЕВА Куляш Нуриддинқызы,

1985 жылғы түлектер атынан группа старостасы

Сағындырған сағым жылдар

Студенттік өмір – қиындығы мен қызығы қатар жүретін, адамның есте қалар ерекше кезеңі ғой. Алғашқы кезде үлкен қалада ата-анаңыз болуың, жаңа ортаға үйренісуің, сабақтың қиындығы, тамағың бірде бар, бірде болмай қалатын кездері қиын болады. Кейіннен бәріне бейімделіп кеткеннен кейін, жаңа достар тауып, ортада шыңдалып, қызықтар басталады. Мен үшін «студент» деген ұғымның өзі құпиясы тереңнен ашылмай жатқан қазына іспеттес. Гүл дәуреннің барлығы да сол бір шақтан бастау алады емес пе?!

Бағыма қарай, мектеп бітірген соң, қабылдау емтихандарын сәтті тапсырып, А.С.Пушкин атындағы Орал педагогикалық институтының физика-математика факультетінің студенті атандым. Өмір-өзеннің көз ілеспес жылдамдығын айтсаңызшы, сол бір алаулаған ыстық шақтардан бері 42 жыл өте шығыпты.

Тобымыздың алғашқы дәрісі де тап күні кешегідей әлі көз алдымда. Ауылында ата-анасының «айналайынымен» өскен бір-бір еркетотайдың басы бір топта қосылған еді. Біріміз алғыр, пысық болсақ, енді біріміз қой аузынан шөп алмайтын момындармыз – сан алуан мінез, сан алуан жан. Қала өмірінен үркіңкіреп, студенттік өмірден қаймығып отырған 26 «сарыауызға» 417-інші нөмір тағылған тобымыздың кураторы Тлеугалиев Серик Хамзаұлы жетекшілік етті. Әрқайсымыздың тілімізді тауып, жаңа өмірге еркін енуімізге жағдай тудырып, болашаққа бекем жол салған да – осы аяулы ұстаз. Өмірде де, еңбекте де жасындай жарқылдаған ардақты жанның бүгінде арамызда жоқ екеніне көңіл сенбейді. Тау алыстаған сайын биіктей түседі деген сөз тура біздің ағайымызға арналғандай, алдынан білім алып, мейірімінен нәр алған шәкірттерінің жүрегінің түкпірінде асыл ұстаздың бейнесі, жылы сөзі әрдайым сақталары сөзсіз.

Алабұртқан жастық шақта қай жанның да жігері тасып, белсенділігі ерек болатыны белгілі. Сайдың серке тасындай қыз-жігіттерге сол кездің тілімен айтсақ, старосталық ету менің бағыма бұйырыпты. Өткенге көз жүгіртсем, топтағы студенттердің бір-біріне бауыр басқаны соншалық, қай істе де қолдап, алдыңғы шептен көрінетін. Ұйымдастыру жұмыстары ма, оқу-тәрбиелік шара ма, қай-қайсысынан да тартынбай, жастық шаққа тән албырттықпен, белсенділікпен

көрінетін. Әрине, бұл ретте алдына келген студенттерін шарболаттай шыңдаған ұстаздар қауымының да рөлі орасан. Сондықтан біз өзіміздің С.Х.Тлеугалиев, Е.Ж.Жүнісов, Ж.С.Камкиев, Ж.С.Камкиева, А.Е.Кузьмичева, З.Ж.Жубанышева, С.Х.Ахметкереев, Р.К.Кусайнов, Н.Д.Даулетов, Х.К.Кенжегулов сынды азуын айға білеген, біліктілігімен тек республикаға ғана емес, бүкіл Одаққа есімі танылған педагогтардың алдын көргенімізді зор баққа балаймыз. Мамандықты меңгеру жолында шарболаттай шыңдаған ардақты ұстаздарымызға қандай мадақ айтсақ та, жарасады.

Әрине, білім алу, оқу бір бөлек, ал содан соң 5 жыл бойғы теориялық біліктілігінді іс жүзінде пайдаға асырып, қызметіне жаратудың маңызы ерекше. Жоғарыда есімі аталған ұлағатты ұстаздардың арқасында біздің топтың студенттері институтты тәмамдаған соң, өз істерінің майталманы атанып, кәсібіне төселді. Мысалы, Ізбасаров Ж.Ш, Нургалиев С.К, Хайыров А.К ұстаздықтың шыңына көтеріліп, білім ордаларын басқарса, Есмұханова Қ.Қ, Мұхамбетжанов Қ.С оқу бөлімінің орынбасары болып қызмет етуде. Ал Абдрахманова Р.Х, Мерғалиева М.Н, Сисенғалиева Ұ.М, Құрмашева Н.Т, Сагинова Г.А. жоғарғы санаттағы ардагер ұстаздардың қатарына қосылса, Мендіғалиева К.А., Жуматаева С.М, Буранова Г.Т, Байбосынова Г.К, Наурызғалиева С.М. тәуелсіз еліміздің ұрпағын тәрбиелеуде зор жетістіктерге жетіп, білім беру саласында есімі танылды. Өзім де талай жыл ұстаздық етіп, артынан Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінде қызмет еттім. Көп жылғы еңбегімнің жемісі – «Қазақстан Республикасының Білім беру ісінің құрметті қызметкері» белгісімен марапатталдым.

Әрине, өмірдің жолы сан тарау. Осы топта құлындай тебісіп, бірге білім алған замандастарымыздың бірқатары өзге бағыттарды таңдап, өз саласында еңбегін сіңірді. Айталық, Иманбаев Қ.И. облыстық салық департаментінде еңбек етсе, Құрматаев Е.А. тұрмыстық қамту ісінің майталманы, ал Сағындықова Г.Б. бүгінгі таңда облыстық қарттар үйінде әдіскер болып қызмет етуде.

Байқап отырғаныңыздай, бір топта білім алып, ұлағаты ұстаздардың тәлімін көрген қай-қайсымыз да өмірде өз жолымызды тауып, сара жолда шамшырақ бола білдік. Оған себеп біреу-ақ. Бұндай оқу орнын, ұстаздық еткен абзал жандарды ұятқа қалдыруға болмайды.

Біз бітірген оқу орнын, 90 жылдық мерей тойымен, барлық ұстаздарымызды, қазіргі университет ұжымын шын жүректен құттықтаймын. Бойымыздағы білім мен ұстаздық біліктілік үшін тағы да мың алғыс! Тек биіктерден көрініп, мәртебелі білім ордасы бола беріңіздер.

*ТУРМАШЕВА (Тапишева) Ботағоз Кадыровна,
выпускница УПИ им.А.С.Пушкина 1978 года*

Дорогу осилит идущий!

Учитель, пред именем твоим...

... Мы – дети, родившиеся через 10 лет после Великой Отечественной. И поэтому наше детство прошло рядом с ветеранами войны, мы жили на их воспоминаниях. И в институте мы изучали историю войны, начиная с первого и до последнего дня, знали все великие сражения, когда начался и когда завершился коренной перелом, названия десяти операций по изгнанию захватчиков в 1944 году и то, какие фронты участвовали во взятии Берлина в 1945 году.

Многие наши преподаватели были фронтовиками: Павел Романович Букаткин, Калам Жумашевич Суюншалиев, Сулеймен Утешевич Утешев. Они были суровыми и неподкупными, мы боялись и уважали их. Помню неожиданную похвалу, которой удостоилась от С.У.Утешева на государственном экзамене по всемирной истории: «За такой ответ я бы дал вам рекомендацию в партию!». В его устах это была высшая степень одобрения, для людей его поколения партия была всем.

Священный трепет у нас вызывала Ольга Ивановна Гришина – высочайший эрудит и блестящий лектор! Она читала самую трудную дисциплину – Историю древнего мира и средних веков, и мы с восторгом внимали ей. В институте были кабинеты, где хранились редкие монографии древности и средневековья, и мы проводили там часы напролет, готовясь к практикумам по этим предметам. Помню коллоквиум по книге Моргана «Древнее общество», как мы полностью проштудировали эту монографию, чтобы ответить на трудные вопросы Ольги Ивановны.

Запомнились преподаватели немецкого языка Нина Ивановна и истории искусств Амелина. Под впечатлением лекций Амелиной (не помню ее имя-отчество, в расписании стояла только ее фамилия) я собрала впоследствии целую библиотечку книг по истории живописи, и на школьных уроках по истории культуры подробно разбирала с детьми каждую картину.

Да, нас учили настоящие учителя, и воспитали нас достойными и знающими людьми.

Трудовые будни

После института по направлению приехала в Актюбинскую область. На комиссии по распределению называли школы, куда можно поехать и, когда назвали Жилианскую среднюю школу, мои сокурсники из Актюбинской области посоветовали выбрать её. Так я оказалась в Актобе, потому что эта школа находилась в 7 километрах от города (сейчас она в черте города и называется СШ №53). И этот выбор определил мою дальнейшую судьбу. Я осталась в Актобе, вышла замуж, здесь родился мой самый лучший на свете сын...

В 1982 году начала работать в институте усовершенствования учителей (позже переименованном в институт повышения квалификации и переподготовки кадров, ныне НЦПК «Орлеу»). В течении почти сорока лет занималась методической работой, была сначала заведующей библиотекой, затем – заведующей кабинетом истории и географии, потом – зав. кабинетом социально-общественных дисциплин. В 2013 году перешла в областной научно-практический центр, где работала методистом вплоть до января 2020 года.

Вершиной моей работы стал Гран-при на республиканском конкурсе «Лучший методист-2013». Когда журналист во время интервью спросила меня: «Как вы пришли к победе?», я ответила: «Я шла к победе всю жизнь...».

Сейчас, перелистывая страницы своего творческого пути, понимаю, что главной моей победой стал даже не успех на этом конкурсе, а создание учебно-методических комплексов по предмету «Познание мира» для 1-4 классов.

Среди учебников трех издательств: «Алматы китап», «НИШ» и «Атамура» - в 2017, 2018, 2019, 2021 гг. были отобраны именно наши учебники «Познание мира» для 1-4 классов издательства «Атамура»! По нашим базовым учебникам «Познание мира» обучаются начальные классы всей республики! Редакторы мне потом говорили, что победа доставалась нашему учебнику благодаря доступно и грамотно написанным темам по истории Казахстана.

В настоящее время являюсь автором (или соавтором) 10 наименований учебной и учебно-методической литературы, среди которых имеются методические пособия и электронные учебники по истории Казахстана. Они вышли в республиканских издательствах «Атамура», «Алматы китап», «Фолиант», «Тарих тағлымы».

В 2009 году участвовала в международном казахстано-германском семинаре, на котором собрались представители всех республик Центральной Азии. И как результат – получила приглашение на стажировку в международный Институт имени Георга Эккерта для изучения школьных учебников истории (г.Брауншвейг, Германия). В библиотеке института ознакомилась с учебниками истории из 147 стран мира. И там же сейчас находятся два моих пособия по истории Казахстана.

Была руководителем творческой группы и одним из авторов учебника «Краеведение. Актюбинская область (5-7 классы)». Этот учебник считается одним из лучших в республике...

Подводя итоги, хочу сказать, что каждый человек приходит в жизнь с определенной миссией. Кто-то украшает жизнь вокруг себя цветами и картинами, кто-то лечит людей, кто-то добывает нефть. А мне выпала скромная миссия – учить не только учителей, но и детей, и давать знания не в рамках одной школы или области, а в масштабе всей республики. Думаю, что своё предназначение я выполнила достойно...

ТЮРИНА Татьяна,

преподаватель кафедры физического воспитания

Моя студенческая жизнь

*Студент же может сессию сдавать,
Не спать неделю, шахмат не бросать,
Да плюс ещё влюбиться ухитряется*

Эдуард Асадов

Студенческая жизнь – это самый восхитительный и невероятно интересный период, который навсегда останется яркой вспышкой весёлых воспоминаний. Учась в школе, я с нетерпением ждала своего поступления в высшее учебное заведение. Любовь к спорту у меня проявлялась с юных лет, и в выпускном классе я чётко определила факультет, на который планирую поступать. Было ли мне страшно? В какой-то степени да, ведь впереди что-то новое и неизведанное: знакомства, новые дисциплины, преподаватели, а также режим. Много радости приносит человеку студенческая жизнь. Сначала это чувство эйфории и восторга от того, что поступил и стал студентом, потом приятное чувство волнения от предвкушения самостоятельной жизни, радость от новых знакомств и встреч. Я довольно коммуникабельный человек, и со знакомствами у меня проблем не было. Меня больше удивляло, какими разными могут быть люди, характеры, стили поведения. Но всех нас, таких разных и непохожих друг на друга, объединяло одно – университет.

Первый семестр первого курса пролетел со скоростью света, многому нас учили, рассказывали, показывали. Было множество конкурсов и мероприятий. Так хотелось везде участвовать, но немного смелости всё же не хватало, хотя среди однокурсников я была достаточно активной студенткой.

Прошла первая сессия - студенческое “боевое крещение”. Тогда я ощутила мощный прилив адреналина! Подготовка была очень сложной, в бессонные ночи иногда в голову лезли мысли:

- «А зачем я учусь?»

Все они развеялись уже после сдачи всех экзаменов. Сдала я все экзамены на «хорошо» и «отлично» и поставила для себя цель, что во втором семестре отгоню прочь страхи и сомнения и уверенно войду в ряды активистов моего любимого спортивного факультета или в целом всего университета, чтобы жить от сессии до сессии не скучно и не грустно. К своей цели всё же я пришла, поборолась в себе неуверенность и тотчас увидела широкий мир возможностей.

Во втором семестре начала заниматься шахматами и шашками, душой и сердцем полюбила настольный теннис и катание на лыжах, посещала театр и подружилась с ребятами из других факультетов.

Во все остальные годы, проведённые в стенах нашего вуза, я испытала огромный спектр эмоций и чувств. Несомненно, наряду со взлётами были и падения. В какие-то моменты сталкивалась с несправедливостью, испытывала гнев, обиды, но по сравнению с пережитыми положительными эмоциями всё это не значительно, а даже, наоборот, падения давали серьёзную мотивацию для достижения новых целей.

Годы студенчества - это, безусловно, хорошая возможность увидеть мир, определить для себя новые горизонты. В самом учебном заведении всегда есть множество возможностей для саморазвития. Большое количество кружков, групп, секций по интересам позволят подобрать для каждого увлечение по душе, собственно говоря, чем я и воспользовалась в свои студенческие годы. На мой взгляд, именно студенческий период в жизни человека позволяет не только получить профессиональные знания, но и открыть в себе новые таланты, никак не связанные с получаемой профессией. И вполне возможно, что опыт, полученный в кружке по интересам, в итоге сыграет в жизни большую роль, чем полученный диплом. И несмотря на всю сложность процесса обучения профессии, студенческая жизнь — это всё же время безудержного веселья.

Что бы ни говорили о студенческой жизни, как бы ни распинались о её неповторимости, чего бы только ни придумали об этом прекрасном времени, студенческая жизнь будет у каждого своя. Незабываемая и удивительная. Такая, которую проживёте только вы. Такая, которая оставит огромный след именно в вашем сердце.

Как жаль, что период студенчества у меня уже прошёл. Сейчас я уже взрослый человек, который имеет при себе багаж опыта и воспоминаний.

В заключении хотелось бы сказать ученикам выпускных классов и студентам первых курсов: берите от студенческих лет всё самое лучшее. Ведь, как бы вы ни хотели, ни желали, как бы ни старались в итоге вернуть это время, оно будет только однажды и больше не повторится никогда!

***ХАБИЕВА Дина Гарифоллиевна,**
аға оқытушы, магистр, М.Өтемісов атындағы БҚУ
Мектепке дейінгі және бастауышта білім беру
кафедрасының меңгерушісі*

Ұстазға деген сағыныш

Махамбет университетінде білім алғандар үлектердің ішінде С.Шарабасов есімін білмейтіндер кемде-кем шығар. Ғалым филология факультетінде әдебиеттану пәнінен дәріс оқыды. Оның әр дәрісі тәрбиелік қасиетке толы еді, филология факультеті студенттерінің «ең сүйікті оқытушысы» десек, артық болмас. Біз Серікқали Ғабдешұлының сөздерін, кеңестерін, ілтипатын көріп, көркейіп өскен едік...

Ағайдың әрбір дәрісі қызықты, өйткені ұстазымыз білімге, әсіресе филологияға деген, жалпы өмірге деген махаббат сезімдерін тудыратын, дәрістің әр минутынан пәнге, ғылымға адалдық сезілетін, филологиялық мәселелерді зерттеуге шақыратын. Ұлы ақын Абай туралы көп оқып, көп айтатын, барлық дәлелді Абайдан келтіретін. Пір тұтатын Абайды. Бір жылы, ұстаздар күні мерекесі қарсаңында аудиторияға келіп, «түгел шығыңыздар, бір жерге барамыз» деп ала жөнелген еді. Үш топтың студенттері ағайдың соңынан еріп келеміз. Орталық көшедегі Абай ескерткіші жанына бәрімізді дөңгелете тұрғызды да, «ұстаздардың ұстазы – Абай данышпанға бір тағзым» деп басымызды ескерткішке иілтіп, «жүріңдер қалған уақытта аудиторияға барып, дәрісімізді жалғастырамыз» деп кері жаяу әкеткен-ді... Абайды жаттатып, Әуезовты оқытып, Зейнолла Қабдоловты үлгі ететін, өзін Қабдоловтың шәкірті санайтын. «Орал қаласындағы №1 мектепке Қабдоловтың есімін беруге қалай қарайсыңдар?» деп бізге ауызша сауалнама жүргізетін...

Көрнекті әдебиетші-ғалым Шарабасов Серікқали Ғабдешұлы филология ғылымдарының кандидаты, профессор ретінде көп шәкірттерінің жадында ұлағатты сөздер қалдырды. Ол кісінің ораторлық шеберлігі өте жоғары еді, аудиторияны өзіне баурап алатын. Дәріс барысында еш жерден естімеген, оқымаған қызықты мәліметтерді айтатын, мақал-мәтелдерді, қазақтың қанатты сөздерін ұтымды пайдаланатын. «Ақтайлақ би қай романда кездеседі?», «Әнші Ыбырай неліктен Үкілі Ыбырай атанған?» секілді сыни сұрақтар қойып, бізді біраз әбігерге салатын. Сабақ аяқталған соң, ағайымыз бағыт берген, оқу керек деген әдебиеттерді тауып алу үшін, кітапханаға қарай ағылатынбыз. Біздің топта бірге оқыған Марат, Айдарбек, Манарбек есімді жігіттеріміздің ғылым жолына түсіп, әдебиетке бет бұруына Серікқали ағайымыздың шапағаты тиген болуы керек.

Өмір жай өте шыққан сәт емес, есте қалған күндер... Себебі жылдар артта қалған сайын мына өмір мен тіршіліктің шын мағынасында «жалған» екеніне бір уақыт көзің жете түскендей болады. Күні кеше ғана дәрісін тыңдап, алдын көрген, әріптес болған, магистрлік диссертацияма, оқу құралыма шын ниетімен пікір жазып берген Серікқали Ғабдешұлы ұстазым туралы ойлаған сайын «естелік күндерімнің» төрінде қалғанын сеземін. Университетіміздің бас ғимаратына келген сайын көріп қалса, құшақ жая қарсы алатын ағалық мейірімін аңсаймын. «Жақсының аты өлмейді, ғалымның хаты өлмейді» деген аталы сөз осы ағайымызға арналған секілді: жақсы ісімен, шәкірттерімен және ұрпағымен өзіне өшпес ескерткіш қойып кетті.

Серікқали ағай жөнінде біраз естеліктер жазылды, жазылып жүр, жазыла да береді. Жылдар жылжып өткен сайын ағайдың бейнесі жадымызда жаңғырып тұрады. Жақсы адамды, ұстазымды сағынып жүрмін....

ХАСАНОВ Ғ.Қ.,

*М.Өтемісов атындағы БҚУ
қазақ филологиясы кафедрасының доценті,
филология ғылымдарының докторы*

Өткен күндерден естелік

1986 жылы Алматыдағы толқудан кейін қазақ тіліне деген көзқарас өзгерді. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл деген мәртебеге ие болды. Қазақ тілі мен әдебиеті мамандығына көп орындар бөліне бастады.

Мен 1988 жылы Мұхит Мералиев атындағы Қаратөбе орта мектебін бітіріп, сол кездегі А.С Пушкин атындағы педагогикалық университеттің «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығына оқуға түстім. Сол жылы 50 орын бөлінген екен. Осы мамандыққа түсуімнің басты себебі: қазақ тілі мен әдебиетін жақсы көргенім және қазақ мектептерінде қазақ тілі мұғалімдерінің жетіспеуі болды. Сол кезде орыс тілі мен әдебиеті қазақ мектептерінде, қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектептерінде деген қос мамандық ашылды, сонымен қатар, орыс тілі мен әдебиеті қазақ мектебінде деген мамандық бар, жалпы қазақ балалар оқитын топтар көп болды. Дәрістерге 100-ден астам студент қатысып отыратынбыз. Профессор Мәтжан Мақсымұлы Тілеужанов «Фольклордан», доцент Серікқали Ғабдешұлы Шарабасов «Әдебиеттануға кіріспе» пәнінен, профессор Отарәлі Бүркіт «Қазақ тілі морфологиясынан», профессор

Қалимолла Мырзағалиев «Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі» пәнінен дәрістер оқыды. Ардагер оқытушылар Шәндә Жұмағазықызы, Меруерт Жолдықайырқызы практикалық және әдістемелік сабақтар жүргізді. Үрия Бақыторазқызы Дәулетова, Ұлдай Рысқалиқызы Ержанова, Рысқаным Сәлімқызы Кенжекова, Еrsaғын Қазиев сияқты өз ісінің білгірлері, тәжірибелі оқытушылар сабақ берді. 1990 жылы А.С. Қыдыршаев, Б.Ө. Жексенғалиев, М.Б. Сабыр, Н. Майманов сияқты білімді жас ұстаздармен кафедра толықты. Олардың сабақтарының ғылыми негіздері мол, қызықты еді. Біздің кураторымыз, Аршагүл апайдың, Қырымжан Жақыпова, Ақзия Әділқызы апайларымыздың сабақтары өте қызықты өтетін. Орыс тілінен бізге Т.Никитенко сабақ берді, ал француз тілінен Лидия Викторовна Стеценко сабақ берді. Психологиядан өз ісінің шебері Кеңес Айтжанұлы сабақ берді. Кеңес Айтжанұлының дәрісінен бірде-бір студент қалмайды, себебі дәрістері өте қызықты өтетін еді. Серікқали ағайдың сабақтары өзіндік ерекшелігімен тартымды, қызықты өтетін. Әдебиет тереңіне бойлап, еліктіріп алып кететін еді. Ағай бәрінен бұрын оқымаған студенттерді ұялтып отыратын. Профессор М. Тілеужанов қазақтың фольклорында бұрын сөз болмаған тың мәліметтерді айтатын. Оған қоса шетел әдебиеті, орыс әдебиеті, көне грек әдебиеті, алдыңғы қатарлы шетел әдебиеті т.б. көптеген сабақтардан біраз мағлұматтар берілді. Педагогикадан Құбаш ағай, қазақ тілі тарихынан Ғабдырахим Әбуханов, қазақ әдебиеті тарихынан Сәрсен Ақмұрзин сияқты ардагер ұстаздар сабақ берді. Қазіргі қазақ әдебиетінен, сын тарихынан профессор Алпысбай Мұсаевтың дәрістері қызықты, тартымды, жаңалыққа толы болатын. Ал философиядан Тастаев Кеңес ағайдың, Рысқалиев Тілекжан ағайдың сабақтары өте тартымды болатын. Көп адамға түсініксіз философия біз үшін сол кезде қызықты пән еді. Қазақ филологиясы факультетінде кураторлық сабақтардан басқа қызықты семинарлар, қызықты әртүрлі сипаттағы жастар жиындары жиі өтіп жататын. Акт залында студенттер арасында айтыс, студенттердің «Тамаша» әзіл-сықақ театры жиі концерттері болатын. Алғаш Наурыз тойы Мәтжан ағайдың ұйымдастыруымен 1989 жылы болды. Наурыз тойын А.С.Пушкин атындағы пединституттың студенттері ауылшаруашылық студенттерімен бірлесе тойлады. Жалпы, сол кездерде, осы екі жоғары оқу орнында оқып жатқан жастардың арасында байланыс тығыз еді. Студенттердің топ болып шығарған газеті қабырғаларда ілініп тұратын.

Мектеп бітіріп келген біздер сабақты қызығып жарыса оқитын едік. Облыстық кітапхананың оқу залында басқа мамандықтың студенттерімен қатар үнемі қазақ филологиясы студенттері отыратын. Тек біздің қатардан біраз ғалымдар өсіп шықты. Мәселен: филология ғылымдарының кандидаттары Асан Қайыров, Азамат Мамыров, Өтеген Жақыпов, Ербол Дәулетов, Мәлс Қосымбаевтарды мақтанышпен атаймын. Үздік бітірген Ақерке Байжиенова, бүгінде, № 11 мектептің құрметті ұстазы, «Ерен еңбегі үшін» төсбелгісінің иегері. Іңкәр Хасанова – педагогика ғылымдарының кандидаты, біздің университеттің бастауыш мектептегі педагогика және әдістеме кафедрасының ұстазы. Ғылым магистрі Айгүл Ниетова – ғалым-хатшы, университетіміздің ұстазы. Мира Шүйіншәлиева – журналист, ақын, жазушы.

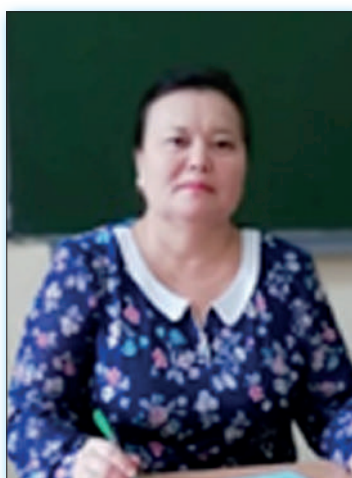
Сол кездерде Қ. Жұмалиев атындағы әдеби бірлестік ақындармен кездесулерді жиі өткізетін. Әртүрлі сипаттағы мүшәйраларды өткізгенде басқа жақтан да өлең жазатын студенттер келіп қатысатын. Мысалы, сырттай оқитын Сабыр Адай, Талап Таймасұлы сияқты ақындармен сол кездерде таныс болдық. Оған, әрине, Мэлс Қосымбаев, Қобылан Қуанов сияқты ақын достарымыздың олармен таныстығы да әсерін тигізді. А.П. Анищенко деген деканымыз талапшыл, қатал кісі болды. Сол себептен болса керек, студенттер сабақ жібермейді. Бір ескертуден кейін оқудан шығарып жібереді. Комсомолдың ықпалы да ерекше болғанын мойындау керек. Комсомол жиналысына түсіп ескерту алған студенттің жазасы қатаң болатын. Ал декан орынбасары Люзия Кадимовна Даминова тамаша адам, білікті ұстаз болды. Әсіресе, жатақхананы әділ бөлетін. Басқа да ұстаздарыма келетін болсақ, өте терең білім иелері, талапты да қоя білетін.

Студент кезімде Сырым батыр туралы жазып жүрген Мәтжан ағайдың тапсырмаларын уақытында орындап жүрдім. Соңынан ағай осы еңбегінде маған өз алғысын айтқанын мақтан тұтамын. Маман шығармайтын кафедра ұстаздарының ғылыми жобаға қатыс деген өтінішін орындап, психологиядан (К.А. Нұрғалиев), КПСС тарихы (Х.И. Қожабергенова) біраз ғылыми жобалар орындадым. Қазақ тілі бойынша профессор О. Бүркіттің жетекшілігімен дипломдық жұмыс жазып, институтты үздік бітірдім. 1992 жылы «Қазақ тілі» кафедрасына оқытушылық қызметке Отан ағамыз біраз шәкірттерін алып қалды. Оның үстіне, қазақ филологиясы өз алдына жеке факультет еді, ал декан жұмысын Серікқали ағай, соңынан Отан ағайымыз тамаша атқарды.

1992 жылдан 1994 жылдың күзіне дейін қазақ және орыс топтарына қазақ тілінен сабақ бердім. 1994 жылы ақпан айында Алматыда Тіл білімі институтының аспирантурасында оқып жатқан Мұрат Сабырға Болат Жексенғалиев екеуіміз ұшып бардық. Бәкең профессор Әлімхан Жүнісбектен тақырып алды. Мұрат Бөкенбайұлы мені профессор Берікбай Сағындықұлының үйіне ертіп барды. Ағаймен бірінші рет танысып, болашақ ғылыми жұмысымның тақырыбын алдым. 1994 жылы күзде ауылшаруашылық жұмысын бітірген соң қазан айында әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің күндізгі аспирантурасына оқуға түстім. Ол кезде кафедра меңгерушісі А.Ә. Ниязғалиева ал деканымыз Отарәлі Бүркіт болатын. Мен қазақ семантикасына қатысты тақырып алғанымды естіген Отан ағамыз «Қазақ семантикасы зерттелмей жатыр, өте дұрыс бағыт» деді. Сөйтіп, профессор Б. Сағындықұлы жетекшілігімен 1997 жылы кандидаттық диссертация қорғадым. Өзіміздің университетімізге қайта оралып, педагогтық қызметімді жалғастырдым. 2002 жылы кафедра меңгерушісі болып та жұмыс атқардым. Ұстазым Отарәлі Бүркіттің және Мұрат Бөкенбайұлы кеңесімен докторантураға баруға ниет қылдым. 2006 жылы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің күндізгі докторантурасына оқуға түстім. Стипендиясы мардымсыз болса да, басқа жерлерде жұмыс жасай жүріп, ғылыми мақалаларымды жарыққа шығарып, 2009 жылы 25 қарашада докторлық диссертациямды сол университеттің Ғылыми кеңесінде қорғадым. Содан соң Батыс Қазақстан гуманитарлық-технологиялық университетіне

жұмысқа орналастым. 2012 жылдан өзіміздің университетімізде қызмет атқарудамын. Университетте Бақтығұл Қабдырұлы Бірімжаров, Шәріп Мұсағалиев, Жәлел Сырым, Мирғали Хұсайнов, Темірғали Қайырғалиев, Кеңес Айтжанұлы Нұрғалиев т.б. ұстаздардың тәлім-тәрбиесін құрмет тұтамын. Өмірден өткен аяулы ұстаздарымызға кабинеттер ашылды, қаламызда көшелер берілді. Университетіміз де қарыштап өсті, себебі қашанда білікті басшылар басқарды. Дегенмен де болашақта әлі де алынар биіктер көп.

Өз басым осы университеттің түлегі болғанымды және осы жоғары оқу орнының дамуына өз үлесімді тигізгенімді мақтан етемін.

ХОДЖАНОВА Балдай Хамзиевна,
М.Өтемісов атындағы БҚУ жаратылыстану-география факультеті, география кафедрасының аға оқытушысы

Ұстаз туралы ой

Өз жақсыларымызды өзіміз ұлықтамасақ, өз жайсаңдарымызды өзіміз қызықтамасақ, онда ол өз ырысымызды өзіміз тепкендік, өз тілеуімізді өзіміз кескендік те болар еді.

Әбіш Кекілбаев

Ұстаз – өмірдің нәрін себуші, берілмес қамалдардың алыбы. Ұстаздық – бүкіл әлемдегі мамандықтардың анасы. Олай болса, жақсы ұрпақ тәрбиелеймін деген ұстаз, ең алдымен, сол ұрпақтағы жүрек жылуын зерттейді, одан кейін сол жүрекке мейірімділік пен ізгіліктің отын жағады. Бір кездері Анатолий Луначарский «Ұстаз – бұл жас ұрпақтың бойына ғасырлар бойы жинақталған барлық асылдарды сіңіруші, ал оларды соқыр сезімдерден, жамандықтардан және жұқпалы мінездерден аулақтатушы адам» деген болатын.

Ел мен жердің, халықтың байлығы да, атақ даңқы да ел қадірлейтін парасатты азаматтарымен өлшенетіні ақиқат. Осы тұрғыдан қарағанда, университет қабырғасында жас маман болып келгенде, маған өздерінің білімі мен біліктілігімен бөліскен, бағыт бағдар берген ұстаздарым ретінде А.Ф. Ғалымов, С.С. Құлмалиева,

Т.А. Терещенко, С.К.Рамазанов, З.Я. Сахарнова, В.И. Амельченконы мақтанышпен айта аламын. Сонымен қатар қазіргі таңда бірге қызмет жасап келе жатқан әріптестерім Г.Ж. Абдушева, М.А.Галимов, Д.Ж. Искалиев, Н.С. Жармағанбетова, А.К. Хайруллина да география кафедрасының сыйлы ұстаздары. Мен үшін кафедрамыздың әрбір ұстазы – қайталанбас тұлға.

Қызмет барысында әріптестерімнің арасында ұлағатты ұстаз, үлкендік парасатымен баршамызға үлгі-өнеге болған, бүгінде зейнеткер, Құлмалиева Сұлушаш апай жайлы ерекше айтып өткім келеді. Әлемге әйгілі ойшыл, ғұлама ұстаз Әбу-Насыр Әл-Фараби бабамыз «Ұстаз жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жадында сақтайтын, еш нәрсені ұмытпайтын, мейлінше шешен, өнер-білімге құштар, жаны жақындарына да, жат адамдарға да әділ, жұрттың бәріне жақсылық пен ізгілік көрсететін, қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек» - деген екен. Осы айтылған қасиеттердің барлығы Сұлушаш апайға арнап айтылғандай. 1991-2009 жылдар аралығында география кафедрасында қызмет етіп, география кафедрасында аға оқытушы, жаратылыстану–математика факультетінің декан орынбасары қызметтерін атқарды. Жоғары оқу орындарына арналған бірнеше оқу-әдістемелік нұсқаулардың авторы.

Сонымен қатар «Қазақ ССР халыққа білім беру үздігі» белгісімен марапатталған.

Яғни, қызмет барысында әріптес ұстаздар арасында жолдастық, апалық, аналық қамқорлығы мол, шебер ұйымдастырушы, жан-жақты жетілген білгір, әдісқой маман ретінде ұжым арасында үлкен беделге, сый-құрметке ие болған ұстаз. Іскер жан, ұжымның ұйтқысы болған, ұйымдастырушылық қабілетінің арқасында талай істің көшбасшысы бола білді. Бүкіл өмір бойы қоғамдық жұмыстарға белсене араласып, университетіміздің тыныс-тіршілігімен бірге тыныстаған, ажарына ажар қосқан, ұлтжанды ұлағатты ұстаз.

Университетіміздің тарихында саналы өмірінің біразын, денсаулығын ұрпақ тәрбиесіне арнап, киелі шаңырақтың дамуына сүбелі үлес қосып, өзіндік биік адамгершілігімен, мұғалімге тән үлкен жүрегімен университет тарихында өзіндік қолтаңбасын қалдырды.

Зейнетке шыққаннан соң, өмірден көргені мен түйгені көп тәжірибелі ұстаз жеке шығармашылықпен шұғылданып, «Қол ұстасқан ғұмыр және қас қағым сәт» және «Мен даланың қызымын» атты екі кітабын жариялады.

Қазіргі таңда елге қадірлі, ағайынға ардақты, әрбір іске жауапкершілікпен қарап, өзінің парасаттылығын көрсете білген ардагер ұстаз ұл, қыз, немерелер тәрбиелеп отырған ұлағатты отбасының сүйікті әжесі.

ХУСАИНОВ Иосиф Хосьянович,
*заслуженный учитель РФ, выпускник 1970 года,
Физико-математический факультет, отделение физики*

Как молоды мы были...

Как сказал поэт, «когда я итожу то, что прожил, и роюсь в днях - ярчайший где, я вспоминаю...». Что же вспоминается достаточно пожившему учителю? Вспоминается молодость, юность и, как ярчайшее событие, - студенческие годы. В чередке студенческих лет - однокурсники, преподаватели, дружба и любовь. Да, много того, что хранится в памяти о тех днях.

Хотя прошло более 50 лет после окончания института, но мы до сих пор дружны - общаемся, встречаемся. Причем, часто встречаемся всей группой. Знаем членов семей и детей друг друга. Когда встречи происходят в Уральске, посещаем родной институт, проходим по аудиториям, где занимались, слушали лекции. И видим, как преобразился он, заметно похорошел за последнее время, и радуемся за него, как за что-то живое. Значит, будет жить и здравствовать долго наш родной институт, обучая в своих стенах новые поколения студентов.

В этой жизни уже нет многих наших наставников, но мы прекрасно помним их всех и преклоняем колени перед их светлой памятью, ведь они живут в нас, с нами живет всё хорошее, что они передали нам.

Декан физмата М.Данилов, замдекана Т.Абилов, математики Г.Мелях, Т.Назиров, несравненная А.Космосова, физики Е.Джунусов, Б.Шахов – в маленьком эссе невозможно перечислить всех.

Но я бы хотел чуть подробнее рассказать о нашем кураторе Шахове Б.П., кандидате физико-математических наук, старшем преподавателе, а впоследствии - заведующем кафедрой физики.

1966 год. Конец августа. Сданы вступительные экзамены, и я зачислен на 1 курс Уральского пединститута им. А.С. Пушкина, факультет – физмат, отделение – физика. Доволен, как слон. Городские, вчерашние абитуриенты, а ныне – студенты - едут на “картошку” в село: такой была своеобразная традиция советского времени. А нам, иногородним, разрешено ехать домой, потому что нет рабочей одежды. Вернуться необходимо к началу занятий.

Вот, наконец, прошли отведенные дни. Мы приехали из дома, местные из командировки по оказанию помощи селу. Расселись по местам, как в песне, запели, как дрозды, но не полевые. Все в новинку: аудитории, лекции, семинары. Голова кругом. Нашей группе дали имя - 1”Д” . В белом плаще с красным подбоем перед группой появляется прокуратор Понтий Пилат - шутка! Нам представлен наш куратор – Шахов Борис Павлович. Мы еще не знаем, что впереди более пятидесяти

лет дружбы членов нашей группы и куратора. Мы еще и слова-то «куратор» не знаем. Нам объясняют, что это “навроде” классного руководителя.

Если есть любовь с первого взгляда, то это она: наша группа и наш куратор Шахов Б.П. полюбили друг друга сразу. Как будто кто-то включил невидимый рубильник, и мы прониклись глубокой симпатией друг к другу. И самое главное, что на протяжении последующих лет эта симпатия, эти теплые, доверительные отношения сохранились.

Вернемся в 1966 год. Конец сентября. От масс поступило предложение сходить группой в поход. Стояла прекрасная осенняя погода. Река Урал. Чудная природа. Все единогласно поддержали эту идею. Борис Павлович одобрил нашу затею и решил пойти с нами. Решили, что сбор утром возле института. Группа начала собираться. Мы привыкли видеть друг друга в костюмах на занятиях, а здесь одеты по-походному: в фуфайках, на ногах кеды, на головах фуражки. Одним словом, выглядели забавно. Группа была в полном составе. Наш куратор подошел вовремя.

Какой же поход без костра, чая? Поход походом, а обед по расписанию. Решили сброситься по три рубля с человека. Этим занимался наш староста Володя Горюнов. Куратору ничего не сказали про сбор, так как решили не брать с него деньги. Каково же было наше удивление, когда он подошел к Володе и сказал, что тоже сдаст деньги, как и все, в противном случае он не пойдет. Скрепя сердце мы согласились. Он вошел в нашу компанию на равных с нами условиях. Это была его фирменная черта: все расходы, трудности он делил с нашей группой на равных, он был один из нас - старший товарищ, с которым всегда можно посоветоваться и получить помощь. Так мы ненавязчиво получали уроки доброты и нравственности, воспитывалось желание помочь своему товарищу.

Целый день на природе. Был и чай, и костер, и песни у костра, и игра в футбол. Борис Павлович принимал самое активное участие во всем: пел, играл в футбол, наслаждался, как и мы, природой, чудным осенним днем. Все были довольны. Мы лучше узнали друг друга, подружались, убедились, что рады друг другу. Дружба нашей группы продолжилась на всю оставшуюся жизнь. Борис Павлович был центром нашей дружбы, своеобразным центром кристаллизации. И в тоже время он был один из нас, неотделим от нас. Его умение коммуницировать, быть нужным, быть «скорой помощью» в трудную минуту было колоссальным.

Если у кого-то были проблемы, то он шел к куратору за советом, разговаривал, как говорят «тет-а-тет». Только на встречах через десятки лет ребята рассказывали, как им помог наш куратор.

Вот мой личный пример. Как известно, в советское время было необходимо периодически демонстрировать единение партии и народа, что молодежь готова в любой момент выполнить приказ партии. (Партия сказала: «Надо!») - Комсомол ответил: «Есть!») И вот дважды в год - 7 ноября и 1 мая - весь народ, молодежь в том числе, должны быть в составе праздничных колонн, неся лозунги и портреты

вождей, проходить перед трибунами, где находились руководители партии. А если студент отсутствовал на этом мероприятии, то его лишали стипендии. Мне, как иногороднему, необходимо было уехать домой за продуктами и деньгами, да и просто повидать родителей, пообщаться с друзьями детства.

И я обращался к своему куратору, Борису Павловичу с просьбой помочь в этом вопросе. Как он решал эту проблему, я до сих пор не знаю. Он давал согласие на поездку и каким-то образом решал эту проблему в деканате.

Надо сказать, Шахов Борис Павлович и мы стоили друг друга. В группе были собраны талантливые и грамотные ребята. Из состава нашей группы вышли четыре полковника, руководитель вычислительного центра, руководящие работники завода “Омега”, главный инженер предприятия ВПК и вообще хорошие люди. И мы хорошо понимали друг друга. Б.П.Шахов поражал нас энциклопедическими знаниями в различных областях физики.

Являясь заведующим кафедрой в провинциальном вузе, он установил связь с Ленинградским физтехом и посылал своих выпускников в целевую аспирантуру. Только из нашей группы обучение прошли два выпускника, окончили аспирантуру и получили ученую степень.

Наша дружба сохранилась и после окончания института. Ребята каждый год собирались дома у Бориса Павловича. А когда появился интернет, мы собирались всей группой в Уральске. Борис Павлович к тому времени переехал в Самару, но приезжал на эти встречи обязательно. Эти встречи длились два дня. Во главе стола всегда был наш куратор. До конца своих дней он был непоколебимым авторитетом для нас и нашим старшим другом и коллегой.

Как пишут в романах, прошло много лет, вечереет. Нам всем за семьдесят, уже от нашей группы осталось меньше половины. Нет многих ребят в нашей жизни, нет и нашего Бориса Павловича Шахова. Пусть земля будет им пухом. В странах COVID-19, закрыты границы, и мы не можем встретиться, как сейчас говорят, “offline”, а только в интернете. Но пока жив хотя бы один из нашей группы, память о нашей группе и нашем старшем друге, нашем Учителе будет жива. А наша дружба пусть будет примером для новых поколений студентов.

ЧЕРЕВАТОВА Нина Константиновна,
кандидат химических наук, доцент, профессор ЗКГУ

Кафедра химии ЗКУ им. М. Утемисова: вчера и сегодня

В этом году ЗКУ им. М.Утемисова отмечает свой юбилей – 90-летие образования вуза.

Кафедра химии является одной из старейших и была организована в педагогическом институте г. Уральска в 30-х годах прошлого века И.Н.Азербайевым, выдающимся химиком Казахстана. История становления кафедры интересна сама по себе, но мне хочется рассказать о нашей кафедре с 60-х годов, когда впервые открылась специальность «Биология-химия». В то время приехала из г. Алматы молодая, задорная и целеустремленная Потлова Галина Андреевна, кандидат химических наук, которая с большим энтузиазмом принялась за реорганизацию учебных химических лабораторий, подбор преподавательских кадров, создание научного направления химических исследовательских работ по теме «Катализ».

С каким вдохновением выполняли мы, тогда студенты новой специальности, научный эксперимент по изучению свойств катализаторов с различными добавками; засиживались порой допоздна в аудитории № 1, где была установлена каталитическая «утка» с определенным химическим оборудованием. Именно в это время многие студенты – выпускники выбрали свое направление в научной деятельности и в будущем пошли по «химической дорожке».

На кафедре в наши студенческие годы корифеями химии были как Потлова Галина Андреевна, так и Карташева Валентина Федоровна, Бекова Зоя Никитична, Борисова Зинаида Алексеевна, позже к ним присоединились Бейсембаева Людмила Георгиевна, Хабиев Ураз Хабиевич, Закотов Н.Н., Анброх Раиса Васильевна, Байшиганов Есенгельды Байшиганович и другие. Что покоряло наши студенческие сердца, так это глубокие профессиональные знания, умения, высокая требовательность к себе и студентам и душевная теплота наших преподавателей.

Особенно хочется сказать о таком преподавателе, как Потлова Галина Андреевна, которая воспитала в нас научный подход в решении экспериментальных химических проблем, смелый поиск и разумный риск эксперимента, учила оттачивать научную мысль, в которой было мало слов, но много глубины. Галина Андреевна создала на базе кафедры новое научное направление исследований по химическому катализу. Ученики ее школы ныне занимают ведущие места в различных учебных и научных учреждениях.

Карташева Валентина Федоровна, будучи куратором нашей студенческой

группы, учила своих питомцев не только любить химию, но и быть всесторонне развитой личностью, занимать активную позицию в общественной жизни страны. Очень интересно проводились кураторские часы по искусству (музыке, живописи и др.), по политическим событиям тех времен, а главное, на личном примере Валентина Федоровна показывала, что представляет собой **НАСТОЯЩИЙ УЧИТЕЛЬ**.

С нашими преподавателями мы устраивали «Менделеевские чаепития» с самоваром и блинами, где оживленно обменивались новостями в области достижения химии. И здесь преподаватели открывались нам с новой стороны, и здесь мы черпали у них многое для себя: умение вести научные споры, умение общаться.

Много времени уделяла студентам молодой тогда преподаватель, кандидат химических наук Бейсембаева Людмила Георгиевна, которая с большим вдохновением посвящала нас в тайны и тонкости физической и коллоидной химии, химической технологии. Неистощимая на различные выдумки, она увлекала студентов за собой, заряжала их своей энергией.

Байшиганов Есенгельды Байшиганович, молодой кандидат химических наук, открыл нам прелести химического синтеза. Большая заслуга Есенгельды Байшигановича в том, что он приобретал для кафедры хоздоговора, в которых участвовали практически все преподаватели. Хороший хозяйственник, он приобрел для факультета мебель, для лаборатории – химическое оборудование.

Хабиев Ураз Хабиевич обучал нас терпению в сборке и установке химического оборудования, прививал нам практические навыки по демонстрации химического эксперимента.

Бекова Зоя Никитична научила нас качественному и количественному химическому анализу неорганических соединений. Зоя Никитична – это непревзойденный мастер сочинять стихи на злобу дня. Мы с большим удовольствием слушали очередной опус в исполнении Зои Никитичны на наших вечерах.

Влюбилась нас в органическую химию Анброх Раиса Васильевна. По возрасту она мало отличалась от нас, студентов, но именно ей мы обязаны своими знаниями по органической химии.

Именно им, моим учителям, хочу сказать:

«УЧИТЕЛЬ, ПЕРЕД ИМЕНЕМ ТВОИМ ПОЗВОЛЬ СМИРЕННО ПРЕКЛОНИТЬ КОЛЕНИ!»

Вернувшись на кафедру после аспирантуры у И.Н.Азербайбаева и Д.В.Соколова в качестве преподавателя органической химии, я всегда чувствовала твердую поддержку своих учителей. Галина Андреевна сформировала сильный, творческий преподавательский коллектив: Бочкова Алевтина Петровна - биохимик; Кабдрахимова Алима Каримовна - аналитик; Джумакаева Баян Сабировна - неорганик; Строкова Зинаида Петровна – аналитик, которая создала свою школу, и выпускники которой являлись ведущими специалистами средних школ, предприятий, различных химических лабораторий как в нашем городе, так и в Казахстане, России; Баннова Нина Никитична - старший лаборант, Орлова Раиса Ивановна - ведущий методист по пре-

подаванию химических дисциплин, методические разработки и рекомендации которой пользовались большим авторитетом в учительском коллективе школ города и области; Гумаров Магауия Хамиткалиевич – биохимик; Есеева Гульжан Бексултановна -ведущий методист по химии.

Коллектив кафедры постоянно пополнялся знающими специалистами.

Костарев Александр Сергеевич – автор многих электронных учебников по химическим и другим естественным дисциплинам, применяемым в учебном процессе, Ниязова Райгуль Есенгельдиевна – биохимик, Ниязбекова Актоты Болатовна – неорганик.

Значительный след в истории кафедры заняли преподаватели Амангосова М.Г., Нигметова Б.К., Чуб Т.И., Аккалиева Ш.А., Сомик О.Л., Курмашева Н.Н., Капанова Г.Г., Даулеткалиева С.С., лаборанты Баннова Н. Н., Жигалин П.В., Валитова С.В., Каражанова Б.К., Ахметжанова Б.Д., Томенко А.В.

Яркий след на кафедре оставила Мендалиева Дина Кенжебековна, возглавившая кафедру в 2010 г. На кафедре открылись новые специальности, магистратура.

Сегодня кафедра пополнилась молодыми талантливыми преподавателями – Сдикова Г.Ж., Акатьев Н.В., Мукашева М.М., Сейфуллина Б.С., Шамилова А.Ж., Утепкалиева Г.И., Мендихан К.К., Кишева Д.Ж. Возглавляет кафедру Кунашева З.Х.

Преподаватели кафедры имеют много научных трудов, в том числе созданных ими современных учебников и учебных пособий. Многие преподаватели создали свои электронные учебники по химическим дисциплинам, которые успешно применяются в учебном процессе.

***ЧЕЧЁТКО** **Маргарита Владимировна,**
кандидат филологических наук, доцент*

УНИВЕРСИТЕТСКИЙ ТЕАТР: вчера, сегодня, завтра

Наш славный университет славен во многих отношениях. Здесь работали крупные ученые, лаборатории, издавались книги, проводились концерты, ставились спортивные рекорды. Обо всем этом можно рассказывать бесконечно, но я хочу сказать об одном - об университетских театрах.

Их было несколько, первый был в шестидесятые годы на филфаке. Им руководил доцент А.И. Белый и я. Были поставлены спектакли «В день свадьбы» по пьесе В. Розова, «Горе – злосчастье» по пьесе С. Маршака, «Пора любви» по пьесе В. Катаева и другие. Студентка, артистка театра Светлана Клейменова, стала потом актрисой знаменитого театра Драмы и Комедии на Таганке.

Затем был театр «Вещие Сестры». Там играли только преподаватели: Н.М.Щербанов, Римма Мозжухина, Лариса Моденкова, Наталья Дивина-Осепьян и я. Я руководила театром. Мы ставили спектакли по русской поэзии Серебряного века. Театр работал около пяти лет и подготовил спектакли по поэзии Анны Ахматовой, Николая Гумилёва, Марины Цветаевой, Максимилиана Волошина, Александра Вертинского и других. А зрителями были школьники города и студенты.

Затем был театр «ЭХО» – эхо голосов великих. Он был создан кафедрой германской филологии, которой я тогда заведовала, и в начале был немецким театром. Подобно Таганке мы начали с Брехта: поставили спектакль «Играем Брехта» к юбилею великого драматурга по его пьесе «Добрый человек из Сезуана». За ним последовали спектакли «Играем Гёте», «Играем Зегерс», «Играем де Сент-Экзюпери», «Играем Клейста». Этот театр был театром балладной оперы, и зонги для спектаклей писал студент, а затем преподаватель Александр Дроздов. Другом и наставником нашего театра был актер театра на Таганке Борис Алексеевич Хмельницкий. Он помогал актерам в музыкальном оформлении спектаклей, говорил и писал актерам теплые напутственные слова. Он приезжал в Уральск, а мы были на его юбилее в Москве. Мы стали призерами международной ярмарки «Окрыленная женщина». Нас номинировал председатель Гёте-центра Ульрих Ротгангель, ездивший с нами на гастроли. Я руководила театром, а мне помогали преподаватели К.М. Шунайбекова, Р.Б. Кенжеева, А.К. Якупова, Д.К. Аубакирова. Театр работал около десяти лет, и студентов-актеров было сначала девятнадцать, потом двадцать семь. Они играли в спектаклях, готовили передачи для радио и телевидения. Всех не назвать, о чем я сожалею, но назову некоторых: Александр Дроздов, Александр Горбанёв, Дмитрий Русаков, Алия Нуржанова, Светлана Аракелян, Елена Михалёва, Айгуль Джундалиева, Виктория Покатилова, Максим Потапов, Анастасия Креймер, Жанна Сибина, Оксана Лобанова, Маргарита Чернилевская, Гульшат Хуснутдинова, Александр Филатов, Павел Скачков, Валентин Размазин, Алиса Куртакова, Наталья Чиркова, Нина Лысенко. О театре много писала пресса, актеры выступали и в других городах.

Позже преподавателем И.М. Фроловым был создан поэтический коллектив. В него входили студенты филологического факультета. Они проводили поэтические вечера по творчеству английских и немецких поэтов, вместе с преподавателем французского языка Бекмухамбетовой Салтанат Болатовной поставили спектакль «Козетта» на французском языке, а с преподавателем немецкого языка Шунайбековой Кульжиян Миндигалиевной спектакль «Белоснежка и семь гномов» - на немецком языке.

Университетский театр – добрая традиция нашего ВУЗа, здесь было немало побед, аплодисментов, спектаклей и концертов, все это нашло отражение в проекте, созданном нами – проекте «ЭХО», состоящем из 46 блоков на YouTube канале. Это настоящий фильм о преподавателях и студентах, которые играли, учили и учились в нашем замечательном храме науки. Будем надеяться, что эта добрая традиция будет продолжена, и будут еще другие спектакли, другие актеры и – аплодисменты.

ЧУДРОВА Венера Утегеновна,

старший преподаватель кафедры экономики и менеджмента

Как закалился наш коллектив

В 2003 году был осуществлен первый набор на наш экономический факультет. В том году по результатам конкурсного отбора на первый курс было зачислено более 600 первокурсников, среди которых было много сельской молодежи и приезжих из других регионов. Стояла первоочередная задача – приобщить вновь поступивших студентов к новым для них условиям – студенческой жизни, что потребовало от всего коллектива плодотворной работы.

Для создания более комфортных условий студентам и преподавателям руководством ЗКГУ им. М. Утемисова было решено перевести экономический факультет в отдельный корпус № 2 – четырехэтажное здание в центре города. На факультете было четыре кафедры – экономической теории, менеджмента и предпринимательства, учета и аудита, финансов. Преподавательский коллектив факультета представлял собой сплоченный, дружный коллектив.

Я в этот период занимала должность заместителя декана факультета по учебной работе. Вместе с заместителем декана по воспитательной работе Жангалиевой Р.У. непосредственно занимались переездом факультета. Навсегда запомнится, как активно и воодушевленно таскали мебель не только студенты, но и преподаватели.

Особенность высшего образования в республике того периода – периодическое реформирование в сфере образования. Наш факультет был первым, где внедрили кредитную технологию обучения, ПГК (промежуточный государственный контроль) и другие преобразования. Несмотря на постоянно возникающие сложности, наставничество и преемственность во все годы существования нашего факультета отличали его от других факультетов.

В эти годы на факультете работали Ермеккалиев Ш.Б., Гумаров Б.Г., Ким А.А., Джумашев Б.К., Трибунский В.С., Комаров С.Д., Гиззатова А.И., Сагинова Б.К., Жумаев Ж.Ж. и многие другие, у которых было чему поучиться молодым преподавателям. В эти годы многое пришлось выдерживать как корифеям преподавательской деятельности, так и молодежи. Те молодые преподаватели, которые работали тогда в режиме колоссальных нагрузок и постоянного недосыпа, в спартанских условиях, стали авторитетными наставниками. Это - Антонова Н.М., Черемухина О.В., Шарфутдинова А.Н., Мухамбеткалиева Ф.К., Егзалиева А.Б., Янтурсина З.Ю., Таласпаева А.Е., Акмалиева А.Ж., Утешева С.М., Жумагалиева М.Ю. и другие.

Отдельно надо сказать о кандидате экономических наук, доценте Галине Ивановне Нестеренко, которой удалось стать не просто блестящим профессионалом, но и взрастить крепкий и преданный своей работе коллектив.

Галина Ивановна по сей день руководит факультетом, куда помимо экономистов вошли историки и правоведаы и который стал называться факультетом истории, экономики и права. Коллектив на 97 % состоит из женщин. К ней приходят со своими проблемами, не только по работе, но и по личным вопросам, так как всегда могут найти у нее поддержку и понимание. А со студентами она не только руководитель, но и как мама, к каждому находит индивидуальный подход.

На кафедре экономики и менеджмента Галина Ивановна ведет занятия по экономическим дисциплинам, а также уделяет много времени профессиональной подготовке молодых преподавателей. Она - креативный и коммуникабельный руководитель, коллектив которым она руководит - дружный и сплоченный, здесь всегда присутствует корпоративный дух. Характеризуя ее стиль работы, в котором и кроется секрет успешности, можно сказать, что он в ее «мягкой силе».

Основные принципы руководителя Нестеренко Г.И., которые она выработала за десятки лет упорного труда – это не паниковать, не сдаваться перед трудностями, не переходить на крик в любой, даже в очень сложной ситуации, уметь четко поставить задачу перед коллективом и спросить с конкретного человека, решить возникающую проблему и не давать ей проникать глубоко, постоянно обучаться управлению персоналом и расти самой. И все это Галина Ивановна вложила в нас, в свой коллектив, который живет под девизом «Один за всех и все за одного!». И надо отметить, что наши преподаватели берутся за любое дело, оказывают друг другу поддержку во всем, что помогает выходить из всех трудностей с победой!

ШАНДОЗТЕГІ Асхат Тұрлан,

М.Өтемісов атындағы БҚУ дене тәрбиесі кафедрасының аға оқытушысы

Ұстаздық өмір

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетіне 2000 жылы қызметке алындым. Осы білім ордасында қызмет ете отырып, көптеген аға буындармен қызметтес болдым. Атап айтсам, Мауталиев Р.М, Ситаков В.С, Жардемов А.С. т.б. Осы аға буындардан үлкен өмірлік тәжірибе алдым. Осы жылдар арасында университеттің көптеген мерей тойларының куәсі болдым. «Дене тәрбиесі» кафедрасында қызмет ете отырып, оқытушылар мен қызметкерлер арасында оздырылатын спорттық шараларға қатысып, есте қаларлық жайттар көп болды. Сонымен қатар студенттермен жұмыс барысында ауыз толтырып айтарлық жұмыстар атқарылды.

Алғашқы қызмет жылдары қол күрес үйірмесін алып, шәкірт тәрбиеледім. Шәкірттерім Жамбыл А., Байгелов Т. Өскемен қаласында өткен студенттік

универсиадаға қатысып, жүлделі орындарға ие болды. Гір спортынан “Тарих” факультетінің студенті Бекказиев А. «спорт шебері» атағын орындады.

Қазіргі уақытта «Греппинг» үйірмесін жүргізудемін. Аталмыш үйірмеге студенттердің қызығушылығы мол. Осы үйірмеге қатыса отырып, көптеген студенттер жақсы нәтижелерге ие.

Жанғалиев А. (Греппинг, панкратионнан спорт иегері)

Исанов А. (Греппинг ҚР чемпионатының қола жүлдегері)

Сәндібек Е. (Панкратионнан спорт шебері)

Айдынгалиев М. (Аралас жекпе-жекпен ҚР қола жүлдегері)

Салыков А. (Панкратионнан ҚР қола жүлдегері)

Қайырбергенұлы Н. (Аралас жекпе-жекпен әлем чемпионатының күміс жүлдегері, Абу-даби, 2022ж).

Осындай үлкен білім ордасында қызмет ете отырып, көптеген шәкірт тәрбиелеп еңбек жолын жалғастыра бермекпін.

ШАХОВА Юлия Александровна,

доцент кафедры теоретической физики физико-математического факультета с 1973 по 1988 г., заведующая кафедрой теоретической физики с 1984 по 1988 г., кандидат физико-математических наук

О кафедре теоретической физики и ее сотрудниках

1963 год. В Уральский педагогический институт им.А.С. Пушкина из г. Алма-Ата по семейным обстоятельствам перевелся Шахов Борис Павлович. Он учился в Казахском Государственном университете им. Кирова, на физико-математическом факультете, на отделении физики, на кафедре радиоактивных излучений. Учился он блестяще. Был Кировским стипендиатом, по окончании учебы оставлен в аспирантуре. Но не защитил кандидатскую диссертацию, так как на эту тему «Радиоуглерод и радиоуглеродное датирование» была защищена диссертация в Ленинградском физико-техническом институте им. Иоффе.

Пришлось сменить тему диссертации. Он работал над ней самостоятельно, иногда наведываясь в Алма-Ату на консультацию. В 1970 году он защитил диссертацию по аналоговым машинам. И тут такое совпадение: он познакомился с профессором Кочаровым Г.Е., который занимался радиоуглеродом в физико-техническом институте в Ленинграде. Кочаров предложил Шахову заняться радиоуглеродом, так как тот был знаком с этой тематикой. Оформили хоздоговор

между УПИ и ЛенФТИ, и на кафедре теоретической физики был собран коллектив преподавателей и студентов, который под руководством Шахова Б.П. создал радиоуглеродную лабораторию, состоящую из двух отделений: физики и химии. В лаборатории производили датирование образцов древних костей и древесины, которые поставляли археологи всей страны. В химической лаборатории древесина или кость переводилась в бензол, а в физической — определялась радиоактивность бензола, по которой уже рассчитывался возраст образца. При этом надо было добиться высокой точности, что требовало от работников обеих лабораторий хорошего знания своего дела, аккуратности, внимания и добросовестного труда.

В Советском Союзе было более 20 таких лабораторий, но лаборатория при УПИ была одной из лучших. К ее результатам было большое доверие. И в награду за это при лаборатории в 1981 году была проведена Всесоюзная конференция, на которую приехали ученые-радиоуглеродчики из Москвы, Ленинграда, Каунаса, Тбилиси, Новосибирска и других городов Советского Союза.

Б.П.Шаховым были подготовлены к учебе в аспирантуре сотрудники кафедры: Кузьмичева А.Е., Шахова Ю.А., Костарев А.С., студенты Ахметкереев С., Тлеугалиев С., Алентьев А.А., Орищенко А.В. Потом они вернулись на кафедру и успешно совмещали преподавательскую и научную работу.

В этой лаборатории азы научной работы познавали и студенты. Они работали лаборантами или просто помогали преподавателям.

Жизнь кафедры была насыщенной и интересной.

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз.....	3
Абитаева Г.К. - «Ұмытылмас жылдар мен есімдер».....	4
Айтуганова С.Г. - «Студенческие годы чудесные!».....	6
Акмуханов Е.У. - «Ұстаздық еткен жалықпас».....	8
Ақмағанбет А. - «Ұстаздардың ұстазы».....	11
Алимбекерова Т.Е. - «Тарихы терең университет кітапханасы».....	14
Альжанова Б.С. - «Біздің колледжіміз!».....	16
«Шәкірт жүрегінен орын алған шынайы ғалым-ұстаз».....	19
Ахметкалиева Г.С. - «ЖОО өміріндегі ұмытылмас жылдар мен есімдер».....	23
Базаргалева Ж.А. - «Сабақтас келген екі мерейтой».....	25
Базартаев Т.А. - «Естелікке толы студенттік өмір мен еңбек жолы».....	26
Байбулсинова А.С. - «Парасатты ұстаз, профессор Б.Қ.Бірімжаров туралы сыр».....	27
Бержанова Т.М. - «Ұмытылмас жылдар мен есімдер».....	31
Булатова К.Б. - «Педагоги-ученые, внесшие большой вклад в подготовку специалистов – биологов».....	32
Гурьева Г.Г. - «Воспоминания».....	35
«Наш студенческий театр».....	38
Даришева Т.М. - «Молодость – это сила!».....	42
Даулеткалиева М. - «Есімің мәңгі жүректе немесе ұстаз рухына бас ию».....	44
Демченко Л.В. - «Вуз, который дал мне путевку в большую жизнь»	47
Джумағалиева А.Х. - «Достойный сын своего народа».....	48
Добрязев П.А. - «Моя первая заведующая».....	50
Ержанова Ұ.Р. - «Естен кетпес есімдер әлемі».....	53
Есеева Г.Н. - «Многогранная личность».....	55
«Педагог по призванию!».....	58
Жолимов А.Қ. - «Студенттік құрылыс отряды».....	61
Измуханбетова С.С. - «Ұлылыққа толы киелі шаңырақ».....	62
Испулова Р.Н. - «Быть руководителем-это искусство».....	64
Кабаева С.М., Құрмекеш Ә.Д. - «Жақсы адам ғана ұстаз бола алады...».....	66
Кадырбаев М.М. - «Өмірін ғылымға арнаған Ұстаз».....	69
Кадырова Г.М. - «Қазақтың әл-Фарабиі».....	71
Кажимова Қ.Р. - «Ұстаз, ғалым, қайраткер».....	73
Калиева А.Т. - «Ізгілік дәнін сепкен...».....	75
Калыкова Д.Н. - «Так зарождался ансамбль «Ак Жайык»...».....	79
«Студенческие годы- самые лучшие в жизни!».....	80
Камкиева Ж.С. - «Жадымызда жаңғырар бүгін кейпің».....	82
Қожабергенова Қ.И. - «Ұстаздық еңбекпен өрілген 40 жыл».....	84
«Университет тарихындағы көрнекті тұлға».....	87
«Аға буын жолы – ұрпаққа мұра».....	89
Кузьмина Г.В. - «Вуз, который определил мою судьбу».....	92
Кузьмичева А.Е. - «65 лет в Университете».....	94
Курмашева З. - «Письмо А.С. Пушкину».....	99
Құспанов Ө.Қ. - «Ұстаздан шәкірт озар».....	102
Қыдыршаев А. - «Өрісі кең өнеге иесі».....	106
«Учитель-виртуоз».....	110

«Ұстаз өнегесі мәңгілік».....	113
«Ғабдырахим аға кісілік келбеті».....	117
«Қайталанбас ұстаз-ғалым тұлғасы».....	120
«Тәрбие ісінің маршалы».....	124
Маденова Л.М. - «Университеттің ардагер, ұлағатты ұстазы Б.А.Молдағалиев туралы үзік сыр».....	128
Максотова Т.Т., Есқақова Ф.Е. - «Ұстаздық - ұлы құрмет!».....	129
Мамбетова Ә.И. - «Өнермен өрілген өмір».....	131
Матасова Г. - «Это все о моем любимом институте».....	133
Медешова А.Б. - «Студенттік өмірімдегі ұмытылмас есімдер».....	135
Мукашев Б.А. - «Уроки моих учителей».....	139
Мулдабеков Р.А. - «Мои учителя».....	144
Муратова Ж. - «Воспоминания о нашем университете и о наших преподавателях».....	145
Мурзағалиев М.К. - «Мастера своего дела».....	148
Мусағалиева Г.Б. - «Үлкеннің жолы – ұлылық, ұрпағы жүрер ұғынып!».....	151
Мухамбетова Ғ.Г. - «Қалдырған ізің мәңгілік, жадымда тұрар жаңғырып...».....	153
Муханбетчина А.Г., Исмагулова Ж.С. - «Ұстазға тағзым».....	155
Мүтиев З.Ж. - «Ғылымға мойын ұсынып, тұңғыш болып танылған».....	158
Ниетова А.С. - «Менің университетім».....	173
Ниязғалиева А.Ә. - «Ұстаздар ұстаханасы».....	175
Носкова (Вязмитинова) С.Е. - «История твоей семьи — это биография твоего народа».....	177
Нұрымбетов Е.Ш. - «Бапас сазы» фольклорлық ансамблінің тарихынан».....	179
Салов В.Ю. - «Мой вуз - моя гордость».....	181
Серғазиева И.М. - «Традиционная спартакиада».....	183
Сериқова Л.С. - «Біз де студент болғанбыз».....	184
Сұлтанғалиева Р.Б. - « Жұлдызымды жарқыраттың, Альма-Матер!!!».....	185
Тажығалиева (Ажымбаева) Г.Т. - «Сағыныш сазы толқытқан...».....	188
Тасқулова Г.М. - «Учитель - моё призвание».....	189
Таушева Г.З. - «Тарихи орны бар ғылыми кітапхана».....	191
Телагисова Б. - «Ұстаздар династиясы».....	193
Тұрымова (Романова) Ж.О. - «Ұмытылмас жылдар мен есімдер».....	196
Түлегенова С.М. - «Менің университетім – менің қызметтік абыройым».....	204
Тургумбаев А.А. - «Батыстағы ұлы білім ордасы».....	206
Түркеева К.Н. - «Сағындырған сағым жылдар».....	207
Турмашева (Тапишева) Б.К. - «Дорогу осилит идущий!».....	209
Тюрина Т.И. - «Моя студенческая жизнь».....	211
Хабиева Д.Г. - «Ұстазға деген сағыныш».....	213
Хасанов Ғ.Қ. - «Өткен күндерден естелік».....	214
Ходжанова Б.Х. - «Ұстаз туралы ой».....	217
Хусаинов И.Х. - «Как молоды мы были...».....	219
Череватова Н.К. - «Кафедра химии ЗКУ им. М. Утемисова: вчера и сегодня».....	222
Чечётко М.В. - «Университетский театр: вчера, сегодня, завтра».....	224
Чудрова В.У. - «Как закалился наш коллектив».....	226
Шандозтегі А.Т. - «Ұстаздық өмір».....	227
Шахова Ю.А. - «О кафедре теоретической физики и ее сотрудниках».....	228

*Көлемі 29 б.т. Таралымы 500 дана. Офсет қағазы.
Тапсырыс № 63.*

*М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің
Редакциялық баспа орталығы.
Орал қаласы, Н.Назарбаев даңғылы, 162.*